

Landschapstekening

BOVENLOKALE CULTURELE RUIMTE

DEEL 1

CONTEXT

IN KAART

VERKENNEN

TOEKOMST
PERSPECTIEF

OP
TIL

cultuur in alle
richtingen

Vlaanderen
verbeelding werkt

INHOUD

CONTEXT

- 1 Naar een landschapstekening van de bovenlokale culturele ruimte 07
- 2 Het verhaal van bovenlokaal 10
- 3 Het woordenboek van bovenlokaal 17

IN KAART

- 4 Mapping bovenlokale cultuurprojecten 32
- 5 Mapping intergemeentelijke samenwerkingen met een bovenlokale cultuurwerking 46
- 6 Maatschappelijke uitdagingen in de bovenlokale culturele ruimte 57

VERKENNEN

- 7 Bovenlokaal is transversaal? 73
- 8 Bovenlokaal potentieel 86
- 9 Link lokaal – bovenlokaal – Vlaams 103

TOEKOMST PERSPECTIEF

- 10 Bouwstenen voor de bovenlokale culturele ruimte 111

VOORWOORD

Het bovenlokale cultuurdecreet bestaat in 2024 vijf jaar. Dat betekent vijf jaar van grensverleggend samenwerken, zowel projectmatig als tussen steden, gemeenten en overheid. In die vijf jaar stond de wereld niet stil. Zo hadden we te kampen met zowel de corona- als de energiecrisis en hervormde deze Vlaamse regering een aantal sterk verouderde decreten. De combinatie van onvoorspelbare gebeurtenissen en hervormingen had en heeft nog steeds een invloed op onze bovenlokale culturele ruimte.

Ongeveer tegelijkertijd met de start van de eerste intergemeentelijke samenwerkingsverbanden voor bovenlokale cultuur en de uitrol van de eerste projecten, sloot ik een eerste beheersovereenkomst met het Steunpunt voor bovenlokale cultuur OP/TIL. Ik gaf daarin niet alleen de opdracht om het veld te ondersteunen, maar ook om het beleid te monitoren en tegen eind 2023 een landschapstekening over de bovenlokale ruimte op te leveren. Je mag gerust stellen dat het opmaken van een landschapstekening voor zo een divers veld pionierswerk is. De bovenlokale ruimte is en blijft een moeilijk te vatten begrip. Het staat niet op zichzelf. Deze ruimte ontwikkelt zich tezamen met alle sectorale evoluties en beleidsvoering binnen het domein Cultuur. De bovenlokale ruimte is een vrij nieuw begrip. Ik ben er mij dan ook van bewust dat het werk zeker nog niet af is en dat een aantal aspecten meer onderzoek vergen.

Toch kan ik vaststellen dat dit eerste deel van de landschapstekening een grondig overzicht biedt van wat in de schoot van dit nieuwe decreet ontstond en waar nog potentieel ligt. Bovendien bevestigt het een recente evaluatie die wij zelf maakten en op basis waarvan wij het decreet actualiseerden.

Deze landschapstekening toont een momentopname van het decreet. Zo is het voor vele organisaties een eerste opstap naar professionalisering en stimuleert het wel degelijk in grote mate het beleidsdomeinoverschrijdend samenwerken vanuit cultuur. Maar er liggen nog heel wat vragen open: “Wat is de relatie tot andere decreten? Wat zijn de conclusies wanneer de eerste beleidsperiode van de IGS’en is afgelopen in 2026? Wat brengen de decreetswijzigingen teweeg?” Ik hoop dat OP/TIL de komende jaren verder op zoek gaat naar antwoorden op deze vragen. Tegelijkertijd

zie ik deze landschapstekening als een soort nulmeting. Ik ben zeer benieuwd naar de effecten van nieuwe bovenlokale cultuurdecreten, maar bijvoorbeeld ook naar de gevolgen van de regiovorming op de verdere uitbouw van de bovenlokale ruimte.

Ik wil OP/TIL van harte proficiat wensen met het werkstuk dat hier voorligt. Voor beleidsmakers blijven cijfers en informatie over bepaalde onderdelen van ons beleid immers van essentieel belang. Enkel op die manier weten we wat werkt en kunnen we bijsturen waar nodig. Deze publicatie geeft een goed overzicht van waar we staan na vijf jaar bovenlokaal samenwerken rond cultuur.

Ik kijk alvast uit naar de resultaten van de volgende vijf jaar grensverleggende samenwerking.

Jan Jambon

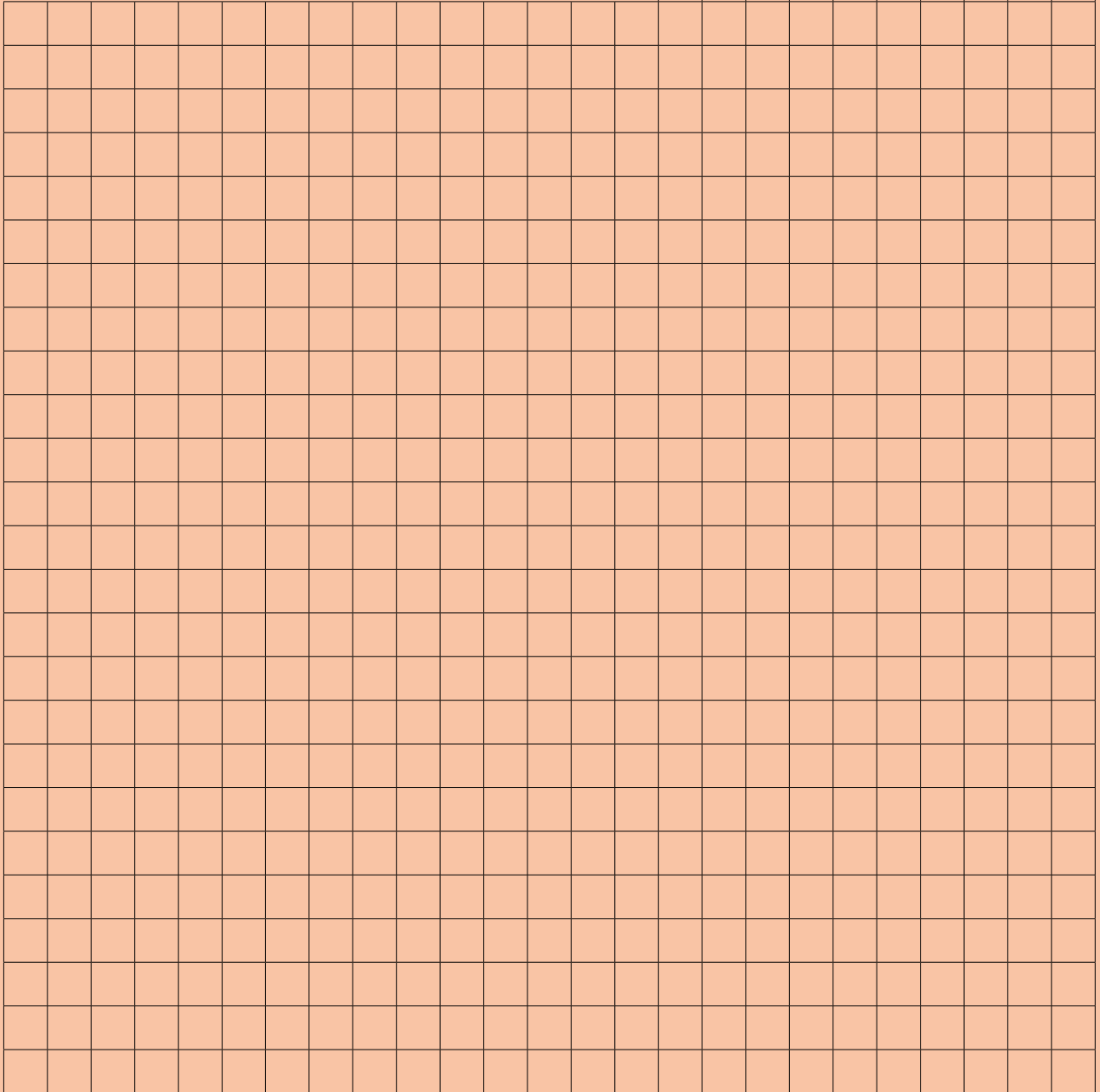
Minister-president van de Vlaamse Regering
en Vlaams minister van Buitenlandse Zaken,
Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management

Dit eerste deel van de landschapstekening biedt een grondig overzicht van wat in de schoot van het nieuwe decreet ontstond en waar nog potentieel ligt.

Deze landschapstekening is een soort nulmeting. Benieuwd naar de effecten van nieuwe bovenlokale cultuurdecreten, maar ook naar de gevolgen van de regiovorming op de verdere uitbouw van de bovenlokale ruimte.

CONTEXT

1

Naar een landschaps-
tekening van de boven-
lokale culturele ruimte

2

Het verhaal
van bovenlokaal

3

Het woordenboek
van bovenlokaal

01 Naar een landschapstekening van de bovenlokale culturele ruimte

---

Uit de startblokken

OP/TIL kreeg de opdracht om tegen eind 2023 een landschapstekening te maken van de bovenlokale culturele ruimte. En eerlijk gezegd was het even zoeken naar een geschikte aanpak hiervoor. Want dergelijke landschapstekening maken, is **pionierswerk**. Er zijn immers weinig bronnen om je op te baseren.

De voorbeelden van andere landschapstekeningen binnen de culturele sector waren zeker inspirerend. Maar door het bijzondere karakter van de bovenlokale culturele ruimte – een complex samenspel van culturele dynamieken, netwerken en samenwerkingsverbanden – was een andere aanpak noodzakelijk.

Vanaf het begin was het dan ook duidelijk dat deze publicatie een eerste stap naar een landschapstekening zou zijn. Het veld is immers nog in volle ontwikkeling. Bovendien zullen evoluties binnen de culturele sectoren ook een effect hebben op de dynamieken binnen de bovenlokale ruimte.

De bovenlokale ruimte bestaat bovendien uit een grote verscheidenheid aan publieke en private actoren. Zij hebben veelal een bovenlokaal bereik, maar de omvang ervan en het publiek dat ze bereiken is zeer divers. Denk maar aan musea, kunstorganisaties, Vlaamse culturele instellingen, sociaal-artistieke werkingen, archieven, bibliotheken, culturele centra ... Samen vormen zij een bovenlokale ruimte waarin uiteenlopende culturele dynamieken zichtbaar zijn.

Wat al deze organisaties doen (of niet doen), bepaalt het beeld van de bovenlokale ruimte. Een pak van deze

organisaties werkt ook binnen het kader van een eigen cultureel sectoraal decreet. Wijzigende voorwaarden binnen die decreten sturen dan ook het gedrag van al die actoren. Neem daarbij de vervlechting met al de bestaande sectorale decreten (die de afgelopen jaren in groten getale gewijzigd zijn of in een wijzigingstraject zitten) en je begrijpt: het inschatten van de ontwikkelingen, de toekomstige richting of het potentieel van een bovenlokale culturele ruimte is niet makkelijk.

De bovenlokale ruimte is ook heel onderhevig aan wat gebeurt buiten de brede culturele sector. Zo hebben de opeenvolgende evoluties binnen het binnenlands bestuur geleid tot het ontstaan van een nieuw bovenlokaal speelveld. Maar de wijzigingen die momenteel op stapel staan (regiovorming, fusies ...), gaan opnieuw een impact hebben op de prille werkingen van bijvoorbeeld de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking.

Om die redenen is dit document een **eerste opstap** naar een landschapstekening. In deze eerste fase willen we vooral in beeld brengen wat er nu is. En zoals afgesproken binnen het afsprakenkader met de Vlaamse overheid blijven we hiervoor ook vrij dicht bij het bovenlokale cultuurdecreet en de actoren die zich daarin bevinden.

Het doel van deze nota

Inzichten brengen

We bundelden heel wat cijfers en kwalitatieve analyses over de gesubsidieerde spelers binnen het bovenlokale cultuurveld. Waar mogelijk overstijgen we ook het de-

creet. Het samengebrachte materiaal is beschrijvend en objectiverend. Het vormt de basis van een naslagwerk dat inzichten oplevert over de praktijken, actoren, projecten en dynamieken binnen de bovenlokale culturele ruimte, en de ontwikkelingen in de eerste drie werkjaren van het bovenlokale cultuurwerk.

Een stem geven aan de spelers binnen de bovenlokale ruimte

OP/TIL ging uitgebreid in gesprek en overleg met spelers die binnen de bovenlokale ruimte aan de slag zijn. We polsten onder meer naar hun drijfveren om bovenlokaal te werken, naar wat goed en minder goed loopt, en brachten ook alle ontwikkelingsnoden en nood aan ondersteuning in kaart.

Het beleid, de dienstverlening van OP/TIL én het werkveld voeden

De input uit het werkveld leverde boeiende inzichten op. Die kan iedereen gebruiken om de eigen organisatieontwikkeling en dienstverlening verder uit te bouwen. Zowel nieuwe als reeds aanwezige spelers op het terrein kunnen leren uit de ervaring en aanpak van de huidige spelers. Maar ook de Vlaamse overheid kan inspiratie halen uit deze landschapstekening.

Onderzoeks- en kennisnoden verzamelen

Uit al het verzamelde materiaal en de berg aan input uit het werkveld filterden we, na een eerste analyse, reeds vervolgvragen. Hiaten in onze kennis werden blootgelegd. De goesting om nog dieper in de materie te duiken, werd aangescherpt. Graag kijken we, op basis van deze eerste 'nulmeting', samen met de Vlaamse overheid en het bovenlokale culturele werkveld welke punten interessant zijn om verder uit te werken en te onderzoeken. Uit deze nota zullen we een onderzoeksprogramma voor de komende beleidsperiode 2025-2029 filteren.

Onze aanpak

Deze publicatie kwam tot stand op basis van een reeks kwalitatieve en kwantitatieve methoden. Hierbij kregen we ondersteuning, inspraak en/of begeleiding van heel wat partners uit de bovenbouw en actoren uit het werkveld.

De **stuurgroep** – bestaande uit het kabinet, het departement CJM en OP/TIL – bepaalde het kader, de doelstellingen en de uitgewerkte onderzoeksvragen waarmee we aan de slag gingen.

De onderzoeksvragen:

- Welke actoren en dynamieken zijn in de huidige situatie aanwezig binnen de bovenlokale culturele ruimte? Welke actoren en dynamieken hebben het potentieel om zich binnen die bovenlokale culturele ruimte te bewegen?
- Welke ontwikkelingen in het brede cultuurveld en cultuurbeleid en in de ruimere samenleving zijn relevant bij het vormgeven van die bovenlokale culturele ruimte?
- Welke strategische inzichten voor beleidsontwikkeling kunnen we halen uit de antwoorden op de eerste twee onderzoeksvragen?

OP/TIL stelde daarnaast een **klankbordgroep** samen. Vertegenwoordigers van het kabinet, het departement CJM, drie sectorale steunpunten (Socius, Faro en Kunstenpunt), Demos, de amateurkunstensector (De Federatie), de raad van bestuur van OP/TIL en twee coördinatoren van IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking maakten er deel van uit. Tijdens een zestal bijeenkomsten reflecteerde de groep over onze aanpak inzake informatievergaring en over de inzichten uit onze analyses.

In de landschapstekening maakten we ook een **kwantitatieve en kwalitatieve foto van de gesubsidieerde actoren** binnen het bovenlokaal cultuurdecreet¹. We deden dit zowel voor de bovenlokale cultuurprojecten als voor de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking (kortweg: IGS'en met bovenlokale cultuurwerking). Zowel actoren uit jeugd als culturele actoren, die een rechtspersoonlijkheid met niet-commercieel karakter hebben, kunnen een aanvraag voor een bovenlokaal cultuurproject indienen.

We maakten deze foto op basis van openbare en KIOSK-data van de gesubsidieerde bovenlokale cultuurprojecten, en de ingediende beleidsplannen en voortgangsrapportage van de IGS'en. Een **bevera-**

¹ 'Bovenlokaal cultuurdecreet', vlaanderen.be/cjm

ging van alle projectindieners uit de 1e, 3e, 7e en 8e indienronde – verstuurd vanuit het departement CJM – gaf meer inzicht in de motivaties en ondersteuningssnoden van projectaanvragers. OP/TIL bracht ook een groot deel van de projectindieners van goedgekeurde projecten samen in **regionale focusgroepen**. Daarmee gingen we verdiepend in gesprek over hun activiteiten, verwachtingen en ambities.

Voor de beschrijving van de bestaande actoren en bovenlokale cultuurprojecten in de huidige situatie gebruikten we data uit de eerste zes projectrondes. Die stemmen overeen met de eerste drie werkjaren van het decreet. Het potentieel voor de toekomst is dan weer geanalyseerd via een **kloofanalyse**. Die confronteert de huidige situatie met de uitgangspunten van het decreet, en heeft oog voor de drempels die de instroom in het decreet belemmeren.

We verwerkten ook de negatieve adviezen van de adviescommissie voor alle afgekeurde projectaanvragen, en organiseerden daarnaast **meerdere focusgroepen** met indieners van goedgekeurde projecten en antennes met kennis over de projecten. Zo wilden we de huidige drempels en het potentieel voor de bovenlokale cultuurprojecten blootleggen. Daarnaast zijn er ook **een-op-eengesprekken** gevoerd met vertegenwoordigers uit de culturele steunpunten en met de amateurkunstkoepels.

De werking van de gesubsidieerde IGS'en met bovenlokale cultuurwerking brachten we in kaart aan de hand van een **analyse** van de ingediende cultuurnota's en tussentijdse rapportages. Waar mogelijk keken we ook naar actoren in de bovenlokale ruimte die niet gesubsidieerd zijn vanuit het bovenlokaal cultuurdecreet. We inventariseerden – los van het feit of ze structurele subsidies ontvangen – de belangrijkste intergemeentelijke samenwerkingsvormen binnen cultuur.

Blik naar de toekomst

Het potentieel van de toekomstige IGS-werkingen brachten we in kaart via een bevraging van alle steden en gemeenten waar op dit moment geen intergemeentelijke samenwerking met bovenlokale cultuurwerking bestaat. Vertegenwoordigers die interesse toonden in de eventuele opstart van een IGS met bovenlokale cultuurwerking ontmoetten elkaar in de **focusgroep witte vlekken**.

Rond de rol van de Vlaamse centrumsteden in de IGS'en met bovenlokale cultuurwerking is een **onderzoekstraject** gevoerd door het **KU Leuven Instituut voor de Overheid**.² In een **visietekst** staan dan weer beschreven wat de toekomstige rol van een IGS met bovenlokale cultuurwerking kan zijn inzake **culturele infrastructuur**.

We verdiepten ons in ontwikkelingen die zich afspelen binnen het bredere cultuurveld en het cultuurbeleid, maar ook in een aantal relevante **maatschappelijke evoluties** die invloed hebben op het bovenlokale culturele veld. Samen met de coördinatoren van de 19 erkende intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking gingen we na op welke maatschappelijke ontwikkelingen het bovenlokaal cultuurdecreet kan inspelen.

Via focusgroepen en aparte gesprekken verkenden we hoe de sectorale kaders binnen cultuur evolueren en welke impact ze kunnen hebben op de bovenlokale ruimte. We zoomden in op **beleidsevoluties** zoals regiovorming, fusies tussen gemeenten en de recente visies op het binnenlands bestuur. Als het gaat om projecten keken we naar de doorstroom richting het bovenlokale cultuurdecreet, vertrekkende vanuit de veranderingen in provinciale ondersteuning.

In deze nota zetten we onze onderzoekssporen om in relevante strategische inzichten voor beleidsontwikkeling. We confronteren het toekomstperspectief – met het potentieel van het decreet, ambities en kansen – met de beperkingen van de huidige situatie. En bekijken actief hoe we toekomstige kansen actief kunnen aanboren.

Dit document is vanuit OP/TIL de eerste opstap naar een landschapstekening van het bovenlokaal cultuurveld. En meteen eentje die goesting geeft om ons verder te verdiepen in de mogelijkheden van de bovenlokale ruimte. Veel leesplezier!

² Het KU Leuven Instituut voor de Overheid voert bestuurskundig en politicologisch onderzoek naar verschillende aspecten van public governance.

02 Het verhaal van bovenlokaal

Op een bovenlokale schaal samenwerken is voor veel cultuurorganisaties en lokale besturen niet nieuw. Maar de beleidscontext die het bovenlokaal cultuurdecreet biedt, is dat wel. Om de huidige dynamieken en situatie binnen de bovenlokale culturele ruimte te begrijpen, schetsen we in dit hoofdstuk hoe de bovenlokale culturele ruimte in Vlaanderen is gegroeid. Hiervoor zoomen we in op een aantal bestuurskundige evoluties uit het verleden, die het heden en de toekomst van het bovenlokaal samenwerken beïnvloeden.

Samenspel tussen Vlaanderen, provincies en lokale besturen

De drie bestuursniveaus in Vlaanderen – gemeenten, provincies en de Vlaamse Gemeenschap – fungeerden lange tijd als een ecosysteem voor het lokaal cultuurbeleid. En dat terwijl op de achtergrond een aantal Belgische en Vlaamse interne staatshervormingen spelen, die de relaties tussen de bestuursniveaus doen schuiven. Zo is Vlaanderen sinds 1970 aan zet om het lokaal cultuurbeleid vorm te geven.

Komst van cultuurcentra en bibliotheken

De sterke aansturing vanuit Vlaanderen zorgt vanaf 1970 voor de uitbouw van een uitgebreid netwerk van cultuurcentra en bibliotheken.³ Een rechtstreeks gevolg

van de eerste fase in de staatshervorming van België (1970), waarbij cultuur een bevoegdheid van de gemeenschappen wordt. Cultuur is er voor iedereen, en de culturele centra zouden daar de uitnodigende huizen voor zijn. Vele lokale cultuurcentra bereiken in die tijd ook een regionaal publiek, want van een echte spreiding van cultuurcentra is er op dat moment nog geen sprake.

Bij de eerste uitrol van ondersteuning aan de cultuurcentra in 1972 wordt een onderscheid gemaakt tussen cultuurcentra met een lokale versus een regionale functie. In het decreet en het uitvoeringsbesluit staan echter geen specifieke criteria over hoe dit onderscheid tussen lokaal, bovenlokaal en regionaal precies moet worden gemaakt.

De regelgeving en erkenningsvoorwaarden uit 1991 versterken die regionale aanpak. Vanaf dan worden cultuurcentra ingedeeld in drie categorieën. Je hebt de regionaalstedelijke gebieden, de centrumgemeenten in de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden, de centrumgemeenten in de kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau, en de grootsteden Brussel, Antwerpen en Gent. In 1996 telt Vlaanderen 101 erkende centra.

Wat de bibliotheken betreft komt er in 1978 een decreet voor het openbare bibliotheekwerk.⁴ Dat decreet legt de basis van het goed uitgebouwde netwerk van openbare bibliotheken waarover Vlaanderen vandaag beschikt.

Anno 1998 zijn er 321 openbare bibliotheken erkend in de 308 Vlaamse gemeenten.

De regionale erkenning van musea staat dan weer uitgewerkt in het besluit van de Vlaamse Regering, ter uitvoering van het decreet van 20 december 1996 tot erkenning en subsidiëring van musea.⁵ Om een erkenning op regionaal niveau te kunnen krijgen, moet een museum op dat moment onder meer een collectie van 'regionaal belang' hebben en zich integreren 'in het maatschappelijke en culturele leven op regionaal en provinciaal niveau, voor zover er een actieve betrokkenheid is van relevante verenigingen, instellingen en/of individuen'. Wat de minimale schaalgrootte en/of definiëring van een regio is, staat in die tijd nergens beschreven.

Lokale besturen aan zet

Waar Vlaanderen het lokale cultuurbeleid eerst sterk aanstuurt, zet het decreet lokaal cultuurbeleid uit 2001 het lokaal bestuur in de cockpit van het cultuurbeleid. De Vlaamse overheid stelt wel eisen op het vlak van professionalisering, inhoud, planning en verantwoording⁶, maar daartegenover staat een specifiek toegewezen budget voor cultuur. Een fundamentele verandering! Want vanaf nu zijn cultuurcentra en bibliotheken een van de actoren binnen een lokaal verankerd integraal cultuurbeleid. Samenwerking en afstemming tussen de verschillende culturele actoren wordt prioritair.

In het decreet lokaal cultuurbeleid (2001) is het opzet om te komen tot een planmatige geografische spreiding van cultuurcentra over heel Vlaanderen. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen⁷ dient hierbij als basis, en ook de stedelijkheidsgraad van een gemeente wordt hierbij in rekening gebracht. Bepaalde gemeenten krijgen in 2001 de mogelijkheid tot het oprichten of doorstarten van een cultureel centrum naar een cultuurcentrum. Die cultuurcentra werken voor een regionaal gebied. Een tweede groep gemeenten kan het cultureel centrum omvormen tot een gemeenschapscentrum. Bij hen ligt de focus op de eigen lokale context.

Ook voor de bibliotheken betekent het decreet lokaal cultuurbeleid van 2001 een ommezwaai. De strikte normering uit het decreet van 1978 verdwijnt. In de

plaats daarvan komen bibliotheekbeleidsplannen, en later cultuurbeleidsplannen. De bibliotheek maakt nu integraal deel uit van het lokaal cultuurbeleid. Cultuurbeleidscoördinatoren zorgen voor de afstemming en samenwerking. Binnen het decreet is er ook een luik met een specifieke provinciale opdracht. Het provinciale streekgerichte bibliotheekbeleid stimuleert samenwerking, en de provincies ontwikkelen provinciale bibliotheeksystemen.

Ondertussen voeren de provincies ook een cultuurbeleid. Dat ondersteunt de verschillende organisaties, verenigingen en diensten die onder het lokaal cultuurbeleid vallen. Een aantal bevoegdheden van de provincies wordt in de loop van de tijd in Vlaamse decreten (zoals het streekgericht bibliotheekbeleid) verankerd. Zonder volledig te zijn, zien we nu dat de provincies volgende taken opnemen:

- structurele subsidies verlenen aan culturele verenigingen en vormingsinstellingen
- projectmatige subsidies uitreiken voor bovenlokale samenwerking cultuur, socio-culturele projecten, amateurkunsten ...
- dienstverlening: logistieke ondersteuning met vaak een uitleendienst en verhuur van infrastructuur
- platform en netwerkfunctie, waarbij ze ontmoeting en verbindingen tussen culturele actoren mogelijk maken

Dankzij het decreet intergemeentelijke samenwerking is het ook mogelijk om intergemeentelijk samen te werken vanaf 2001. En het decreet lokaal cultuurbeleid uit 2001 voorziet voor het eerst ook ruimte voor de financiering van een bovenlokaal samenwerkingsverband (met afstemming van het cultureel aanbod en de communicatie). Die geschiedenis maakt dat er vaak al een formele of informele vorm van samenwerken tussen gemeentelijke diensten bestaat wanneer de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking in 2019 opstarten. Zo zijn er reeds samenwerkingsverbanden rond bibliotheken, CC's, erfgoed, UITPAS ... actief.

Zowel culturele organisaties als lokale besturen werken dus al voor de goedkeuring van het bovenlokaal cultuurdecreet van 2018 samen op een schaal die niet louter lokaal, Vlaams of provinciaal is. Het bovenlokaal cultuurdecreet speelt eigenlijk in op en versterkt dynamieken die al aanwezig zijn in het culturele veld.

⁵ Parlementaire documenten, vlaamsparlement.be

⁶ Culturele centra van toen, canon.sociaalwerk.be

⁷ Culturele centra van toen, canon.sociaalwerk.be

De verantwoordelijkheid voor het voeren van een lokaal cultuurbeleid ligt voortaan volledig bij de gemeentebesturen, het eerste bestuursniveau dat het dichtst bij de burgers staat.

Interne staats hervorming

De Vlaamse Regering zet met het regeerakkoord 2009-2014 een interne staats hervorming in gang. Het is een brede oefening om Vlaanderen en haar drie bestuurslagen (Vlaanderen, provincie, lokaal) efficiënter en bestuurskrachtiger te maken. Een oefening die bovendien een sterke invloed op het cultuurbeleid heeft.

Inperking van provinciale bevoegdheden

Volgens het Witboek interne staats hervorming worden de culturele bevoegdheden van de provincies al in 2014 ingeperkt. Vanaf dan kunnen de provincies immers geen middelen meer uitreiken aan cultuur- en gemeenschapscentra, noch aan landelijke organisaties in de amateurkunsten en het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Ze blijven wel bevoegd voor bepaalde instellingen van provinciaal belang, gebiedsgerichte of doelgroepgerichte culturele projecten, culturele instellingen en gezelschappen die toebedeeld worden aan het provinciale niveau, voor de kwaliteitsondersteuning van de amateurkunsten en het streekgerichte bibliotheekbeleid.⁸

Maar de interne staats hervorming gaat nog verder. Per bestuurslaag moeten er homogene pakketten en sleuteltaken komen. Zo krijgt elke beleidssector – zoals bijvoorbeeld cultuur – met nog maximaal twee bestuursniveaus te maken. Dat de provincies sinds 1 januari 2018 niet langer bevoegd zijn voor persoonsgebonden materies zoals cultuur, jeugd, welzijn, gelijke kansen en sport heeft een impact op het cultuurbeleid. Want voortaan hoort het cultuurbeleid bij de lokale besturen enerzijds en bij de Vlaamse overheid anderzijds.

Meer autonomie voor lokale besturen

Die verregaande decentralisatie van het lokaal cultuurbeleid biedt lokale besturen steeds meer autonomie. Door het planlastendecreet en de algemene invoering van de beleids- en beheerscyclus (BBC) krijgen lokale besturen steeds meer vrijheid om het eigen beleid vorm te geven. Het cultuurbeleidsplan wordt afgeschaft, de inhoud geïntegreerd in de lokale meerjarenplanning.

Vanaf 1 januari 2016 komen de Vlaamse sectormiddelen voor het lokaal cultuurbeleid rechtstreeks in het Gemeentefonds terecht. Daardoor vallen voor gemeenten alle verplichtingen weg. De rapporteringsplicht vervalt, en er zijn geen vereisten meer over het openhouden van een cultuurcentrum of bibliotheek. De redenering is dat elke gemeente nu op maat kan werken van de culturele noden van haar eigen bevolking. De verantwoordelijkheid voor het voeren van een lokaal cultuurbeleid ligt voortaan volledig bij de gemeentebesturen, het eerste bestuursniveau dat het dichtst bij de burgers staat.

Van provinciale ondersteuning naar een bovenlokaal cultuurdecreet

Via het bovenlokaal cultuurdecreet (2018) wil Vlaanderen het (boven)lokale cultuurbeleid ondersteunen. Maar voor het nieuwe decreet van start gaat, zijn er overgangsmaatregelen van kracht. Zo worden de middelen (personeel, infrastructuur en budget) die de provincies aan cultuur in referentiejaar 2014 hebben besteed, overgedragen aan de Vlaamse overheid. Die zorgt voor een herverdeling van de middelen. In het kader van een warme overdracht tegenover de organisaties die voordien subsidies via de provincies kregen, wordt een lijst met 'te continueren subsidies' opgesteld. Zo krijgen deze organisaties in 2018 en 2019 hun subsidie vanuit Vlaanderen. Daarnaast is er ook een transitierglement dat zeer laagdrempelig projectsubsidies verdeelt.

Sinds 1 januari 2020 worden de gewezen provinciale middelen via het bovenlokaal cultuurdecreet herverdeeld. Dat decreet moet vorm geven aan uitdagingen binnen het cultuurbeleid vanuit een bovenlokaal perspectief. Het zou dus niet mogen gaan over taken die lokale besturen zouden (kunnen) opnemen.

Volgens de memorie van toelichting⁹ van het bovenlokaal cultuurdecreet mag het wegvallen van het provinciale intermediaire niveau voor cultuur echter niet ten koste gaan van de diversiteit in de cultuursector of de verschraving van het landschap. Binnen het bovenlokaal cultuurdecreet moet er, naast verderzetting, ruimte zijn voor bestaande initiatieven, voor nieuwe kansen en opportuniteiten. Het decreet heeft tot doel: een kwalitatieve, duurzame, diverse en geïntegreerde bovenlokale cultuurwerking uit te bouwen, te stimuleren en te optimaliseren, maar ook om cultuurparticipatie te bevorderen en te versterken. Op die manier worden de voorheen provinciale initiatieven en netwerken nu bovenlokaal herdacht en geïnnoveerd.

Accent op transversaal samenwerken

De Vlaamse overheid legt in het bovenlokaal cultuurdecreet bovendien het accent op transversale samenwerking vanuit de bovenlokale culturele ruimte. Zo wil ze samenwerkingen aanmoedigen tussen verschillende sectoren binnen het cultuurbeleid en met andere beleidsdomeinen (onderwijs, welzijn, economie, toerisme, sport, onroerend erfgoed ...). Het bovenlokaal cultuurdecreet voorziet drie subsidielijnen om de bovenlokale en transversale samenwerking te stimuleren:

- een projectsubsidie voor bovenlokale cultuurprojecten
- een werkingssubsidie voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden
- een werkingssubsidie voor een steunpunt bovenlokale cultuurwerking (OP/TIL)

Naar een versterkt bovenlokaal cultuurdecreet

Ondertussen is het decreet voor bovenlokale cultuurwerking geëvalueerd. Een nieuw decreet is geschreven en werd op woensdag 6 maart 2024 goedgekeurd door het Vlaams parlement. Dat nieuwe decreet vertrekt vanuit dezelfde krachtlijnen als het oude decreet van 15 juni 2018. Het doel? Een kwalitatieve, duurzame, diverse en geïntegreerde cultuurwerking uitbouwen, stimuleren, optimaliseren en participatie bevorderen.¹⁰

Met dit nieuwe decreet erkent de Vlaamse overheid nog meer de kracht van intergemeentelijk samenwerken. Ze versterkt de rol van de intergemeentelijke samen-

werkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking via deze acties:

- De IGS'en krijgen een bijkomende opdracht in de beoordeling van 'kleine bovenlokale cultuurprojecten'.
- De IGS'en krijgen de mogelijkheid om in te zetten op een facultatieve deelwerking rond 'bovenlokale netwerken vrijetijdsparticipatie'.
- Een IGS moet niet langer bestaan uit vier omliggende gemeenten, maar heeft wel een werkingsgebied van minstens 85.000 inwoners. Door deze maatregel is het decreet fusieproof gemaakt en afgestemd op de regiovorming.
- Aan de huidige subsidielijn voor bovenlokale cultuurprojecten wordt een subsidielijn voor 'kleine bovenlokale cultuurprojecten' toegevoegd. Die zou ingaan in 2027. De nieuwe subsidielijn is laagdrempeliger en mikt op projecten tot 25.000 euro die maximaal 1 jaar duren. Alleen verenigingen die in een IGS-gebied gevestigd zijn, kunnen een dossier indienen. Met deze extra subsidielijn komt de overheid tegemoet aan opmerkingen uit het culturele veld. Ze wil de hoge drempel die kleinere initiatieven ervaren om een subsidieaanvraag te doen, wegnemen.
- De subsidielijn voor bovenlokale cultuurprojecten blijft bestaan.

Op 30 juni 2023 keurde de Vlaamse Regering trouwens een tijdelijk subsidiereglement goed dat deels vertrekt vanuit deze principes. Deze tijdelijke subsidielijn wil kleinere spelers aanmoedigen om bovenlokaal, over gemeentegrenzen heen, samen te werken. Deze subsidielijn mikt vooral op amateurkunstenorganisaties, en kleinere, al dan niet professionele spelers die een kleinschalig bovenlokaal cultuurproject willen opzetten. Zo is er nu al een brug naar de nieuwe subsidielijn 'kleine bovenlokale cultuurprojecten' die in 2027 start.

Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden cultuur

In het uitbouwen van een bovenlokale culturele ruimte staat de intergemeentelijke samenwerking centraal. Daarbij streeft de Vlaamse overheid naar een gebiedsdekkend netwerk van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden voor bovenlokale cultuur. Maar dat is vandaag nog niet het geval. Anno 2024 zijn er 19 gesubsidieerde IGS'en met bovenlokale cultuurwerking actief.

⁹ Memorie van toelichting, vlaanderen.be

¹⁰ Update nieuw decreet bovenlokale cultuurwerking goedgekeurd, cultuuroptil.be

Nadruk op regierol

De Vlaamse overheid legt via het bovenlokaal cultuurdecreet uitdrukkelijk de nadruk op de regierol van de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking. Het IGS moet zich richten op het verbinden en faciliteren van netwerken van culturele actoren, bottom-up praktijken detecteren en ondersteunen, en vernieuwende praktijken helpen verduurzamen. Met een goede bovenlokale kennis en netwerk kan er zo beter ingespeeld worden op het bovenlokale en lokale cultureel kapitaal.

Binnen een context van toenemende decentralisatie van het lokaal cultuurbeleid, moet de regie vanuit een IGS met een bovenlokale cultuurwerking leiden tot nieuwe en innovatieve vormen van ondersteuning van het lokale culturele veld, en dus ook van de lokale besturen. De IGS-werking moet ook helpen om de lokale realiteit te verbinden met de Vlaamse beleidsambities, zonder regionale verschillen uit het oog te verliezen.

Overzicht samenwerkingsverbanden

Intergemeentelijke samenwerking rond cultuur is niet nieuw. In opdracht van OP/TIL maakte IDEA Consult een overzicht van interessante samenwerkingsverbanden en hun opdrachten rond cultuur en andere beleidsdomeinen.¹¹ Het rapport geeft vooral een zicht op bestaande intergemeentelijke en regionale samenwerkingsverbanden. Met een overzicht van netwerken in de domeinen cultuur en vrije tijd, veiligheid en mobiliteit, zorg en welzijn, en van netwerken voor streekontwikkeling.

Het bovenlokaal cultuurdecreet doorbreekt wel de sectorale schotten die er vaak binnen de bestaande samenwerkingen zijn (bv. erfgoed en bibliotheken), en zorgt zo voor het samensmelten van bestaande samenwerkingsverbanden tot een geheel van intergemeentelijke samenwerking op het vlak van cultuur. Een geïntegreerde, inclusieve bovenlokale cultuurwerking in het werkingsgebied ontwikkelen, in stand houden en verspreiden, is het doel.

Cultuur in de referentieregio's

Ook het nieuwe regiodecreet (2023) heeft invloed op de bovenlokale culturele ruimte. Zo mikt de verderlopende

interne staatsvorming op een vereenvoudiging van de intermediaire structuren.

Minister Bourgeois gaf in 2012 opdracht tot een regio-screening. Uit dat rapport blijkt dat er op dat moment meer dan 2.000 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden bestaan in Vlaanderen, en dat hun aantal blijft stijgen. Gemeenten participeren bovendien in meerdere samenwerkingen. Met telkens andere gemeenten, over telkens andere thema's, in telkens andere structuren en mandaten. Door die versnipperdheid is het niet altijd makkelijk voor lokale besturen om impact te hebben. Via de regiovorming wil de Vlaamse overheid de bestuurlijke drukte graag verkleinen. Tot een afstemming van de Vlaamse en lokale samenwerkingsvormen in de regio's komen, is het doel.

Overgang naar 15 referentieregio's

Sinds het Vlaams Parlement het regiodecreet begin 2023 heeft goedgekeurd, is Vlaanderen ingedeeld in 15 referentieregio's. Alle vormen van intergemeentelijke en bovenlokale samenwerking krijgen op termijn een plaats binnen die referentieregio's. Want de regiovorming in Vlaanderen is geen verhaal van cultuur alleen. Ze strekt zich ook uit over andere beleidsdomeinen zoals onder meer mobiliteit, zorg, klimaat, energie, wonen en digitalisering.

De referentieregio's zijn echter geen nieuwe bestuursniveaus. Ze hebben geen eigen bestuur. De aansturing gebeurt van onderuit, door de steden en gemeenten. Het gaat hier dus niet om een vervanging van het provinciale niveau. Waar steden en gemeenten enerzijds te klein en provincies te groot zijn om bepaalde uitdagingen goed te kunnen aanpakken, situeren IGS'en zich op een tussenniveau.

Het regiodecreet voorziet een aantal overgangstermijnen en ook de mogelijkheid om gemotiveerd af te wijken. Toch verwachten we vanuit OP/TIL dat dit decreet invloed zal hebben op een aantal (bestaande) culturele samenwerkingsverbanden zoals erfgoedcellen en andere intergemeentelijke samenwerkingen rond cultuur. Nu het regiodecreet gestemd is, moet de bestaande regelgeving aangepast worden. De Vlaamse minister van Cultuur deed al een eerste aanzet door in het ontwerp van het decreet voor sociaal-cultureel volwassenenwerk een aanpassing te voorzien voor de Avansa's. Vanaf 2026 zullen de nieuwe referentieregio's de afbakening voor hun werkingsgebied vormen.

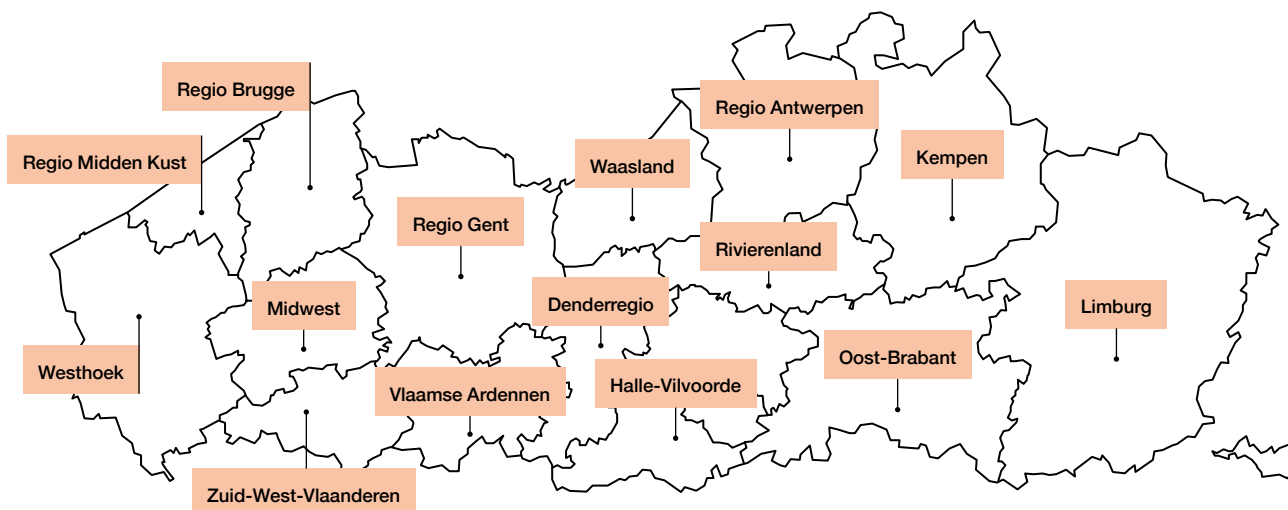

FIG 1 Kaart van de 15 referentieregio's

Kleinere samenwerkingen binnen één referentieregio

Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden mogen wel kleiner zijn dan de referentieregio. Het is niet de bedoeling om te komen tot één groot samenwerkingsverband per regio, maar wel tot kleinere samenwerkingen binnen eenzelfde referentieregio. Dit is het zogenaamde matroesjikamodel. De nieuwe regels gaan meteen in voor de nieuwe samenwerkingsverbanden. Voor bestaande initiatieven is dat ten laatste op 1 januari 2031.

Als gevolg van de regiovorming zal de samenstelling van een aantal bestaande intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking wijzigen. Op dit moment is er nog geen zicht op het aantal IGS'en dat eventueel een uitzondering op de regiovorming zal aanvragen en ook krijgen. Het is in elk geval een factor om verder op te volgen.

Cultuur in de toekomstvisie voor het binnenlands bestuur

Het regiodecreet is geen eindpunt van bestuurlijke verandering. Lokale besturen en dus intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zien nog grote veranderingen op zich afkomen.

Minister Somers, bevoegd voor binnenlands bestuur, heeft via een bijzondere bijkomende opdracht aan het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing (SBW) gevraagd om een toekomstvisie uit te werken voor het lokaal en binnenlands bestuur. Die visie vertrekt vanuit de cruciale problematieken die verbonden zijn met de toekomst van de lokale besturen in Vlaanderen: (1) bestuurskracht (decentralisatie, fusie), (2) regiovorming, (3) gemeentefonds en (4) lokale democratie. Lieven Janssens (UAntwerpen) en Filip De Rynck (UGent) zijn de penhouders en de regisseurs van het interactieve traject. Op 14 oktober 2023 is de toekomstvisie voorgesteld tijdens een Staten-Generaal in het Vlaams Parlement¹².

Die toekomstvisie schetst een bestuurlijk model dat enerzijds steunt op grotere en sterkere lokale besturen en anderzijds op een Vlaamse overheid die samenwerkt met lokale besturen voor belangrijke maatschappelijke uitdagingen. Samen met de lokale besturen en maatschappelijke organisaties reorganiseert de Vlaamse overheid zich richting een beter geïntegreerd gebiedsgericht beleid. Dat impliceert een grotere rol dan faciliteren, maar het is niet de bedoeling dat de Vlaamse overheid opnieuw gaat sturen.

¹² De Rynck F. en Janssens L. (Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing) (2023). Visie op de toekomst van het lokaal & binnenlands bestuur in Vlaanderen.

Mogelijks kunnen IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking makkelijker ontstaan als er binnen de referentieregio's al een goede transversale samenwerking is.

Referentiezones als kader voor fusies

Sterkere lokale besturen staat hierbij ook synoniem voor grotere lokale besturen. De toekomstvisie schept het beeld van maximaal 100 gemeenten, terwijl Vlaanderen anno 2024 nog 300 gemeenten telt. Daarbij vormen referentiezones het kader voor (toekomstige) fusies van gemeenten.

De indeling in referentiezones vertrekt vanuit een drievoudige logica (sociologisch, ruimtelijk en bestuurlijk) en is ingegeven vanuit de idee dat we transversaliteit in het regioverhaal moeten inbouwen. De toekomstvisie vertrekt hierbij veelal vanuit de bestaande politiezones en eerstelijnszones (ELZ). Om op een goede manier rond persoonsgebonden materies te kunnen werken, mag de schaal echter niet té groot zijn.

In de toekomstvisie pleiten Lieven Janssens (UAntwerpen) en Filip De Rynck (UGent) voor fusies om geen 'A- en B-'gemeenten te creëren. Momenteel is er immers een groot verschil in bestuurskracht. Grotere gemeenten hebben bijvoorbeeld meer middelen om specialisten aan te werven en hebben voldoende medewerkers met vaardigheden om in netwerken te opereren. Fusies moeten dienen om die verschillen te verminderen, zonder de nabijheid te verliezen.

Impact van fusies op IGS'en

Maar hoe kunnen IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking zich verhouden tot de fusies van gemeenten? Blijven intergemeentelijke samenwerkingsverbanden rond cultuur ook zinvol na een volgende fusiegolf? En blijven hun uitdagingen dezelfde? Mogelijks kunnen IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking makkelijker ontstaan als er binnen de referentieregio's al een goede transversale samenwerking is. Lokale besturen met meer bestuurskracht staan immers sterker in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.

03 Het woordenboek van bovenlokaal

We verduidelijken in dit hoofdstuk eerst en vooral de werkdefinitie van de bovenlokale culturele ruimte en de vertaling naar een concrete aanpak. Binnen deze landschapstekening hanteren we een aantal begrippen die vaak zullen terugkomen, maar die niet zo vanzelfsprekend zijn. Omdat het belangrijk is dat iedereen de begrippen op dezelfde manier interpreteert, vind je in dit hoofdstuk een overzicht van de meest voorkomende termen.

De bovenlokale culturele ruimte

Onze werkdefinitie

We hebben vanuit OP/TIL bewust gekozen voor een werkdefinitie 'bovenlokale culturele ruimte'. Daarin omschrijven we de bovenlokale culturele ruimte als volgt:

De bovenlokale culturele ruimte is een verzameling van culturele dynamieken, netwerken en samenwerkingsverbanden. Deze overstijgen de lokale context zonder de ambitie te koesteren een weerklank te hebben op het Vlaamse/nationale/internationale niveau.

Deze verzameling omvat actoren (individuen, verenigingen, instellingen of overheden) die initiatieven (tijdelijk of permanent) nemen die:

- sectoren en/of gemeentegrenzen overschrijden,
- aansluiten bij het potentieel van de beoogde doelgroepen en/of de context,
- bewust verbindend werken tussen beleidsniveaus en/of -domeinen.

De gehanteerde termen uit deze werkdefinitie worden hieronder uitgelegd in het woordenboek dat we hanteren. De werkdefinitie sluit aan bij de geest van het bovenlokaal cultuurdecreet, maar valt er niet mee samen. De bovenlokale culturele ruimte omvat niet enkel de gesubsidieerde actoren die we in deze eerste fase van de landschapstekening onderzoeken, maar ook andere cultuuractoren met bovenlokale ambities, intenties en potentieel. Als we uitzoomen

kunnen in principe alle culturele spelers uit alle disciplines het bovenlokale niveau, permanent of tijdelijk, doorkruisen. Deze initiatieven maken deel uit van een veel breder werkveld van bovenlokaal cultuurwerk, dat op dit moment echter nog niet kan worden afgebakend.

Focus op organisaties die een werkings- of projectsubsidie ontvangen

In dit eerste deel van de landschapstekening onderzoeken we vooral het geheel van organisaties die vanuit het bovenlokaal cultuurdecreet een werkings- of projectsubsidie ontvangen (hebben). Wat we onderzoeken is dus beperkter dan de bovenlokale culturele ruimte die er in werkelijkheid is. We houden voor de toekomst wel de ruimere focus van de bovenlokale culturele ruimte voor ogen.

We bieden nu wel al inzicht in de relaties, netwerken en thema's die vanuit de gesubsidieerde projecten en organisaties binnen het bovenlokaal cultuurdecreet worden uitgebouwd.

<ul style="list-style-type: none"> • We schetsen de verandering in het cultureel ecosysteem: van provinciale subsidies naar bovenlokale aanpak.
<ul style="list-style-type: none"> • We schetsen de instroom en doorstroom vanuit verschillende cultuursectoren naar bovenlokale cultuurprojecten.
<ul style="list-style-type: none"> • We verdiepen nieuwe verbindingen en synergieën die via bovenlokale cultuurprojecten en IGS'en worden uitgebouwd.
<ul style="list-style-type: none"> • We hebben een beeld van de innovatieve en transversale samenwerking en netwerking (zowel voor bovenlokale cultuurprojecten als voor IGS'en).
<ul style="list-style-type: none"> • We schetsen de uitdagingen voor de toekomst van het bovenlokale ecosysteem.
<ul style="list-style-type: none"> • We schetsen de uitdagingen die de samenwerking tussen de lokale, bovenlokale en Vlaamse aanpak met zich meebrengt.

Het woordenboek van bovenlokaal

Lokaal

Lokale besturen staan het dichtst bij de burger. Zij vormen het eerste bestuursniveau. Het Vlaams beleid voor binnenlands bestuur biedt een regelgevend, financieel en bestuurlijk kader.¹³ De juridische invulling van het begrip 'lokaal' gaat over het administratieve gebied, dat de bevoegdheid begrenst waarbinnen een gemeentebestuur actief is.¹⁴ Daaronder vallen ook lokale instellingen zoals onder meer een bibliotheek en een cultureel centrum. Wanneer bijvoorbeeld gesproken wordt over een 'lokale fanfare' refereert dat onrechtstreeks aan de locatie of vestigingsplaats van het bestuur van die vereniging, die binnen de gemeentegrenzen valt. Dit zegt echter niets over het bereik of wervingsgebied van die vereniging. Een lokale fanfare kan immers een breed publiek uit de hele regio aanspreken.

¹³ Lokaal bestuur, vlaanderen.be

¹⁴ Decreet over het lokaal bestuur, codex.vlaanderen.be

Bovenlokaal

Het decreet omschrijft 'bovenlokaal' als wat het lokale, louter gemeentelijke en stedelijke niveau overstijgt, zonder een weerslag te hebben op de hele Vlaamse gemeenschap. Het is een tussenruimte tussen het lokale en het Vlaamse beleidsniveau.¹⁵ In de praktijk betekent 'bovenlokaal samenwerken' dus dat er samenwerking is op een niveau dat breder gaat dan de gemeente, zonder dat het de ambitie is om op Vlaams niveau aan de slag te gaan.

Het blijft dus een breed en niet vast afgebakend begrip. De invulling van wat dat 'bovenlokale' precies is, is mogelijk volgens bereik, uitstraling, methodiek, potentieel, partnerschappen en samenwerkingen of zelfs een regionale benadering. Het begrip 'bovenlokaal' is dus heel flexibel en multi-interpretabel. En dat is net de sterkte ervan, want het biedt ruimte voor maatwerk. Het zijn immers de actoren op het terrein die zelf dienen te bepalen óf, waarom en op welke manier ze willen samenwerken.

Regionaal

Het begrip 'regionaal' heeft betrekking op de regio's, zoals deze door de Vlaamse regering zijn vastgelegd in het regiodecreet van februari 2023. Regionaal verwijst hierbij naar een geografisch afgebakend en vooraf vastgelegd werkingsgebied, namelijk één van de 15 vastgelegde regio's in Vlaanderen.¹⁶ 'Regionaal samenwerken' heeft dus vooral betrekking op actoren die (willen) samenwerken en die zich binnen eenzelfde regio bevinden. Regionaal is een vorm van bovenlokaal, maar met een specifieke geografische benadering van het begrip.

Gezien regionaal samenwerken één van de meest voorkomende vormen van bovenlokaal samenwerken is, worden de termen soms door elkaar gebruikt. Bovenlokaal samenwerken is echter, zoals hierboven beschreven, veel flexibeler. Het biedt ruimte voor maatwerk, overstijgt het lokale in reikwijdte, schaalgrootte en relevantie én omvat het tegelijk.

Intergemeentelijk

Intergemeentelijk is een bijzonder niveau van bovenlokaal of regionaal, waarbij de actoren die samenwerken of met elkaar interageren, lokale besturen of hun

¹⁵ Memorie van toelichting Bovenlokaal cultuurdecreet, www.vlaanderen.be/cjm

¹⁶ Regiodecreet, www.vlaanderen.be

diensten zijn.¹⁷ Een lokaal bestuur werkt bijvoorbeeld samen met een andere gemeente om een gezamenlijke doelstelling te bereiken, of een gedeelde uitdaging samen aan te pakken. Dat kunnen ze doen via een project, overleg, expertise-deling... of structureel, in verschillende beleidsdomeinen zoals onder meer cultuur, erfgoed, politie- en brandweerzones en afvalcommunales. De aard en wijze van samenwerking is uiteraard formeel, maar de samenwerking tussen lokale besturen gebeurt wel op vrijwillige basis. Dit verklaart ook het lappendeken aan bestaande intergemeentelijke samenwerkingen.

Intergemeentelijk samenwerkingsverband (IGS)

Een IGS is de verdere formalisering van het intergemeentelijk samenwerken. Hierbij kiezen steden en gemeenten ervoor om structureel samen te werken rond bepaalde beleidsthema's, zoals bijvoorbeeld cultuur. Die samenwerking gieten ze in een erkend samenwerkingsverband.¹⁸ In het decreet lokaal bestuur van 22 november 2017 staan de mogelijkheden omschreven waarbinnen een lokaal bestuur kan samenwerken met andere lokale besturen. Afhankelijk van de thema's en de soort van samenwerking kan dit tot een andere vorm leiden, al dan niet met rechtspersoonlijkheid. OP/TIL heeft hier een kort overzicht¹⁹ rond gemaakt.

Intergemeentelijk samenwerkingsverband (IGS) met bovenlokale cultuurwerking

Binnen het bovenlokaal cultuurdecreet zijn momenteel 19 erkende intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking actief. Dit zijn vaak projectverenigingen die de samenwerking en netwerking stimuleren tussen de lokale besturen binnen hun werkingsgebied. In de meeste gevallen opereren zij onder de structuur van een projectvereniging (zoals bepaald in het decreet lokaal bestuur). Een beperkt aantal IGS'en met bovenlokale cultuurwerking werkt onder de vleugels van een dienstverlenende vereniging (DVV).

Referentieregio's

De 'referentieregio' is een bestuurstechnisch concept van de Vlaamse overheid om het lappendeken van verschillende intergemeentelijke samenwerkingsverbanden te vereenvoudigen en te 'saneren'.

17 Regiovorming in Vlaanderen: een bestuurlijke doorbraak? www.idea.be

18 De Rynck, F. en Caron B. (2021). Bovenlokale Cultuurwerking en Intergemeentelijke Samenwerking, Discussienota.

19 Infographic 'Intergemeentelijk samenwerken binnen cultuur', cultuuroptil.be

Het begrip 'bovenlokaal' is heel flexibel en multi-interpretabel. En dat is net de sterkte ervan, want het biedt ruimte voor maatwerk.

Zoals hierboven aangehaald bij het begrip 'regionaal' is Vlaanderen vandaag opgedeeld in 15 regio's. Elke IGS zal zich – ongeacht waarrond die gemobiliseerd is – in de toekomst moeten verhouden tot die regio's. Dat betekent concreet dat enkel intergemeentelijke samenwerkingen binnen eenzelfde regio zullen worden toegelaten. Dit heeft een belangrijke impact op de samenwerkingsverbanden, omdat de grenzen van de samenwerking nu zijn vastgelegd. IGS'en die zich anno 2024 uitstrekken over meerdere regio's zullen zich dus moeten herdefiniëren.

Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking zullen hun werking moeten aanpassen aan de nieuwe realiteit. Het decreet voorziet een aantal overgangstermijnen en ook de mogelijkheid af te wijken, met een motivatie.²⁰

De regiovorming is niet van toepassing op de samenwerking in het kader van een bovenlokaal cultuurproject. Bovenlokale cultuurprojecten kunnen nog altijd meerdere referentieregio's bestrijken.

Transversaal

Transversaal in de zin van 'transversaal werken' betekent dat de aanpak de grens tussen verschillende sectoren of organisaties overschrijdt. Zo werkt een organisatie uit bijvoorbeeld de cultuursector samen met een organisatie uit de welzijnssector.

20 Definitieve goedkeuring regiodecreet, cultuuroptil.be

Transversaal werken is binnen het bovenlokaal cultuurdecreet een beleidsprioriteit. Dit omdat de Vlaamse overheid een cultuurwerking wil promoten en mogelijk wil maken (via subsidiëring) die vanuit de lokale actoren tot stand komt en de oude, vertrouwde afbakeningen of grenzen tussen sectoren en beleidsdomeinen doorbreekt. Zo kunnen vanuit eigen sterktes nieuwe partnerschappen ontstaan, met respect voor ieders eigenheid en autonomie, met een duidelijke meerwaarde voor alle partijen en met oog voor nieuwe culturele vind- en maakplaatsen.²¹

Regierol

De Vlaamse overheid ondersteunt – binnen het bovenlokaal cultuurdecreet – intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking via structurele werkmiddelen. En dit om op termijn een inclusieve, integrale en geïntegreerde bovenlokale cultuurwerking mogelijk te maken en uit te bouwen.

Binnen deze duurzame trajecten dient het IGS een ‘regierol’ te vervullen. De taak van het IGS is om – binnen het samenwerkingsverband – de onderlinge taakverdeling en rolbepaling met alle actoren af te stemmen, om zo de doelen te bereiken. Die rol van ‘spelverdeler’ moet ruimer opgevat worden, omdat de bovenlokale cultuurwerking een volledig nieuwe, vaak zeer specifieke aanpak vereist. Hiervoor zijn geen generieke praktijken, methodieken of oplossingen voorhanden. Verschillende organisaties zullen dus de focus binnen hun regierol anders leggen. Ook de houding van waaruit de regierol vorm krijgt (van sterk top-down tot eerder bottom-up), zal sterk verschillen.²²

Bovenlokale cultuurprojecten

De projectondersteuning staat open voor alle jeugd- en culturele actoren die over rechtspersoonlijkheid met een niet-commercieel karakter beschikken. Ook openbare besturen en autonome gemeentebedrijven, gelieerd aan de culturele sector, kunnen een dossier indienen. Aanvragers moeten wel gevestigd zijn binnen het Nederlandse taalgebied of in Brussel-Hoofdstad.

Beleidsprioriteiten

Binnen het aanvraagdossier in KIOSK kan de aanvrager aanduiden of hij inzet op de vooropgestelde beleids-

prioriteiten. Inzetten op een of meerdere beleidsprioriteiten is geen verplichting, maar wel een meerwaardecriterium bij de beoordeling van de aanvragen. Deze prioriteiten zijn stimulansen om het bovenlokale cultuurveld beter vorm te geven, en organisaties vanuit hun sterktes te laten inzetten op maatschappelijke uitdagingen.

In aanvraagronde 1 tot en met 3 stonden de volgende uitdagingen centraal:

- aandacht voor socio-demografische uitdagingen
- transversaal samenwerken over grenzen heen
- verdiepend werken vanuit eigen sterktes

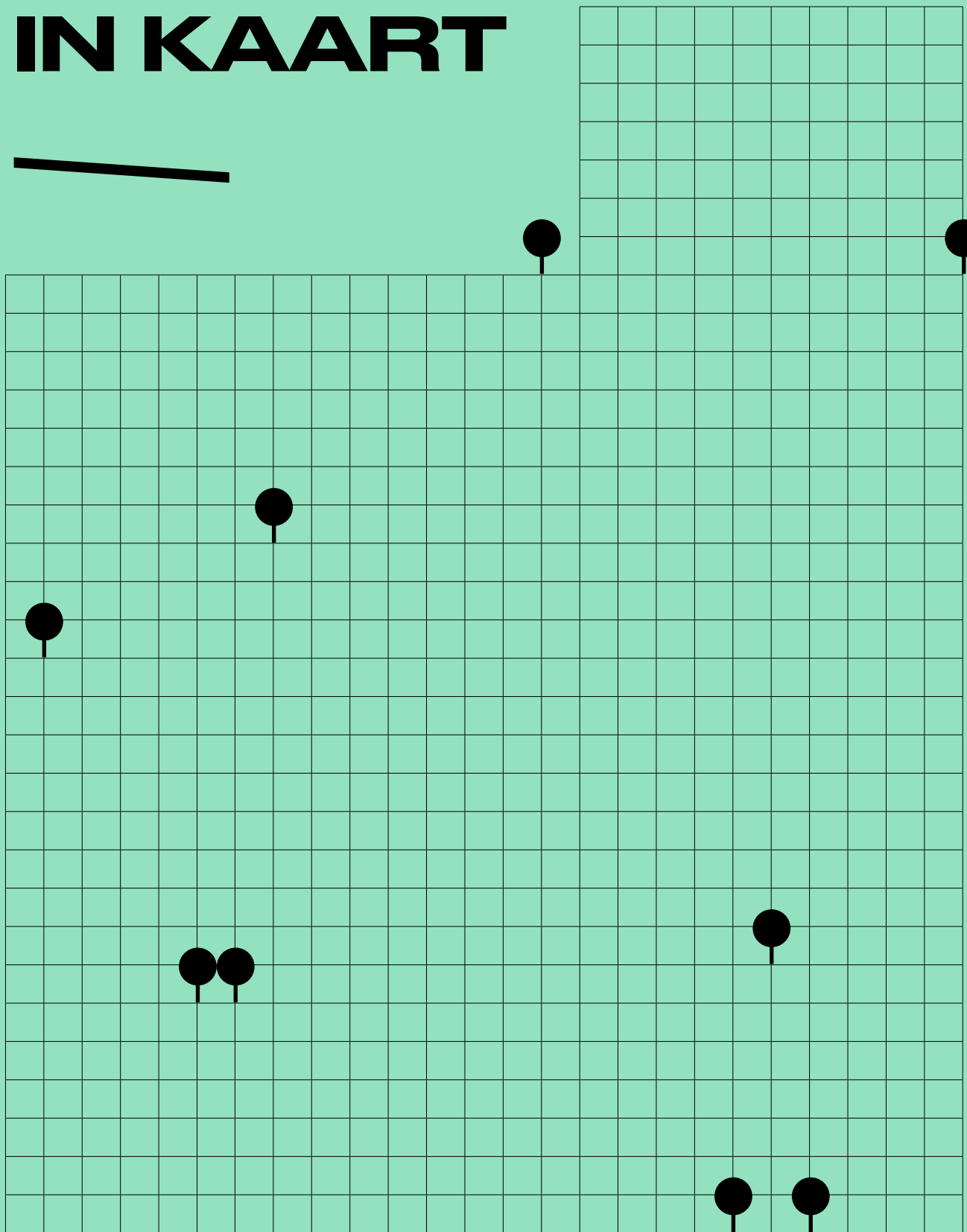
In aanvraagronde 4 tot en met 6 kwam er een lichte verschuiving in de prioriteiten, naar:

- inspelen op maatschappelijke uitdagingen door te streven naar maximale cultuurparticipatie
- meerwaarde creëren door eigen sterktes te verbinden via samenwerking
- inzetten op nieuw en jong talent door ontwikkelingskansen te bieden

21 Capenberghs, J. (2020). Werkdocument begrippenapparaat rond het nieuwe bovenlokale cultuurdecreet en glossarium.

22 Doenker (2020). Cultuurnota's intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Een analyse.

IN KAART

04 Mapping bovenlokale cultuurprojecten

Welke organisaties dienen in op de projectenlijnen van het bovenlokale cultuurdecreet en waarom?

In dit hoofdstuk schetsen we het profiel van de indieners, en van de ingediende projecten in de eerste drie werkJaren van het bovenlokaal cultuurdecreet. We gaan op zoek naar hun motivatie om samen te werken, naar de invulling die zij geven aan bovenlokaal werken en naar de ambities die ze daarbij koesteren.

Voor onderstaande analyse maakten we onder meer gebruik van de datasets van het departement CJM én van data uit de bevraging van projectindieners, uitgevoerd door OP/TIL en het departement CJM.

Hoeveel organisaties dienen in?

Over de zes aanvraagrondes heen (2019-2022) zijn in totaal 567 (ontvankelijke) aanvraagdossiers ingediend. Vooral in de eerste indienrondes ligt het aantal indieners (en het gevraagde subsidiebedrag) hoog.

Heel wat organisaties dienen een aanvraagdossier in binnen verschillende indienrondes. Als we kijken naar de unieke indieners tijdens de eerste zes projectoproepen komen we uit op een totaal van 431. Hier zitten ook een groot aantal terugkerende indieners bij.

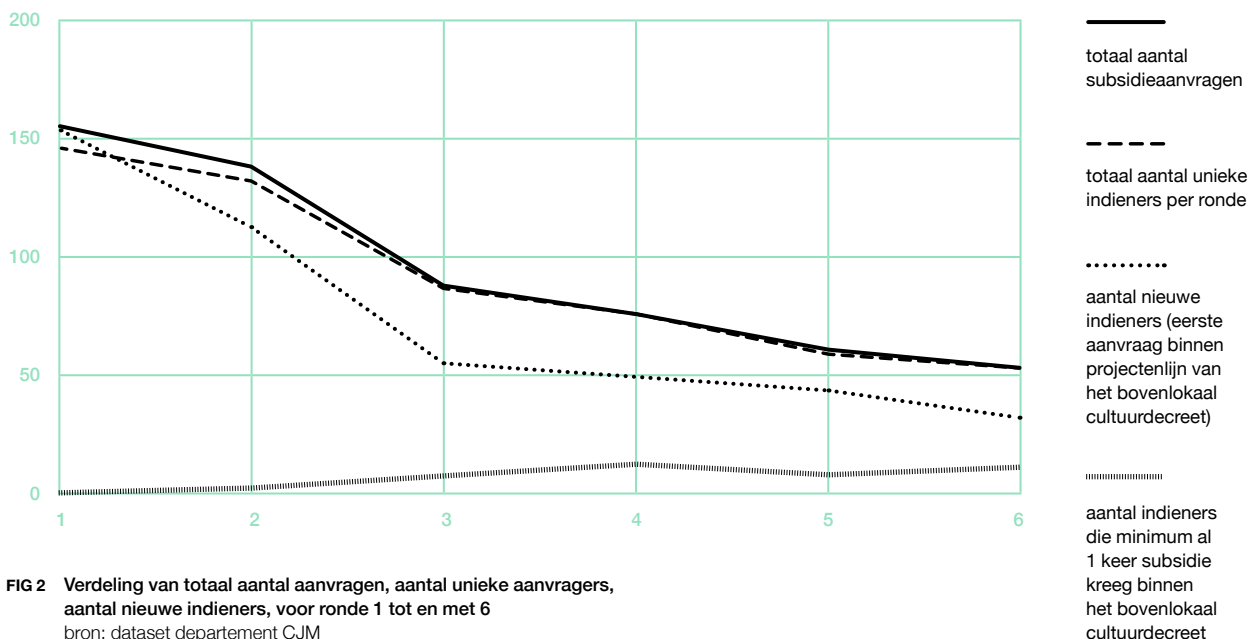

FIG 2 Verdeling van totaal aantal aanvragen, aantal unieke aanvragers, aantal nieuwe indieners, voor ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

Toch blijft de instroom van ‘nieuwe indieners’ hoog. In de zesde indienronde (15 november 2021) heeft 60% van de indieners nog geen aanvraag ingediend in een eerdere ronde. Daarnaast zien we een stijgend percentage van indieners die in minimum één van de vorige rondes al een projectsubsidie toegewezen kregen. In de zesde ronde gaat het om 1 op de 5 aanvragers.

Dalende trend in aanvragen

We analyseerden de datasets van het departement CJM over zes indienrondes. In de eerste drie kalenderjaren van het bovenlokaal cultuurdecreet zien we een dalende trend in het aantal aanvragen. Het aantal aanvragen in de eerste ronde ligt op 153, in de zesde ronde zijn dat er 53. We zien meerdere mogelijke verklaringen voor de dalende trend in aanvragen tussen de eerste en zesde indienronde:

- Het aanvankelijk hoge aantal indieners betekent waarschijnlijk dat heel wat organisaties die er niet helemaal in thuishoren een subsidie aanvragen. Door ervaring op te doen via een projectaanvraag en beoordeling haken sommige organisaties af in de volgende rondes.
- Het lage slaagpercentage uit de eerste ronde (22%) kan ontradend werken.
- De beperkende coronamaatregelen maken het vanaf het voorjaar 2020 moeilijker voor projecten om in uitvoering te gaan. De administratie meldt dat er meer dan 100 keer uitstel is gevraagd binnen een projectdossier. Die organisaties blijven dus langer hangen in hun eerste project, terwijl ze anders misschien al middelen voor een nieuw project zouden aanvragen.
- Ook het gericht zoeken en verbinden met partners verloopt moeilijker door de beperkende coronamaatregelen en zorgt hoogstwaarschijnlijk voor een lagere instroom aan projectaanvragen.
- In de focusgroep met ‘antennes’ is ook gezegd dat het voor organisaties moeilijk is om steeds vernieuwend te zijn in hun projecten. Vooral organisaties die aangewezen zijn op projecten en projectmiddelen voor hun werking, voelen de weerslag hiervan.

Vaststellingen

- Er komen 567 (ontvankelijke) subsidieaanvragen binnen in de eerste zes indienrondes.

- Van de 567 ontvankelijke aanvragen krijgen er 166 een subsidie.
- De eerste zes indienrondes tellen in totaal 431 unieke indieners.
- De 166 goedgekeurde dossiers zijn afkomstig van 147 unieke indieners.
- Er is een blijvende hoge instroom van ‘nieuwe indieners’ (geen aanvraag in eerdere rondes). Maar liefst 60% van de indieners in de zesde indienronde is nieuw!
- Uit de zesde ronde blijkt dat 1 op de 5 begunstigen in een eerdere ronde reeds een subsidie heeft ontvangen (en nu dus opnieuw een aanvraag heeft ingediend).

Welk type organisaties dient in?

Uit welke sectoren komen de indieners?

De indieners registreren zelf tot welke sector(en) hun organisatie behoort via het aanvraagformulier op KIOSK. Hierbij houden we best de volgende aandachtspunten in het achterhoofd:

- Heel wat aanvragers vinken meerdere sectoren aan, waardoor de totale som over alle sectoren heen hoger is dan de 567 ontvankelijke aanvragen.
- Uit de lezing van dossiers leiden we af dat (sommige) indieners ook hebben aangeduid tot welke sector het project behoort, en niet enkel naar de sector waartoe de aanvrager behoort. Zo duidt een cultureel centrum bij een aanvraag bijvoorbeeld het lokaal cultuurbeleid én circus aan, aangezien het project rond circus draait.
- De registratie betekent niet noodzakelijk dat de aanvrager een erkenning of subsidiëring ontvangt binnen een sectordecreet of aangesloten is bij een koepelorganisatie binnen de sector. Zo zijn er bijvoorbeeld heel wat aanvragers die zichzelf verbinden aan sociaal-cultureel werk, zonder erkend of gesubsidieerd te zijn binnen het decreet sociaal-cultureel werk²³.
- Slechts één organisatie of bestuur kan een project indienen, terwijl de projecten in de praktijk heel vaak een samenwerking zijn tussen meerdere organisaties.

²³ In het aanvraagdossier in KIOSK staat sociaal-cultureel volwassenenwerk. Socius merkt op dat deze term in principe enkel gebruikt kan worden door organisaties die erkend en gesubsidieerd zijn door het decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk.

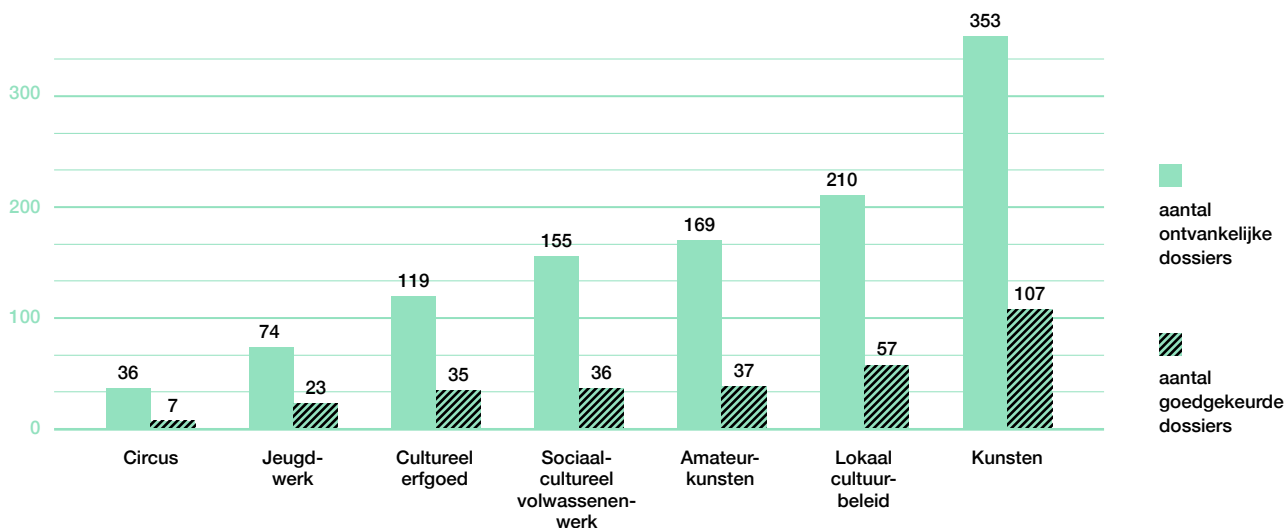

FIG 3 Verdeling van alle ontvankelijke en goedgekeurde aanvragen per subsector, ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

- Slechts één organisatie of bestuur kan een project indienen, terwijl de projecten in de praktijk heel vaak een samenwerking zijn tussen meerdere organisaties.

- De term 'cultureel erfgoed' is aangeduid door ongeveer één op de vijf aanvragers.
- Het laagste aantal subsidie-aanvragen komt uit het jeugdwerk en de circussector.

Bovenstaande grafiek geeft geen info over de sector(en) waarmee een partnerschap is aangegaan voor de realisatie van het project.

Vaststellingen — algemeen

- De grootste instroom van dossiers komt van organisaties die zich liëren aan de kunstensector. Bij 62% van alle aanvraagdossiers is de sector 'kunsten' aangevinkt.
- Bij meer dan een derde van de aanvragen is de aanvrager/het project ook gelinkt aan het lokaal cultuurbeleid.

Vaststellingen — vzw versus overheid als indiener

- De overgrote meerderheid van de aanvragen komt van een vzw uit de culturele of jeugdsector.
- 13,5% van de aanvragen gebeurt door een gemeentelijke speler of provinciale overheid. Het aandeel overheidsorganisaties bij de indieners is wellicht lichtjes onderschat. Ook een cultuurcentrum kan bijvoorbeeld een vzw zijn.
- We zien ook een zestal aanvragen van projectverenigingen. Dit zijn vormen van intergemeentelijke samenwerking, geregeld binnen het decreet lokaal bestuur. Het zijn allemaal aanvragen van erfgoedcellen.

	Ontvankelijke dossiers	Aandeel in het totaal	Goedgekeurde dossiers	Slaagpercentage
Vzw	477	84,28%	138	29%
Gemeente/autonoom gemeente- of provinciebedrijf/ provinciale overheid	76	13,43%	24	31,60%
Projectvereniging	6	1,06%	4	67%
Andere (instelling openbaar nut, cvba so..)	7	1,24%	0	0%

TAB 1 Verdeling van alle ontvankelijke en goedgekeurde aanvragen uit de eerste zes rondes naar juridische structuur van de aanvrager bron: dataset departement CJM

Hebben de indieners een reguliere werking?

- Ongeveer 78% van alle indieners geeft aan dat ze een reguliere werking hebben.
- Bij de goedgekeurde projecten ligt het aandeel indieners met een reguliere werking nog iets hoger, namelijk op 82%.
- Vooral bij de projecten vanuit het jeugdwerk en de kunsten heeft een hoog percentage van de hoofdindieners geen reguliere werking. Het gaat respectievelijk om 27% en 28,60% van de indieners.

De aanvraag voor ondersteuning van een bovenlokaal project komt naast een (bestaande) reguliere werking te staan. Die reguliere werking situeert zich niet noodzakelijk binnen de bovenlokale culturele ruimte.

Is de reguliere werking lokaal, bovenlokaal of Vlaams? In de focusgroepen, waar we bijna een derde van alle projectindieners van de goedgekeurde projecten²⁴ bereiken, gaan we na hoe de projectindieners zichzelf zien. Is hun organisatie een structureel lokaal, bovenlokaal of Vlaams initiatief?

- Bijna 37% van de projectindieners van goedgekeurde projecten benoemt zichzelf als een 'structureel bovenlokaal' werkend initiatief.
- 41% geeft aan een 'lokaal initiatief' te zijn.
- 22% van de organisaties noemen zichzelf Vlaams.
- Verschillende deelnemers vinden het moeilijk een keuze te maken en zien zichzelf in een tussenpositie of in een dubbele positie. Als bijvoorbeeld lokaal én bovenlokaal.

In een gesprek hierover geven meerdere deelnemers aan dit niet duidelijk te kunnen afbakenen of benoemen. Ze stellen zich vragen als:

- Kan je bovenlokaal zijn als je Vlaamse subsidies ontvangt?
- Hoe verspreid moet je werking zijn vooraleer je eerder Vlaams bent?
- Als je nomadisch werkt, ben je dan sowieso bovenlokaal?

24 Doenker (2023). Dynamieken bij bovenlokale cultuurprojecten. Verslag van focusgroepen OP/TIL.

Hebben de projectindieners personeel in dienst?

Aan de projectindieners uit de 1e, 3e, 7e en 8e ronde is gevraagd²⁵ of ze professionele werkrachten/betaald personeel in dienst hebben op het moment van de projectaanvraag. Hierbij bekijken we enkel de verhoudingen voor de vzw's, aangezien de openbare besturen sowieso personeel in dienst hebben.

Wat blijkt? Er is een quasi gelijke verdeling tussen de indieners met en zonder personeel in dienst. Ongeveer 50% van de indieners met een vzw-structuur hebben personeel in dienst op het moment van de projectaanvraag.

Welke ervaring hebben indieners met het aanvragen van subsidies?

Hebben de indieners veel ervaring met het schrijven van subsidiedossiers? Combineren ze werkingsmiddelen met projectmiddelen? Worden de indienende organisaties van bovenlokale cultuurprojecten ook elders gesubsidieerd? En zo ja, vanuit welke andere (Vlaamse) decreten? Hieronder leggen we de link met andere decreten en subsidiemogelijkheden.

Hebben de indieners veel ervaring met het schrijven van subsidiedossiers?

Aan alle projectindieners uit de 1e, 3e en 7e en 8e ronde is gevraagd of hun organisatie ervaring heeft met het schrijven van subsidiedossiers voor de Vlaamse overheid of voor andere subsidieverleners. De grote meerderheid geeft aan van wel. Over de verschillende rondes heen antwoordt 76% van de respondenten positief.

De subsidieverleners zijn divers: zowel lokale overheden, provincie, Vlaamse overheid, fondsen, federale overheid als Europese Commissie.

25 OP/TIL (2019). Resultaten bevraging projectindieners 1e projectoproep decreet bovenlokale cultuurwerking. OP/TIL (2020). Resultaten bevraging projectindieners 3e projectoproep decreet bovenlokale cultuurwerking. OP/TIL (2023). Resultaten bevraging projectindieners 7e en 8e projectoproep decreet bovenlokale cultuurwerking.

Ontvangen de indienende organisaties een werkingssubsidie?

Krijgt de organisatie op dit moment een werkingssubsidie?	Alle indieners projectronde 3, 7 en 8 met vzw-structuur
Ja	33,5%
Neen	66,5%

TAB 2 Verdeling van de respondenten over het al dan niet verkrijgen van werkingssubsidies
bron: bevraging projectindieners ronde 3, 7 en 8

Aan alle projectindieners uit de 3e, 7e en 8e ronde is gevraagd of hun organisatie op het moment van de bevraging een werkingssubsidie ontvangt. We bekijken de antwoorden enkel voor de vzw's die de bevraging ingevuld hebben.

Vaststellingen

- Ongeveer 2/3e van de aanvragers ontvangt geen werkingssubsidie op het moment van de bovenlokale projectaanvraag.
- 1 op de 3 van de bevroegde projectindieners krijgt een werkingssubsidie van de lokale overheid, de Vlaamse overheid of een combinatie van beide.
- Het percentage van indieners, dat in het verleden nog nooit een subsidie heeft ontvangen binnen het departement CJM, loopt in stijgende lijn doorheen de aanvraagronde 1 tot en met 6 (met uitschieter in ronde 5).
- In bijna elke aanvraagronde zien we de grootste groep indieners in de categorie die al 1 tot 5 keer eerder een subsidie heeft gekregen binnen één van de ondersteuningslijnen van het departement CJM. Enkel in ronde 5 vormen de organisaties die nog nooit eerder een subsidie binnen het departement CJM hebben gekregen met 46% de grootste groep indieners.
- Iets meer dan een kwart van de indieners per ronde hebben eerder al 11 keer of meer een subsidie binnen het departement CJM verkregen.

Hebben de indieners reeds subsidies binnen het departement CJM ontvangen?

We bekijken per indienronde of de indieners van de bovenlokale cultuurprojecten in het verleden al een subsidie ontvangen hebben binnen het departement CJM.

Het bovenlokale cultuurdecreet wil bestaande initiatieven verder ondersteunen, maar ook kansen bieden aan nieuwe spelers en initiatieven. In onderstaande tabel zien we duidelijk dat beide groepen goed vertegenwoordigd zijn.

INDIENRONDE	1	2	3	4	5	6
Aantal subsidie-aanvragen binnen het bovenlokaal cultuurdecreet	153	137	88	75	61	53
Aantal keer een subsidie binnen het departement CJM						
0	15,03%	18,25%	21,59%	26,67%	45,90%	33,96%
1 tot 5	45,10%	40,88%	42,05%	28,00%	21,31%	37,74%
6 tot 10	13,73%	13,87%	10,23%	12,00%	4,92%	9,43%
11 tot 20	13,73%	17,52%	15,91%	18,67%	14,75%	7,55%
meer dan 20	12,42%	9,49%	10,23%	14,67%	13,11%	11,32%

TAB 3 Percentage indieners per indienronde die eerder al subsidie kregen binnen het departement CJM bron: dataset departement CJM

De totale jaarlijks toegekende subsidie ligt hoger voor de projecten binnen het bovenlokaal cultuurdecreet dan voor projecten binnen het transitierglement.

Ontvangen de indieners ook subsidies uit andere Vlaamse decreten?

Heel wat organisaties halen ook werkings- of projectmiddelen uit andere ondersteuningsmogelijkheden. Zie hier de analyse uit welke andere Vlaamse decreten binnen cultuur er ook middelen zijn toegekend in de periode 2020-2022.

Vaststellingen — voor alle unieke indieners — van ronde 1 tot en met 6

- 48% (208 van de 431) van de unieke indieners van bovenlokale cultuurprojecten in ronde 1 tot en met 6, hebben binnen diezelfde periode ook een subsidie binnen een ander Vlaams cultuurdecreet verkregen: 13% binnen het uitgavendecreet²⁶, 9% binnen het kunstendecreet en bijna 8% binnen het participatiedecreet.

Vaststellingen — voor alle unieke begunstigden — van ronde 1 tot en met 6

- 53% (78 van de 147) van de unieke begunstigden uit de eerste drie kalenderjaren van het bovenlokaal cultuurdecreet hebben ook een goedgekeurd dossier binnen een ander cultuurdecreet in dezelfde periode: 13% (19 van de 147) binnen het uitgavendecreet*, 13% binnen het kunstendecreet en 6% binnen het participatiedecreet.

26 Het uitgavendecreet is de decretale verankering van de annuïteiten (de uitgaven voor een kalenderjaar die niet in een decreet zitten). In de uitgavenbegroting zitten zowel:

- facultatieve subsidies (subsidies die geen decretale basis hebben, wel bijhorende regelgeving voorzien in reglement of BVR). Dit gaat o.a. om dossiers met Lotto-middelen, VIA-middelen, bilaterale projecten binnen internationaal en interregionaal cultuurbeleid.
- nominatieve subsidies (op naam + bedrag specifieke organisatie). Dit gaat zowel om werkings- als infrastructuurmiddelen.

In welke mate zien we de organisaties die eerder provinciaal ondersteund werden ook als aanvrager en/of begunstigde binnen de projectenlijn van het bovenlokaal cultuurdecreet?

2018-2019 is een overgangperiode, waarin de Vlaamse overheid zorgt voor een continuering van de provinciale werkingsmiddelen en voor projectmatige ondersteuning via het transitierglement. Uit een vergelijking tussen deze overgangssubsidies en de drie eerste kalenderjaren van het bovenlokaal cultuurdecreet valt het volgende op:

- Het aantal aanvragers, begunstigen en het slaagpercentage van deze tijdelijke overgangsmaatregelen ligt een pak hoger dan binnen het nieuwe bovenlokaal cultuurdecreet.
- Op het transitierglement dienen op jaarbasis ongeveer 400 (unieke) organisaties een projectsubsidie in. Bij het bovenlokaal cultuurdecreet schommelt het jaarlijks aantal unieke indieners (met twee indienrondes) tussen de 112 en 277. Als we de gemiddelden op jaarbasis vergelijken, zien we dat het bovenlokale cultuurdecreet minder dan de helft unieke aanvragers aantrekt ten opzichte van het transitierglement (183 versus 403).
- 1.149 (unieke) spelers ontvangen in 2018-2019 provinciale werkingsmiddelen, als tijdelijke overgangsmaatregel vanuit de Vlaamse overheid.
- Door het relatief hoge slaagpercentage zijn er jaarlijks meer dan 270 dossiers goedgekeurd binnen het transitierglement. Het aantal goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten daalt tijdens de eerste drie kalenderjaren van 61 naar 43 op jaarbasis.
- Bij de budgetten zien we het omgekeerde. De totale jaarlijks toegekende subsidie ligt hoger voor de projecten binnen het bovenlokaal cultuurdecreet dan voor projecten binnen het transitierglement. De subsidie is verdeeld over een kleiner aantal aanvragers. Minder goedgekeurde dossiers en hogere budgetten per dossier dus.

In hoeverre gaat het om dezelfde spelers en organisaties die subsidie ontvangen binnen deze tijdelijke overgangsmaatregelen en het huidige bovenlokaal cultuurdecreet?

- De doorstroom van de organisaties die ondersteund werden door de tijdelijke overgangsmaatregelen naar de ondersteuning binnen het bovenlokaal cultuurdecreet is beperkt. Bijna 4 op de 10 begunstigen uit het transitierglement vraagt ook bovenlokale

projectsubsidies aan binnen de eerste drie werkjaren van het bovenlokaal cultuurdecreet, iets meer dan 1 op de 10 begunstigen uit het transitierglement verwerft ook een bovenlokale projectsubsidie.

- De organisaties die provinciale werkingsmiddelen hebben gekregen binnen de overgangsmaatregelen van de Vlaamse overheid keren amper terug als indiener of begunstigde van een bovenlokaal cultuurproject in 2020-2022.
- Van de organisaties die niet doorstromen naar een ondersteuning binnen het bovenlokale cultuurdecreet, weten we niet waar en in welke mate ze ondersteund worden. We hebben ook geen zicht op welke effecten het wegvallen van de subsidies op de werking en het voortbestaan van deze organisaties heeft gehad.

In welke mate waren organisaties die in 2020-2022 bovenlokale projectsubsidies kregen, eerder al begunstigde binnen de provinciale subsidies 2018-2019 (vanuit continuering provinciale werkingssubsidies én transitierglement)?

- De meerderheid van aanvragers binnen het nieuwe bovenlokale cultuurdecreet heeft in het verleden geen ondersteuning gekregen vanuit de tijdelijke overgangsmaatregelen door de Vlaamse overheid. Op de nieuwe ondersteuningslijn tekenen dus heel wat ‘nieuwe’ spelers in. Welk deel ervan effectief nieuwe (en pas opgerichte) organisaties zijn en hoe de reeds bestaande organisaties hun financiering in het verleden rond kregen, is een vraagstuk voor vervolgonderzoek.
- Zowel bij alle aanvragers als bij de begunstigen van een bovenlokale projectsubsidie in ronde 1 tot en met 6, is er ongeveer 1 op 3 die eerder reeds een subsidie hebben ontvangen binnen het transitierglement in 2018-2019.
- Zowel bij alle aanvragers als bij de begunstigen van een bovenlokale projectsubsidie is er ongeveer 1 op 10 die eerder reeds subsidie hebben ontvangen binnen de overgangsmaatregelen provinciale werkingssubsidie.
- De overlap tussen begunstigen van de tijdelijk toegekende provinciale werkingsmiddelen en de bovenlokale projectmiddelen is eerder klein. Dat lijkt logisch, gezien het een ander soort ondersteuning betreft.

TAB 4 Vergelijking tussen ingediende en goedgekeurde projectdossiers binnen ronde 1 tot en met 6 van het bovenlokaal cultuurdecreet en de tijdelijke overgangsmaatregelen uit 2018-2019
bron: dataset departement CJM

STEUNCODE	Jaartal/ Rondes	Aantal ingediende dossiers	Aantal goed- gekeurde dossiers	Slaag- percentage	Aantal unieke aanvragers	Besluit in €
Bovenlokaal cultuurdecreet	Ronde 5+6 (2021-2022)	114	43	37,72%	112	€3.649.639,62
	Ronde 3+4 (2020-2021)	163	62	38,04%	161	€4.122.494,12
	Ronde 1+2 (2019-2020)	290	61	21,03%	277	€4.982.809,19
Transitie- reglement	2019 (2018-2019)	412	270	65,53%	399	€3.357.947,39
	2018 (2017-2018)	437	277	63,39%	407	€3.547.103,26
PROVSUB¹	Volledige periode	2195	2180	99,32% ²	1149	€39.183.531,01

1 PROVSUB = continuering provinciale werkingsmiddelen
Voor PROVSUB is de volledige periode genomen, omdat een aanzienlijk aantal dossiers niet ingedeeld kon worden op basis van datum.

2 10 stopgezette, 3 ingetrokken en 2 afgekeurde dossiers bij de continuering van de provinciale werkingsmiddelen.

Geografische spreiding van indieners en activiteiten

Per provincie

- De instroom uit de verschillende Vlaamse provincies en Brussel is ongelijk.
- In absolute aantallen zijn de meeste aanvragen ingediend door spelers uit Oost-Vlaanderen en Antwerpen.
- Naar verhouding tot het aantal inwoners hebben spelers uit Oost- en West-Vlaanderen het vaakst een aanvraag ingediend.
- Het slaagpercentage van de ingediende dossiers ligt het hoogst in Limburg en West-Vlaanderen (40 à 42%). In Oost-Vlaanderen en de 19 Brusselse gemeenten hebben slechts 1 op de 5 ingediende dossiers een subsidie verkregen.
- Over de zes eerste projectrondes heen gaat ongeveer de helft van het beschikbare subsidiebudget naar projecten uit Antwerpen en West-Vlaanderen.

Aanvragen en goedgekeurde dossiers in Brussel

Waarom zijn er minder aanvragen en goedgekeurde dossiers in Brussel? De 38 aanvragen uit Brussel liggen beduidend lager dan het aantal aanvragen uit Antwerpen (69) en uit Gent (99). Idem dito wat betreft het aantal goedgekeurde dossiers bovenlokale cultuurprojecten: 8 uit Brussel, 19 uit Antwerpen en 26 uit Gent. We zien hier een aantal mogelijke verklaringen voor, die echter verder onderzoek vragen vooraleer we die al dan niet kunnen bevestigen.

Onze hypotheses

- Om in aanmerking te komen voor een subsidie is er voor Brusselse projecten een samenwerking nodig met een vereniging of gemeente uit Vlaanderen. Gezien de verschillen in werkcontext tussen het grootstedelijke Brussel en het eerder landelijke karakter in de Vlaamse Rand rond Brussel, is dit mogelijks een hoge drempel. Anderzijds zijn er wel heel wat Vlaamse spelers met een maatschappelijke zetel in Brussel, die wel een netwerk hebben in Vlaanderen, en daar dus toch partners zouden kunnen vinden. Deze spelers zouden idealiter moeten worden bevestigd om te weten te komen: Kennen ze het decreet? Hebben ze er interesse in? En wat zijn de drempels die ze ervaren?
- We vermoeden dat het decreet minder gekend is in Brussel. OP/TIL zelf heeft de afgelopen jaren ook heel sterk gefocust op Vlaanderen. Er is ook geen enkel erkend bovenlokaal intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking in Brussel die het decreet mee kan promoten. OP/TIL heeft intussen wel al contacten gelegd met de VGC, om te fungeren als intermediaire speler.
- Door de Cultuurpactwetgeving mogen ontvangers van een Vlaamse subsidie zich voor gesubsidieerde activiteiten in principe enkel richten tot het Nederlandstalige deel van de bevolking. Dit geeft in Brussel door het groot aantal anderstalige actoren en inwoners natuurlijk een bijkomende uitdaging.

PROVINCIE	Aantal ingediend	Aantal goedgekeurd	Toegekende subsidie	Slaagpercentage	Totaal aantal indienende gemeenten	Verhouding ingediend/100.000 inw.
Antwerpen	132	33	€3.043.274	25,00%	29	6,92
Brussel (19 gemeenten)	38	8	€392.733	21,05%	9	3,08
Limburg	65	26	€2.078.462	40,00%	19	7,27
Oost-Vlaanderen	162	34	€2.447.881	20,99%	30	10,4
Vlaams-Brabant	71	23	€1.547.450	32,39%	26	5,98
West-Vlaanderen	99	42	€3.245.143	42,42%	29	8,12
TOTAAL	567	166	€12.754.942			

TAB 5 Verdeling van het aantal ingediende en goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten in ronde 1 tot en met 6, naar provincie
bron: dataset departement CJM

Per IGS: indieners en begunstigen

In de tabel op de volgende pagina vind je het totaal aantal aanvragen en goedgekeurde projectdossiers van aanvragers die gevestigd zijn in of buiten het werkingsgebied van een intergemeentelijk samenwerkingsverband cultuur. De aanvragen en goedkeuringen zijn ook opgesplitst per IGS-regio.

■ Vaststellingen ■

- 28% van alle ontvankelijke subsidieaanvragen in ronde 1 tot en met 6 heeft een aanvrager met maatschappelijke zetel in een IGS-regio.
- 27% van de goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten in ronde 1 tot en met 6 heeft een indiener uit een IGS-regio.
- Er zijn grote verschillen in het aantal subsidieaanvragen per IGS-regio, met minimaal 0 en maximaal 23 aanvragen.
  - In 6 van de 19 IGS-regio's zijn maximaal 3 projectaanvragen ingediend in de eerste zes aanvraagrondes.
  - In 4 IGS-regio's zijn 15 of meer subsidieaanvragen ingediend.
- Bij het aantal goedgekeurde dossiers met indieners binnen een IGS-regio zien we:
  - Uit 13 van de 19 IGS'en komen maximaal 2 goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten.
  - Er zijn 6 IGS-regio's zonder goedgekeurd project.
- De IGS-regio ECRU uit Limburg doet de meeste aanvragen en heeft het hoogste aantal goedgekeurde projecten. Ook het slaagpercentage van de ingediende projecten ligt een pak hoger dan gemiddeld.
- Het algemene slaagpercentage van projectaanvragen binnen, dan wel buiten een IGS-regio is nagenoeg hetzelfde. Per IGS zien we wel sterke verschillen in het slaagpercentage van de ingediende projecten.

Uit de IGS-regio ECRU uit Limburg worden de meeste aanvragen ingediend en het hoogste aantal projecten goedgekeurd. Ook het slaagpercentage van de ingediende projecten ligt een pak hoger dan gemiddeld.

IGS	Totaal aantal dossiers	Totaal goed-gekeurd	Slaag-percentage	Totaal aantal aanvragers	Totaal aantal gemeenten
Gemeenten zonder IGS	410	121	29,51%	303	70
Gemeenten binnen IGS	157	45	28,66%	133	73
ECRU	23	11	47,83%	21	5
Cultuur Midwest	14	7	50,00%	11	2
Zuidwest	15	6	40,00%	11	8
CO7	7	4	57,14%	7	4
Cultuurtuin WAAS	17	4	23,53%	15	5
Cultuur Noordrand	12	3	25,00%	8	5
Dijk92	10	2	20,00%	8	5
Ginter	8	2	25,00%	7	5
Zender	12	2	16,67%	11	9
Cultuurregio Leie Schelde	9	1	11,11%	8	5
De Merode	2	1	50,00%	2	2
Neteland	3	1	33,33%	3	2
Streekvereniging Zuidrand	6	1	16,67%	5	4
Comeet	2	0	0,00%	2	2
Cultuuroverleg Ijzervallei	0	0	0,00%	0	0
Route42	8	0	0,00%	6	4
Stuifzand	5	0	0,00%	5	3
Viertoren	1	0	0,00%	1	1
Vrijtijdsregio Druivenstreek	3	0	0,00%	2	2
TOTAAL	567	166		436	143

TAB 6 Aantal ingediende en goedgekeurde subsidie-aanvragen en slaagpercentage in ronde 1 tot en met 6, naar IGS-regio
bron: dataset departement CJM

FIG 4 Ontvankelijke subsidie-aanvragen, ronde 1 tot en met 6, per gemeente
bron: dataset departement CJM

FIG 5 Goedgekeurde subsidieaanvragen, ronde 1 tot en met 6, per gemeente
bron: dataset departement CJM

Per gemeente: indieners en begunstigden

- De 431 unieke indieners van de bovenlokale cultuurprojecten komen uit 141 verschillende steden en gemeenten in Vlaanderen en Brussel.
- Uit een kleine helft (44,2%) van alle Vlaamse en Brusselse gemeenten (319 in totaal) komt een aanvraag voor ondersteuning van een bovenlokaal cultuurproject.
- De 147 unieke begunstigden komen uit 59 verschillende gemeenten en steden in Vlaanderen en Brussel.
- In minder dan 1 op de 5 (18,5%) Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten zetelt een aanvrager met een goedgekeurde bovenlokale aanvraag.

De grootste concentratie aan aanvragers met een goedgekeurd dossier zien we in Gent, Brugge, Leuven en Antwerpen. Ook uit Kortrijk, Roeselare, Hasselt, Turnhout en Brussel zijn er tussen de 4 en 7 dossiers goedgekeurd.

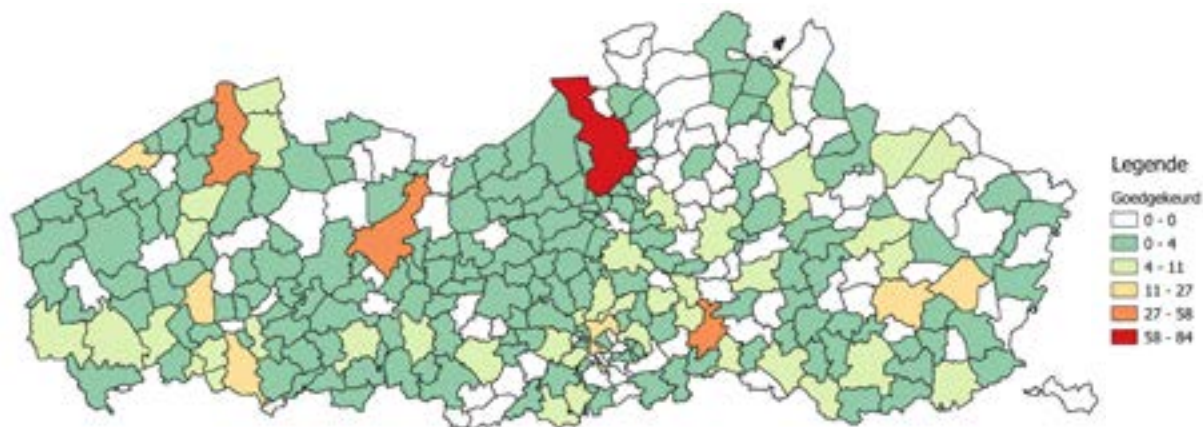
Uit bovenstaande kaart kan je de concentratie van indieners uit de grote en regionale steden²⁷ zeer goed aflezen.

- 48,5% van de subsidieaanvragen en 51% van de goedgekeurde aanvragen heeft een indiener uit een grote of regionale stad.
- Deze groep dossiers slokt samen 57% van het totale toegekende budget op.

Per gemeente: activiteiten binnen de goedgekeurde projecten

De vestigingsplaats van de aanvrager zegt nog niets over de locaties van de activiteiten die binnen het project plaatsvinden. Die locaties, ofwel het werkingsgebied van de projecten, staan vermeld in het aanvraagdossier. Zowel postcodes binnen als buiten Vlaanderen worden opgegeven.

²⁷ Grote en regionale steden: dertien centrumsteden, met name de twee grootsteden Antwerpen en Gent en de elf regionale steden Aalst, Brugge, Genk, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas, Turnhout

FIG 6 Aantal activiteiten van goedgekeurde subsidieaanvragen per gemeente, voor ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

Op basis van deze info hebben we een heatmap gemaakt, met per Vlaamse en Brusselse gemeente het aantal projecten dat een activiteit heeft binnen die gemeente. We deden dit enkel voor de goedgekeurde projecten.

Terwijl de begunstigden van de projecten uit 18,5% van de Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten komen, zijn er in totaal 227 gemeenten met activiteiten binnen die goedgekeurde projecten (71% van de Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten).

Het departement CJM haalt aan dat deze kaart misschien iets te rooskleurig is en de situatie hier en daar wat overschat. In sommige aanvraagdossiers zijn postcodes vermeld van 'partners binnen het project', bijvoorbeeld partners die deelnemen aan een klankbordgroep, zonder dat er in die gemeente of stad ook activiteiten plaatsvinden.

Maar duidelijk is in elk geval dat de uitrol van de goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten geografisch een pak ruimer is dan we zouden besluiten op basis van de vestigingsplaats van de aanvragers.

Toch blijven er nog wat blinde vlekken van gemeenten waar geen enkele activiteit binnen een goedgekeurd cultuurproject plaatsvindt. Het betreft heel wat ge-

meenten binnen de referentieregio's Antwerpen en de Kempen, het zuidwesten van de regio Halle-Vilvoorde, het noordoosten van Limburg en meerdere gemeenten rond Hasselt en Genk, gemeenten in het noorden van regio Gent, en meerdere gemeenten in Oost-Brabant, rond het Leuvense.

Daarnaast zijn er ook een aantal projecten die ook een werking ontplooiën buiten Vlaanderen en Brussel.

- 5 dossiers vermelden ook activiteiten in Wallonië.
- 21 dossiers vermelden activiteiten in een EU-land, buiten België.
- 4 dossiers vermelden locaties buiten de EU.

Vaststellingen

- In 71% van de Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten vinden activiteiten plaats uit de eerste zes rondes van de goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten.
- De uitrol van de goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten is geografisch een pak ruimer dan we zouden besluiten op basis van de vestigingsplaats van de aanvragers.
- Er blijven nog blinde vlekken van gemeenten waar geen enkele activiteit binnen een goedgekeurd cultuurproject uit ronde 1 tot en met 6 plaatsvindt.
- 18% van de goedgekeurde projecten vermelden ook activiteiten buiten Vlaanderen en Brussel.

Duur van de projecten

Bovenlokale cultuurprojecten kunnen ondersteuning krijgen voor maximaal 3 jaar. Het advies van de commissie, om een lager subsidiebedrag toe te kennen dan gevraagd, kan ook een invloed hebben op de effectieve duur van het project. Onderstaande grafiek is gebaseerd op de voorziene projectduur bij het aanvragen van de subsidiemiddelen.

- De gemiddelde looptijd voor alle goedgekeurde projecten uit ronde 1 tot en met 6 ligt op 20 maanden.
- 41% van de projecten voorziet maximaal 1 jaar looptijd voor het project.
- 29% van de projecten duurt meer dan één jaar en maximaal 2 jaar.
- 30% van de projecten voorziet tussen de 2 en 3 jaar looptijd.

Aangevraagde en toegekende projectmiddelen

In de tabellen op de volgende pagina staan de gevraagde en toegekende subsidiebedragen voor alle ontvankelijke en toegekende projecten uit ronde 1 tot en met 6, en de verhouding tussen aangevraagde en toegekende subsidiebedragen. De grote diversiteit aan ingediende projecten weerspiegelt zich in de verschillen tussen de hoogste en laagste subsidie.

Bij de beoordeling van de aanvraagdossiers kan de commissie steeds adviseren om een bepaald deel van

de geraamde kosten niet mee in aanmerking te nemen voor subsidie, en zo voorstellen om een lager dan gevraagd subsidiebedrag toe te kennen.

Van de 166 goedgekeurde dossiers krijgen er 105, oftewel 63%, de volledig aangevraagde subsidie toegekend.

Vaststellingen

- Het laagste toegekende subsidiebedrag is 6.580 euro. De hoogst toegekende subsidie voor een bovenlokaal cultuurproject bedraagt 380.653 euro.
- Het gemiddelde toegekende subsidiebedrag over de zes rondes bedraagt 76.837 euro. Uitschieters boven de 350.000 euro toegekende subsidie in drie van de zes rondes trekken dat bedrag naar boven.

Laten we daarom even inzoomen op het aandeel van de goedgekeurde dossiers per klasse van toegekende subsidiebedragen.

Vaststellingen

- 1 op 4 toegekende dossiers krijgen een subsidiebedrag tussen de 25.000 en 50.000 euro. De meeste goedgekeurde dossiers zitten in deze klasse.
- 46%, wat bijna de helft van alle goedgekeurde dossiers is, krijgt maximaal 50.000 euro.
- 6 op de 10 goedgekeurde projecten krijgt een subsidie van maximaal 75.000 euro.
- 1 op de 5 dossiers krijgt een subsidie tot 25.000 euro.

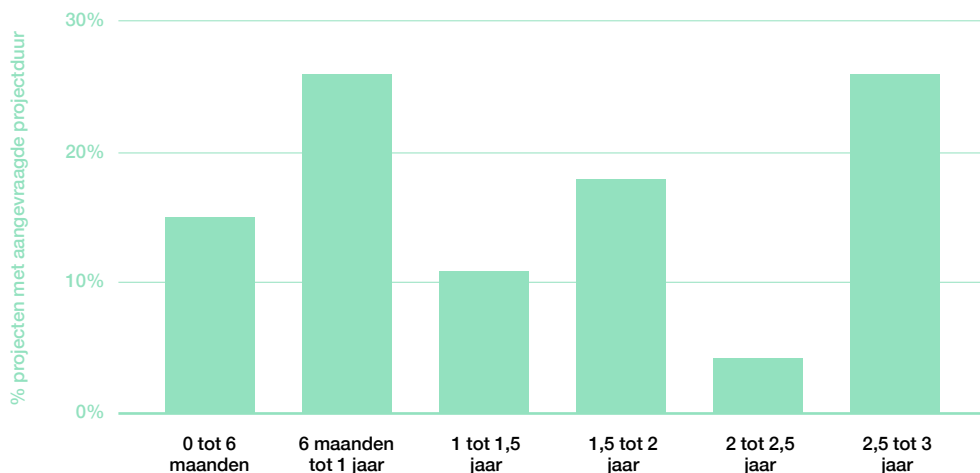

FIG 7 Verdeling projectduur van de goedgekeurde projecten, ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

RONDE	Minimum gevraagd budget	Maximum gevraagd budget	Gemiddeld gevraagd budget
Ronde 1	€2.000,00	€1.950.000,00	€137.208,00
Ronde 2	€3.250,00	€450.000,00	€81.590,00
Ronde 3	€5.000,00	€296.400,00	€75.517,00
Ronde 4	€3.500,00	€450.000,00	€97.883,06
Ronde 5	€2.500,00	€402.204,00	€105.202,13
Ronde 6	€4.000,00	€492.060,00	€91.627,00

TAB 7 Gevraagde subsidiebedragen, ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

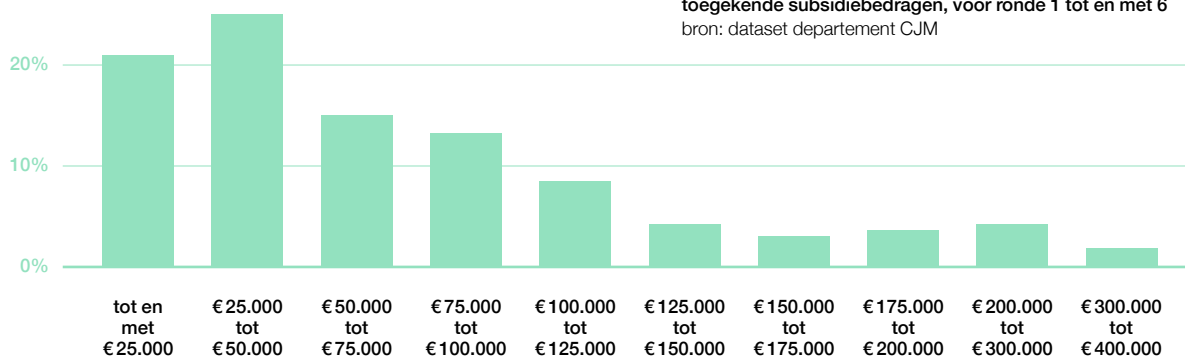
RONDE	Laagst toegekende bedrag	Hoogst toegekend bedrag	Gemiddeld toegekend subsidiebedrag
Ronde 1	€6.580,00	€380.653,00	€86.905,00
Ronde 2	€12.000,00	€228.000,00	€75.113,00
Ronde 3	€6.883,52	€189.660,50	€60.133,00
Ronde 4	€7.500,00	€279.095,00	€76.560,13
Ronde 5	€7.000,00	€370.000,00	€78.368,71
Ronde 6	€9.374,28	€362.820,00	€90.533,28

TAB 8 Toegekende subsidiebedragen, ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

RONDE	Totaal gevraagd bedrag (voor goedgekeurde dossiers)	Totaal toegekend bedrag	Verhouding tussen gevraagd en toegekend subsidiebedrag (voor goedgekeurde dossiers)
Ronde 1	€5.024.344,02	€2.954.768,71	58,81%
Ronde 2	€2.290.511,49	€2.028.040,48	88,54%
Ronde 3	€2.459.116,59	€2.285.050,93	92,92%
Ronde 4	€2.047.422,53	€1.837.443,19	89,74%
Ronde 5	€1.629.860,55	€1.525.908,60	93,62%
Ronde 6	€2.677.925,97	€2.123.731,02	79,31%

TAB 9 Totaal van gevraagde en toegekende subsidiebedragen
voor alle goedgekeurde dossiers, ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

FIG 8 Aandeel goedgekeurde dossiers binnen klassen van
toegekende subsidiebedragen, voor ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

Diverse inkomstenbronnen

Voor de financiering van bovenlokale cultuurprojecten worden niet enkel middelen aangevraagd binnen het bovenlokaal cultuurdecreet. Op welke andere bronnen van inkomsten doen de aanvragers beroep?

De vraag naar de financiële inbreng van de partners wordt pas vanaf ronde 5 gesteld. Deze cijfers hebben dan ook enkel betrekking op ronde 5 en 6.

Vaststellingen

- Ongeveer 7 op 10 aanvragers doet ook een eigen inbreng in het project (voornamelijk inzet van eigen personeel). Evenveel aanvragers voorzien inkomsten uit het project (bijvoorbeeld door ticketverkoop).
- Bij de goedgekeurde projecten is het aandeel van projecten met eigen inbreng nog iets hoger, namelijk 78%.
- Ongeveer 1 op 3 vraagt subsidies aan bij een of meerdere lokale overheden.
- Het aantal aanvragen van andere subsidies bij het departement CJM, bij andere departementen van de Vlaamse overheid of bij de federale overheid is verwaarloosbaar.
- Meer dan 1 op 10 aanvragers vraagt ook subsidies aan die buiten de opgenomen subsidieverstrekkingen vallen. Bij de goedgekeurde projecten heeft 16% 'andere subsidies' aangevraagd.
- 44% van de projectaanvragers voorziet ook sponsoring en/of giften om het inkomstenplaatje te vervolledigen.

INKOMSTENBRON	ALLE SUBSIDIEAANVRAGEN RONDE 1 TOT EN MET 6		ALLE GOEDGEKEURDE AANVRAGEN	
	Aantal subsidieaanvragen met dit type inkomstenbron	Aandeel binnen het totaal van de aanvragen met deze inkomstenbron	Aantal goedgekeurde projecten met dit type inkomstenbron	Aandeel binnen het totaal van goedge- keurde projecten met deze inkomstenbron
Subsidie bovenlokaal cultuurproject	567	100%	166	100%
Andere subsidies aangevraagd bij het departement CJM	11	2%	1	0,60%
Subsidies aangevraagd bij andere departementen van de Vlaamse overheid	12	2%	1	0,60%
Subsidies aangevraagd bij lokale overheden	173	30,50%	56	34%
Subsidies aangevraagd bij de federale overheid	3	0,50%	1	0,60%
Andere subsidies	69	12%	27	16%
Eigen inbreng in het project	408	72%	129	78%
Eigen inkomsten	401	71%	121	73%
Inbreng partners (enkel voor ronde 5 en 6)	46	40%	22	51%
Sponsoring/giften	258	45,50%	73	44%
Andere inkomsten	117	20,50%	30	18%

TAB 10 Het aantal en aandeel van de subsidieaanvragen en goedgekeurde projecten die ook andere inkomstenbronnen voorziet, naast de ondersteuning binnen het bovenlokaal cultuurdecreet, ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Hoe belangrijk zijn inkomstenbronnen in verhouding tot de totale inkomsten van het project?

Naast een overzicht van de verschillende inkomstenbronnen, kijken we hieronder naar het aandeel van de verschillende bronnen op het totale inkomstenplaatje van het project.

We geven enkel de cijfers voor de ‘goedgekeurde projecten’ weer, omdat de verschillen met alle ‘ontvankelijke aanvragen’ verwaarloosbaar klein zijn. Het aandeel van de financiële inbreng van de partners heeft enkel betrekking op ronde 5 en 6.

INKOMSTENBRON	Aandeel van het (voorzien) bedrag via deze inkomstenbron op het totaal van inkomsten van de goedgekeurde projecten
Subsidie bovenlokaal cultuurproject	49%
Eigen inkomsten	18%
Eigen inbreng in het project	15%
Subsidies aangevraagd bij lokale overheden	6%
Sponsoring/giften	5%
Andere inkomsten	2,5%
Inbreng partners (enkel voor ronde 5 en 6)	7,6%
Andere subsidies	1%

TAB 11 Het aandeel van het (voorzien/aangevraagde) bedrag van de diverse inkomstenbronnen in de totale inkomsten van alle projecten, voor alle goedgekeurde projecten uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Vaststellingen

Voor alle goedgekeurde projecten samen is de subsidie vanuit het bovenlokaal cultuurdecreet goed voor de helft van de inkomsten van het project.

- De eigen inkomsten en de eigen inbreng in het project bedragen rond de 15 à 18% van de inkomsten.
- De voorziene inbreng van de partners binnen het project is (enkel voor ronde 5 en 6) goed voor 7,6% van de totale inkomsten.
- De aangevraagde subsidie bij de lokale overheden draagt voor 6% bij aan de projectinkomsten.

In absolute aantallen vragen de indieners van een goedgekeurd project 1.946.375,83 euro aan bij de lokale overheden (ronde 1 tot en met 6).

- Een gelijkaardig aandeel van de inkomsten halen de indieners uit sponsoring en giften. In absolute aantallen gaat het over een bedrag van 1.605.900,6 euro.

Verdeling van de uitgaven

Welke kosten worden begroot voor de uitrol van het project?
Wat zijn de belangrijkste kosten?

KOSTENPOSTEN	Aandeel binnen de totale kosten van het project
Inzet van extern personeel	30,30%
Inzet van eigen personeel	26,41%
Andere kosten	14,93%
Aankoop/huur van goederen	13,10%
Publiciteitskosten	7,07%
Huur lokalen, verblijfskosten en verplaatsingskosten	6,26%
Administratieve kosten	1,35%
Verzekeringen	0,58%
Totaal van de kosten	100,00%

TAB 12 Het aandeel van de verschillende kosten binnen de totale kosten, voor alle goedgekeurde projecten uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Vaststellingen

- De kosten voor personeel (zowel eigen als extern personeel) zijn goed voor bijna 60% van de totale projectkost.
- De bovenlokale cultuurprojecten zorgen voor extra tewerkstelling binnen de culturele sector, door de aanwerving van tijdelijke projectmedewerkers en het werken met freelancers. Maar liefst 95% van de goedgekeurde dossiers voorziet de inzet van extern personeel. Bij de omschrijving van ‘extern personeel’ wordt voornamelijk verwezen naar de kosten voor de inzet van freelance kunstenaars en artiesten, coaches, lesgevers en workshopbegeleiders, technische

en productionele medewerkers, grafisch ontwerpers, fotografen, communicatiemedewerkers en sprekers op events.

De term bovenlokaal

Hoe wordt de term bovenlokaal ingevuld?

Het bovenlokaal cultuurdecreet en veel van de gehanteerde begrippen zijn nieuw voor het werkveld. De term ‘bovenlokaal’ staat in het decreet omschreven als ‘minstens de lokale uitstraling en de gemeentegrenzen overstijgend, zonder een weerslag te hebben op de gehele Vlaamse Gemeenschap’. Het decreet vermeldt ook dat projecten gesubsidieerd kunnen worden op voorwaarde dat ‘het project een bovenlokale schaalgrootte, reikwijdte en relevantie heeft, zonder een weerslag te hebben op de gehele Vlaamse Gemeenschap’. Verdere duiding bij ‘schaalgrootte, reikwijdte en relevantie’ of bij de verschillen tussen die termen is er niet in de beleidsteksten.

Via een kwalitatieve analyse van de 166 (goedgekeurde) aanvraagdossiers uit de eerste zes indienrondes hebben we proberen te achterhalen welk palet aan invullingen van deze begrippen naar voren komt. Vanuit het gebruikte discours in de aanvraagdossiers, trachten we de verschillende betekenissen die aanvragers toe-

kennen aan de term ‘bovenlokaal’ en aan de begrippen ‘bovenlokale reikwijdte, schaalgrootte en relevantie’ bloot te leggen.

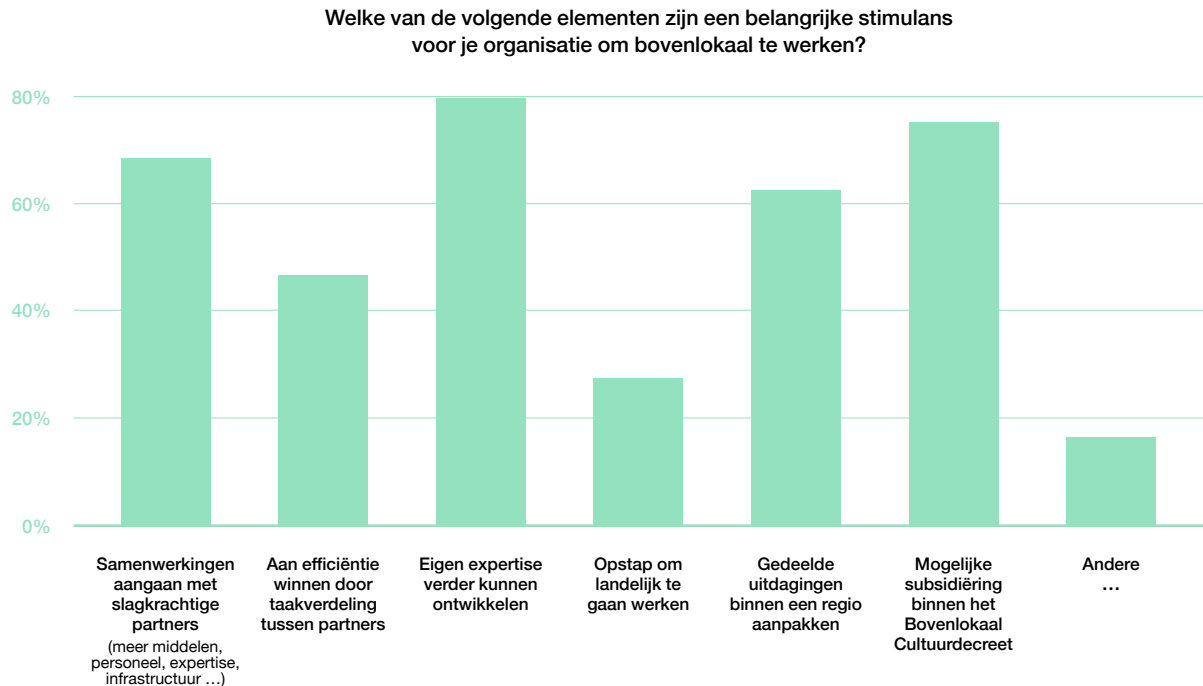
We proberen een antwoord te bieden op de vraag hoe projectaanvragers beargumenteren dat hun projectwerking bovenlokaal is (en niet lokaal of Vlaams), of op hoe ze denken invulling te moeten geven aan de term bovenlokaal, om in aanmerking te komen voor subsidie.

De meeste indieners van goedgekeurde bovenlokale projecten geven meerdere argumenten om het bovenlokale karakter van de werking te staven:

- De betrokkenheid van partners, deelnemers en/of publiek uit meerdere gemeenten lijkt voor de meeste indieners onlosmakelijk verbonden met bovenlokaal werken.
- 8 op de 10 indieners vermeldt het betrekken van partners met een bovenlokaal bereik én het voeren van een bovenlokale communicatie.
- Niet elk bovenlokaal project heeft activiteiten in meerdere gemeenten, maar 7 op de 10 indieners geeft wel aan dat het project op locaties binnen verschillende gemeenten plaatsvindt.
- 6 op de 10 indieners haalt het vertrekken vanuit een nood of opportuniteit die bovenlokaal aanwezig is aan.

ARGUMENT BOVENLOKAAL	Aantal goedgekeurde dossiers met dit argument	% goedgekeurde dossiers met dit argument
Partners, deelnemers en/of publiek (online of fysiek) uit meer dan 1 gemeente (reikwijdte)	150	90,36%
Partners hebben een bovenlokaal bereik (via hun netwerk, achterban ...)	137	82,53%
Communicatie. Bovenlokale spreiding van de inhoud, resultaten, opgedane kennis en/of ervaringen (relevantie)	130	78,31%
Geografische locaties of werkingsgebied is groter dan 1 gemeente (schaalgrootte)	117	70,48%
Inhoud project vertrekt van een thema, problematiek, nood of opportuniteit die bovenlokaal aanwezig is (relevantie)	104	62,65%
Lokale partners/deelnemers per locatie	94	56,63%
Resultaten zullen bovenlokaal een impact hebben en/of het project is een voorbeeld voor het bovenlokaal veld (relevantie)	72	43,37%

TAB 13 Aantal en percentage dossiers met een verschillend argument om het bovenlokale karakter van het project te staven, voor alle goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

FIG 9 Gemiddeld percentage respondenten dat verschillende elementen opgeeft als stimulans om bovenlokaal samen te werken, uit indienronde 1, 3 en 7 en 8
bron: bevraging projectindieners ronde 1, 3, 7 en 8

Motivatie van de projectindieners

Wat is de motivatie om bovenlokaal te werken?

Welke elementen zijn een stimulans om bovenlokaal samen te werken. Onderstaande grafiek schetst de antwoorden van alle projectindieners uit ronde 1, 3, 7 en 8 samen.

Vaststellingen

- Vier belangrijke redenen springen eruit over alle rondes heen, en zijn telkens door 60 tot zelfs 80% van de bevroagde indieners aangeduid:
  - samenwerkingen aangaan met slagkrachtige partners (meer middelen, personeel, infrastructuur, expertise ...)
  - eigen expertise verder kunnen ontwikkelen
  - gedeelde uitdagingen binnen een regio aanpakken
  - mogelijke subsidiëring binnen het bovenlokaal cultuurdecreet
- Maar liefst 27% van de respondenten gaf aan dat het bovenlokaal werken een opstap was om landelijk te gaan werken.

Diezelfde stimulansen om een aanvraag in te dienen binnen het bovenlokaal cultuurdecreet zien we ook weerspiegeld in de reacties tijdens de focusgroepen (die zijn samengesteld uit indieners van goedgekeurde projecten). Als ze kunnen kiezen tussen ‘om de eigen expertise, of iets waar je al mee bezig was verder te ontwikkelen’, ‘om een bestaande of nieuwe samenwerking verder te kunnen uitbouwen’ of ‘om subsidies te kunnen krijgen’ scoren de drie opties min of meer gelijk. Maar de deelnemers laten wel verstaan dat je de drie redenen niet los van elkaar kan zien. Ze zijn onderling verbonden en versterken elkaar. Door middelen te krijgen, ben je in staat om de eigen expertise te vergroten, door samen te werken en ruimer te gaan dan de eigen expertise is de nood aan middelen groter, enzovoort. De aanleidingen zijn echter verschillend. Soms vertrekt iets vanuit een nood van de organisatie, soms uit een nood van een doelgroep, of soms zoekt men middelen voor een bestaand project.

Naast de motivatie is ook de inhoudelijke drijfveer bevroagd. Is die eerder aanbodgericht of veeleer ingegeven vanuit een maatschappelijke nood die men wil opvangen? De maatschappelijke drijfveer is bij

de aanwezigen in de focusgroepen duidelijk het sterkst. De deelnemers geven ook aan dat deze dingen door elkaar lopen en niet zuiver af te lijnen zijn. De manier om een maatschappelijke nood te lenigen kan immers net bestaan uit het ontwikkelen van een nieuw aanbod.

Wat hebben we onthouden uit de focusgesprekken met de projectindieners?

Bovenlokaal werken is vaak een experiment voor de betrokken actoren. Niet iedereen ziet zichzelf als een structurele, bovenlokale speler. Door de uitdaging aan te gaan, door mee te stappen in een bovenlokaal en transversaal verhaal (als trekker of als meewerkende partner) ontstaan waardevolle leerervaringen.

Het meest gehoorde en genoteerde begrip uit de verschillende focusgroepen is 'partnerschappen'. Het is duidelijk dat de goedgekeurde projecten allemaal volop inzetten op partnerschappen. In die mate zelfs dat we zouden kunnen concluderen dat samenwerken en het effect dat dit heeft op partners de belangrijkste meerwaarde van bovenlokale cultuurprojecten is. Door (transversaal en bovenlokaal) samen te werken, ontstaan nieuwe verbindingen en hefboomen die voeding geven aan het cultuurveld en aan de samenleving.

Noden van de bovenlokale projectindieners

Zowel bij de uitvoering van de projecten, als om blijvend in de bovenlokale ruimte te kunnen werken, ervaren de projectindieners (en -uitvoerders) meerdere noden. Die sluiten naadloos aan bij hun motivaties om bovenlokaal te werken.

Noden bij experts uit het culturele werkveld

In het najaar van 2020 heeft OP/TIL heel wat experts en ervaringsdeskundigen uit het werkveld in de voorstudie²⁸ gehoord over de kenmerken van bovenlokale culturele organisaties. De meest gehoorde nood, zeker bij werkingen zonder eigen personeel, is overduidelijk geld. Vanuit hun eigen praktijk bekeken, is de nood aan financiële slagkracht om de eigen werking verder te ontwikkelen duidelijk groot.

28 Doenker (2021). Wat zijn de kenmerken van bovenlokale culturele organisaties?

Door (transversaal en bovenlokaal) samen te werken, ontstaan nieuwe verbindingen en hefboomen die voeding geven aan het cultuurveld en aan de samenleving.

Los van de financiële noden zijn ook een aantal noden benoemd die overkoepelend zijn voor werkingen met een bovenlokaal werkingsgebied binnen cultuur. Die noden hebben voornamelijk te maken met het ontwikkelen en onderhouden van relaties. Daarnaast komen in de voorstudie ook specifieke noden aan bod die vooral aansluiten bij de eigenheid van de werking, en die verbonden zijn aan punten waar de bovenlokale werkingen in verschillen. Enkele voorbeelden:

- Thematisch inhoudelijk: Organisaties willen zich verder verdiepen in een specifieke doelgroep of thema, en willen ook kunnen delen en samenwerken met organisaties die dezelfde focus delen.
- Regiospecifiek: Organisaties uit een bepaalde regio krijgen te maken met uitdagingen die eigen zijn aan een bepaalde regionale context of setting. In een grootstedelijke context verschillen de behoeften bijvoorbeeld van die in een ruraal, slecht ontsloten gebied.
- Transversaliteit: Organisaties die over beleidsdomeinen heen werken, worden geconfronteerd met beoordelingskaders en verwachtingen die vaak anders zijn dan binnen cultuur. Hoe omgaan met de soms ongemakkelijke spagaat over beleidsdomeinen heen is een vraag waar monodisciplinaire organisaties veel minder mee te maken krijgen.

Specifieke aandacht is gevraagd voor organisaties die de lat 'structurele bovenlokale werking' nog niet halen, maar die wel de ambitie hebben om door te groeien tot zo'n werking. Het is dus een expliciete vraag om in de toekomstige ontwikkeling van (inhoudelijke) ondersteuning ook deze doelgroep niet uit het oog te verliezen, en/of hen mee wegwijs te maken in het landschap van steunpunten. Zo weten ze bij wie ze terecht kunnen.

Noden van organisatoren van goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten

Uit de focusgesprekken die OP/TIL heeft georganiseerd met organisatoren van goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten zijn onderstaande noden en verwachtingen blootgelegd:

- Vrijwilligersorganisaties zouden makkelijker toegang vinden tot het bovenlokale veld, wanneer er aan de subsidieaanvraag minder voorwaarden zijn gekoppeld.
- Uit de focusgroepen blijkt dat er heel wat organisaties structureel op bovenlokaal niveau werken. Zij moeten zich redden met het sequentieel indienen van nieuwe projecten om de eigen werking te kunnen continueren. Rond het faciliteren van initiatieven die noch lokaal, noch Vlaams zijn, en evenmin beperkt zijn in de tijd, ligt er nog een nood.
- Voor een aantal ondersteuningsnoden kijken de indieners ook naar OP/TIL. Daarom heeft OP/TIL voor alle projectindieners uit ronde 1, 3 en 7 en 8 een bevraging opgesteld, waarin is gepolst naar welke ondersteuning het steunpunt nog zou kunnen aanbieden. De belangrijkste antwoorden uit de bevraging zijn:
  - persoonlijke begeleiding bij de opmaak van subsidieaanvragen (nalezen en helpen opstellen van dossiers, concrete tips geven)
  - ondersteuning rond het financiële plaatje van een aanvraagdossier, en rond ondernemerschap in het algemeen
  - inspiratie bieden via goede praktijkvoorbeelden
  - feedbackgesprekken met lopende projecten, binnen een netwerk

- zichtbaar en aanwezig blijven in het lokale veld en handvatten aanreiken rond cultuurbeleid voor de komende legislatuur
- inzicht bieden in de beoordeling van de aanvragen door de commissie, en dit door analyses van goed- en afgekeurde dossiers te maken
- inhoudelijke expertise aanreiken rond transversaal werken

Ambities van de projectindieners

Impact hebben op de doelgroep

Aan de deelnemers uit de focusgroepen is de vraag voorgelegd waar ze de impact van hun project willen zien. Is dat vooral bij de eigen werking of organisatie, vooral bij de doelgroep of in de eerste plaats bij de partners binnen het project? De meerderheid kiest voor 'de doelgroep', maar wijst tegelijkertijd op de verwevenheid met de andere twee mogelijke antwoorden. Want als je als organisatie bijvoorbeeld meer expertise opbouwt, zal je ook meer impact hebben op je doelgroep en een betere partner kunnen zijn.

Verduurzamen van resultaten in dagelijkse werking of elders

Bijna 90% van de aanvragers heeft de intentie om de resultaten van het project te verduurzamen in de dagelijkse werking of elders. Op basis van wat de aanvrager heeft beschreven in het aanvraagdossier, hebben we vanuit OP/TIL een analyse gemaakt van de te verduurzamen pistes via de datasets van het departement CJM. Het gaat hierbij om intenties die zijn uitgeschreven

157 goedgekeurde dossiers met de ambitie tot het verduurzamen van projectresultaten, waarvan:	Aantal dossiers met argument	Percentage dossiers met argument
Blijvende impact op de doelgroep, deelnemers, het publiek en/of het ruimere cultuurlandschap	130	83%
Integratie binnen de reguliere werking	95	60,50%
Ontsluiten of delen van kennis en ervaringen	94	60%
Vervolfase voorzien (nieuw/ruimer/vervolgproject)	70	42%

TAB 14 Aantal en percentage goedgekeurde dossiers die de ambitie hebben om de projectresultaten te verduurzamen, uit ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

op het moment dat er nog geen zekerheid is over de toekenning van middelen aan het project, en/of op het moment dat de concrete samenwerking nog niet is opgestart. De antwoorden van de aanvragers geven wel aan waar de ambities liggen, en op welke manier de aanvragers de inhoud of resultaten van het project zien 'verder leven' na de afloop ervan. Dit kan op verschillende manieren.

■ Vaststellingen ■

- 130 van de 157 projecten die de ambitie hebben om de resultaten te verduurzamen, geven aan dat het project een blijvende impact zal hebben op de doelgroep, de deelnemers, het publiek en/of het ruimere cultuurlandschap.

Door de aanpak streeft het project naar een blijvende verandering. Enkele voorbeelden uit de aanvraagdossiers: deelnemende kunstenaars beschikken over een ruimer netwerk en hebben vooruitzicht op meer en betere speelkansen, er is een nieuw label voor theatervoorstellingen in het leven geroepen dat is gebruikt voor latere voorstellingen, het aanbod van klassieke muziek is meer verankerd in de programmering van de cultuurdiensten ...

- Zeker 60% van de projectaanvragers met de intentie om te verduurzamen, streeft naar een integratie van de projectresultaten in de reguliere werking.

Uit de focusgroepen met goedgekeurde projecten is naar voren gekomen dat er vaak een wisselwerking is tussen de reguliere werking en de projectinhoud. Het project is dan wel vernieuwend, maar vloeit ook voort uit de missie van de organisatie. Uit de analyse blijkt ook de invloed in de andere richting: de projectinhoud of -resultaten worden achteraf ook geïntegreerd binnen de reguliere werking.

Aanvragers verwijzen hier naar een opname in het vaste aanbod of in de dienstverlening van wat ontwikkeld is binnen het project. Meestal gaat het over de implementatie in de werking van de eigen organisatie, soms in de reguliere werking van de partnerorganisaties. Soms gaat het om een ontwikkelde methodiek of format die is geïntegreerd in de werking. Hier en daar melden projecten ook de uitbreiding van de eigen missie naar gestructureerde samenwerkingen.

- Meer dan de helft van de aanvragers die streven naar verduurzaming hebben plannen om de opgedane kennis en ervaringen te ontsluiten of te delen.

Kennisdeling zorgt ervoor dat ook niet-deelnemers de inhoud van het project kunnen raadplegen. Dit gebeurt vaak deels tijdens de looptijd van het project, via bijvoorbeeld uitwisselingsmomenten binnen een lerend netwerk. Het delen van projectresultaten en ervaringen via vormings- of studiedagen en via allerhande communicatiekanalen maakt vaak ook deel uit van de opzet. Daarnaast kan ook het ontwikkelen van werkmateriaal (draaiboek, werkboek, handleiding, overzicht goede praktijken ...) een onderdeel zijn van het project.

- Meer dan 40% van de indieners wil een vervolgfase voorzien. Ze willen verder bouwen aan of op het project (op een andere manier dan via de integratie binnen de eigen werking).

Dat de indieners het project (deels) willen voortzetten, wordt het vaakst vermeld. Het kan hierbij gaan om het uitrollen van een project op andere locaties of in een andere regio. Een herhaling van de projectinhoud, maar dan getrokken door de projectpartners die op eigen houtje en/of met eigen middelen verder werken, is ook vaak voorzien. Bepaalde elementen uit het project kunnen worden hernomen. Ook het organiseren van verdiepende evenementen, nazorg of terugkomsten zien de organisatoren als een voortzetting.

De ervaring met het gelopen project kan ook de aanleiding zijn voor een nieuw projectvoorstel, met nieuwe invalshoeken. Enkele dossiers geven letterlijk aan dat indienen op het Kunstendecreet een volgende stap is.

Het is ook mogelijk dat niet het project zelf, maar een in de schoot daarvan opgericht platform, een netwerkoverleg blijft bestaan. Of dat men blijft samenwerken met de projectpartners, los van het gelopen project.

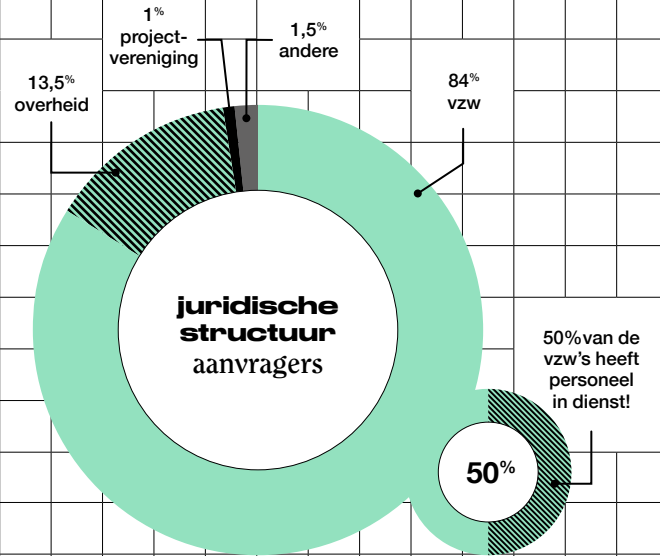
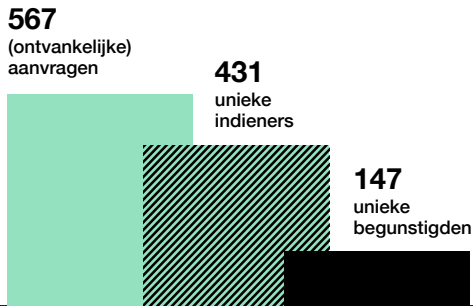
Ook in de focusgroepen met initiatiefnemers van een goedgekeurd project, hebben we een grote ambitie gehoord om door te gaan na afloop van het project. Hoewel projecten conceptueel steeds afgebakend zijn in tijd en ruimte, geeft driekwart van de deelnemers uit de focusgroepen aan dat het hun ambitie is om het project verder te zetten na afloop van de subsidie.

Mapping projecten

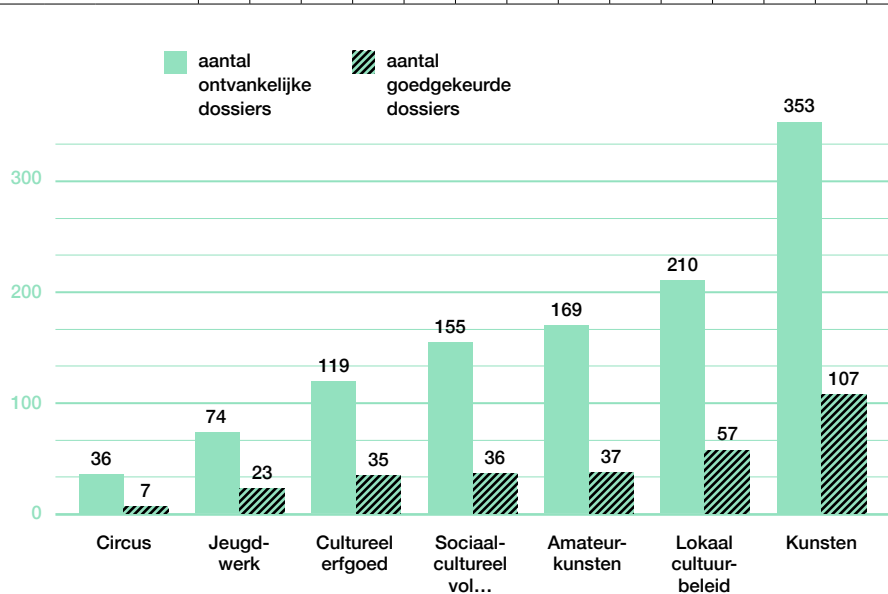
ronde 1 tem 6
2020-2022

bron: dataset
departement CJM

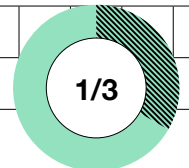
aantal aanvragen

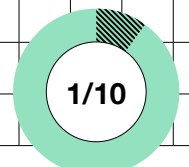
sectoren indieners

eerdere provinciale ondersteuning

1 op 3 aanvragers van een bovenlokale projectsubsidie kreeg eerder een subsidie binnen het transitie-reglement 2018-2019

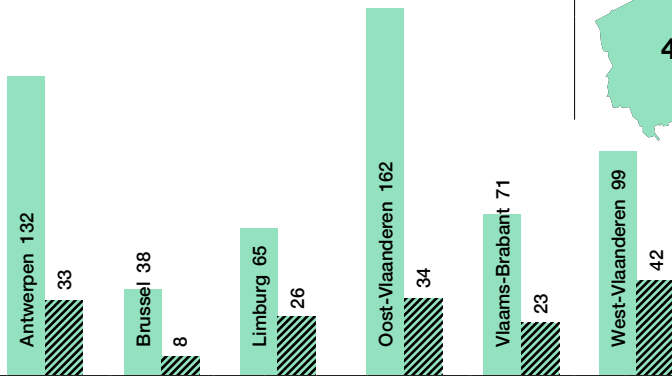

1 op de 10 aanvragers van een bovenlokale projectsubsidie kreeg eerder provinciale werkmiddelen

geografische spreiding

per provincie

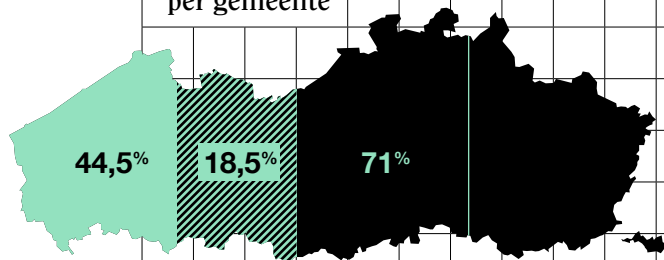
■ aantal ontvankelijke dossiers
 ▨ aantal goedgekeurde dossiers

alle indieners komen uit 44,5% van alle Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten

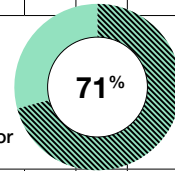
alle begunstigden komen uit 18,5% van alle Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten

per gemeente

werkingsgebied

in 71% van de Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten gaat een activiteit binnen een goedgekeurd project door

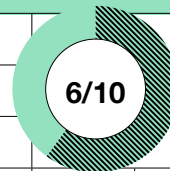

subsidie bedragen

min. €2.000 < gevraagde subsidie > max. €1.950.000

€6.580 >> €380.653 < toegekende subsidie >

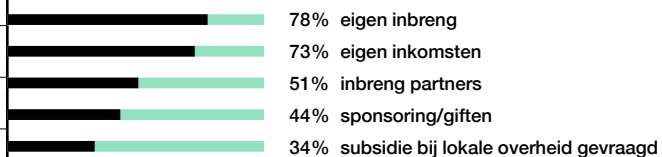
± €76.837 euro < gemiddeld toegekend subsidiebedrag >

6 op de 10 van de goedgekeurde dossiers krijgt max. 75.000 euro subsidie

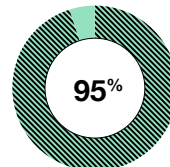
inkomsten

% van de goedgekeurde dossiers

uitgaven

% van de goedgekeurde dossiers

95% van de goedgekeurde dossiers voorziet inzet van extern personeel

05 Mapping intergemeentelijke samenwerkingen met een bovenlokale cultuurwerking

---

Het bovenlokaal cultuurdecreet voorziet een werkingssubsidie voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking (kortweg: IGS'en met bovenlokale cultuurwerking). Hierbij bundelen verschillende gemeenten binnen eenzelfde regio de krachten rond het beleidsdomein cultuur.

In het eerste deel van dit hoofdstuk bespreken we die gesubsidieerde intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. In deel 2 staan we stil bij de intergemeentelijke bovenlokale cultuurwerkingen die buiten het bovenlokale cultuurdecreet vallen.

Deel 1
Intergemeentelijke
bovenlokale
cultuurwerkingen
binnen het bovenlokaal
cultuurdecreet

Deel 2
Intergemeentelijke
samenwerkings-
verbanden buiten
het bovenlokaal
cultuurdecreet

Deel 1

Intergemeentelijke bovenlokale cultuurwerkingen binnen het bovenlokaal cultuurdecreet

Over de 19 IGS'en met bovenlokale cultuurwerking

In het najaar 2019 zijn er op het bovenlokaal cultuurdecreet 19 aanvragen ingediend voor werkingssubsidies voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking. Allemaal hebben ze een Vlaamse subsidie verkregen, waardoor ze sinds 2020 een regierol mogen opnemen, als verbinder en facilitator van het bovenlokale veld in hun regio. En dat voor een periode van zes jaar.

Samen bundelen de 19 erkende IGS'en met bovenlokale cultuurwerking 148 van de 300 Vlaamse gemeenten, samen goed voor 2,9 miljoen inwoners. Opvallend: de grootsteden ontbreken en slechts 4 van de 13 Vlaamse centrumsteden (Kortrijk, Sint-Niklaas, Roeselare en Genk) maken deel uit van een IGS binnen het nieuwe decreet.

Voor de beschrijving in dit onderdeel maken we onder meer gebruik van de aanvraagdossiers/cultuurnota's (2019) van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden cultuur binnen het bovenlokaal cultuurdecreet, en hebben we hun tussentijds voortgangsrapport onder de loep genomen. Het bovenlokaal cultuurdecreet voorziet – naast een jaarlijkse verantwoording over de besteding van de toegekende werkingssubsidie – immers ook een tussentijdse verantwoording aan de hand van een voortgangsrapport, in het derde jaar van de subsidieperiode (2022). In dit voortgangsrapport moet elk intergemeentelijk samenwerkingsverband een evaluatie maken van de invulling van de regierol, en een beschrijving geven van de inhoudelijke werking tijdens het eerste en tweede werkjaar. De ingediende cultuurnota's vormen het uitgangspunt.

FIG 10 Spreiding van de 19 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking, op 1 december 2023
bron: dataset departement CJM

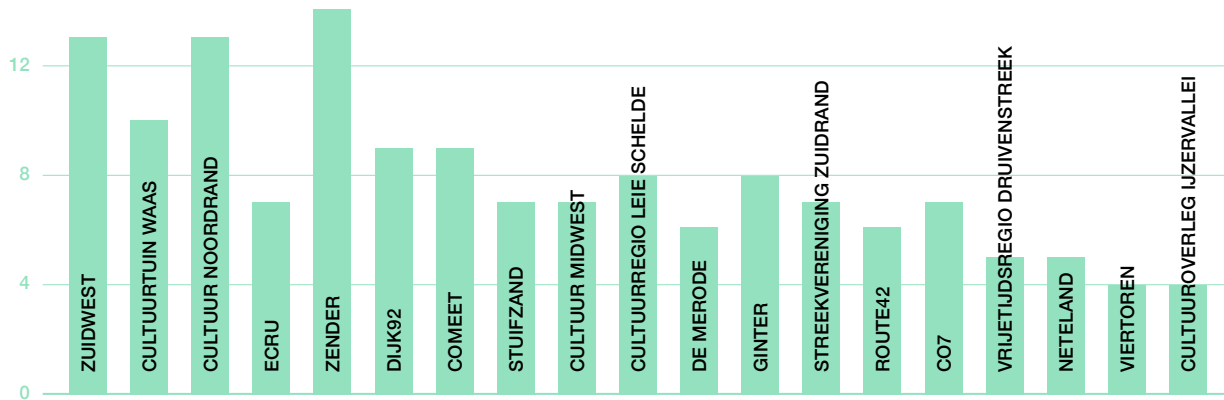

FIG 11 Aantal deelnemende gemeenten per IGS, bij aanvang beleidsperiode 2020
bron: dataset departement CJM

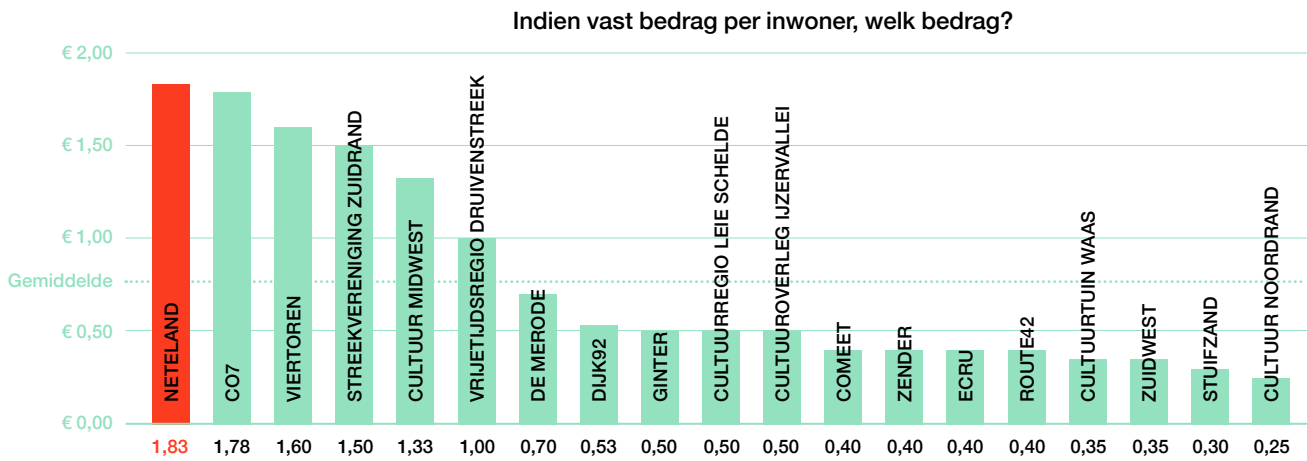

FIG 12 Jaarlijkse gemeentelijke bijdrage per inwoner, per IGS, opgenomen in de beleidsplannen 2020
bron: dataset departement CJM

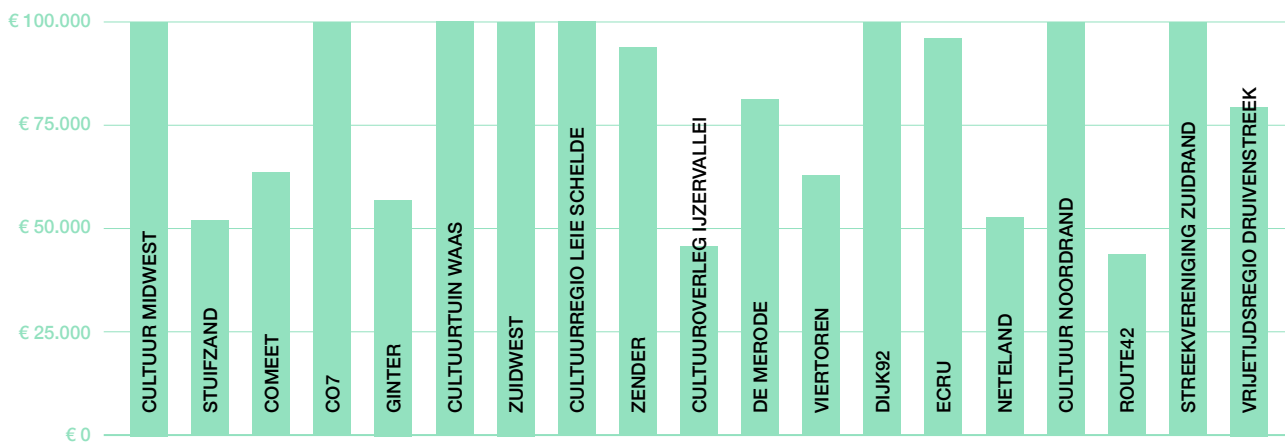

FIG 13 Jaarlijks toegekend subsidiebedrag per IGS
bron: dataset departement CJM

Situering IGS'en met bovenlokale cultuurwerking

Hoe liggen die 19 samenwerkingsverbanden verspreid op de kaart van Vlaanderen? Ongeveer de helft van de bovenlokale samenwerkingen bevindt zich in Oost- en West-Vlaanderen. In Antwerpen zijn er drie intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking, net als in Vlaams-Brabant. In Limburg is er tot nu toe één IGS binnen het decreet. Ten slotte is er nog één IGS, waarvan het werkingsgebied zich uitstrekt over Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg (projectvereniging de Merode).

Zoveel verschillende IGS'en, zoveel verschillende historische

Een aantal IGS'en hebben een geschiedenis die tientallen jaren teruggaat. Zo is Comeet al in de jaren 80 ontstaan, vanuit een samenwerking tussen de bibliotheken. 11 van de 19 erkende IGS'en krijgen al sinds het decreet lokaal cultuurbeleid in 2001 subsidies voor de bovenlokale samenwerking rond de afstemming en het aanbod van de cultuurcommunicatie.

De oorspronkelijke aanleiding voor de gemeenten om samen te werken, verschilt van regio tot regio. Ongeveer de helft van de samenwerkingsverbanden vindt zijn oorsprong in het streven van gemeenten om op cultureel vlak meer samen te werken. Bij ongeveer een derde van de IGS'en was er eerst een bibliotheeksamenwerking (met ondersteuning vanuit streekgericht bibliotheekbeleid vanuit de provincies) en is deze pas later uitgebreid. Nog andere gemeenten hebben eerst rond cultureel erfgoed of toerisme samengewerkt, of zijn ontstaan uit een samenwerking van cultuurcentra.

In de meerderheid van de cultuurnota's van de IGS'en gaat het om een combinatie van samenwerkingsverbanden die al bestonden (bv. cultureel erfgoed, bibliotheek, culturele centra, IOED). Vanuit de stimulans van het bovenlokaal cultuurdecreet worden de verschillende sectorale deelwerkingen in één structuur ondergebracht.

De verschillende historiek, de mate waarin er personeel werkt op sectorale deelwerkingen, verklaart de verschillen in inhoud en plannen van de ingediende dossiers van IGS'en. De 'jongste' zijn Neteland en Vrijetijdsregio Druivenstreek. Maar ook in deze werkingen is er een voorgeschiedenis die langer teruggaat. Zo bestond er in het Neteland al een eengemaakte politiezone (met verregaande samenwerking tussen de gemeenten), en werkten de cultuurcentra van de Druivenstreek al langer samen onder begeleiding van het provinciale Vlabra'ccent.

Zoveel verschillende IGS'en, zoveel verschillende werkcontexten

Uit de omgevingsanalyses die door de IGS'en zelf zijn opgemaakt, blijkt duidelijk dat de betrokken organisaties geen homogene groep zijn. De specifieke ligging, de al dan niet nabijheid van grotere steden, de samenstelling van de bevolking in de regio, de bereikbaarheid ... bepalen mee de specifieke noden en/of kansen voor de werking van het IGS.

Hoewel het decreet de verplichting oplegt om met minimaal 4 gemeenten samen te werken, merken we een grote diversiteit aan samenwerkingsverbanden op. Die verschillen hebben vaak ook te maken met het aantal deelnemende gemeenten. Hoe meer gemeenten deelnemen, hoe lager de bijdrage kan zijn. In de kleinere IGS'en (zoals Viertoren en Cultuuroverleg IJzervallei in West-Vlaanderen) bundelen 4 gemeenten hun krachten. Aan het andere uiteinde zijn er projectverenigingen met 14 gemeenten (Cultuurregio Pajottenland-Zennevallei, nu Zender).

De IGS-regio's verschillen duidelijk in schaal, zowel qua deelnemende gemeenten, inwonersaantallen als het werkingsbudget dat daarmee in verhouding staat. Als we de vergelijking maken tussen het inwonersaantal en de oppervlakte per regio zien we nog meer verschil. Zo is Streekvereniging Zuidrand naar oppervlakte een heel kleine regio, ondanks een inwonersaantal dat schommelt rond het gemiddelde van de 19 erkende IGS'en. CO7 is dan weer het andere uiterste: het is de op één na grootste regio, met een inwonersaantal ver onder het gemiddelde van de overige IGS'en.

Bijdrage deelnemende gemeenten

Het bovenlokaal cultuurdecreet bepaalt dat elk intergemeentelijk samenwerkingsverband een jaarlijkse eigen inbreng moet doen, die minstens even groot is als het ontvangen subsidiebedrag. Deze eigen inbreng is de financiële vertaling van het engagement van de deelnemende gemeenten. Het valt op dat in 9 van de 19 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden de gemeentelijke bijdrage kleiner is dan of gelijk is aan €0,50. Bij 5 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden ligt de eigen bijdrage tussen €0,51 en €1,00. Bij 4 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden ligt de eigen bijdrage tussen €1,01 en €1,50. In 1 intergemeentelijk samenwerkingsverband leggen de deelnemende gemeenten zelfs €1,77 op tafel.

Vaststelling

- 8 van de 19 IGS'en ontvangen de maximale subsidie op jaarbasis (nl. 100.000 euro)

Typografie van de deelnemende gemeenten

Als we het globale beeld voor alle 19 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met bovenlokale cultuurwerking bekijken, valt het op dat 1/3e van alle gemeenten woongemeenten zijn. 1/3e zijn gemeenten met een concentratie van economische activiteit. En iets meer dan 20% zijn landelijke gemeenten. De verstedelijkte gemeenten, de grote en regionale steden en de kustgemeenten zijn veel minder vertegenwoordigd.

Om dit te kaderen hebben we ook gekeken naar de totale groep binnen elke categorie²⁹. Een opvallende vaststelling hier is dat maar liefst 2/3e van alle gemeenten met een concentratie van economische activiteit deelneemt aan een intergemeentelijk samenwerkingsverband. Ook de landelijke gemeenten (50,75%) en de verstedelijkte gemeenten (48%) scoren behoorlijk goed. Ook bijna 40% van de woongemeenten en van de kustgemeenten neemt deel aan een intergemeentelijk samenwerkingsverband. De grote en regionale steden participeren merkbaar minder. Slechts 30% van de grote en regionale steden is op dit moment vertegenwoordigd in een intergemeentelijk samenwerkingsverband.

Gedeelde uitdagingen voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking

Ook al zijn de meeste IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking ontstaan uit bestaande samenwerkingen, de uitdagingen die zich stellen voor de nieuw opgestarte werkingen zijn niet gering, en vragen om een nieuwe aanpak.

Van actor naar regierol

Het nieuwe decreet legt uitdrukkelijk de nadruk op de regierol van de nieuw opgestarte samenwerkingen. De aanpak van het intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking moet zich richten op het verbinden en faciliteren van netwerken van culturele actoren, bottom-up praktijken detecteren en ondersteunen, en vernieuwende praktijken helpen verduurzamen. Een groot contrast dus met de voor geschiedenis aan concrete projecten, producten en realisaties uit het verleden.

Interne organisatie en structuur

Als een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking verschillende deelwerkingen heeft, vraagt dit afstemming op het vlak van organisatie en structuur. Hoe zullen de beslissingslijnen lopen, hoeveel en welke advies- en werkgroepen zijn nodig, hoe en met wie verloopt de communicatie ... Het zijn vragen die zijn gesteld in aanloop naar de opmaak van de cultuurnota, maar die ook nog in de praktijk een antwoord moeten krijgen. Daarnaast stelt zich ook de vraag of deelwerkingen, met een eigen merkidentiteit, moeten opgaan in een nieuw te ontwikkelen merknaam voor de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking, dan wel als bestaande deelwerking moeten worden gepromoot? De voortgangsrapportage van de IGS'en heeft hierover nog weinig uitsluitel kunnen brengen. Het is momenteel dus nog te vroeg om hier uitspraken over te doen.

Succesfactoren bij de huidige IGS'en met bovenlokale cultuurwerking

Tijdens een focusgroep hebben we de coördinatoren van de huidige IGS'en cultuur met bovenlokale cultuurwerking gevraagd naar de succesfactoren van hun bovenlokale samenwerking. Hieruit is een brede waaier aan succesfactoren naar voren gekomen.

Structuur

Een doordachte structuur, die afgestemd is op de inhoud van de werking, is een must voor het welslagen van de werking. De organisatie van werkgroepen per uitdaging, het samenstellen van deze werkgroepen uit leden van elke gemeente en het organiseren van overleg- en inspraakorganen zorgt voor de juiste mate van betrokkenheid en overleg. Zo kunnen overlegtafels tussen politici en ambtenaren het eigenaarschap bij de eerste groep verhogen. Verder moet het aantal deelnemende gemeenten, de schaal van het IGS dus, overzichtelijk genoeg zijn om het overleg en de afstemming vlot te houden.

Organisatiecultuur/medewerkers

De structuur van een organisatie en de organisatiecultuur zijn nauw verbonden. Een organisatiecultuur die stoelt op de bereikbaarheid en aanspreekbaarheid van de medewerkers is een troef. De kwaliteit van de medewerkers – die tegelijk enthousiaste en inhoudelijke experts moeten zijn, maar ook goede projectmanagers

– is doorslaggevend voor het succes van het IGS. Bereidheid tot samenwerken, flexibel kunnen omgaan met vragen en verwachtingen van de lokale besturen zijn belangrijke attitudes waarover het personeel moet beschikken. Vrijwilligers betrekken en inzetten voor de werking is ook geopperd als succesfactor voor de werking.

Verbindende thema's

De sterkte van een IGS ligt in het inzetten op verbindende thema's. Die thema's samen bepalen en/of nieuwe impulsen geven aan thema's waarrond al een samenwerking bestaat, is een troef. Enkele IGS'en halen ook aan dat focussen op thema's die lokaal niet of nauwelijks zijn opgenomen, belangrijk is voor hun succes, omdat ze zo een leemte invullen. Ten slotte is er een aanzienlijke vrijheid aan deelwerkingen om afzonderlijke of last-minute thema's en projecten te realiseren, wat zorgt voor een eigen dynamiek.

Transversaal werken

De structuur van het IGS bevordert – door de meerdere deelwerkingen – transversaal werken. Wie deel uitmaakt van een intercommunale kan de link met overige domeinen nog makkelijker leggen. Een aantal IGS'en geven aan dat ze kunnen buigen op een voorgeschiedenis van samenwerken met bepaalde sectoren, zoals jeugd en welzijn. Uiteraard moet je investeren met de nodige middelen en tijd om bruggen naar andere sectoren te bouwen.

Ontstaansgeschiedenis

De meest gehoorde succesfactor is de lange voorgeschiedenis van samenwerken. De traditie, die is opgebouwd rond samenwerken en die van onderuit is gegroeid, zorgt nu voor het succes van de IGS. Ook het beschikken over een duidelijke identiteit als regio is een troef, omdat bewoners en bezoekers zich in dit geval spontaan tussen de verschillende gemeenten bewegen. Het betrekken van een zo ruim mogelijke doelgroep bij de opmaak van het beleidsplan is ook een van de succesfactoren bij de uitrol van de werking.

Betrokkenheid van de IGS-medewerkers

Hun kennis van en betrokkenheid bij het culturele veld in de regio is een cruciale succesfactor.

Ook het beschikken over een duidelijke identiteit als regio is een troef, omdat bewoners en bezoekers zich in dit geval spontaan tussen de verschillende gemeenten bewegen.

Pijnpunten in de huidige werkingen

Uit de voortgangsrapporten van de IGS'en blijken de volgende pijnpunten ...

Ondersteuning en gedragenheid vanuit de betrokken lokale besturen

We merken dat er in sommige regio's niet geïnvesteerd wordt in voldoende gekwalificeerd personeel. Financiële motieven zorgen ervoor dat de lokale besturen kiezen voor een lagere inschaling of deeltijdse contracten. Nochtans gaat het hier om een coördinerende functie die toch heel wat uitdagingen met zich meebrengt. IGS-coördinatoren moeten enthousiaste en inhoudelijke experts zijn, goede projectmanagers zijn en flexibel kunnen omgaan met vragen en verwachtingen van de lokale besturen.

Meer dan de helft van de IGS'en wijzen in hun voortgangsrapport op personeelstekorten als een reden waarom bepaalde onderdelen van de beleidsnota niet of in mindere mate zijn gerealiseerd. Dit geldt zowel voor het eigen personeel van het IGS als voor medewerkers bij betrokken diensten en partners.

Niet overal is het politieke enthousiasme en draagvlak voor bovenlokaal cultuurwerk even groot. We mogen dit echter niet veralgemenen, want verschillende IGS'en rapporteren enthousiast over de betrokkenheid van het lokale beleid en vertellen bijvoorbeeld over investeringen in infrastructuur die extra kansen zullen bieden.

Regie- versus actorrol

Veel IGS'en hebben een geschiedenis waarin ze vaak als organisator, als trekker en uitvoerder hebben gewerkt. Bij de ondersteuning vanuit het bovenlokale cultuurdecreet ligt de klemtoon vandaag echter op een regierol, en daar hebben de IGS'en het niet altijd makkelijk mee. De eerste drie werkjaren van de IGS'en waren voor de meesten ook een leerschool en oefen-traject in de realisatie van die nieuwe rol. IGS'en met een lange voorgeschiedenis moeten naast de vertrouwde actorrol de regierol leren opnemen. IGS'en zonder voorgeschiedenis moeten evenzeer ontdekken hoe die rol precies zal lopen. Het gebrek aan een zeer strakke afbakening en definiëring van wat de grenzen van de regierol zijn, bemoeilijkt dit leertraject. Tot waar is iets 'regierol' en vanaf waar is iets 'actorrol'? Dit leidt tot onzekerheid en verwarring. Hoewel de actorrol expliciet niet tot de regierol behoort, wordt die toch vaak benoemd als onderdeel van de werking. Heel wat IGS'en geven immers aan dat zonder af en toe ook écht actor te zijn, de uitvoering en realisatie van de regieopdracht onmogelijk zou zijn. Het onderscheid regierol/actorrol vervaagt vaak in de praktijk.

Coronamaatregelen

De vertraging van het openbare leven heeft (sinds maart 2020) de opstart van de IGS'en getekend. Wat een startjaar vol goesting en grote plannen moest worden, is grotendeels stilgevallen of vertraagd door de geldende coronamaatregelen. Lopende en geplande aanwervingsprocedures zijn onderbroken of uitgesteld. De opstart van werkgroepen, kennismakingsrondes, de eerste dienstverlening ... moesten worden uitgesteld of digitaal herdacht. En zelfs nadat de cultuursector weer 'open' mocht, is het publiek niet onmiddellijk massaal teruggekomen.

Overlap en afstemming met andere sectorale decreten

Bij de pijnpunten signaleren de IGS'en de raakvlakken met het beleidsdomein cultureel erfgoed. Een bovenlokale cultuurwerking moet cultuurbreed werken en komt dus zo op het terrein ook cultureel erfgoed tegen, waarmee er inhoudelijk overlap is. Maar, het cultureel erfgoeddecreet en het bovenlokale cultuurdecreet hebben een andere finaliteit. Het is een zoektocht om de inhoudelijk nauw verbonden werking op de twee verschillende decreten af te stemmen.

Regiovorming

De IGS'en zijn in hun regierol onderhevig aan beleidskeuzes en -ontwikkelingen op Vlaams niveau. Zo zorgt de regiovorming in sommige regio's voor een ongerustheid over het feit of bepaalde gemeenten uit de samenwerking zullen stappen, of niet. In het geval van Ginter betekent de regiovorming zelfs het einde van hun IGS-werking. De gemeenten die samenwerken binnen Ginter maken voortaan immers deel uit van 3 referentieregio's.

Motivatie om bovenlokaal te werken

De IGS'en hebben in de voortgangsrapporten heel wat goede redenen gegeven om samen te werken met partners. Je kan de 13 verschillende redenen die de IGS'en vermelden, terugbrengen tot 3 clusters.

Slagkracht versterken

Door samen te werken met partners kan je toegang krijgen tot andere subsidiekanalen, personeel bundelen en/of gezamenlijke ambities ontwikkelen. Voorbeelden van samenwerkingen zijn onder andere het opzetten van regionale samenwerkingen om de schaalgrootte te vergroten en het deelnemen aan bredere samenwerkingsverbanden om beleidsthema's te verbreden.

Inhoud versterken

Je komt tot een sterkere inhoud door samen te werken met partners uit andere sectoren. Wie actief is in bijvoorbeeld de welzijns-, sport- en toerismesector heeft een specifieke kennis en ervaring in die domeinen. Ook het borgen van kennis is genoemd als reden voor samenwerking. Voorbeelden zijn onder andere het betrekken van partners bij vergaderingen en werkgroepen om de werking te ondersteunen en inspireren, en het opbouwen van brede samenwerkingen om projecten en activiteiten diepgaander uit te werken.

Netwerken en relaties uitbreiden

Het is belangrijk om je netwerk en relaties uit te breiden met potentiële deelnemers, publiek en bewoners, maar ook met andere cultuurspelers. Het afstemmen van het aanbod op andere spelers en het vermijden van concurrentie kan helpen om positieve relaties op te bouwen. Voorbeelden zijn onder andere het maken van afspraken over de afstemming van het cultuur-aanbod, samenwerken rond bepaalde thema's en het opzetten van nieuwe initiatieven.

Deel 2

Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden buiten het bovenlokaal cultuurdecreet

Het bovenlokaal cultuurdecreet heeft de stimulans gegeven om bestaande samenwerkingen tussen lokale besturen verder te zetten binnen de nieuwe intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking. De bundeling van die initiatieven in één geheel van bovenlokale samenwerking is alvast een positieve eerste stap naar echte inhoudelijke integratie en kruisbestuiving op het vlak van cultuur.

Toch zijn er op dit moment nog altijd veel verschillende culturele samenwerkingsvormen die buiten het bovenlokaal cultuurdecreet vallen. Zo engageren gemeenten zich voor de deelsectoren van cultuur in meerdere samenwerkingen. En dat met mogelijks andere gemeenten, over andere thema's, in telkens andere structuren en mandaten. Het gaat ook vaak om verschillende schalen van samenwerking. Gaande van een samenwerking tussen een aantal gemeenten in een IOED tot een groot aantal gemeenten die zich bijvoorbeeld verenigen rond de UiTPAS.

Die vele samenwerkingen binnen cultuur tonen dat er nog veel meer potentieel is om bovenlokaal samen te werken binnen nieuwe en bestaande IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking. De manier waarop de verschillende samenwerkingsverbanden (waaronder de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking) zich tot de referentie-regio's verhouden, is bovendien nog een factor om in de toekomst rekening mee te houden.

We bekijken de samenwerkingen binnen en buiten cultuur onder meer op basis van de gegevens uit het rapport dat IDEA-consult in 2021 in opdracht van OP/TIL heeft gemaakt.³⁰ Dat rapport is een momentopname.

De samenstelling en de werking van de samenwerkingsverbanden kunnen immers veranderen.

Voorbeelden van samenwerkingen buiten het bovenlokaal cultuurdecreet

Erfgoedcellen

In Vlaanderen en Brussel zijn er 27 teams met een erfgoedcelwerking,³¹ voortkomend uit 21 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, in de vijf Vlaamse kunststeden (Antwerpen, Gent, Brugge, Leuven en Mechelen) en in Brussel. Er zijn 211 betrokken gemeenten bij een erfgoedcel. 116 gemeenten zijn zowel lid van een erfgoedcel als van een IGS met een bovenlokale cultuurwerking. 10 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking ontvangen middelen via het cultureel erfgoeddecreet.

De erfgoedcellen hebben een andere en oudere historiek dan de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking. Er is een ander soort verantwoording ten aanzien van de Vlaamse overheid in het kader van het cultureel erfgoeddecreet. In vergelijking met de IGS'en krijgen ze vanuit de Vlaamse regelgeving een scherpere omschrijving van hun taken, en zetten ze meer in op een actorrol. Dit in tegenstelling tot de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking voor wie de regierol centraal staat. Een aantal erfgoedcellen zitten voor het zakelijk organisatorische luik in dezelfde juridische structuur als een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking. Dat kan voor verwarring bij de verant-

30 Rapport bovenlokale netwerken in Vlaanderen, cultuuroptil.be

31 Erfgoedcellen, erfgoedcellen.be

Die vele samenwerkingen binnen cultuur tonen dat er nog veel meer potentieel is om bovenlokaal samen te werken binnen nieuwe en bestaande IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking.

woording zorgen, want niet alle Vlaamse regelgeving vertrekt vanuit dezelfde beleidslogica.

De vijf kunststeden hebben een erfgoedconvenant op het niveau van de stad, met vaak een eigen erfgoedcel. Dat kan een drempel zijn voor de kunststeden om in een intergemeentelijke samenwerking te stappen met een eigen erfgoedpoot. De overige intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in het kader van het cultureel-erfgoeddecreet moeten hun samenstelling uiterlijk op 1 januari 2027 afgestemd hebben op de referentieregio's.

Intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED)

Een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED)³² behoudt, beschermt en beheert onroerend erfgoed. Momenteel hebben 32 werkende IOED's met Vlaanderen een samenwerkingsovereenkomst afgesloten voor de periode 2021-2026. Alle 32 IOED's of intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten in Vlaanderen zijn verenigd in het Netwerk Onroerend Erfgoed (NOE). Er zijn 224 betrokken gemeenten betrokken bij een IOED. 124 gemeenten die aansluiten bij een IOED zijn ook aangesloten bij een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking. 8 IGS'en hebben een deelwerking Onroerend Erfgoed.

Cultureel erfgoed (roerend en materieel erfgoed) is gemeenschapsmaterie. Onroerend erfgoed daarentegen is grondgebonden en bijgevolg gewestmaterie. In de (boven)lokale praktijk wordt cultureel erfgoed en

onroerend erfgoed echter toch met elkaar verbonden. Vanuit de erfgoedcellen worden bruggen gebouwd en is er samenwerking en afstemming met de IOED. Vanaf 2026 zijn er nieuwe ontvankelijkheids- en erkenningsvoorwaarden voor IOED's. Nieuwe en bestaande IOED's moeten voldoen aan de afbakening van de referentieregio's en minstens 100.000 inwoners tellen. Dat wijkt af van de 85.000 inwoners die de norm worden voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking in het nieuwe bovenlokaal cultuurdecreet.

Bovenlokale bibliotheeknetwerken

Volgens het IDEA-rapport zijn er 36 informele bovenlokale bibliotheekwerkingen. Het gaat in totaal om 273 betrokken gemeenten. 147 gemeenten hebben een overlap met een IGS.

De samenwerkingen zijn vaak gegroeid vanuit het vroegere streekgericht bibliotheekbeleid vanuit de provincies. Sommige samenwerkingen worden formeler en blijven bestaan onder de werking van een IGS. Het doel van de samenwerking is de bovenlokale kennisdeling, afstemming en samenwerking tussen de openbare bibliotheken.

Cultuurconnect³³ ondersteunt de uitrol van het eengemaakt bibliotheekstelsel, en heeft samen met bibliotheken – bij het opzetten van het bibliotheekstelsel – verschillende samenwerkingsgroepen³⁴ gedefinieerd. Meer dan 70% van alle bibliotheken die vandaag een eengemaakt bibliotheekstelsel hebben, maken deel uit van een of meerdere samenwerkingsgroepen. Bij het vormen van een samenwerkingsgroep 2 of hoger moeten alle bibliotheken binnen dezelfde referentieregio vallen.

Samenwerkingsgroep 3 is de regiobibliotheek. Op dit niveau werken de bibliotheken intensief samen, zowel op beleidsmatig als op operationeel vlak, en centraliseren ze waar mogelijk back-office-taken. Daar waar de samenwerking bij de informele verbanden eerder inhoudelijk is, gaat het bij de samenwerkingsgroepen over een technische afstemming. Bij een aantal IGS'en – zoals bijvoorbeeld Comeet – worden de inhoudelijke en technische afspraken aan elkaar gekoppeld.

33 Cultuurconnect.be

34 Een eengemaakt bibliotheekstelsel voor Vlaanderen en Brussel, cultuurconnect.be

32 Een erkende IOED, www.onroerenderfgoed.be/een-erkende-ioed

Bovenlokale samenwerkingsverbanden cultuur- en gemeenschapscentra

Er zijn 19 informele en bovenlokale samenwerkingen tussen cultuur- en gemeenschapscentra. Die samenwerkingen zijn historisch gegroeid, zowel vanuit stimulansen uit het decreet lokaal cultuurbeleid als vanuit de concrete nood aan uitwisseling, afstemming van het aanbod in de regio of het ontwikkelen en samen dragen van nieuwe initiatieven zoals bijvoorbeeld talentontwikkeling. Die nood aan bovenlokale afstemming tussen cultuur- en gemeenschapscentra groeit. Waar er een IGS actief is, is er ook uitwisseling en kennisdeling tussen culturele centra in de regio. Voor de cultuur- en gemeenschapscentra die (nog) niet onder een IGS-structuur opereren, blijft informele samenwerking interessant en zijn de subsidies voor bovenlokale cultuurprojecten een opstap naar een versterkte bovenlokale samenwerking.

UiTPAS-regio's

Momenteel telt Vlaanderen 34 UiTPAS-regio's.³⁵ Die worden niet rechtstreeks gesubsidieerd door de Vlaamse overheid, maar kaderen binnen de uitvoering van de beheersovereenkomst met publiek vzw. Toen OP/TIL de kaart van de UiTPAS-regio's maakte, waren 153 gemeenten betrokken bij de UiTPAS. 74 daarvan overlappen met de werking van IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking.

Bij de uitrol horen regionale afspraken rond vrijetijdscommunicatie, de toeleiding van mensen in armoede en worden een aantal operationele zaken opgenomen zoals groepsaankopen, intergemeentelijke facturatie, campagnes en promomateriaal, bovenlokale partners ... Qua organisatievorm gaat het ofwel om een feitelijke samenwerking of om samenwerking ingebed binnen een ander intergemeentelijk netwerk (projectvereniging³⁶ of dienstverlenende vereniging³⁷). De manier waarop gewerkt wordt, is verschillend per regio.³⁸ De UiTPAS-regio's moeten zich ook aligneren met de referentieregio's.

Dankzij de UiTPAS werken de domeinen cultuur, sport en jeugd, maar ook welzijn, transversaal samen. Het is de bedoeling om in de toekomst zelfs nog sterker af te stemmen met de sector welzijn en met andere actoren rond armoede.

35 Uitspasregio's steden en gemeenten, publiq.be

36 Projectvereniging, vlaanderen.be

37 Dienstverlenende en opdrachthoudende vereniging, vlaanderen.be

38 Regionale aansluiting, samenwerkingsvormen, publiq.be

Voor de cultuur- en gemeenschapscentra die (nog) niet onder een IGS-structuur opereren, blijft informele samenwerking interessant en zijn de subsidies voor bovenlokale cultuurprojecten een opstap naar een versterkte bovenlokale samenwerking.

In heel wat steden en gemeenten bestaat op dit moment een lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie voor mensen in armoede. De middelen voor de toeleiding van en activiteiten voor mensen in armoede – in het kader van de UiTPAS – komen deels vanuit de budgetten voor die lokale netwerken. De decretale basis van deze netwerken, het participatiedecreet uit 2008, zal echter opgeheven worden. Binnen het vernieuwde bovenlokaal cultuurdecreet krijgen de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking immers de mogelijkheid om in te zetten op een facultatieve deelwerking rond 'bovenlokale netwerken vrijetijdsparticipatie'.³⁹ Vermoedelijk zal daardoor ook de samenwerking van de IGS'en met de jeugd- en sportactoren groeien.

Jeugdnetwerken

Binnen het beleidsdomein jeugd zijn er veel informele en een aantal formele bovenlokale samenwerkingen. Die stimuleren de netwerking tussen de lokale besturen en het jeugdwerk binnen hun werkingsgebied.

Sinds 1 januari 2021 krijgen vijf projectverenigingen binnen het decreet bovenlokaal jeugdbeleid subsidies.⁴⁰ Zij ontvangen jaarlijks elk een bedrag voor de beleidsperiode 2021-2026. De betrokken gemeenten uit de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking Neteland en Comeet en de IGS'en met een bovenlokale jeugdwerking Neteland en Meetjesman, overlappen hierbij grotendeels met elkaar.

39 Bovenlokaal of lokaal: een nieuw decreet wijzigt het speelveld, demos.be

40 IGS Jeugd, bataljong.be

Dankzij de UiTPAS werken de domeinen cultuur, sport en jeugd, maar ook welzijn, transversaal samen.

Daarnaast zijn er ook 8 informele bovenlokale samenwerkingen rond jeugd. Bataljong ondersteunt als netwerk van experts jeugd, in zowel formele als informele samenwerkingsverbanden.

Sportregio's

Vlaanderen telt 31 informele netwerken rond sport. De sportregio's krijgen geen structurele middelen vanuit de Vlaamse overheid, maar worden wel actief ondersteund door de consultants (boven)lokale werking van Sport Vlaanderen (en dus door de Vlaamse overheid). De sportregio's werken met middelen vanuit de lokale besturen. Ze kunnen ook een beroep doen op project-subsidiëring via Sport Vlaanderen, maar dan gaat het eerder over kleine bedragen. Deze samenwerkingsverbanden rond sport moeten zich aligneren met de referentieregio's.

Intergemeentelijke samenwerkingen cultuur, niet erkend of gesubsidieerd binnen het bovenlokaal cultuurdecreet

IVEBICA: Binnen IVEBICA maken Hemiksem, Schelle en Niel – drie gemeenten uit de Rupelstreek – samen werk van een lokaal cultuurbeleid. IVEBICA is een opdrachthoudende vereniging, een samenwerkingsvorm met rechtspersoonlijkheid. Door een beheers-overdracht doen de deelnemende gemeenten afstand van hun recht om zelfstandig beslissingen te nemen of opdrachten uit te voeren, en vertrouwen ze die toe aan de opdrachthoudende vereniging. IVEBICA staat voor Intergemeentelijke Vereniging voor Bibliotheekwerking, Cultuur en Academie voor Deeltijds Kunst-onderwijs, en dit voor drie gemeenten.

IGCS: De intergemeentelijke culturele samenwerking (IGCS) is een samenwerking tussen de gemeenten Rotselaar, Aarschot, Scherpenheuvel-Zichem, Holsbeek en Begijnendijk. De gemeenten verenigen zich rond een structurele projectwerking, met als belangrijkste hoogtepunt de kunstroute Hageland.

06 Maatschappelijke uitdagingen in de bovenlokale culturele ruimte

---

Binnen kunst en cultuur gaat het steeds vaker over de maatschappelijke rol die de sector kan opnemen. In dit hoofdstuk schetsen we vijf clusters met uitdagingen waarmee IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking en bovenlokale cultuurprojecten aan de slag gaan. Waar mogelijk geven we concrete cijfers en maken we vergelijkingen tussen de regio's onderling. Hiervoor baseren we ons op de cultuurnota's en voortgangsrapporten van de IGS'en, de inhoudelijke dossieranalyse van goedgekeurde projecten, antwoorden van een focusgroep over maatschappelijke trends en de bronnen in de voetnoten.

Cluster 1
het nieuwe
cultuurpubliek

Cluster 2
de doeners

Cluster 3
de digitale
revolutie

Cluster 4
ontmoeten
in de regio

Cluster 5
een duurzame
cultuursector

Cluster 1

het nieuwe cultuurpubliek

In de memorie van toelichting bij het bovenlokale cultuurdecreet staat als één van de belangrijkste uitgangspunten de aandacht voor regionale verschillen. Zo zijn er regionale verschillen op het vlak van mobiliteit, schaalgrootte, landelijkheid ..., maar ook op het vlak van de bevolkingssamenstelling.

Wie regionaal wil inzetten op cultuurparticipatie in de meest brede zin, houdt best rekening met een aantal demografische factoren. Door die bovenlokaal te analyseren, kunnen organisaties goede inzichten krijgen in hun (potentiële) doelgroep, en hun aanpak en aanbod daarop afstemmen. Want wat verwachten deze groepen van cultuur, nu en in de toekomst? Dat weten is relevant voor de werking van de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking. Maar ook binnen de bovenlokale cultuurprojecten zien we de aandacht voor specifieke doelgroepen (jongeren, mensen met migratieachtergrond, ouderen ...) met minder participatiekansen stijgen.

We zijn met meer

In 2022 telt het Vlaamse Gewest 6,7 miljoen inwoners, een stijging van 5,5% ten opzichte van 10 jaar geleden. Maar tussen de gemeenten onderling zijn er grote verschillen. Zo is de afgelopen 10 jaar, in 19 gemeenten, het aantal inwoners met meer dan 10% gestegen. De grootste groei zie je in de buurt van de grote steden, de Vlaamse Rand, de Denderstreek en Tienen. Maar ook de Noorderkempen en Noord-Limburg kennen een grote groei. In 16 gemeenten neemt de bevolking dan weer juist af. Vooral de kleinere gemeenten in West-Vlaanderen krimpen.⁴¹

We doken in de cijfers rond de bevolkingsdichtheid in de IGS'en. Wat meteen opvalt is de bevolkingsdichtheid in de Zuidrand. Die ligt maar liefst 4 keer hoger dan het Vlaamse gemiddelde. Ook in de Noordrand zien we een grote bevolkingsdichtheid. Daartegenover staan CO7 en Ijzervallei met een bevolkingsdichtheid die respectievelijk 63% en 78% lager ligt dan het Vlaamse gemiddelde.

De regio's die er uitspringen qua onbebouwde oppervlakte zijn Ijzervallei en CO7, waar de onbebouwde oppervlakte 19% en 14% hoger ligt dan gemiddeld in de andere regio's. In de Zuidrand ligt de onbebouwde oppervlakte dan weer 33% lager dan gemiddeld. Binnen IGS-regio Zuidwest zijn de gemeenten 10% meer bebouwd dan het IGS-gemiddelde.

We zijn diverser

Steden en gemeenten in Vlaanderen worden diverser. Zo zijn steden zoals Brussel, Antwerpen, Genk en Vilvoorde vandaag majority-minority-steden. De meerderheid van de inwoners heeft er een migratieachtergrond. Die diversiteit stelt beleidsmakers voor een uitdaging, aangezien ze te maken krijgen met een bredere scala aan meningen, behoeften en belangen.

De overgang naar een superdiverse samenleving is echter niet langer beperkt tot de grootstedelijke gebieden, maar is ook duidelijk zichtbaar in andere steden en omliggende regio's. Er zijn aanzienlijke ruimtelijke verschillen in de overgang naar superdiversiteit, en de impact kan ook sterk variëren van stad tot stad of van gemeente tot gemeente.⁴²

Op het vlak van diversiteit zijn de regionale verschillen nog meer uitgesproken. Bij ECRU ligt het aantal inwoners met een migratieachtergrond op meer dan 35%, bij Cultuur Midwest en Ginter is dit lager dan 4%.

De mate waarin de samenleving niet alleen vergrijsd maar ook diverser wordt, verschilt heel erg van regio tot regio. Het aantal inwoners van vreemde herkomst bijvoorbeeld gaat van meer dan 35% bij ECRU tot amper 4% bij Ginter en Cultuur Midwest. Limburg

Regio's waar de vergrijzing zich in de komende jaren zal opdringen, kunnen veel leren van regio's die vandaag al geconfronteerd worden met deze context.

heeft 2,5 keer meer mensen met migratieachtergrond dan het gemiddelde van de IGS-regio's. Ook andere diversiteitsaspecten, zoals bijvoorbeeld het percentage schoolkinderen dat thuis geen Nederlands spreekt, verschillen van regio tot regio. In de IJzervallei ligt het aantal schoolkinderen dat thuis geen Nederlands spreekt het laagst (3,4% in het lager onderwijs en 2,3% in het secundair onderwijs), terwijl in de Vlaamse Rand rond Brussel (Pajottenland-Zennevallei, Noorderland, Druivenstreek) een kwart tot een derde van de kinderen thuis geen Nederlands spreekt. Ook in Limburg spreekt bijna een kwart van de lagere schoolkinderen thuis geen Nederlands.

We worden ouder

Uit de cijfers van Statistiek Vlaanderen⁴³ blijkt dat Vlaanderen massaal vergrijst. Maar liefst 21% van de bevolking is ouder dan 65 jaar. Het aandeel jonger dan 18 jaar daalt verder van 21% in 2000 naar 19% in 2023. In 2023 stonden 79 18- tot 24-jarigen tegenover 100 58- tot 64-jarigen. In 2000 waren dat nog 116 18- tot 24-jarigen tegenover 100 58- tot 64-jarigen. In 7 van de 10 kustgemeenten maakten 65-plussers meer dan 33% van de bevolking uit. In het algemeen kleurde de bevolking wat grijzer in de provincie West-Vlaanderen, in de Vlaamse Ardennen, in zuidelijk Vlaams-Brabant en in delen van Limburg, alsook in gemeenten aan de oostzijde van de stad Antwerpen.

In sommige regio's speelt de vergrijzing sterker dan in andere. Gemiddeld genomen zal in de IGS-regio's met een bovenlokale samenwerking het percentage 70-plussers in de komende 15 jaar met 35% toenemen. Tegen 2035 zal in de IGS-regio's 1/5e van de lokale bevolking (20,4%) ouder zijn dan 70 jaar. Vandaag is dat 15,2%. Als we zouden kijken naar het aandeel 60-plussers, spreken we over 1/3e van de bevolking (33%).

Viertoren telt vandaag al een groot aantal 70-plussers. Verhoudingsgewijs zal de vergrijzingstendens zich de komende jaren iets minder uitgesproken stellen. In Neteland zal het vergrijzingseffect het sterkst voelbaar zijn, met meer dan 50% 70-plussers tegen 2035.

De onderlinge verschillen tussen de regio's maken het mogelijk om samenwerking op te zetten en/of kennis uit te wisselen. Zo kunnen regio's waar de vergrijzing zich in de komende jaren zal opdringen veel leren van regio's die vandaag al geconfronteerd worden met deze context.

De regio's die het sterkst de impact van de vergrijzing zullen voelen, zijn:

1. Neteland (+50,29%)
2. ECRU (+45,72%)
3. Stuifzand (+42,14%)
4. De Merode (+41,89%)
5. Cultuurregio Leie Schelde (+37,86%)

De huidige leeftijds piramide per regio toont ook enkele opmerkelijke verschillen. Zo zien we dat de

43 Bevolking naar leeftijd en geslacht, vlaanderen.be

gemeenten uit de Noordrand en de Druivenstreek verhoudingsgewijs wat meer kinderen en jongeren (tot 19 jaar) tellen. En dat in de categorie 20 tot 40 jaar Ecrú en IJzervallei het hoogste scoren. Leie Schelde en Zender hebben dan weer het hoogste percentage 40- tot 60-jarigen.

Armoede in stijgende lijn

Volgens de EU-SILC-enquête van 2022⁴⁴ leeft 7,7% van de inwoners in het Vlaamse Gewest in een huishouden met een huishoudinkomen onder de Belgische armoededrempel. Dat komt overeen met ongeveer 510.000 personen. De cijfers zijn berekend op basis van het totale beschikbare inkomen van de huishoudens in het jaar voorafgaand aan de enquête. De cijfers van de EU-SILC-enquête van 2022 hebben dus betrekking op de huishoudinkomens van 2021.

Er wordt vanuit gegaan dat huishoudens met een inkomen onder de armoededrempel een verhoogd risico op armoede lopen. Het aandeel personen onder de armoededrempel lag in 2019 in de provincie Antwerpen (12%) iets hoger dan het Vlaamse gemiddelde (10%). In Vlaams-Brabant lag het aandeel iets lager (7%). In de andere provincies is er weinig of geen verschil met het Vlaamse gemiddelde.

Een thema dat in veel dossiers van IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking terugkomt, is armoede. Wanneer we naar de armoedecijfers kijken van de verschillende regio's mag dat ook niet verbazen. En toch moeten we deze cijfers ook een beetje relativeren.

Als we de armoedecijfers van de verschillende regio's naast de Vlaamse gemiddelden leggen, zien we immers dat bijna in alle regio's de armoedecijfers lager liggen dan het Vlaamse gemiddelde. Dit heeft ongetwijfeld deels te maken met het feit dat in de grootsteden de armoedecijfers nog hoger liggen. Enkel Viertoren scoort voor elk van de indicatoren hoger (en dus slechter) dan het Vlaamse gemiddelde.

Enkele opvallende cijfers:

- In de regio IJzervallei ligt het armoedecijfer bij ouderen 63% hoger dan het Vlaamse gemiddelde
- Op dezelfde indicator scoort de Druivenstreek dan weer 81% beter dan het Vlaamse gemiddelde. Hier ligt de armoede bij ouderen dus opvallend lager.
- Viertoren en ECRU scoren opvallend hoog binnen de armoede-index van Kind en Gezin. In vergelijking tot het gemiddelde van de IGS-regio's scoren ze meer dan 90% slechter op deze index.

Het nieuwe cultuurpubliek / uitdaging voor de IGS'en met bovenlokale cultuurwerking

Hoe kunnen we diverse doelgroepen bereiken in de culturele sector? Om met deze vraag actief aan de slag te kunnen gaan, moet je de demografische cijfers op maat van een regio bekijken. Daaruit blijkt:

- IGS'en in de rand van grote steden zoals Brussel worden geconfronteerd met specifieke uitdagingen op het gebied van mobiliteit, toenemende diversiteit, verarming, onderwijs, samenleven en sociale cohesie. Deze kwesties strekken zich steeds meer uit tot gemeenten verder weg van de grote steden.
- Er zit een concrete bovenlokale kans rond armoede in de pijplijn voor IGS'en met bovenlokale cultuurwerking. De participatie van kansengroepen aan vrije tijd krijgt een nieuwe decretale basis. Binnen het nieuwe bovenlokaal cultuurdecreet (in voege vanaf 1 januari 2027) krijgen IGS'en de mogelijkheid om in te zetten op een facultatieve deelwerking rond bovenlokale netwerken vrijetijdsparticipatie. Wie hierop wil inzetten moet een afsprakennota vrijetijdsparticipatie indienen. Die afsprakennota zal een onderdeel zijn van de cultuurnota, die de basis is voor de werking en werkingsmiddelen van de IGS'en. Wellicht wordt het bovenlokaal netwerk vrijetijdsparticipatie in bestaande of nieuwe IGS'en aan de UiTPAS-regio gekoppeld, waar veel IGS'en nu al op inzetten.
- IGS'en willen vraagstukken aanpakken rond inclusiviteit en het bieden van gelijke kansen aan alle gemeenschappen, waaronder kinderen, jongeren en mensen met een maatschappelijke kwetsbaarheid. Ze stellen zich ook vragen over de diversiteit van het culturele aanbod in de regio, dat niet altijd aansluit bij de samenstelling van de lokale bevolking. Bovendien ervaren ze uitdagingen bij het realiseren van een

44 Bevolking onder de armoededrempel, vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen

Heel veel bovenlokale cultuurprojecten werken aan het verhogen van passieve of actieve cultuurparticipatie.

divers personeels- en vrijwilligersbestand binnen culturele instellingen en organisaties.

- Verschillende IGS'en benadrukken de uitdagingen rond de integratie van anderstaligen en het vergroten van de toegankelijkheid van cultuur voor diverse taalgemeenschappen. Integratienoden van nieuwe inwoners en taaldiversiteit worden als belangrijke aandachtspunten genoemd.
- Samenvattend zien we op het vlak van diversiteit en inclusief werken enkele mogelijke pistes voor nieuwe of bestaande IGS'en:
  - bovenlokaal samenwerken aan een inclusief cultuuraanbod en cultuurpubliek
  - bovenlokaal samenwerken aan een inclusieve en toegankelijke culturele infrastructuur
  - binnen cultuur bovenlokaal werk maken van divers en inclusief personeelsbeleid en vrijwilligerswerk
  - bovenlokaal experiment stimuleren om diverse publieken actief te betrekken bij kunst, cultuur en beleid

Het nieuwe cultuurpubliek / uitdaging voor bovenlokale cultuurprojecten

- Bovenlokale cultuurprojecten spelen in op een ruime waaier aan maatschappelijke thema's. Die specifieke mindset, om ruimer te kijken dan de ontwikkeling van de eigen organisatie of de lokale context, is nodig om bovenlokaal te werken. Bij de kwalitatieve verwerking van de 166 goedgekeurde projectsubsidies uit de eerste zes rondes hebben we onderzocht bij welke projectindieners het vertrekpunt van het project lag in een thema, problematiek, nood of

opportuniteit die bovenlokaal aanwezig is. Bij 105 van de 166 goedgekeurde aanvragen staat dit expliciet vermeld in het dossier.

- Heel veel bovenlokale cultuurprojecten werken aan het verhogen van passieve of actieve cultuurparticipatie. Ze werken aan de diversifiëring van het cultuurlandschap door het creëren van speel- of podiumkansen, vaak voor specifieke doelgroepen, of door meer zichtbaarheid te geven aan bepaalde doelgroepen binnen het cultuuraanbod. De bovenlokale cultuurprojecten bieden ook heel wat ontwikkelings- of doorgroeikansen aan artiesten, (jonge) makers ... Het nieuwe cultuurpubliek is dus een uitdaging waar bovenlokale cultuurprojecten nu al concreet mee aan de slag te gaan. Uit onze analyse blijkt immers dat 1 op de 5 goedgekeurde projecten zich richt tot een specifieke doelgroep met lagere participatiekansen zoals jongeren in kwetsbare situaties, personen met een fysieke of mentale beperking, gedetineerden, personen met een verschillende etnisch-culturele achtergrond of migratiegeschiedenis, bewoners van woonzorgcentra ...
- Op bovenlokale schaal en vanuit cultuur nog sterker samenwerken met andere sectoren, kan ook in de toekomst zorgen voor het bereiken van doelgroepen, die anders misschien niet of minder in aanraking komen met culturele activiteiten en aanbod.

Cluster 2

de doeners

Een tweede maatschappelijke uitdaging die ook op bovenlokaal niveau invloed heeft, is de opkomst van burgerinitiatieven.⁴⁵ Burgers nemen steeds vaker zelf de touwtjes in handen om iets te verwezenlijken in hun leefomgeving.⁴⁶ Van het aanpakken van armoede tot het verbeteren van lucht- en mobiliteitsproblemen. Burgers zijn op een missie om hun gemeenschap te verbeteren. Die stijgende trend is te danken aan de groeiende mondigheid van burgers, hun sociale media-netwerk en het afnemend vertrouwen in de politiek.

Een groeiend aantal burgers wil betrokken zijn bij het vormgeven en implementeren van beleidsbeslissingen. Burgerparticipatie gaat best verder dan het afstemmen via vaste en soms vastgeroeste adviesraden. Burgers willen duidelijke communicatie over beleidskeuzes, een transparant beleid en vragen om een nieuwe manier van inspraak.

De opkomst van 'citizen science' of 'burgerwetenschap' in de afgelopen jaren is een goed voorbeeld van deze ontwikkelingen. Dit fenomeen betreft vrijwilligers die wetenschappelijk onderzoek ondersteunen door gegevens te verzamelen of metingen uit te voeren, zoals vlinder- en bijentellingen, of het Curieuzeneuzen-project, waarbij burgers met een sensor aan het raam gegevens over de luchtkwaliteit in hun straat verzamelden voor onderzoek.

Opvallend is dat burgerinitiatieven vaak homogene groepen zijn, waarbij de deelnemers weinig verschillen

45 Socius en burgerinitiatieven, socius.be

46 Burgerinitiatief in kaart, sociaal.net

in scholing, werk, migratieachtergrond, of beperkingen. Betrokken burgers zijn vaak al vrijwilliger bij andere organisaties, zoals een sportclub, moskee of culturele groep.

Vrijwilligers participeren ook vaak voor een kortere termijn. De band met de organisaties is losser. Want ook zij moeten keuzes maken. Tijd is de nieuwe luxe, er is té veel te doen en we lijden aan keuzestress.⁴⁷ Het is zoeken naar de balans tussen gezin, werk en vrije tijd. Vrijwilligers kiezen bewuster welke taken of opdrachten ze willen opnemen, en zoeken naar een win-win. Nieuwe vrijwilligers willen meepraten, niet alleen uitvoeren. Deze ontwikkelingen vragen om een andere benadering van vrijwilligerswerk.⁴⁸

De coronacrisis heeft bovendien het gevoel van urgentie vergroot, dat vrijwilligers hadden om zich te engageren voor maatschappelijke uitdagingen van het moment. Denk bijvoorbeeld aan de vele vrijwilligers in de vaccinatiecentra. Nu de drive om maatschappelijk relevant te zijn als vrijwilliger nog meer aan bod komt bij andere sectoren, hebben culturele organisaties moeite om vrijwilligers te engageren.⁴⁹

De doeners / uitdaging voor IGS'en met bovenlokale cultuurwerking

- Burgerinitiatieven blijven te vaak onder de radar. Of ze worden wel gezien, maar niet erkend. Ook bij IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking is het nog zoeken naar een manier om deze initiatieven een plaats te geven. Maar vanuit hun regierol zijn IGS'en goed geplaatst om dergelijke burgerinitiatieven te stimuleren. De tussenruimte tussen het lokale en bovenlokale niveau is interessant om op het spoor van interessante burgerinitiatieven te komen.
- Socius schetst⁵⁰ in een artikel hoe IGS'en burgerinitiatieven kunnen versterken door:
  - zicht te krijgen op de burgerinitiatieven in de regio en de betrokken burgers
  - de weg te wijzen naar andere subsidiekanalen

47 Tijdsdrempels, vrije tijd en cultuurparticipatie, cultuurenmedia.be

48 Vrijwilligerswerk anno 2023, vrijwilligerswerkt.be

49 Cultuur na corona, cultuurloket.be

50 Hoe geef je als intergemeentelijke samenwerkingsverband een voedingsbodemp aan burgerinitiatieven?, cultuuroptil.be/kennisbank

- ondersteuning (administratief, logistiek, inhoudelijk) geven aan nieuwe burgerinitiatieven
  - burgerinitiatieven in de regio met elkaar verbinden, bijvoorbeeld door infrastructuur met elkaar te delen
  - lokale besturen meenemen in het verhaal van burgerinitiatieven. Zeker in landelijke gemeenten is het cruciaal om hen de weg te wijzen naar vernieuwende, experimentele initiatieven.
- Uit de cultuurplannen van de IGS'en blijkt dat het lokale (socio-culturele) verenigingsleven een belangrijke partner is voor het lokale en het bovenlokale cultuurbeleid. Maar de gemiddelde leeftijd van zowel leden als bestuurders ligt vaak zorgwekkend hoog, en de instroom van kandidaat-bestuurders lijkt op te drogen. Heel wat regio's willen daarom graag initiatieven ontwikkelen die vrijwilligers en cultuurorganisaties versterken.
  - Uit de tussentijdse rapporten van IGS'en blijkt dat organisaties te kampen hebben met een tanende inzet van vrijwilligers. Er zijn ook bovenlokale uitdagingen om samen op zoek te gaan naar nieuwe participatiemethoden en andere modellen voor de klassieke culturele adviesraden.
  - Op de focusgroep met IGS'en is ook opgemerkt dat vrijwilligerswerk onder druk komt te staan door heel wat drempels, planlast en regelgeving voor lokale verenigingen. Hierdoor raken vrijwilligers ontmoedigd en vermoeid, en hebben verenigingen minder tijd voor hun kernwerking. Ten slotte is er ook weinig diversiteit in de huidige verenigingen en vrijwilligers. De doelen van klassieke verenigingen spreken nieuwkomers of publiek uit andere buurgemeenten met een andere streekidentiteit niet aan.
  - De uitdagingen om hier bovenlokaal aan te werken, binnen een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking, liggen bij de cocreatie van strategieën rond het verjongen, vernieuwen, en diverser worden van vrijwilligers en bestuurders. IGS'en kunnen vrijwilligers en cultuurorganisaties ook bevragen over concrete drempels en planlast.

De uitdagingen om hier bovenlokaal aan te werken, binnen een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking, liggen bij de cocreatie van strategieën rond het verjongen, vernieuwen, en diverser worden van vrijwilligers en bestuurders.

bieden de projecten kansen aan vrijwilligers, amateurs en professionals, aan bewoners en bezoekers.

- Na het wegvallen van het participatiedecreet en de daaraan gekoppelde projectoproepen vinden ook veel sociaal-artistieke werkingen hun weg naar de bovenlokale cultuurprojecten. Ze gaan er in samenwerking met sociaal-culturele verenigingen of kunstorganisaties aan de slag om maatschappelijk kwetsbare groepen van burgers te activeren en te betrekken bij culturele en maatschappelijke processen. Vanuit hun historiek leggen ze daarbij vaak de link tussen welzijn, cultuur en maatschappelijke integratie.
- Hoe die transversale samenwerking en het bereiken van nieuwe doelgroepen duurzaam kan worden uitgebouwd, is een uitdaging voor bestaande en nieuwe bovenlokale projecten. Daarom gaan projectindieners samen op onderzoek, ze bedenken alternatieven en testen die uit met de betrokkenen.

De doeners / uitdaging voor bovenlokale projecten

- Heel veel bovenlokale cultuurprojecten trekken voluit de kaart van participatie en cocreatie. Op die manier

Cluster 3 de digitale revolutie

De cultuursector bevindt zich midden in een digitale revolutie, net als vele andere sectoren. Dat brengt kansen, maar ook uitdagingen met zich mee. De cultuursector gaat mee in de digitale stroomversnelling, waarbij de pandemie als katalysator werkt. Toch benutten we nog lang niet alle mogelijkheden.⁵¹ Livestreams, virtual en augmented reality maken cultuurbeleving van thuis uit mogelijk. Digitalisering zal echter nooit de fysieke wereld volledig vervangen. In een hybride toekomst voor cultuur zullen digitaal en fysiek elkaar aanvullen.⁵²

De digitale cultuur heeft het onderscheid tussen gebruikers en makers vervaagd. Het is nu veel makkelijker om kunstwerken, tentoonstellingen en andere creaties te delen op platformen zoals TikTok, YouTube en Instagram. Dit stimuleert mensen om zelf cultuur te maken.⁵³

Elke cultuurorganisatie en elk lokaal bestuur volgt bovendien een eigen digitale koers. De digitale maturiteit verschilt sterk en omvat verschillende aspecten, waaronder digitale vaardigheden in informatiebeheer, beleidsontwikkeling, procesmanagement, samenwerking en dienstverlening. Het is niet nodig om elk proces digitaal te laten lopen. Het belangrijkste is om doordacht en kritisch om te gaan met digitale evoluties, en op de digitale kar te springen als het echt nuttig is.⁵⁴

---

51 Samendigitaal, cultuurloket.be

52 Samendigitaal, cultuurloket.be

53 Visietekst cc, cultuurconnect.be

54 Hoe ver staat jouw culturele organisatie op vlak van digitale ontwikkeling?, digitalematuureit.be

Om de cultuursector extra te ondersteunen, is fors geïnvesteerd in digitale vernieuwing. Een cruciaal onderdeel van dit herstelplan is het programma Digitale transformatie, geïnitieerd door het departement CJM. Dit programma moet het culturele aanbod bij het juiste publiek brengen, en waardevolle inzichten delen met organisatoren van evenementen. Het uiteindelijke doel is cultuurparticipatie in Vlaanderen te verhogen, en te komen tot één geïntegreerd platform, waarbij verschillende belanghebbenden in de sector datasets kunnen delen en hergebruiken.⁵⁵

Het gebruik van media en nieuwe technologieën heeft ons leven makkelijker en veelzijdiger gemaakt, maar je moet wel over de nodige competenties beschikken. De vaardigheden en kennis die we nu hebben, zijn al snel verouderd. Helaas is er een grote groep mensen die deze snelle ontwikkeling niet kan volgen, en dreigt af te haken. Zonder kennis van media en technologieën dreig je in een digitale kloof te vallen, en kan je niet volledig deelnemen aan de samenleving. Een groot deel van de dienstverlening verschuift namelijk naar het digitale domein, soms zelfs volledig.⁵⁶ Sociale mediaplatformen, die worden aangestuurd door algoritmen, kunnen desinformatie snel en wijd verspreiden.

De digitale revolutie / uitdaging voor IGS'en

- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking werken vaak samen met bibliotheken en cultuur- en gemeenschapscentra (en ruimer: met podiumhuizen), ook rond digitalisering. Die heeft immers invloed op alle vlakken van dienstverlening in de samenleving, en zeker ook op de bibliotheken. Het concept regiobib wordt via Cultuurconnect uitgerold. Wie zich inschrijft, is meteen lid van alle bibliotheken. Daarnaast bouwt Cultuurconnect ook een digitale basisinfrastructuur uit op maat van cultuurhuizen in Vlaanderen en Brussel. Via een gedeeld ticketingsysteem willen ze cultuurhuizen laten innoveren, hen ontzorgen, een CRM uitbouwen en hen makkelijk laten samenwerken met andere organisaties in de regio. Voor het uitbouwen van die bovenlokale basisinfrastructuur loopt er momenteel een pilotproject waarbij drie

---

55 Programma Digitale transformatie, vlaanderen.be

56 Digitale inclusie: is iedereen mee?, mediawijs.be

De bovenlokale uitdagingen rond digitalisering zijn onder meer: de verdere uitwerking van de visie en de concrete aanpak van de regiobib in samenwerking met de IGS'en.

groepen van podiumhuizen betrokken zijn: de pilootgroep Gent, de pilootgroep Zuidwest en de pilootgroep Zender.

- De bovenlokale uitdagingen rond digitalisering zijn onder meer: de verdere uitwerking van de visie en de concrete aanpak van de regiobib in samenwerking met de IGS'en, het uitbouwen van een bovenlokale basisinfrastructuur voor cultuurhuizen en het versterken van de digitale competenties van cultuurambtenaren en organisaties over de gemeentegrenzen heen.
- Uit de beleidsplannen van de IGS'en blijkt dat ze het belang van het gebruik van apps en websites voor cultuurcommunicatie, -ticketverkoop, en -beleving erkennen. Maar ze zijn zich ook bewust van de potentiële uitsluiting van bepaalde doelgroepen. Daarom willen ze bewustwording creëren en deze doelgroepen betrekken bij de digitale ontwikkelingen. Digitale uitsluiting tegengaan, is het doel.

wijde wereld in te sturen en te delen met een breed publiek. Zo creëert de vzw Lieve Zusjes Stoere Broers (LZSB)⁵⁷ in het project 'Nooit meer binnen' digitale kaarten met groene hangplekken voor jongeren, of brengt het project 'About space'⁵⁸ van Cameltonn artistieke vrijplaatsen in verschillende steden online in kaart.

- De digitale wereld is soms zelf onderwerp van onderzoek en artistieke creatie. Aangezien jongeren er niet meer van weg te slaan zijn, is het logisch dat digitale platformen en sociale media in toenemende mate actieterreinen van kunstenaars en creatieve geesten worden. Zo onderzoekt het experimenteel artistiek project '1-tube'⁵⁹ van De Batterie de stereotype beeldvorming op sociale media, en zet het project 'Hack! & Hack the conference' van Villanella (nu: De Studio) jongeren aan na te denken over hoe sociale media en de digitale wereld ingrijpen op het echte leven.

De digitale revolutie / uitdaging voor bovenlokale cultuurprojecten

- Bovenlokale cultuurprojecten bieden de mogelijkheid om transversale digitale overlegplatformen op te richten tussen diverse organisaties, of om digitale tools te ontwikkelen die door het ruimere publiek kunnen worden gebruikt. Websites, digitale nieuwsbrieven en sociale mediakanalen zijn immers uiterst geschikt om de ontwikkelde cultuurproducten de

57 lzsbe

58 About space, cameltonn.be

59 itube 2022, debatterie.be

Cluster 4 ontmoeten in de regio

De vraag naar ontmoeting is post-pandemie actueler dan ooit. Mensen willen opnieuw live connectie met anderen. Door het feit dat we meer thuis werken, is er ook een nood om meer verbinding te maken in de eigen omgeving. Architecten zetten al langer in op deze trend. Zij krijgen de opdracht om binnen- en buitenruimtes in te richten als ontmoetingsplaatsen, zodat iedereen zich in de buurt, de gemeente, de regio en in voorzieningen zoals bijvoorbeeld bibliotheken en cultuurhuizen thuis kan voelen. De opgave voor de 21e eeuw is plekken creëren met betekenis.

Voor het eerst heeft een recent publieksonderzoek van Universiteit Antwerpen⁶⁰ ook in kaart gebracht hoe groot de impact van een cultuurbezoek is op het welzijn van de bezoekers van cultuurhuizen in Vlaanderen en Brussel. 26.000 respondenten zijn in 2022 bevroegd over hun gedrag, tevredenheid en drijfveren. Uit dat onderzoek blijkt duidelijk de positieve impact van cultuurhuizen op het welzijn van hun gebruikers en bezoekers. Cultuurhuizen worden hierbij niet alleen gezien als een veilige haven, ze helpen mensen ook om kritisch na te denken en scoren positief wanneer het gaat over het verruimen van de blik van de gebruiker.

Biedt elke regio evenveel kansen tot culturele ontmoeting? Het platteland staat vaak tegenover de onpersoonlijke stad. Of omgekeerd. De stad heeft

een bruisend cultureel aanbod, maar daarbuiten valt er niet veel te beleven. Maar eigenlijk raken de stad en het platteland steeds meer met elkaar verweven. De stad is een hotspot voor werk, diensten, onderwijs, recreatie en cultuurbeleving. Maar vice versa hebben stedelingen het platteland nodig voor groene omgevingen, rustgevende recreatie, voedselproductie, waterbeheer, energie en biodiversiteit. Er is in de realiteit een sterke vervlechting van dynamieken tussen plattelandsgebieden en de stedelijke omgeving. Het is daarom belangrijk om de verbinding tussen stad en platteland te blijven stimuleren en te versterken. Zo kunnen beide gebieden optimaal profiteren van elkaars kennis en mogelijkheden.⁶¹

Deelname aan cultuuraanbod

De meeste IGS-regio's hebben weinig grote steden met een centrumfunctie in het samenwerkingsverband. Dit betekent dat het aanbod in aanpalende regio's/steden een aantrekkingskracht kan uitoefenen, waardoor de mentale focus van de bewoners meer gericht is op het aanbod elders dan op het aanbod in de eigen gemeenten.

Het percentage dat meer dan 12 keer buiten de gemeenten aan cultuur doet of een evenement meemaakt, ligt in sommige regio's (Zuidrand, Comeet, CO7) bijna 10 keer hoger. Daartegenover staat dat uitgaan en een bibliotheekbezoek in een andere gemeente veel minder voorkomt.

Opvallend zijn ook de verschillen tussen de regio's. Stuifzand, Viertoren, Dijk92, Route 42 en ECRU hebben in vergelijking tot de andere regio's veel minder te kampen met een 'externe gerichtheid' van hun inwoners. Wat ook opvalt, is dat de inwoners van Leie Schelde en Zender in vergelijking tot de andere regio's veel meer aangeven in andere gemeenten naar de bibliotheek te gaan. In beide regio's is de bovenlokale bibliotheekwerking een onderdeel van het IGS met een bovenlokale cultuurwerking. De bovenlokale bibliotheekwerking in Leie Schelde (voorheen Zovla, nu regiobib Leie Schelde) is bovendien al actief sinds 2002. Dit geeft aan dat het in deze regio's als een evidentie aanvoelt om ook in andere bibliotheekfilialen dan dat van de eigen gemeente van het aanbod gebruik te maken.

Spreiding cultuurspelers

Niet elke regio telt evenveel artistieke spelers of actoren in andere beleidsdomeinen, om samenwerkingen mee op poten te zetten. We zien ook een ongelijke geografische spreiding van indieners van bovenlokale cultuurprojecten. Sommige IGS'en zetten immers niet in op de ondersteuning van de bovenlokale cultuurprojecten, omdat er in de regio te weinig spelers zijn die de nodige slagkracht hebben om bovenlokale cultuurprojecten te trekken. En zonder bovenlokale cultuurprojecten kan er ook geen dynamiek op gang komen in de regio. Want dat is wat die projecten doorgaans met zich meebrengen.

Culturele infrastructuur is een randvoorwaarde voor een bloeiend cultuurleven in een gemeente, stad of regio. Maar er zijn momenteel heel wat pijnpunten op het vlak van culturele infrastructuur.

Ontmoeten in de regio / uitdaging voor IGS'en

- Culturele infrastructuur is een randvoorwaarde voor een bloeiend cultuurleven in een gemeente, stad of regio. Maar er zijn momenteel heel wat pijnpunten op het vlak van culturele infrastructuur. Zo zijn er te weinig middelen voor renovaties en meer grootschalige ingrepen, maar ook voor basisonderhoud en beheer. Er is bovendien een gebrek aan kennis, expertise en capaciteit omtrent culturele infrastructuur, en een gebrek aan connecties en geschikte netwerken. Eigenaars, beheerders en gebruikers weten elkaar niet altijd te vinden.⁶²

Joris Janssens heeft voor OP/TIL de pistes voor bovenlokale samenwerking op het vlak van culturele infrastructuur verkend. De rol van de IGS'en op het vlak van culturele infrastructuur is echter fundamenteel anders dan die van de lokale besturen zelf. Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zijn immers geen eigenaar, en dus geen beheerders van culturele infrastructuur. Maar we zien wel zeven mogelijke strategieën voor IGS'en om met culturele infrastructuur in de regio aan de slag te gaan.

De 7 mogelijke strategieën:

- 1 omgevingsanalyse: het identificeren van specifieke regionale uitdagingen, noden en behoeften omtrent ruimte voor cultuur (en ruimte via cultuur)
- 2 veldtekening culturele infrastructuur: de huidige situatie van de culturele infrastructuur in kaart brengen

- 3 een visie ontwikkelen op de gewenste situatie (en spreiding van) culturele infrastructuur.
- 4 gerichte strategieën opzetten om meer ruimte te creëren: gedeeld ruimtegebruik, tijdelijke invullingen
- 5 samen inzetten op de toegankelijkheid en energiezuinigheid van culturele infrastructuur
- 6 het ontwikkelen en bundelen van expertise en capaciteit
- 7 gezamenlijk inzetten op onderzoek, ontwikkeling en experiment rond cultuurinfrastructuur

- Naarmate ruimtenoden veranderen, is er nood aan nieuwe types van en competenties voor cultuurprofessionals. Zo kunnen zij nieuwe ruimte- en infrastructuurgerelateerde rollen opnemen, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling en beheer van derde plekken, de rol van community librarians ... Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kunnen inzetten op vorming, coaching, mentoring en andere vormen van capaciteitsopbouw om de ontwikkeling van die nieuwe competenties te stimuleren. Stuifzand kan hierbij een inspiratiebron zijn. Via een Erasmus+-project⁶³ gingen zij op zoek naar de ideale community librarian en een bib als derde plek voor de Kempen.

- IGS'en met een bovenlokale samenwerking zien samenwerken met andere cultuurspelers als een middel om tot een sterker cultuuraanbod in de regio

62 Janssens, J. (IDEA Consult) (2023). Zeven mogelijke pistes voor bovenlokale samenwerking omtrent culturele infrastructuur.

63 Expeditie community librarian, stuifzand.be

te komen. Het afstemmen van het eigen aanbod op dat van andere spelers en het vermijden van concurrentie kan helpen om positieve relaties op te bouwen. Voorbeelden zijn onder andere het maken van afspraken over de afstemming van het cultuur-aanbod, samenwerken rond bepaalde thema's en het opzetten van nieuwe initiatieven.

- Een aspect van de regiefunctie van een IGS is 'faciliteren en ondersteunen'. Het gaat hierbij om het bottom-up detecteren, beschrijven en stimuleren van veelbelovende praktijken. De uitdaging is hier de vinger aan de pols houden, op maat van de regio, vanuit een goede dialoog met het bovenlokale culturele veld. Een IGS met een bovenlokale cultuurwerking zou in deze context nog sterker acties kunnen ondernemen om opkomende vernieuwende culturele praktijken te versterken.

Ontmoeten in de regio / uitdaging voor bovenlokale cultuurprojecten

- We zien bij de bovenlokale projecten dat 'vertrekken van wat ons verbindt' een belangrijke drijfveer kan zijn in een project. Dat kan gaan om een element dat samenhangt met het vertrekken vanuit de regionale context. Of om element in het landschap dat letterlijk verschillende plaatsen verbindt. Maar ook de geschiedenis of culturele traditie van een regio, de regionale identiteit, kan een vertrekpunt zijn. Veelal worden daarbij bestaande elementen gebruikt om opnieuw verbinding te maken met nieuwe inwoners van een regio en met andere doelgroepen.
- Bovenlokale cultuurprojecten creëren een aanbod in een regio dat inspeelt op (regionale) leemten. We mogen de term 'aanbod' hierbij best ruim interpreteren. Soms gaat het om de creatie van voorstellingen of het koppelen van een bepaald aanbod aan een doelgroep. Maar het kan ook gaan om niches binnen het cultuuraanbod ruimer bekendmaken en spreiden, een aanbod rond educatie of talentontwikkeling creëren ... Binnen een meer landelijke regio wordt soms expliciet verwezen naar een gebrek aan aanbod.

Cluster 5

een duurzame cultuursector

Hogere energieprijzen, stijgende materiaal- en transportkosten, stijgende huurprijzen, toenemende personeels- en reiskosten hebben een effect op de economie, en dus ook op de cultuursector. Veel cultuurmakers, culturele organisaties, creatieve ondernemers en kunstenaars krijgen te maken met de gevolgen van deze stijgende kosten.⁶⁴ Een drijfveer om spaarzaam om te gaan met energie, materiaal en transport.

Maar ook de klimaatproblematiek en een omschakeling naar een duurzame, circulaire economie staat in de cultuursector steeds nadrukkelijker centraal. Architecten en ontwerpers worden hierbij gezien als belangrijke innovators, die helpen om culturele gebouwen duurzaam te ontwerpen en in te richten. Zo dragen zij bij aan een leefbare toekomst voor iedereen.

Om de CO₂-uitstoot te verminderen, kijken we vaak naar sectoren zoals energie, landbouw, vervoer en bouw, maar ook culturele activiteiten zijn een bron van uitstoot. Denk maar aan de gebouwen, verwarming, het vervoer van bezoekers en materiaal, digitale hosting, decorbouw of drukwerk. De coronaperiode heeft in de cultuurwereld bovendien gezorgd voor een versnelde ingebruikname van allerlei platformen en ICT-diensten, die op hun beurt veel CO₂ uitstoten. Zo kosten data-verwerking en -opslag veel energie.

Een duurzame cultuursector / uitdaging voor IGS'en

- De transitie naar een meer sociaal rechtvaardige en duurzame samenleving vraagt om mensen die samenwerken en netwerken. In zes Vlaamse steden zijn Greentrack netwerken actief, die inzetten op sensibilisering, visieontwikkeling, educatie, samen-aankoop, proeftuinen en andere gezamenlijke initiatieven. Ze zoomen onder andere in op de energie-efficiëntie van infrastructuur en evenementen, maar bekijken ook hoe de cultuursector de verbeelding kan stimuleren, hoe de samenleving er kan uitzien in de samenleving van morgen, en dat in een veranderend klimaat. Misschien kunnen IGS'en op termijn dit soort netwerken ook opzetten?
- Bij een interne bevraging vanuit OP/TIL, aan 14 IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking, is gebleken dat duurzaamheid een punt in het beleidsplan is bij 4 van de 14 organisaties. De andere IGS'en geven daarnaast aan dat duurzaamheid mogelijk een thema wordt in de volgende beleidsnota. 7 IGS'en koppelen bovendien terug dat er lokaal reeds acties van lokale cultuuractoren lopen, met als doel: duurzamer aan de slag gaan.
- Een aandachtspunt dat naar voren komt door de bevraging is de nood aan 'specifieke aandacht voor het cultureel erfgoed'. Duurzaamheid is immers ook een heet hangijzer in de culturele erfgoedsector. Afstemming met de erfgoedcellen is hier dus aangewezen. Een aantal IGS'en is trouwens betrokken partij, omdat ze ook een bovenlokale erfgoedcel hebben.

⁶⁴ Kunstensector vraagt snelle en efficiënte steunmaatregelen in het kader van de inflatie, overlegkunsten.org

Maatschappelijke thema's zoals de klimaatverandering, ecologische duurzaamheid en circulaire economie vinden in de verschillende rondes hun weg naar de bovenlokale cultuurprojecten.

Een duurzame cultuursector / uitdaging voor bovenlokale cultuurprojecten

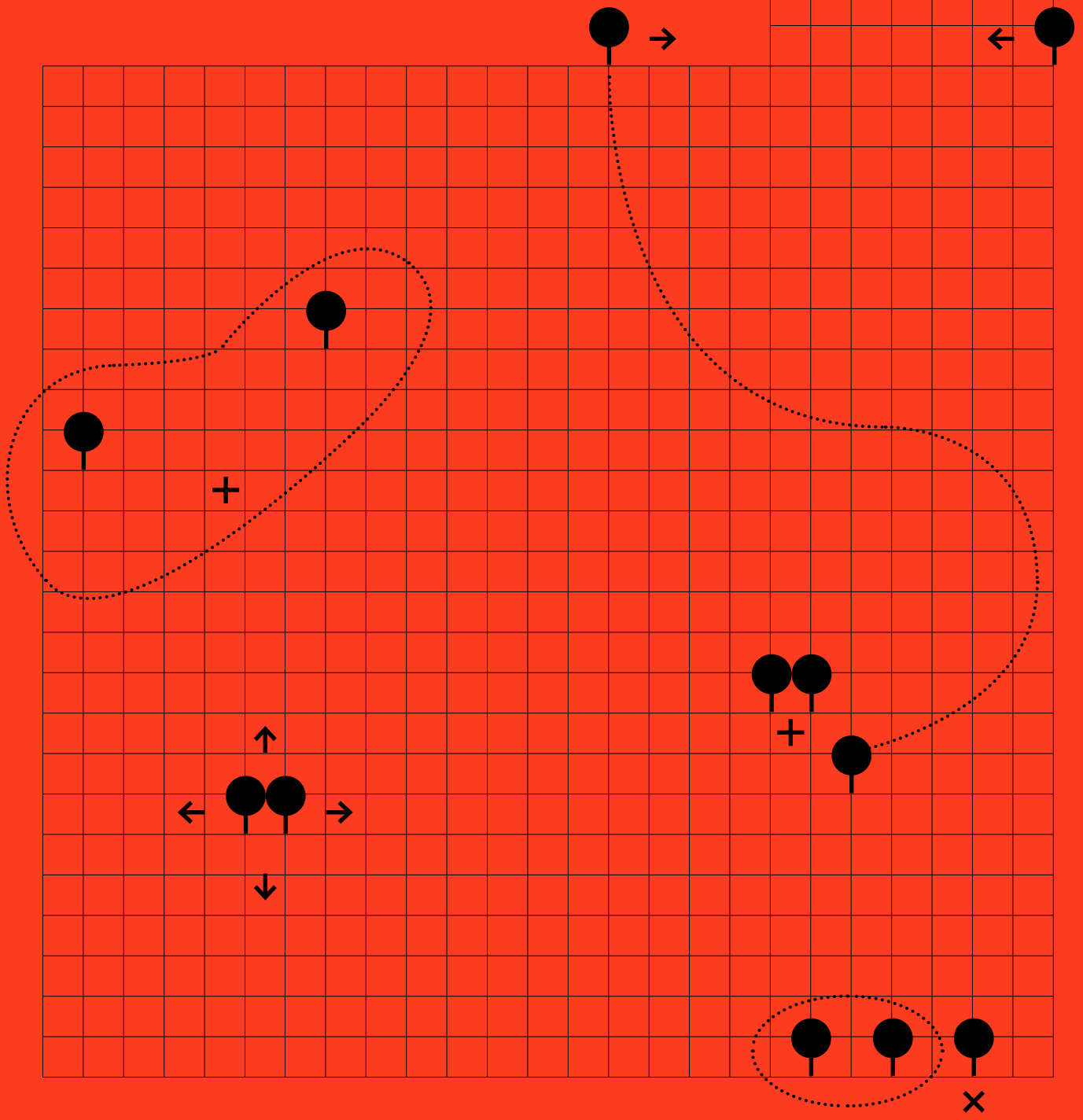
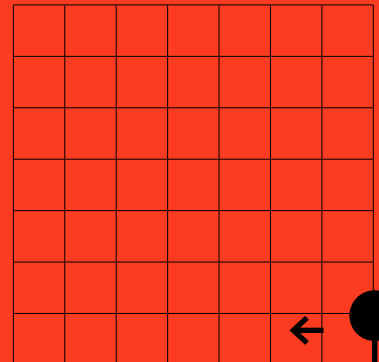
- Het aangaan van samenwerkingsverbanden bij bovenlokale cultuurprojecten heeft duurzame effecten. Je kan overheadkosten delen, productiemiddelen gezamenlijk aankopen en taken verdelen. Door samen te werken met verschillende partners ontstaat bovendien een complementaire dynamiek, die leidt tot een optimalisatie van de resultaten. Samenwerken maakt de uitvoering vaak efficiënter, zowel op het vlak van personeelsinzet, transport, verbruik als aankopen.
- Maatschappelijke thema's zoals de klimaatverandering, ecologische duurzaamheid en circulaire economie vinden in de verschillende rondes hun weg naar de bovenlokale cultuurprojecten. Culturele organisaties slaan immers de handen in elkaar met natuurverenigingen, sociaal-culturele organisaties of economische partners. Ze zetten projecten op met oog voor deze maatschappelijke thema's, of plaatsen de duurzaamheidsthema's centraal. Projecten als SerVies⁶⁵ van De Republiek in Brugge of het project '2084' van Greentrack Gent ⁶⁶zijn daar twee voorbeelden van.

---

65 SerVies visualiseert vervuiling door fijnstof, cultuuroptil.be

66 [projecten 2084, greentrack.be](http://projecten2084.greentrack.be)

VERKENNEN

7

Bovenlokaal
is transversaal?

8

Bovenlokaal
potentieel

Deel 1

Potentieel van bovenlokale
cultuurprojecten

Deel 2

Potentieel van IGS'en met een
bovenlokale cultuurwerking

9

Link lokaal –
bovenlokaal – Vlaams

07 Bovenlokaal is transversaal?

De Vlaamse overheid legt in het bovenlokaal cultuurdecreet het accent op transversale samenwerking vanuit de bovenlokale culturele ruimte. Dit omvat samenwerking tussen verschillende sectoren binnen het cultuurbeleid, en met andere beleidsdomeinen zoals onderwijs, welzijn, economie, toerisme, sport, onroerend erfgoed ...

Uit ons onderzoek blijkt dat bovenlokale cultuurprojecten en IGS'en met bovenlokale cultuurwerking deze transversale aanpak concreet maken door hun acties en samenwerkingen, vaak met partners uit andere beleidsdomeinen. Daar vertellen we in dit hoofdstuk graag meer over.

Transversale samenwerking vanuit bovenlokale cultuurprojecten

Veelkleurige samenwerking

De grote diversiteit aan projectindieners uit de verschillende culturele subsectoren zorgt voor een breed palet aan activiteiten. Een palet dat zich nog verder uitbreidt dankzij specifieke samenwerkingen, vaak met nieuwe partners binnen en buiten cultuur.

Bovenlokale cultuurprojecten monden ook bijna altijd uit in meerdere activiteiten. Zo heeft een project dat resulteert in een klassiek muziekfestival daarnaast bijvoorbeeld een coachingstraject ter ondersteuning van jonge, professionele kamermuziekensembles. Of creëert een onderzoeksproject naar vocale tradities en populaire liederen uit Marokko bijvoorbeeld kansen voor semi-professionele en amateurzangeressen om samen een nieuwe muzikale creatie te brengen.

	1 activiteit	2 activiteiten	3 activiteiten	4 activiteiten
Aantal goedgekeurde projecten	25	62	60	19
Percentage van goedgekeurde projecten	15%	37,50%	36,50%	11%

TAB 15 Aantal en percentage projecten met 1 of meerdere activiteiten als onderdeel van de projectinhoud, voor alle goedgekeurde projecten uit ronde 1 tot en met 6
bron: dataset departement CJM

Dat meerdere activiteiten samenclusteren binnen een project, hangt uiteraard ook samen met de verplichting om bij de aanvraag voor subsidies op minimaal twee functiecombinaties in te zetten.⁶⁷

67 Projectsubsidie voor bovenlokale cultuurprojecten, www.vlaanderen.be

FUNCTIE	Aantal subsidieaanvragen dat inzet op deze functie	Percentage van het totaal	Aantal goedgekeurde dossiers dat inzet op deze functie	Percentage goedgekeurde dossiers dat inzet op deze functie	Slaagpercentage
Participatie	408	71,96%	133	80,12%	32,60%
Productie	361	63,67%	113	68,07%	31,30%
Ontwikkeling	340	59,96%	101	60,84%	29,71%
Presentatie	345	60,85%	93	56,02%	26,96%

TAB 16 Aantal en percentage subsidieaanvragen en goedgekeurde dossiers dat inzet op de functies, in ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

De 4 aangeboden functiecombinaties zijn:

- participatie: leren en participeren
- productie: creëren en produceren
- ontwikkeling: experimenteren en innoveren
- presentatie: spreiden en presenteren

- De projecten die inzetten op presentatie hebben een iets lagere slaagkans.
- Elke aanvraag is steeds gelinkt aan meerdere functies.

Welke functiecombinaties komen het meest voor?

- 1 op de 5 aanvragers vindt alle functiecombinaties aan.
- In de goedgekeurde dossiers zien we dat het hoogste percentage dossiers inzet op participatie en ontwikkeling (20,48%). Daarna komt participatie en productie (12,65%), gevolgd door de 3 functies participatie, presentatie en productie (10,84%).

Vaststellingen

- De functie waar het vaakst op is ingezet bij alle aanvragers en begunstigen, is participatie.
  - 72% van alle aanvragers en 80% van de begunstigen zet hierop in.

FUNCTIE	Aantal subsidieaanvragen dat inzet op deze functie	Percentage van het totaal	Aantal goedgekeurde dossiers dat inzet op deze functie	Percentage goedgekeurde dossiers dat inzet op deze functie
Alle functies	110	19,40%	36	21,69%
Participatie & ontwikkeling	98	17,28%	34	20,48%
Productie & presentatie	71	12,52%	16	9,64%
Participatie & productie	65	11,46%	21	12,65%
Participatie & presentatie	52	9,17%	10	6,02%
Ontwikkeling & productie	39	6,88%	10	6,02%
Participatie & presentatie & productie	39	6,88%	18	10,84%
Ontwikkeling & presentatie	32	5,64%	3	1,81%
Ontwikkeling & participatie & presentatie	24	4,23%	6	3,61%
Ontwikkeling & participatie & productie	20	3,53%	8	4,82%
Ontwikkeling & presentatie & productie	17	3,00%	4	2,41%
TOTAAL	567	100,00%	166	100,00%

TAB 17 Aantal en percentage subsidieaanvragen en goedgekeurde dossiers dat inzet op de functiecombinaties, ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Meest voorkomende activiteiten binnen de bovenlokale cultuurprojecten, ronde 1 tot en met 6

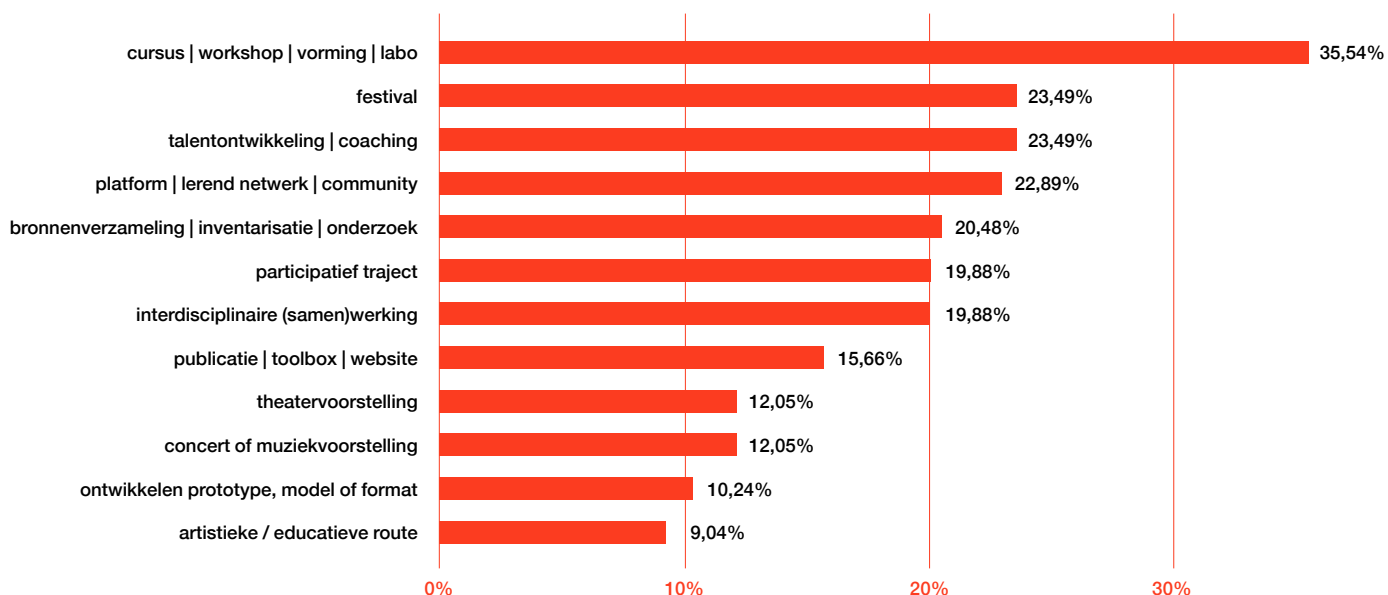

FIG 14 Percentage van de goedgekeurde projecten dat een activiteit bevat, voor alle goedgekeurde projecten uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Zijn er grote verschillen tussen de subsectoren en inzet op functies?

- Er zijn weinig grote verschillen tussen de subsectoren.
- In alle sectoren zet een groot percentage in op alle functies.
- De functies participatie en ontwikkeling zijn belangrijker bij jeugdwerk en sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Activiteiten binnen de bovenlokale cultuurprojecten

Op basis van de projectomschrijvingen hebben we een typologie van de verschillende activiteiten gemaakt, voor de goedgekeurde projecten uit ronde 1 tot en met 6. We zijn hierbij vertrokken vanuit de lijst van activiteiten van de UiT databank en de vrijetijdsmonitor⁶⁸, en pasten die aan waar nodig.

Vaststellingen

- De meest voorkomende activiteiten zijn cursussen/ vormingen/workshops/labo's. In bijna 36% van de goedgekeurde projecten worden deze activiteiten benoemd.

- Het opzetten van een festival, een traject rond talentontwikkeling/coaching, of het opzetten van een platform/community/lerend netwerk komt in telkens 23% van de goedgekeurde projecten voor.
- 1 op de 5 projecten bevat elementen van onderzoek/inventarisatie/ bronnenverzameling, een participatief traject of een interdisciplinaire (samen)werking.
- De inzet op de functie participatie (leren en participeren) vertaalt zich duidelijk in de vele activiteiten die gericht zijn op actieve participatie en educatie.

Enkele sprekende voorbeelden per type activiteit:

Cursus/ workshop/vorming/labo

'Seniorenslam'⁶⁹ van Artforum en Urban Woorden. Het project brengt jongeren en actieve senioren samen rond slam, rap en podiumpoëzie. Jongeren uit het netwerk van Urban Woorden introduceren senioren via workshops in de wereld van slam en rap.

68 Aantal vrijetijdsactiviteiten Vlaanderen, vlaanderen.be

69 Seniorenslam, seniorenslam.be

Festival

'De Jazzontsporing'⁷⁰ is een meerdaags festival en concept dat jazz in verschillende gedaanten toont via een breed toegankelijk en kwalitatief aanbod van ontlukend lokaal, Belgisch en internationaal talent. Het project omvat concerten, een masterclass, schoolvoorstelling, cursus, film, tentoonstelling en poëzie op originele locaties in Harelbeke. De stad Harelbeke werkt hiervoor samen met lokale en bovenlokale partners.

Talentontwikkeling/coaching

'Eigen Kweek' is de samenwerking van 10 Vlaams-Brabantse culturele centra en Cas-Co vzw rond talentontwikkeling voor de podiumkunsten. Samen willen ze nieuw, straf talent ontdekken, kansen geven, op de rails zetten en laten schitteren.

Platform/lerend netwerk/community

'Buitenshuis'⁷¹ is een project van Brugge Plus, waarin geëngageerde cultuurwerkers samen een nieuw lerend netwerk vormen. De cultuurwerkers delen de ambitie om het bestaande cultuuraanbod laagdrempelig, democratisch en gespreid te maken.

Bronnenverzameling/inventarisatie/onderzoek

In het project 'Het geheime genootschap van de bijna vergeten kennis'⁷² gaat Art 27 op zoek naar bijna vergeten analoge kennis en handigheden. Het gaat om encyclopedische kennis, voorwerpen, verhalen en zienswijzen, gevonden op erfgoedplaatsen. Kunstenaars brengen dit onderzoek tot leven.

Participatief traject

Handmade in Brugge (nu: De Republiek) ontwikkelt in het project SerVies⁷³ samen met de stadsbewoners én keramisten een Brugs servies, geglazuurd met lokaal geogst fijnstof.

Interdisciplinaire (samen)werking

'Bos-Grens'⁷⁴ van het kunstencollectief Hrins is een immersieve landschapsbeleving. Een klankwandeling die een symbiose is van natuur, geluidskunst, architecturale installaties, erfgoed en storytelling. Een transversale samenwerking over de landsgrenzen heen.

Publicatie/toolbox/website

Het collectief Lieve Zusjes Stoere Broers⁷⁵ ontwikkelt een digitale kaart voor publiek en organisatoren, waarin ze (vaak verborgen) inspirerende plaatsen publiek bekend willen maken. Onder de noemer 'Nooit meer binnen' willen ze meer spontane ontmoetingen in verborgen groen binnen een verstedelijkte context helpen creëren.

Theatervoorstelling

Het inclusieve theaterlabo Het Scheldeoffensief en enkele voorzieningen voor mensen met een beperking werken samen rond de verbeelding van hun regionale erfgoed: de Balegemse steen. Het driejarige project 'Brut a l'air'⁷⁶ mondt uit in een theatervoorstelling in openlucht.

Concert of muziekvoorstelling

Carmina vzw brengt met 'The Messiah van Händel'⁷⁷ klassiek voor jong en oud. Naast avondconcerten voor een groot publiek, organiseren ze ook schoolconcerten. Hierbij voorzien ze ondersteunend en vakoverschrijvend lesmateriaal.

Ontwikkelen prototype, model of format

KleinVerhaal vzw bouwt onder de noemer 'Drift'⁷⁸ een participatief muzieklabel uit dat zich toespitst op de meest kwetsbare groepen (jongeren, outsiders, nieuwkomers, gedetineerden...) uit de kustregio. Ze creëren hierbij tegelijkertijd een informele leeromgeving en -traject rond geluids- en opnametechnieken, waarop (kwetsbare) jongeren kunnen intekenen.

Artistieke/educatieve route

BOEM vzw organiseert een kunstroute op het grondgebied Zwalm en Horebeke. De betrokken kunstenaars betrekken ook de bewoners en verenigingen bij het project 'Kunst en Zwalm 2021'⁷⁹.

Naast deze meest voorkomende activiteiten zien we ook nog de volgende activiteiten in de projectomschrijvingen terugkomen: residenties, tentoonstelling, debat, open call of wedstrijd, dansvoorstelling, podcast en beeldende kunst.

70 De jazzontsporing dejazzontsporing.be

71 Buitenshuis, buitenshuisnetwerk.be

72 Almost forgotten, herwigart27.wixsite.com

73 Servies/cultuuroptil.be

74 Bos-grens, cultuuroptil.be

75 Nooit meer binnen, lzsbe.be

76 Brut-a-lair, hetscheldeoffensief.be

77 Messiah Concert, carmina.be

78 Drift, cultuuroptil.be

79 Kunst & Zwalm 2021, nuus.be

Hoofddoelgroep van de goedgekeurde projecten ronde 1 tot en met 6

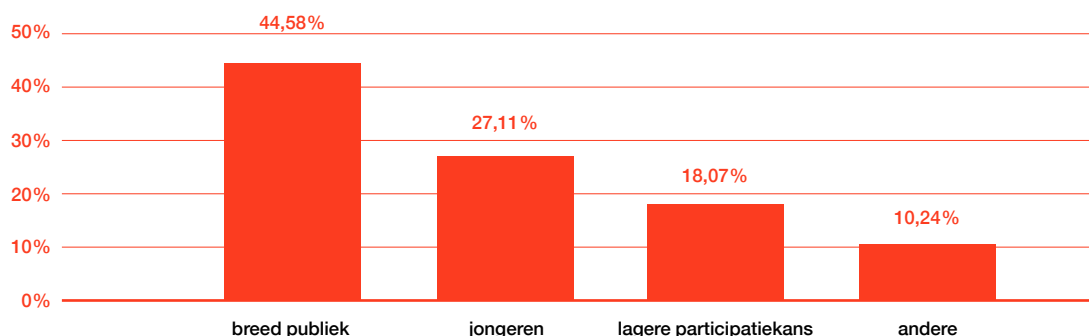

FIG 15 Percentage van de goedgekeurde projecten dat inzet op een doelgroep, in ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Doelgroepen van de bovenlokale cultuurprojecten

Voor de analyse van de doelgroepen van de bovenlokale cultuurprojecten hebben we de focus gelegd op de hoofddoelgroep van het project: de betrokken participanten of het publiek dat doelgericht benaderd of betrokken is. Daarnaast zijn er vaak nog een hele resem secundaire doelgroepen. Denk maar aan de ondersteunende, meewerkende of wervende partnerorganisaties, ouders, verzorgers of leerkrachten van de participanten, het doelpubliek waarmee de resultaten van het project na afloop gedeeld worden, soms een breed publiek, maar ook toevallige passanten of bewoners uit de omgeving die delen van het project kunnen meemaken.

Vaststellingen

- Bijna de helft van de bovenlokale cultuurprojecten richten zich tot een ruim en breed doelpubliek.
- Een klein derde van de bovenlokale cultuurprojecten focust op jongeren.

- In bijna 1 op de 5 projecten richt het project zich tot een specifieke doelgroep met minder participatiekansen: jongeren in kwetsbare situaties, personen met een fysieke of mentale beperking, gedetineerden, personen met een verschillende etnisch-culturele achtergrond of migratiegeschiedenis, bewoners van woonzorgcentra ...
- De overige vermelde doelgroepen zijn vooral kinderen, gezinnen met kinderen en senioren (of een combinatie daarvan).

Transversaal samenwerken binnen de beleidsprioriteiten

Het bovenlokale cultuurdecreet stimuleert indieners om samenwerkingen aan te gaan binnen de bovenlokale cultuurprojecten. In het aanvraagdossier in KIOSK kan de aanvrager ook (vrijblijvend) aanduiden of het project inzet op de vooropgestelde beleidsprioriteiten. De prioriteiten zijn stimulansen om het bovenlokale cultuurveld beter vorm te geven en om organisaties vanuit hun

BELEIDSPRIORITEIT	Aantal subsidieaanvragen*	Aandeel in het totaal aantal aanvragen	Aantal goedgekeurde projecten*	Aandeel in het totaal van goedgekeurde projecten
Aandacht voor socio-demografische uitdagingen	256	67,72%	67	67,68%
Transversaal samenwerken over grenzen heen	308	81,48%	87	87,88%
Verdiepend werken vanuit eigen sterktes	311	82,28%	90	90,91%

TAB 18 Aantal en aandeel subsidieaanvragen en goedgekeurde dossiers die inzetten op de beleidsprioriteiten, in ronde 1 tot en met 3 bron: dataset departement CJM

*Totaal aantal ontvankelijke dossiers in ronde 1 tot 3: 378. Totaal aantal goedgekeurde dossiers in ronde 1 tot 3: 99.

BELEIDSPRIORITEIT	Aantal subsidieaanvragen*	Percentage in het totaal aantal aanvragen	Aantal goedgekeurde dossiers*	Percentage in het totaal aantal goedgekeurde dossiers
Inspelen op maatschappelijke uitdagingen door te streven naar maximale cultuurparticipatie	157	83,06%	55	82,09%
Meerwaarde creëren door eigen sterktes met elkaar te verbinden via samenwerking	173	91,53%	62	92,54%
Inzetten op nieuw en jong talent door hen ontwikkelingskansen te bieden	137	72,48%	47	70,15%

TAB 19 Aantal en percentage subsidieaanvragen en goedgekeurde dossiers die inzetten op de beleidsprioriteiten, in ronde 4 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

*Totaal aantal ontvankelijke dossiers in ronde 4 tot 6: 189.
Totaal aantal goedgekeurde dossiers in ronde 4 tot 6: 67.

sterktes te laten inzetten op maatschappelijke uitdagingen. Tabellen 18 en 19 geven een overzicht van het aantal projecten dat in de verschillende rondes inzet op die beleidsprioriteiten.

Vaststellingen

- Voor de meerderheid van de aanvragers is transversaal samenwerken een evidentie. Bij de goedgekeurde projecten zetten bijna 9 op de 10 aanvragers hierop in.
- 7 op de 10 aanvragers van de goedgekeurde projecten geven aan zich te richten op een socio-demografische uitdaging. Ook blijkt het vanzelfsprekend om bestaande expertise en vaardigheden verder te gaan ontwikkelen via de bovenlokale cultuurprojecten.

Vaststellingen

- Ook in ronde 4 tot en met 6 blijkt het evident om de eigen werking te versterken door samenwerkingen aan te gaan.
- Zo'n 8 op de 10 aanvragers van goedgekeurde projecten zeggen met het project bij te dragen aan het verhogen van de cultuurparticipatie.
- 7 op de 10 goedgekeurde projecten trekken de kaart van jong en nieuw talent.
- Er zijn slechts minimale verschillen op te merken tussen de indieners uit de verschillende subsectoren.

Nieuwe samenwerkingen

Transversale samenwerkingen zijn in grote mate ook nieuwe samenwerkingen. Dat is gebleken uit onze bevraging van de projectindieners.

Vaststellingen

- In ronde 1 geeft 74% van de respondenten aan dat de aanvraag tot nieuwe concrete bovenlokale samenwerkingen heeft geleid.
- In ronde 3 zegt 72% van de respondenten dat de projectaanvraag samenwerken met partners binnen de culturele sector stimuleert. 60% van de indieners voelt zich door de aanvraag aangemoedigd om samen te werken met partners uit andere sectoren.
- In ronde 7 en 8 meldt 80% van de respondenten dat het project hen aanmoedigt om samen te werken met partners uit andere culturele subsectoren, terwijl 55% van de respondenten zich gestimuleerd voelt om samen te werken met partners uit andere sectoren.

We kunnen dus met enige zekerheid stellen dat de projectaanvragen transversale samenwerkingen stimuleren.

Aard van de samenwerkingsverbanden binnen de bovenlokale cultuurprojecten

Dat bovenlokaal werken gelijkstaat aan samenwerken, blijkt heel duidelijk uit de gekwantificeerde info over de partnerschappen die worden vooropgesteld binnen de aanvraagdossiers.

Bij het indienen van de projectaanvraag zijn de samenwerkingsafspraken meestal al concreet vastgelegd in overeenkomsten. Soms situeert de samenwerking zich nog op het ambitieniveau. Maar het netwerken en vinden van partners kan ook een doelstelling van het project zelf zijn, waardoor niet alle partners van tevoren bekend zijn. De analyse hieronder toont de intenties van de aanvragers.

Van de 166 goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten zijn er:

- 145 projecten met partners uit de culturele subsector(en), én uit 1 of meerdere andere beleidsdomeinen
- 15 projecten met partners uit 1 of meerdere culturele subsectoren
- 6 projecten met partners uit 1 of meerdere sectoren buiten cultuur

In totaal werken indieners van 9 op de 10 goedgekeurde projecten transversaal samen met minimum 1 partner uit een ander beleidsdomein (buiten cultuur).

In onderstaande tabel zien we voor de goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 en per subsector:

- het aantal dossiers met een indiener of partner uit een subsector
- het aandeel binnen de goedgekeurde dossiers met een indiener of partner uit een subsector

Vaststellingen

- 7 op de 10 goedgekeurde dossiers hebben een partner uit de kunsten en/of het lokaal cultuurbeleid (CC, GC, cultuur- of vrijetijdsdienst en/of bibliotheek).
- 36% van de goedgekeurde dossiers werkt samen met een partner uit de jeugdsector.
- Partners uit het sociaal-cultureel werk en cultureel erfgoed zien we in ongeveer 1/3e van de goedgekeurde dossiers.
- Jeugdactoren en actoren uit het lokaal cultuurbeleid treden dubbel zo vaak op als partner dan als indiener van een bovenlokaal cultuurproject.
- Aanvragers selecteren een partner uit gemiddeld 2,7 verschillende subsectoren.

Daarnaast hebben we vastgesteld dat een IGS in slechts 12 van de 166 goedgekeurde dossiers (7%) vermeld staat als partner binnen een project. Bovenbouworganisaties⁸⁰ binnen cultuur worden in 26% van de goedgekeurde dossiers genoemd.

⁸⁰ Welke organisatie voor welke vraag?, cultuuroptil.be

SUBSECTOREN	Aantal goedgekeurde dossiers met indiener gelinkt aan:	Percentage van de 166 goedgekeurde dossiers met indiener gelinkt aan:	Aantal goedgekeurde dossiers met een partner uit:	Percentage van de 166 goedgekeurde dossiers met een partner uit:
Jeugd (jeugdvereniging, jeugdhuis ...)	23	14%	60	36%
Amateurkunsten	37	22%	37	22%
Circus	7	4%	3	2%
Kunsten	107	64,50%	117	70,50%
Lokaal cultuurbeleid	57	34,30%	117	70,50%
Sociaal-cultureel werk	36	21,70%	49	29,50%
Cultureel erfgoed	35	21%	55	33%

TAB 20 Aantal en percentage goedgekeurde dossiers met een indiener of partner uit een subsector, voor de goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

PARTNER UIT

Indiener gelinkt aan:	Jeugdwerk	Amateurkunsten	Circus	Kunsten	Lokaal cultuurbeleid (min. 1 partner)	Sociaal-cultureel volwassenenwerk	Cultureel erfgoed
Jeugdwerk	69,57%	17,39%*	4,35%	60,87%	52,17%	34,78%	8,70%
Amateurkunsten	45,95%	54,05%	5,41%	64,86%	78,38%	40,54%	32,43%
Circus	14,29%	14,29%	42,86%	28,57%	42,86%	42,86%	0,00%
Kunsten	32,71%	18,69%	0,93%	75,70%	71,03%	25,23%	27,10%
Lokaal cultuurbeleid	33,33%	21,05%	14,04%	52,63%	84,21%	33,33%	35,09%
Sociaal-cultureel volwassenenwerk	22,22%	25,00%	8,33%	52,78%	61,11%	44,44%	30,56%
Cultureel erfgoed	34,29%	34,29%	0,00%	51,43%	80,00%	51,43%	71,43%

TAB 21 Percentage van bovenlokale cultuurprojecten, gelinkt aan een subsector, waarbij een partner uit een (andere) culturele subsector genoemd wordt, voor alle goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Wie werkt met wie samen binnen de culturele subsectoren?

In onderstaande tabel linken we het percentage goedgekeurde dossiers per subsector met partners uit andere culturele subsectoren (tabel 21). Lees: *17,39% van de goedgekeurde dossiers met een indiener gelinkt aan het jeugdwerk heeft een partner uit de amateurkunstensector.

Let op! De totalen per kolom zijn in de tabel hieronder hoger dan in tabel 20 (zie vorige pagina), want één dossier kan gelinkt worden aan meerdere subsectoren.

Vaststellingen

- Bij de dossiers met een indiener gelinkt aan het jeugdwerk, de kunsten en het lokaal cultuurbeleid zien we het vaakst 1 of meerdere partners uit de eigen subsector.
- Voor alle dossiers (= uit alle sectoren) vormen de actoren uit het lokale cultuurbeleid een belangrijke partner:
  - Bij de subsectoren amateurkunsten, sociaal-cultureel volwassenenwerk en cultureel erfgoed zien we het vaakst dossiers met een partner uit het lokaal cultuurbeleid (CC, GC, cultuur- of vrijetijdsdienst, bibliotheek).

PARTNER UIT LOKAAL CULTURBELEID

Indiener gelinkt aan:	Gemeentelijke dienst cultuur/vrije tijd/	Bibliotheek	CC en GC
Jeugdwerk	26,09%	8,70%	30,43%
Amateurkunsten	56,76%	5,41%	51,35%
Circus	28,57%	0,00%	28,57%
Kunsten	31,78%	8,41%	64,49%
Lokaal cultuurbeleid	49,12%	14,04%	78,95%
Sociaal-cultureel volwassenenwerk	44,44%	11,11%	30,56%
Cultureel erfgoed	54,29%	17,14%	31,43%

TAB 22 Percentage van dossiers gelinkt aan een subsector met partners uit het lokaal cultuurbeleid, voor alle goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

- Ook bij de goedgekeurde projecten met een indiener gelinkt aan de kunsten zien we dat 71% een partner heeft uit het lokale cultuurbeleid.

De partners uit het lokaal cultuurbeleid zijn voornamelijk de gemeentelijke of stedelijke dienst voor cultuur of vrije tijd, de bibliotheken en cultuur- en gemeenschapscentra.

■ Vaststellingen

- De bibliotheken komen het minst voor als partner.
- Indiërs uit de kunsten werken vaker samen met cultuur- en gemeenschapscentra.
- Indiërs uit de amateurkunstensector, cultureel erfgoed en het sociaal-cultureel volwassenenwerk gaan vaker een samenwerking met de cultuur- en vrijetijdsdiensten aan.

Partners buiten de culturele subsectoren

De goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten uit ronde 1 tot en met 6 maken zeker ook werk van beleidsdomeinoverschrijdende samenwerkingen. Dat blijkt duidelijk uit de cijfers: 91% van de goedgekeurde dossiers heeft minimaal 1 partner uit een ander beleidsdomein (buiten cultuur).

■ Vaststellingen

- Ongeacht de sector waaraan de indiener is gelinkt, komt samenwerking met een partner uit het onderwijs en het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO) het meest voor.
- Ook samenwerkingen met partners uit de welzijns- en/of zorgsector komen vaak voor.
- Samenwerkingen met actoren binnen de sportsector, en de sectoren mobiliteit en ruimtelijke ordening komen nauwelijks voor.
- Samenwerkingen met de economie en de ondernemerswereld zien we het vaakst bij projecten gelinkt aan de kunsten en het lokaal cultuurbeleid. Bij de partners gelinkt aan economie gaat het onder andere om (commerciële) productiehuzen, evenementenbureau's, concertpromotors ...

Indiener gelinkt aan:	Welzijn (en zorg)	Onderwijs en DKO	Sport	Toerisme	Economie	Onroerend erfgoed	Mobiliteit / ruimtelijke ordening	Natuur/ ecologie/ landbouw
Jeugdwerk	34,78%	47,83%	0,00%	8,70%	21,74%	0,00%	0,00%	8,70%
Amateurkunsten	54,05%	64,86%	2,70%	21,62%	16,22%	2,70%	2,70%	10,81%
Circus	71,43%	71,43%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%	0,00%	0,00%
Kunsten	30,84%	58,88%	0,00%	18,69%	28,97%	1,87%	3,74%	10,28%
Lokaal cultuurbeleid	38,60%	63,16%	0,00%	29,82%	31,58%	7,02%	3,51%	7,02%
Sociaal-cultureel volwassenenwerk	44,44%	66,67%	2,78%	19,44%	25,00%	5,56%	0,00%	8,33%
Cultureel erfgoed	45,71%	71,43%	2,86%	37,14%	20,00%	17,14%	11,43%	22,86%
Alle indiërs	41,57%	57,23%	0,60%	18,07%	27,71%	4,82%	4,22%	9,64%

TAB 23 Percentage van dossiers gelinkt aan subsector, met partners uit een niet-cultureel beleidsdomein, voor alle goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Samenwerking met partners in functie van:	Aantal goedgekeurde dossiers	Percentage van de goedgekeurde dossiers
Informatieuitwisseling	102	61,50%
Lerend netwerk	26	16%
(Schaarse of unieke) middelen delen	122	73,50%
Actie	140	84%

TAB 24 Aantal en percentage van de goedgekeurde dossiers met inzet van partners om verschillende redenen, voor alle goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Redenen voor samenwerking

De redenen waarom indieners bepaalde partners kiezen om mee samen te werken, zijn divers. Een analyse van die redenen vind je terug in tabel 24.

Vaststellingen

- 6 op de 10 projecten zijn gericht op 'informatie-uitwisseling'. In de aanvraagdossiers zien we dat partners worden aangesproken of betrokken omwille van hun expertise. Zo zetelen partners bijvoorbeeld in een klankbordgroep van een project.
- In slechts 2 op de 10 goedgekeurde projecten staan een 'lerend netwerk' als reden tot samenwerken vermeld. Een aantal projecten streeft naar het oprichten van een platform of community waarbinnen netwerking en kennisdeling aan bod kunnen komen
- In 7 op de 10 projecten zijn samenwerkingen gericht op het 'delen van (schaarse of unieke) middelen'. Denk bijvoorbeeld aan fysieke ruimtes, logistieke en technische ondersteuning, inbreng van financiële ondersteuning, maar ook het zoeken naar partners die reeds over een netwerk beschikken en die met hun communicatie een publiek en deelnemers kunnen bereiken.
- 8 op de 10 projecten betrekken partners omwille van de 'actie'. Zo zijn er vaak meerdere trekkers binnen een project. Partners zitten hierbij samen om het project vorm te geven, op te volgen, uit te voeren en te evalueren.

Transversale samenwerking binnen de IGS'en cultuur

In de beleidsplannen van de IGS'en met bovenlokale cultuurwerking staat beschreven dat ze heel graag

bondgenoot willen worden van een rijk palet aan spelers en actoren. Hoewel ze vanuit het bovenlokaal cultuurdecreet niet verplicht zijn om samenwerkingen met andere beleidsdomeinen dan cultuur aan te gaan, kijken de meeste regio's graag over het muurtje, naar andere beleidsdomeinen. Ze zien cultuur als een verbinder, een motor van innovatie en nieuwe samenwerkingen.

De ervaring om met andere beleidsdomeinen dan cultuur in verbinding te gaan, is bij de 19 IGS'en cultuur verschillend. Toch zien we bij alle 19 een aantal sectoren vaak terugkomen. Zo duidt een meerderheid van de IGS'en onderwijs, toerisme en verenigingen uit de armoedesector aan als mogelijke partners. Maar dit is slechts het topje van de ijsberg. Want ook binnen welzijn zijn er heel wat spelers die in het vizier komen: van woonzorgcentra over jeugdhulpverlening tot gevangenissen.

Regio's met een meer diverse samenstelling van de bevolking ambiëren samenwerkingen met verenigingen van mensen met een migratieachtergrond. Enkelen geven ook asielcentra op als potentiële partners voor de werking in de komende jaren. IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking richten zich dus in de eerste plaats op de meer zachtere sectoren en spelen in op de maatschappelijke diversiteit. Maar er zijn ook IGS'en die de lokale bedrijfswereld en de sociale economie als partner binnen hun geplande activiteiten vermelden.

Ook innovatie en duurzaamheid zijn belangrijk. Een kleine helft van de IGS'en heeft in de beleidsnota het plan voorzien om aan de slag te gaan met medialabs of natuurverenigingen. Ongeveer 1/3e plant activiteiten met de transitiebeweging of met sport.

Kernpartners

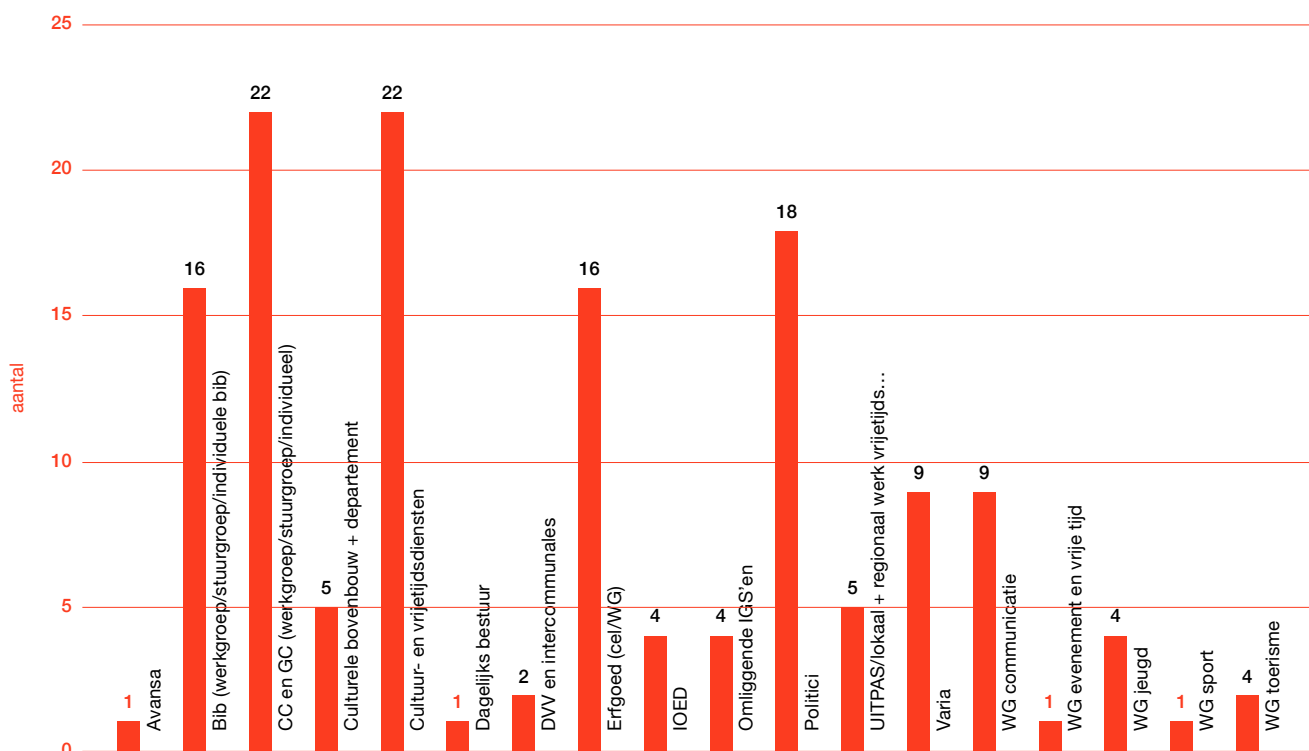

FIG 16 Aantal vermeldingen als kernpartner door de 19 IGS'en
bron: voortgangsrapportage 2022

Een rijkdom aan partners

In de voortgangsrapporten uit 2022 brengen de 19 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking ook hun netwerken in beeld. Die tonen de rijkdom aan partners.

Kernpartners

De kernpartners helpen de ambities uit het beleidsplan mee realiseren. Dit zijn vooral publieke culturele actoren die vaak verbonden zijn aan specifieke projecten. Een mix van culturele en niet-culturele spelers tot omgevingspartners die mee input geven aan de werking. De kernpartners zitten vaak binnen specifieke netwerken (binnen en buiten cultuur) en maken actieve verbindingen mogelijk. Ze creëren kansen tot ontmoeting, uitwisseling en netwerkvorming, en dit vaak tussen actoren die elkaar nog niet echt kennen.

De kernpartners zijn de groep van spelers die het dichtst betrokken zijn bij de werking. Wie ze zijn, is niet in elke IGS hetzelfde. Zo zien we grofweg twee grote

groepen. Bij de ene groep zijn de kernpartners strikt afgebakend tot zij die lid zijn van de rechtspersoon van de IGS. De andere groep ziet het ruimer en benoemt hen als partners die structureel mee instaan voor de realisatie van het beleidsplan.

Bovenstaande figuur visualiseert ook de integratie van bestaande samenwerkingsvormen (erfgoedcel, IOED ...), die als deelwerking binnen de structuur van de 19 IGS'en zijn opgenomen. Dit blijkt trouwens een van de meest genoemde succesfactoren te zijn voor het slagen van een bovenlokale cultuurwerking! De traditie en lange geschiedenis van samenwerken dragen vandaag bij aan het succes van de IGS'en.

Betrokken partners

De meeste IGS'en beschrijven betrokken partners min of meer als noodzakelijke partners die de missie van het IGS helpen realiseren en de ambities helpen waar te maken. In vergelijking met de kernpartners zijn de betrokken partners meer inwisselbaar.

Betrokken partners

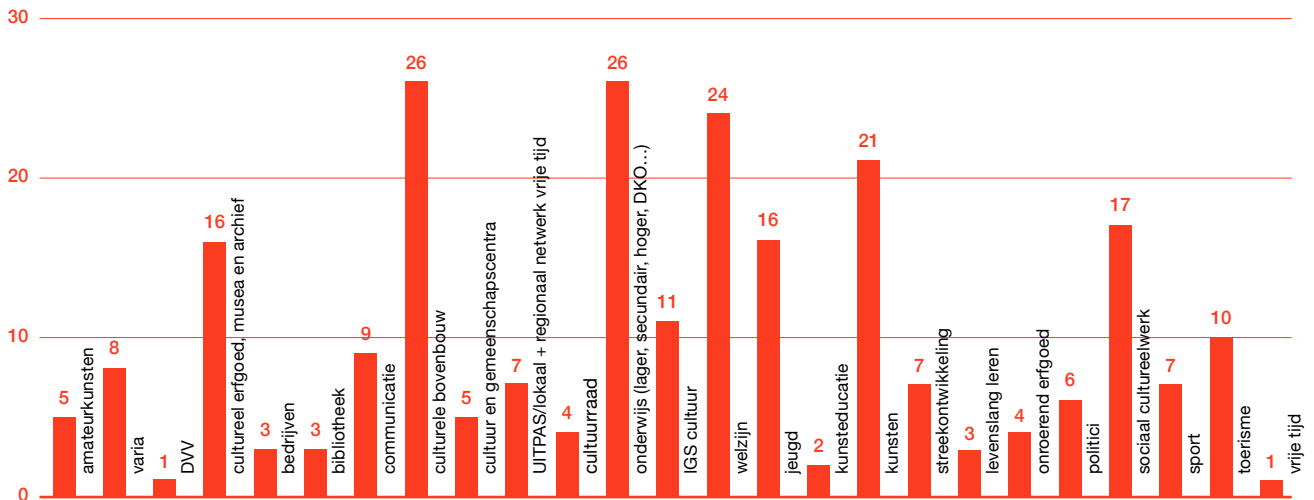

FIG 17 Aantal vermeldingen als betrokken partner door de 19 IGS'en
bron: voortgangsrapportage 2022

Omgevingspartners

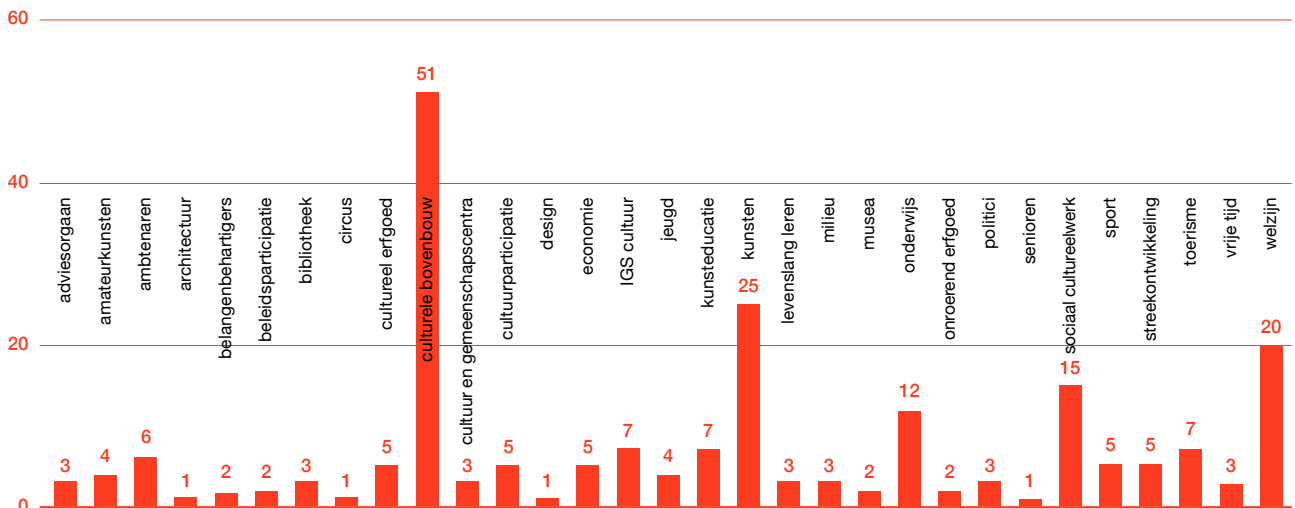

FIG 18 Aantal vermeldingen als omgevingspartner door de 19 IGS'en
bron: voortgangsrapportage 2022

Bij de betrokken partners zien we heel wat andere sectoren en beleidsdomeinen verschijnen. Die combinatie van meerdere deelwerkingen binnen 1 IGS maakt het vaak eenvoudiger om de brug te slaan naar andere sectoren. Zo zien we dat bestaande projecten hier makkelijker worden opengetrokken naar andere sectoren.

Omgevingspartners

Ten slotte zijn er ook nog de omgevingspartners. Zij versterken het netwerk van de cultuurregio, leveren (on)rechtstreeks input aan de werking van de cultuurregio en aan elkaar, of worden zelf sterker door de werking van de cultuurregio. Het contact met omgevingspartners is meer afhankelijk van specifieke netwerken, projecten of ondersteuningsvragen.

KERNPARTNERS	BETROKKEN PARTNERS	OMGEVINGSPARTNERS
142	242	217
verwezenlijken mee de ambities en doelen van de IGS	noodzakelijke partners die de missie helpen realiseren	geven (on)rechtstreeks input aan de werking binnen het netwerk van de cultuurregio
zijn vooral leden van de rechtspersoon, maar sommige IGS'en zien het ruimer: als alle partners die structureel mee instaan voor de realisatie van de doelen	zijn vaak verbonden aan concrete projecten of worden betrokken bij specifieke strategische uitdagingen	contact met de omgevingspartners staat in functie van specifieke projecten, netwerken of ondersteuningsvragen
<ul style="list-style-type: none"> • werkgroep CC of GC • cultuur- of vrijetijdsdienst • politici (bestuur) • werkgroep bib • erfgoed (cel of werkgroep) 	<ul style="list-style-type: none"> • onderwijs • culturele bovenbouw • welzijn • kunsten • sociaal-cultureel werk • jeugd 	<ul style="list-style-type: none"> • culturele bovenbouw • kunsten • welzijn • sociaal-cultureel werk • onderwijs
voornamelijk overheid en publieke culturele actoren	50% culturele partners	65% culturele partners
<p>in mindere mate:</p> <ul style="list-style-type: none"> • werkgroep evenementen • UiTPAS • culturele bovenbouw • communicatie • ... 	<p>veel diverser dan kernpartner</p> <p>belangrijkste niet-culturele (betrokken) partners:</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderwijs • welzijn 	<p>veel kleinere aantallen per domein/thema</p> <p>meeste steunpunten</p> <p>40% van de omgevingspartners uit de culturele bovenbouw zijn amateurkunstenkoepels</p> <p>belangrijkste niet-culturele omgevingspartners:</p> <ul style="list-style-type: none"> • welzijn • onderwijs • toerisme

TAB 25 Aantal en percentage van de goedgekeurde dossiers met inzet van partners om verschillende redenen, voor alle goedgekeurde dossiers uit ronde 1 tot en met 6 bron: voortgangsrapportage 2022

08 Bovenlokaal potentieel

Welke actoren kunnen actief zijn in de bovenlokale culturele ruimte? Wat zijn opportuniteiten in de toekomst? En hoe verhoudt de huidige situatie zich tot die mogelijkheden op lange termijn?

In dit hoofdstuk onderzoeken we de kloof die bestaat tussen de groep actoren die momenteel al actief zijn en de initiatieven die potentieel ook tot de bovenlokale ruimte behoren. We brengen de mogelijkheden van zowel de bovenlokale cultuurprojecten als de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking in kaart.

Deel 1
Potentieel van
bovenlokale
cultuurprojecten

Deel 2
Potentieel van IGS'en
met een bovenlokale
cultuurwerking

Deel 1

Potentieel van bovenlokale cultuurprojecten

Wanneer we kijken naar bovenlokale cultuurprojecten zien we twee zaken. Enerzijds zijn er werkingen die subsidies aanvragen, maar geen subsidie toegekend krijgen. Anderzijds zijn er werkingen die, ondanks het feit dat ze een bovenlokale werking of potentieel hebben, geen aanvraag voor ondersteuning indienen binnen het bovenlokaal cultuurdecreet.

Dat de instroom aan subsidieaanvragen vanuit de verschillende subsectoren sterk verschilt, kon je reeds lezen in een vorig hoofdstuk. Maar ook de slaagkansen van de ingediende aanvragen schommelen naargelang de subsector van waaruit de aanvraag komt.

Slaagkansen van subsectoren

Vaststellingen

- Binnen de eerste zes indienrondes ligt het slaagpercentage voor alle ontvankelijke dossiers op 29,2%.
- Het slaagpercentage ligt lager bij bovenlokale projectaanvragen met een indiener uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk (23,23%), de amateurkunstensector (21,9%) en de circussector (19,5%).
- Dossiers uit het jeugdwerk en de kunsten hebben iets hogere slaagpercentages (respectievelijk 31% en 30%).

Op zoek naar verklaringen

Waarom ligt de instroom en slaagkans van indieners uit bepaalde subsectoren lager dan gemiddeld? Samen met de andere steunpunten uit de culturele bovenbouw en met de amateurkunstenorganisaties hebben we gereflecteerd over de bekendheid en aantrekkingskracht van de projectenlijn van het bovenlokaal cultuurdecreet. Uit dat overleg, en uit de bevraging van de projectindieners konden we enkele inzichten halen die deze verschillen mee helpen verklaren.

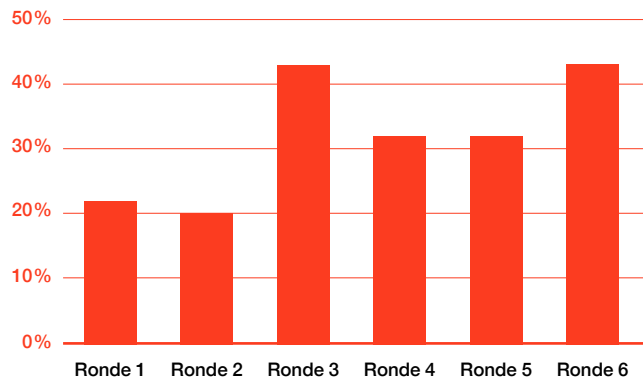

FIG 19 Slaagpercentage van alle ontvankelijke aanvragen, ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

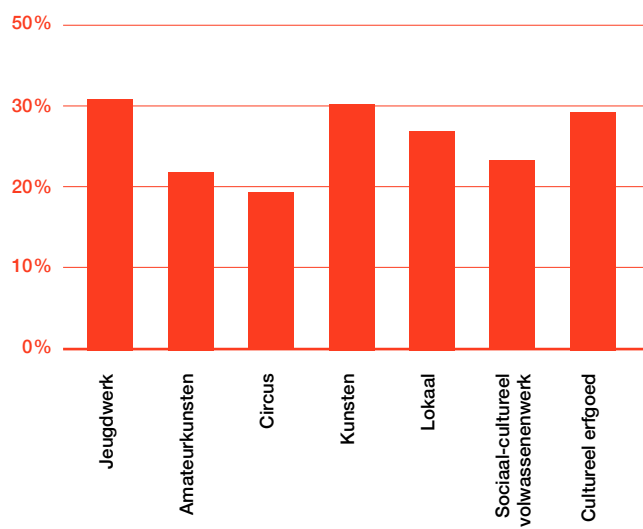

FIG 20 Slaagpercentage van alle ontvankelijke aanvragen per subsector, ronde 1 tot en met 6 bron: dataset departement CJM

Energie en focus op de reguliere werking

- In heel wat subsectoren zijn decreten herwerkt of vervangen door nieuwe decreten, en dat net voor of tijdens de uitrol van het bovenlokaal cultuurdecreet. Daardoor hebben organisaties de focus vooral op de eigen (reguliere) werking teruggebracht. De energie om bruggen te slaan naar vernieuwende samenwerkingen ontbreekt, en dit bij zowel binnen de amateurkunsten als bij het sociaal-cultureel werk.
- Waar maatschappelijke of beleidsmatige evoluties spanning veroorzaken in de basiswerking, heeft dit een impact op de tijd, de motivatie en de energie om vernieuwende samenwerkingen op te zetten. Zo verwijst de bibliotheeksector bijvoorbeeld naar de grote noden in de basiswerking, die onder andere zijn ontstaan door het wegvallen van de inhoudelijke uitwisseling van expertise (voorheen opgenomen door de provincies). Cultuurhuizen zien dan weer een trend naar een meer 'lokale reflex' bij de lokale besturen ontstaan. Hun budget stopt immers aan de gemeentegrenzen, waardoor ze noodgedwongen de focus leggen op een lokaal publieksbereik. Sommige actoren worden hierdoor ook teruggefloten op hun aangegane samenwerkingen.
- Heel wat amateurkunstenorganisaties zijn kleine verenigingen die grotendeels op vrijwilligers draaien. Omdat ze daardoor reeds een hoge planlast ervaren, beperkt hun zoektocht naar middelen zich tot het vinden van financiën voor de reguliere werking of voor samenwerkingen met gelijkaardige organisaties.
- Een aantal projectaanvragers ziet projectmiddelen als een manier om weggevallen werkingssubsidies te compenseren. Dat zorgt voor een extra drempel bij de beoordeling, want het project mag niet te nauw aansluiten bij de reguliere werking.
- Daarnaast zijn er ook actoren die zichzelf duidelijk beschouwen als een structurele bovenlokale organisatie. Het is voor hen moeilijk om enkel op projectmiddelen hun reguliere bovenlokale werking uit te bouwen.

Bovenlokaal werken staat te ver van de reguliere werking af

- Zowel de amateurkunsten- als de culturele erfgoedsector halen aan dat de mindset en de ambities van

heel wat lokale verenigingen niet verder reiken dan de lokale context.

- De nieuwe ondersteuningslijn trekt zeker actoren aan die niet eerder op bovenlokaal niveau werkten. Kleinere organisaties gaan de uitdaging aan om op een nieuwe manier projecten op te zetten. Anderen werken samen met partners die nog geen ervaring hebben met bovenlokaal werken.
- Aanvragers zijn nog niet vertrouwd met de nieuwe terminologie en verwachtingen van de beleidslijnen. De term 'bovenlokaal' is voor indieners vaak nog te onduidelijk, en ook de verschillende invulling van het begrip in andere ondersteuningslijnen zorgt voor verwarring.

Complexe voorwaarden, zeker voor vrijwilligerswerkingen

- Amateurkunstenorganisaties wijzen veelvuldig naar de vele vrijwilligerswerkingen voor wie de formele en inhoudelijke indienenvoorwaarden uit het bovenlokaal cultuurdecreet heel hoog zijn. Een praktisch voorbeeld waarnaar ze verwijzen, is de voorwaarde dat enkel vzw's een project kunnen indienen. De helft van de koren zijn echter feitelijke verenigingen, en in de beeldende kunst- en muzieksector zijn dan weer veel individuele artiesten actief. Dat vormt een struikelblok. Daarnaast komen uit de bevraging van de indieners heel wat opmerkingen over de eisen die gesteld worden. Veel vrijwilligerswerkingen beschikken niet over dezelfde tijd en mankracht als professionele spelers, om een dossier vorm te geven.
- Ook de lange doorlooptijd tussen aanvraag en beslissing, en de vaak nog langere tijd tussen de voorbereiding van een aanvraag en de effectieve start van het project, zijn een lastig element voor de vrijwilligerswerkingen.
- Veel projecten zetten in op participatie, wat betekent dat het project zich 'al doende' zal ontwikkelen. Daardoor is het vaak heel moeilijk om op voorhand een aanvraagdossier in detail uit te werken.
- Bovenlokale cultuurprojecten indienen, is extra moeilijk voor ethnisch-culturele verenigingen. Voor wie de Nederlandse taal niet goed beheerst, is de indienprocedure moeilijk.

Hoe moeilijk of makkelijk was het voor jouw organisatie om het projectidee uit te werken tot een subsidieaanvraag binnen het bovenlokaal cultuurdecreet?	Heel erg moeilijk tot moeilijk	Neutraal	Makkelijk tot heel erg makkelijk
Ronde 1	27,50%	41,25%	31,25%
Ronde 3	31%	56%	13%
Ronde 7 en 8	40,80%	40,80%	18,30%

TAB 26 Beoordeling van de moeilijkheidsgraad voor het uitwerken van een projectidee tot een subsidieaanvraag, door indieners uit ronde 1, 3, 7 en 8 bron: bevraging projectindieners ronde 1, 3, 7 en 8

Van projectidee tot aanvraag

Uit de bevraging van de projectindieners, die heeft plaatsgevonden na de 1e, 3e, 7e en 8e indieronde blijkt dat de groep indieners die het (heel) moeilijk vindt om een projectidee uit te werken tot een subsidieaanvraag steeds groter wordt. Dit kunnen we deels verklaren door het feit dat er een blijvend grote groep aan nieuwe instromers is bij de aanvragen.

We hebben van respectievelijk 52% (1e ronde), 63% (3e ronde) en 40,5% (7e en 8e ronde samen) van de aangeschreven projectindieners een volledig ingevulde enquête ontvangen.

Organisaties die geen personeel in dienst hebben, antwoorden vaker dat een subsidieaanvraag indienen moeilijk tot heel erg moeilijk is. Organisaties met perso-

neel in dienst antwoorden het vaakst neutraal. Organisaties zonder vast personeel in dienst vinden het dus moeilijker om een subsidieaanvraag voor te bereiden.

Sectorale ondersteuning sluit beter aan bij de noden of is complementair

- Wanneer bestaande sectorale ondersteuning beter aansluit bij de werking binnen een subsector, is er weinig nood om een bovenlokale projectaanvraag binnen het bovenlokaal cultuurdecreet in te dienen. Zo compenseert het vernieuwde circusdecreet uit 2019 deels de weggevallen subsidie van de provincies voor de circusateliers. Door de opstart van de (tijdelijke) ondersteuningslijn talentontwikkeling binnen de amateurkunstensector (2021–2023) zagen we ook een drastische daling van het aantal aanvragen uit die sector.

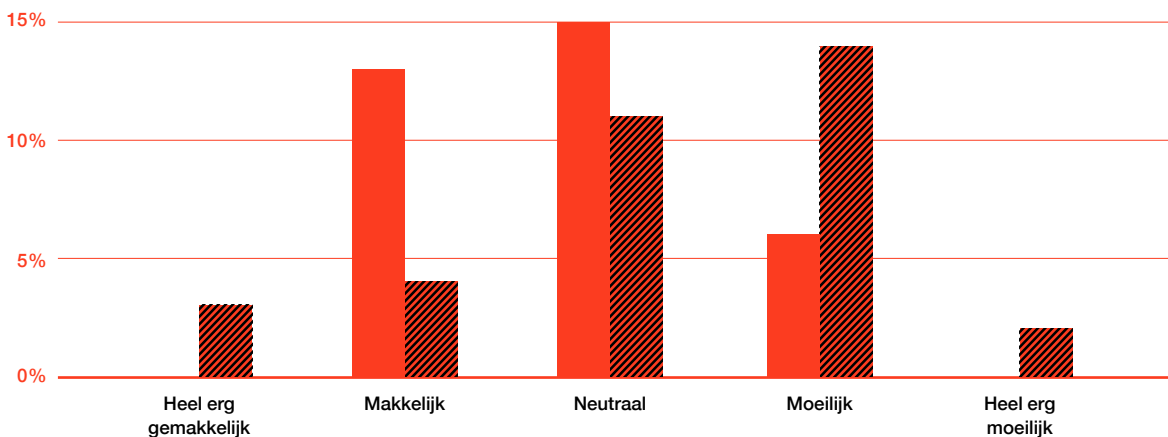

FIG 21 Moeilijkheid om een projectidee uit te werken tot een volledige aanvraag, voor alle respondenten uit indieronde 1 bevraging projectindieners ronde 1

■ personeel in dienst (min. 0,5 VTE)
 ▨ geen personeel in dienst

- Verschillende subsectoren beschikken over complementaire ondersteuningslijnen, specifiek voor bovenlokale projecten, zoals bijvoorbeeld de bovenlokale cultureel-erfgoedprojecten, de ondersteuningslijn voor bovenlokale jeugdwerkinitiatieven ... Daarbij is er echter een spanningsveld, aangezien heel wat projecten op dezelfde snijlijn opereren. Ze combineren inhoudendie verschillende decreten ondersteunen.

Weinig ervaring met projectaanvragen

- De hoeveelheid nieuwkomers in het bovenlokaal cultuurdecreet, met weinig ervaring in het schrijven van dossiers, is aanzienlijk. Het opstellen van goede dossiers vraagt namelijk andere talenten dan die voor het dagelijkse cultuurwerk of het werken met specifieke doelgroepen.
- Ook vanuit de bibliotheeksector krijgen we signalen dat de verantwoordelijken weinig ervaring hebben met het schrijven van projectaanvragen.

Te weinig ondersteuning en/of communicatie

- Sommige segmenten van de amateurkunstensector zetten tot nu toe weinig in op de communicatie rond de ondersteuning voor bovenlokale projecten.
- Door de lage instroom uit bepaalde subsectoren zijn er ook weinig inspirerende voorbeelden uit die subsector voorhanden. Daardoor is het moeilijker om andere actoren te overtuigen om een bovenlokaal project op te zetten. Dit hebben we onder meer opgevangen bij de bibliotheeksector.
- Een negatief advies zorgt soms voor onbegrip en frustratie over de beslissing. Dat werkt ontmoedigend.
- Voldoende ondersteuning vinden is niet altijd evident, zeker niet in regio's waar geen IGS met bovenlokale cultuurwerking actief is. Bovendien is de werking van OP/TIL vaak te onbekend of te ver van het bed voor kleinere spelers. Voor het toeleiden van burgerinitiatieven richting het bovenlokaal cultuurdecreet zijn bijvoorbeeld spelers nodig die nabij zijn en over de nodige regiokennis beschikken.

Coronamaatregelen

- Binnen de 3e aanvraagronde (indiendatum 15 mei 2020) wordt ook verwezen naar de 'onzekere tijden'. De geldende coronamaatregelen van dat moment en de onduidelijkheid over de evolutie ervan, bemoeilijken aspecten van de voorbereiding (zoals het verkrijgen van intentieverklaringen en het opstellen van een gedetailleerde begroting).

Wat leren we uit de adviezen van de commissie?

- De obstakels die organisaties ervaren om een projectdossier in te dienen en een goedkeuring te krijgen, zijn best hoog. Dit zien we ook in de adviezen van de commissie.
- 72% van de subsidieaanvragen in ronde 1 tot en met 6 krijgt een negatief advies van de beoordelingscommissie, vaak ook na herwerking en herindiening in een volgende ronde.
- Ondanks dat de commissie argumenteert over de sterktes, zwaktes en gemiste kansen in een dossier, blijkt uit een analyse van de adviezen (per ronde) niet altijd duidelijk of een argument ook doorslaggevend is bij het toekennen van een negatief advies. In tabel 27 worden de aangehaalde argumenten uit de in 8 (vaak voorkomende) adviezen weergegeven.

Elk van de bovenstaande categorieën is een bundeling van meerdere, inhoudelijk samenhangende argumenten die uit de respectievelijke adviezen komen.

8 argumenten voor een negatief advies

1 – Het dossier is te vaag

Het meest aangehaalde argument binnen een negatief advies gaat over de opbouw van het dossier. De commissieleden vinden de concrete aanpak te weinig uitgewerkt. Ze halen aan dat de inhoud focus mist, en dat het dossier te veel in intenties en ambities blijft hangen. Het dossier bevat te veel doelstellingen, waarbij het onduidelijk is hoe die allemaal zullen worden gerealiseerd. In 52% van alle afgekeurde dossiers bevat het advies van de commissie een argument over de concrete uitwerking van het project.

2 – Het bovenlokale karakter ontbreekt

4 op de 10 afgekeurde dossiers geven de invulling van het bovenlokale karakter onvoldoende weer. In dat geval oordeelt de commissie vaak dat het project interlokaal is (hetzelfde gegeven gaat door op een toevallig gekozen locatie), dat het louter spreiding is of dat het slechts op 1 (vertrouwde) locatie doorgaat. Soms wordt er wel een invulling aan het bovenlokaal werken gegeven, maar vindt de commissie die niet toereikend genoeg. Enkele voorbeelden uit de advie-

Argumenten uit de negatieve adviezen van de commissie	Aantal afgekeurde dossiers met dit argument in negatief advies	Percentage van afgekeurde dossiers met dit argument in negatief advies
Vaag dossier/niet concreet genoeg uitgewerkt	194	52%
Bovenlokaal karakter ontbreekt	150	40,30%
Inhoud project behoort tot reguliere opdracht van de indiener	150	40,30%
Partnerschappen onvoldoende uitgewerkt	119	32%
Eigen financiële inbreng en/of die van partners is onvoldoende	84	22,60%
Begroting is te vaag/onvolledig	75	20%
Te weinig vernieuwend/bestaand project	66	17,70%
Schaal van project overstijgt het bovenlokale, het is eerder Vlaams	49	13%

TAB 27 Aantal en percentage dossiers waarbij de verschillende argumenten voorkomen in het negatieve advies, voor alle afgekeurde aanvragen uit ronde 1 tot en met 6 Bron: dataset departement CJM

zen: ‘de uitstraling overstijgt het lokale, maar de gehele werking is lokaal ingebed’, ‘de partners komen allemaal uit dezelfde stad en randgemeenten’, ‘het bovenlokaal publieksbereik volstaat niet als invulling’. Wanneer het project begrensd is tot 1 stad, kan het – ondanks de regionale verankering via tal van partnerships, het aanpakken van een bovenlokaal probleem, het bereiken van een ruim publiek, een overstijgende communicatiestrategie of weerklank in regionale en nationale pers – de commissie vaak niet overtuigen.

3 – Het project behoort tot de reguliere opdracht

4 op de 10 afgekeurde dossiers lezen in hun advies dat de projectinhoud veel te nauw aanleunt bij of onderdeel is van hun reguliere opdracht, en dat ze daarvoor geen (extra) projectmiddelen kunnen bekomen. In de aanvraag leest de commissie een poging om de reguliere werking verder te zetten of verder uit te bouwen. Soms wijst dit op een zoektocht naar werkingsmiddelen van de aanvragende organisatie, en is de inhoud geen afgebakend of vernieuwend project.

4 – Partnerschappen zijn onvoldoende uitgewerkt

In bijna 1 op de 3 negatieve adviezen is verwezen naar de partnerschappen. De commissieleden wijzen op het ontbreken van samenwerkingen over sectorgrenzen heen en/of met andere beleidsdomeinen. De afspraken rond samenwerking zijn voor de commissie ook niet concreet

genoeg. Ze zijn nog in onderzoeksfase, niet concreet uitgewerkt of worden niet gestaafd met intentieverklaringen. Beoordelaars verwijzen soms naar specifieke relevante partners uit de regio of naar partners, in functie van de transversale invalshoek die ontbreekt. Of ze missen een inhoudelijke samenwerking, omdat de partnerschappen vooral functioneel zijn.

5 – De eigen financiële inbreng is onvoldoende

Alhoewel er geen decretaal vastgelegde richtlijnen zijn over de minimale eigen inbreng of het maximale subsidiepercentage ten opzichte van de totale projectkost, krijgt bijna 23% van de afgekeurde projectaanvragen opmerkingen over de ‘onvoldoende eigen inbreng’. Zo kan de eigen inbreng en eventueel ook die van de betrokken partners volledig ontbreken of niet in verhouding staan tot de gevraagde subsidie. Commissieleden verwijzen ook vaak naar de nodige financiële inbreng van de partners, van lokale overheden of van derden, die binnen de projectaanvraag aanwezig zouden moeten zijn. Soms oordeelt de commissie dat de ondersteuning bij de lokale overheid hoort en daar moet gezocht worden. Uitzonderlijk zijn er ook projecten die men zonder de gevraagde subsidie kan uitvoeren.

6 – De begroting is te vaag of onvolledig

1 op de 5 negatieve adviezen bevat negatieve elementen over de opmaak van de begroting. Die reflecteert

vaak niet de inhoud van het project. Soms oordeelt de commissie dat de (personeels)kosten te hoog zijn ingeschat of dat er kosten vergeten zijn. Het opmaken van een sluitende, realistische begroting die een weerspiegeling is van het inhoudelijke projectdossier, blijkt voor een groep indieners niet zo eenvoudig.

7 – Het concept is te weinig vernieuwend of bestaat al

Indieners van bijna 1 op de 5 afgekeurde dossiers krijgen te horen dat hun projectidee te weinig vernieuwend is en te dicht aanleunt bij een bestaand concept. Het kan gaan om een herhaling van een eerder goedgekeurd bovenlokaal project, of om een aanvraag van projectmiddelen voor een reeds bestaand evenement of initiatief.

8 – De schaal is Vlaams

In 13% van de afgekeurde dossiers argumenteert de adviescommissie dat het project qua schaal de bovenlokale ruimte overstijgt. Het gaat hierbij eerder om een project op Vlaamse schaal, soms zelfs met internationale ambities of bereik.

Vaststellingen

- Er zijn steeds meerdere redenen waarom een subsidieaanvraag een negatief advies krijgt.
- Uit de adviezen leiden we af dat er nog veel potentieel zit in de ondersteuning en begeleiding naar een goed opgebouwd dossier.
- Indieners worstelen met het 'bovenlokale' van het project.
- Er is een duidelijk spanningsveld tussen het project en de reguliere werking van de aanvrager.

Potentiële nieuwe indieners bovenlokale cultuurprojecten

Welk potentieel biedt de projectenlijst van het bovenlokaal cultuurdecreet? Uit de analyses van de profielen van de indieners weten we dat spelers uit bepaalde regio's en sectoren de weg naar het decreet reeds hebben gevonden. Een mogelijke groei zit dus vooral daar waar organisaties nog niet vertrouwd zijn met het decreet. Verder zien we ook dat heel wat kleinere organisaties het moeilijk hebben om de drempel van het decreet te overwinnen, hoewel er wel interesse is. Ook daar zit dus groeipotentieel!

Geografisch

Meer inzetten op blinde vlekken

De heatmap (FIG 6 op pag. 34) met het werkingsgebied van goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten toont nog heel wat blinde vlekken van gemeenten waar geen enkele activiteit binnen een goedgekeurd cultuurproject plaatsvindt. Concreet gaat het om gemeenten in verschillende regio's, waaronder die in de referentie-regio Antwerpen en de Kempen, in het zuidwesten van de regio Halle-Vilvoorde, in het noordoosten van Limburg, evenals meerdere gemeenten rond Hasselt en Genk. Ook gemeenten in het noorden van de regio Gent, meerdere gemeenten in Oost-Brabant, en gemeenten rond het Leuvense zijn blinde vlekken.

Positief effect van ondersteuning door IGS'en

Daarnaast zien we dat wanneer een IGS bewust inzet op de ondersteuning van projecten, dit ook leidt tot meer indieners en goedgekeurde projecten. Dat is bijvoorbeeld het geval bij het intergemeentelijk samenwerkingsverband ECRU. In regio's waar een IGS aanwezig is, zou dus een versterkend effect kunnen optreden wanneer het IGS organisaties meer toeleidt naar bovenlokale projectsubsidies. In regio's waar op dit moment geen IGS actief is, zal die rol bij de lokale besturen liggen. Lokale besturen zijn in een groot deel van de projecten nu al partner of toeleider, maar er zijn zeker nog blinde vlekken waar sterker op kan worden ingezet.

Vanuit subsectoren

Uit de analyses zien we dat er procentueel minder projectaanvragen komen vanuit jeugd en circus. Maar hier zit wel groeipotentieel.

Potentieel jeugdwerkinitiatieven

Formaat⁸¹ ziet potentieel bij de vrijwillige open jeugdwerkinitiatieven. Die doen met mondjesmaat moeite om samen te werken, maar het zijn niet allemaal vzw's. Ook lokale jeugdwerkingen werken vaak onderling samen, bijvoorbeeld om podiumkansen te creëren.

Het combineren van aanvragen voor werkings-subsidies binnen de ondersteuningslijst voor bovenlokale jeugdwerkinitiatieven en de bovenlokale cultuurprojecten is niet mogelijk. Het is ook nog onduidelijk of

de ondersteuningslijn bovenlokaal jeugdwerkinitiatief net meer of minder aanvragen binnen de bovenlokale cultuurprojecten zal genereren. Op het terrein blijkt dit soms een moeilijke afweging te zijn. Zo werd een bovenlokaal cultuurproject bijvoorbeeld stopgezet om een bovenlokaal jeugdwerkinitiatief te kunnen indienen.

Potentieel jeugddiensten

Bataljong⁸² ziet voor jeugddiensten kansen in de nieuwe subsidielijns voor kleinschalige bovenlokale cultuurprojecten, gezien hun reeds bestaande inspanningen voor regionale samenwerking.

Potentieel circus

Circuswerkplaatsen in de grote steden hebben een dubbele taak: ze bieden artistieke ondersteuning en hebben de expliciete opdracht om internationaal te werken. Het is aannemelijk dat zij ook interesse hebben in bovenlokale projecten.

Het nieuwe circusdecreet erkent ook artiesten, een groep die nog kan groeien in de toekomst. Dit biedt mogelijkheden om nieuwe soorten projecten op te starten en om meer transversaal samen te werken. Daarnaast hebben circusateliers ook potentieel. Een uitdaging kan wel zijn dat kleinere ateliers voornamelijk op vrijwilligers draaien. Daardoor hebben ze mogelijk minder ruimte om dossiers op te stellen.

Ook in de subsectoren die al meer hun weg richting de bovenlokale projectsubsidies hebben gevonden, zien we (onder andere door de aangepaste regelgeving) nieuw potentieel.

Potentieel cultureel erfgoed

Eind 2023 hebben bovenlokale musea en archieven een nieuwe subsidieronde voor werkingssubsidies binnen het cultureel erfgoeddecreet afgerond, waarbij de Vlaamse overheid heeft besloten om de financiële middelen aanzienlijk te verhogen. Deze beslissing⁸³ opent mogelijkheden voor deze instellingen om meer projectmatig te gaan werken.

Het bovenlokaal cultuurdecreet komt zeker tegemoet aan de noden van een deel van de cultureel-erfgoedsector, die transversaal wil werken. Het is echter moeilijk in te schatten of de ondersteuningslijn voor bovenlokale culturele erfgoedprojecten net meer of net minder aan-

Heel wat kleinere organisaties hebben het moeilijk om de drempel van het decreet te overwinnen. Daar zit dus nog groeipotentieel.

vragen binnen de projectenlijns van het bovenlokale cultuurdecreet zal genereren.

Potentieel kunstensector

Een belangrijke recente wijziging binnen het kunstendecreet⁸⁴ is dat structurele subsidies en projectsubsidies niet langer combineerbaar zijn. Door deze verandering zoeken organisaties naar andere kanalen en sectoren om projecten in te dienen. De ondersteuningslijn bovenlokaal past bovendien binnen de tendens vanuit de kunsten om multidisciplinair en cross-sectoraal te werken.

Potentieel voor amateurkunsten en sociaal-cultureel volwassenenwerk

Binnen het sociaal-cultureel volwassenenwerk is er zeker potentieel, maar het is moeilijk om hier concreet zicht op te krijgen. Qua werking kunnen we best kijken in de richting van burgerinitiatieven, feitelijke verenigingen en zelforganisaties. Dat dit vaak feitelijke verenigingen zijn, is wel een drempel. Zij kunnen immers geen bovenlokaal cultuurproject aanvragen.

82 Bataljong.be

83 Vlaamse Regering maakt 18 miljoen euro extra vrij voor cultureel erfgoedsector, faro.be

84 Vlaamse subsidies voor de kunsten, cultuurloket.be

De amateurkunstenorganisaties zien ook kansen in de nieuwe ondersteuningslijn voor kleinschalige bovenlokale cultuurprojecten. Het nieuwe amateurkunsten-decreet, met structurele ondersteuningsmogelijkheden voor grotere gezelschappen, wordt hier en daar ook genoemd als potentieel. Meer speelruimte voor deze organisaties legt de weg open naar meer vernieuwing en naar transversaal werken.

In de muziekwereld zit het potentieel vooral bij de intermediären, bij organisaties die speelkansen en/of repetitieruimte bieden ... Zo zijn er heel wat lokale talentontwikkelaars met bovenlokale ambities, in verschillende niches. Momenteel vinden ze immers moeilijk een plekje. Vaak zijn ze ook te klein voor Vlaamse ondersteuning.

In de danswereld ligt het potentieel enerzijds bij de jonge makers, die voor coaching en artistiek advies ook bij Danspunt⁸⁵ terecht kunnen. Anderzijds zijn er ook mogelijkheden in de volks – en werelddans en bij de dansscholen.

En ook lokale besturen die projectmatig samenwerken of IGS'en kunnen het amateurkunstenveld ondersteunen en kansen bieden via het bovenlokaal cultuurwerk. Denk bijvoorbeeld aan de intergemeentelijke popraden.

Potentieel lokaal cultuurbeleid

Binnen de sector van het lokaal cultuurbeleid zien we het meeste groeipotentieel bij de bibliotheken. Als zij samenwerken met een cultuur- of vrijetijdsdienst om projecten in te dienen en nieuwe partnerschappen aan te gaan, zou hun deelname aan bovenlokale cultuurprojecten kunnen verhogen.

Vanuit type organisatie

Signalen die wijzen op een hoge toegangsdrempel voor kleinere en vrijwilligersorganisaties zijn alomtegenwoordig. In quasi elke bevraging en focusgroep komen ze naar boven. Als antwoord hierop zal het nieuwe bovenlokaal cultuurdecreet (goedgekeurd op 26 april 2024) een tweede subsidielijn voor kleinere projecten introduceren. Dit zal vermoedelijk leiden tot de toegang van tal van nieuwe organisaties tot het decreet. We mogen echter niet vergeten dat momenteel al 1/5e van de goedgekeurde dossiers een subsidie ontvangt die lager ligt dan 25.000 euro, het maximumbedrag bij de kleine subsidielijn.

Mits voldoende lokale en sectorale ondersteuning krijgen culturele organisaties ruimte om hun basisactiviteiten uit te voeren, waardoor ze daarnaast ook de nodige spelen en experimenteeruimte hebben.

Conclusie

Er zijn duidelijk nog een aantal regio's en subsectoren waar potentieel zit voor nieuwe indieners. Maar ook de projecten zelf kunnen als voorbeeldwerking dienen voor andere regio's.

In de focusgroepen (bestaande uit indieners van goedgekeurde projecten) geeft bijna 80% van de deelnemers aan dat het bij een project eerder om een concept draait, een manier van aanpakken, dan om een specifieke locatie. Dit betekent dat je goed draaiende bovenlokale cultuurprojecten ook zou kunnen 'exporteren' naar andere regio's.

Hoe kunnen we nieuwe kansen benutten?

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat een breed scala van culturele actoren gebruik kan maken van de mogelijkheden die het bovenlokaal cultuurdecreet biedt?

Tijdens diverse focusgroepen zijn verschillende aspecten besproken om het potentieel voor bovenlokale cultuurprojecten optimaal te benutten.

5 ingrediënten tot succes

1 – Voldoende lokale en complementaire sectorale ondersteuning

Mits voldoende lokale en sectorale ondersteuning krijgen culturele organisaties ruimte om hun basisactiviteiten uit te voeren, waardoor ze daarnaast ook de nodige speel- en experimenteerruimte hebben.

Bij de lokale cultuurambtenaren en lokale besturen inzetten op de mindset, kennis en ervaring rond bovenlokaal werken kan helpen om het potentieel aan te boren.

- Ze zijn zich bewust(er) dat – door basissteun te geven – verenigingen andere kansen kunnen grijpen. Die steun kan heel ruim gaan: van subsidies verlenen, over logistieke en infrastructurele steun geven tot personeel vanuit de stad of gemeente inzetten.
- Lokale cultuurambtenaren en lokale besturen komen los van de louter lokale reflex en staan meer open voor grensoverschrijdende samenwerkingen.

De complementariteit van verschillende beleidsniveaus bewaken, is hierbij belangrijk. Op elk niveau moet er passende ondersteuning zijn die elkaar niet overlapt, maar aanvult. Veel sectorale ondersteuningslijnen bieden kansen voor organisaties. Een gerichte oriëntatie naar de juiste ondersteuningslijn kan helpen, vooral wanneer er ondersteuningslijnen zijn met onderlinge raakvlakken. Dit kan bijvoorbeeld worden georganiseerd in de vorm van een beslissingsboom.

2 – Voldoende begeleiding en ondersteuning voor indieners

Een directe lijn voor ondersteuning bij de opmaak van dossiers is belangrijk. Deze ondersteuning omvat zowel inhoudelijke als financiële aspecten, en kan ook gaan rond het vinden van geschikte partners. Het is een meerwaarde als de ondersteuners reeds bekend zijn met eerder ingediende dossiers, en een goed beeld hebben van wat wel of niet werkt.

Indien de IGS'en met bovenlokale werking meer gebiedsdekkend zouden werken, zou directere ondersteuning mogelijk zijn. Bovendien kan de mate waarin lokale besturen door een IGS worden ondersteund van cruciaal belang zijn. Hun ervaring en netwerk kan (zeker voor niet-professionele initiatiefnemers) een bijzonder groot verschil maken in het uitbouwen (en gesubsidieerd krijgen) van bovenlokale cultuurprojecten.

3 – Meer duidelijkheid over het begrip 'bovenlokaal' en praktijkervaring

Het is belangrijk om verschillende ondersteuners (zoals koepels voor a, IGS'en ...) en projectindieners mee te nemen in het verhaal en duidelijkheid te creëren over de invulling van de term bovenlokaal werken. Ook de lopende en afgelopen projecten, die inzichten geven in de aanpak en gemaakte keuzes, bieden waardevolle leerkanalen voor nieuwe indieners.

4 – Nog meer communiceren over de beschikbare ondersteuning

Onbekend maakt onbemind. Daarom moet er nog meer nadruk worden gelegd op communicatie, vooral door organisaties die dicht bij het werkveld staan. Zo kan OP/TIL bijvoorbeeld inzetten op samenwerkingen met andere steunpunten, koepels, ledenverenigingen ... om deze boodschap te verspreiden. Het delen van succesverhalen is van onschatbare waarde, vooral binnen subsectoren waar nood is aan positieve en geslaagde bovenlokale cultuurprojecten waarin herkenbare actoren een leidende rol spelen of nauw betrokken zijn.

5 – Minder complexe voorwaarden

Er zijn vele manieren om te werken aan minder complexe voorwaarden. Uit het culturele werkveld zijn een hele resem elementen gekomen: de voorwaarde om als vzw te kunnen indienen, om vernieuwend te zijn, het verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid en het aanpassen van het taalgebruik van KIOSK. Ook is gesproken over het verkorten van de doorlooptijd van aanvragen en het bieden van de mogelijkheid om projectideeën mondeling te verdedigen. Dergelijke aanpassingen kunnen drempelverlagend werken.

Deel 2

Potentieel van IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking

Het is duidelijk dat de Vlaamse overheid op het vlak van bovenlokale cultuur de intentie heeft om naar een gebiedsdekkend Vlaams IGS-landschap te gaan. Maar anno 2024 maakt nog maar de helft van de Vlaamse steden en gemeenten deel uit van een IGS. Op het vlak van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking is er dus nog veel groeipotentieel.

Welke toekomst is er voor intergemeentelijk samenwerken rond cultuur?

Ongeveer de helft van de Vlaamse gemeenten neemt vandaag nog niet deel aan een intergemeentelijk samenwerkingsverband voor bovenlokale cultuurwerking. Vooral de centrum- en grootsteden zijn de opvallende afwezigen. Waarom dienden deze gemeenten en steden (nog) geen dossier in bij de eerste indienronde?

Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag heeft OP/TIL via een online vragenlijst⁸⁶ de 168 Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten die momenteel geen deel uitmaken van een IGS met bovenlokale cultuurwerking bevestigd. Bijna 29% van de aangeschreven steden en gemeenten hebben aan de enquête deelgenomen. Voornamelijk de departementshoofden of diensthooftden cultuur hebben ze ingevuld.

Uit de reacties van de 48 steden en gemeenten blijken er meestal meerdere redenen te zijn waarom een lokaal bestuur geen erkenningsaanvraag heeft ingediend.

Vaststellingen

- 7 op de 10 respondenten halen tijdsgebrek als belangrijkste reden aan om niet in te zetten op een IGS met bovenlokale cultuurwerking.
- 1 op de 3 respondenten vermeldt dat er onvoldoende politiek draagvlak is om een dergelijke structuur op te richten.
- 1/4e van de respondenten verwijst naar een gebrekkige kennis van het bovenlokaal cultuurdecreet of ziet geen meerwaarde in de oprichting van een projectvereniging.

De reacties van de focusgroep 'witte vlekken', bestaande uit professionals uit regio's met potentieel, vertonen een sterke gelijkenis met de antwoorden uit bovenstaande bevestiging. Het vaakst genoemde punt om geen IGS met een bovenlokale cultuurwerking op te richten, heeft betrekking op een gebrek aan politiek draagvlak.

Drempels om een IGS op te richten

Politieke gedragenheid omtrent samenwerken rond cultuur / lokale reflex

Het schort aan politieke gedragenheid wanneer: lokale politici de meerwaarde of voordelen van een samenwerking met andere gemeenten niet zien, bovenlokaal werken niet in de mindset zit en/of het lokale belang te zwaar weegt in het cultuurbeleid. Daarnaast hebben

Wat zijn volgens jou de redenen waarom jouw lokaal bestuur niet inzet op een erkenningsaanvraag als IGS Cultuur?

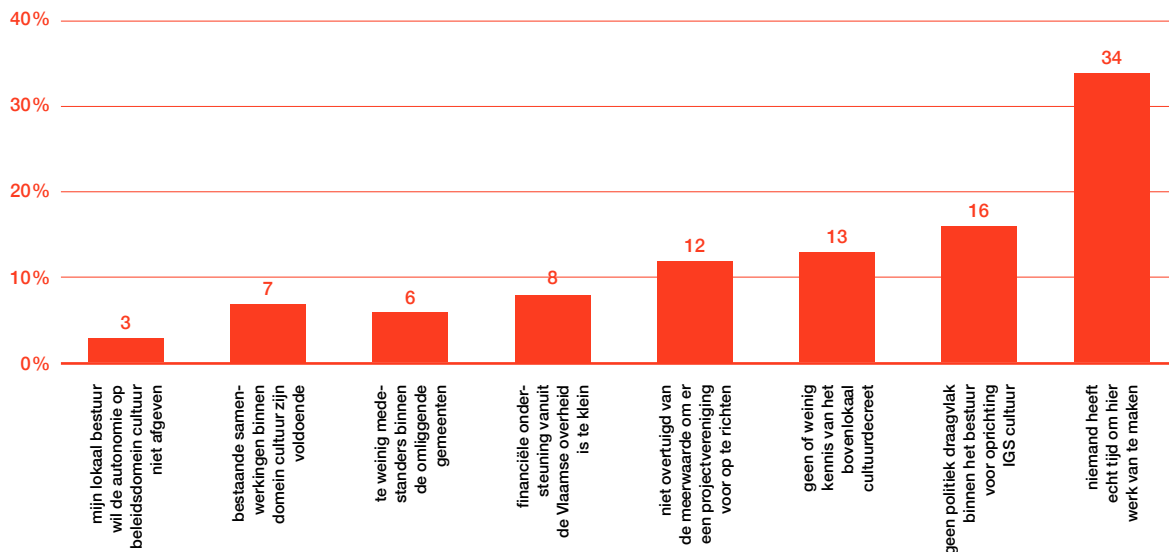

FIG 22 Drempels voor de opstart van een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking bron: bevraging van steden en gemeenten waar momenteel geen IGS cultuur is (N=48)

lokale overheden vaak een onjuiste perceptie van een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking. Zo verwacht een lokaal bestuur dat een IGS het lokaal beleid op korte termijn zal ontlasten van een aantal taken. Dat is echter niet het geval.

De eerstvolgende indiendatum voor de erkenning en subsidiëring van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking is 1 april 2026. Maar eerst zijn er nog de gemeenteraadsverkiezingen van zondag 13 oktober 2024. Na die datum komt er een nieuw bestuur aan zet. Zal cultuur dan een prioriteit blijven, of kunnen de huidige politici nu al beslissingen nemen voor de volgende legislatuur? Dat is nog niet duidelijk.

Tijdsgebrek en beperkte bestuurskracht

Lokale diensten hebben vaak een beperkte personeelscapaciteit, waardoor ze worstelen met de taken die ze toebedeeld krijgen. Vooral bij de kleinere gemeenten spelen workloadbezwaren een rol.

De humus, het intermenselijk aspect ontbreekt

Samenwerkingen kunnen pas goed gedijen als ze starten vanuit een goede voedingsbodem. De historie van samenwerking speelt hierin een rol. Maar ook de

menselijke factor is cruciaal: het met elkaar kunnen vinden, de goodwill van enkele sterke figuren, een trekker voor de samenwerking. Als die lagen ontbreken, is de humus voor samenwerking minder vruchtbaar. Bovendien kunnen onduidelijkheden over de te behandelen thema's waarrond gemeenten kunnen samenwerken ook drempels vormen voor het opstarten van samenwerkingsinitiatieven.

Spanningsveld tussen grotere en kleinere gemeenten

Een IGS verenigt grotere en kleinere gemeenten. Die werken echter met andere budgetten en hebben elk een eigen identiteit. Dat op zich creëert al een spanningsveld. Omdat grotere gemeenten over meer middelen en expertise beschikken, wordt van hen bovendien een grotere input verwacht. Ook de gelijke return on investment vanuit het IGS, met daartegenover een verschillende inbreng, is een potentieel spanningsveld.

Bestuurlijke evoluties

De fusies van sommige gemeenten lopen gelijktijdig met het voorbereidingstraject voor de nieuwe indienronde van IGS'en. Daarnaast zijn er ook de wijzigingen aan het bovenlokaal cultuurdecreet. Dat zorgt voor onduidelijkheid over de opstart van potentieel nieuwe IGS'en.

Centrumsteden in de IGS'en met bovenlokale cultuurwerking

Vanuit de vaststelling dat de grootsteden en de meeste centrumsteden (op Kortrijk, Sint-Niklaas, Roeselare en Genk na) ontbreken in de huidige gesubsidieerde intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met bovenlokale cultuurwerking, heeft OP/TIL een studie uitbesteed over de rol van de Vlaamse centrumsteden in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden binnen het beleidsdomein Cultuur.⁸⁷

Het onderzoek, uitgevoerd door het KU Leuven Instituut voor de Overheid, brengt in kaart wat de belangrijkste stimulansen en drempels zijn voor een centrumstad en de omliggende gemeenten om al dan niet samen te werken op het vlak van cultuur(beleid). En dat via een kwalitatieve onderzoeksbenadering, met enerzijds focusgroepen bestaande uit politici en ambtenaren en anderzijds diepte-interviews, in regio's met en zonder actieve samenwerking.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is beroep gedaan op de regimetheorie van Clarence Stone (1989). Daarin staan de volgende vier basisdimensies om tot duurzame samenwerking te komen:

- een 'concrete agenda' om een set van problemen en maatschappelijke uitdagingen samen aan te pakken. Hoe wordt er gewerkt aan een gedeelde visie? Welke beleidspunten zijn prioritair?
- een 'coalitie of een groep van actoren' die zich rond deze agenda schaart: perspectief, dynamieken, variatie in macht en leiderschap van de centrumsteden
- 'hulpmiddelen' om de agenda binnen de eigen regionale werking uit te voeren. Het gaat hierbij zowel om harde middelen (zoals financiële budgetten) als om zachte hulpbronnen (zoals het aanleveren van bepaalde contacten of menselijke kennis en vaardigheden). De verdeling van hulpbronnen binnen de coalitie maakt dat de relatieve invloed van de stad of gemeente(n) ongelijk kan verdeeld zijn.
- een 'samenwerkingsmodus' waarbinnen de leden hun bijdrage aan de coalitie onderling afstemmen,

door terug te kijken naar eerdere samenwerkingservaringen. Experimenten en pilootprojecten kunnen leerpunten of drempels voor regionale samenwerking in kaart brengen.

De resultaten van het onderzoek overlappen voor een groot stuk met de resultaten uit onze focusgroep (bestaande uit regio's met potentieel) en die van de bevraging van de steden en gemeenten, waar nog geen IGS actief is. Bij de samenwerking tussen een centrumstad en de omliggende gemeenten zijn de uitdagingen vaak wel nog meer uitgesproken, door de grotere verschillen in bevolkingssamenstelling, mobiliteit ... Uit de studie komen enkele drempels omtrent samenwerken naar boven.

Drempels rond samenwerking

- Samenwerken of opschalen is geen doel op zich, maar moet steeds vertrekken vanuit de meerwaarde en de win-win voor alle deelnemers. Van daaruit kan het werkingsgebied bepaald worden. De overlap tussen de uitdagingen waarmee een centrumstad en de omliggende gemeenten geconfronteerd worden, is echter niet altijd even groot. In sommige regio's zijn de uitdagingen wel gelijklopend, maar niet op dezelfde schaal. Daarom is het essentieel om voldoende aandacht te hebben voor de eigenheid van de deelnemende gemeenten.
- Het is een gevaar dat centrumsteden de regionale agenda domineren, omdat ze over meer financiële middelen beschikken en meer specialisten tewerkstellen. Ze nemen nu al een belangrijke rol op als katalysator voor regionale cultuurinitiatieven en projecten.
- Voor kleinere besturen is het soms moeilijk om de voordelen van een intergemeentelijke samenwerking te zien. Door de hoge workload kunnen lokale medewerkers immers geen extra taken opnemen. Daarnaast stappen kleine gemeenten het liefst in kleinere samenwerkingsverbanden, om hun 'nabijheid' niet te verliezen. Voor centrumsteden kan het net interessant zijn om in een grotere structuur te stappen.
- Zonder politieke steun komt een regionaal cultuurverhaal niet snel van de grond. De motieven om niet mee te doen zijn divers: van een zwaar takenpakket waarbij alle energie en tijd opgeslokt wordt door de uitdagingen binnen de stedelijke context over

87 De Rop, J. en Derudder, B. (KU Leuven, Instituut voor de overheid). (2023). De rol van de Vlaamse centrumsteden in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden binnen het beleidsdomein Cultuur.

de onwil om al te veel zeggenschap af te staan tot partijpolitieke of ideologische conflicten.

- Soms zijn er meer gelijkaardige organisaties en problematieken tussen steden, dan tussen een stad en de omliggende gemeenten. Daarom zijn centrumsteden vragende partij om met andere steden in Vlaanderen te kunnen blijven samenwerken.

Potentiële nieuwe indieners

Liggen er kansen voor samenwerking binnen steden en gemeenten die momenteel geen deel uitmaken van een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking? Absoluut! Deze steden en gemeenten maken immers vaak deel uit van (1 of meerdere) andere culturele samenwerkingsverbanden. Vanuit die bestaande samenwerkingen kan de opstap naar een erkennings- en ondersteuningsaanvraag voor een IGS met bovenlokale cultuurwerking kleiner zijn.

Ook de resultaten van de onlinebevraging bij de 168 Vlaamse en Brusselse steden en gemeenten sluiten aan bij de ervaringen van de 19 opgestarte IGS'en. Voor de oprichting van een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking start je niet van nul. De meeste medewerkers cultuur kennen hun collega's in de omliggende gemeenten, en werken er op projectmatige basis meer of minder intensief mee samen.

Zonder te kunnen veralgemenen naar alle steden en gemeenten zonder intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking, leert de bevraging ons dit over de deelnemende gemeenten:

- 9 op de 10 kennen minimaal enkele tot de meeste collega's in de regio.
- 3 op de 10 hebben minimaal maandelijks contact met collega's uit de regio. De meesten spreken over enkele keren per jaar.
- De contacten met collega's uit de naburige besturen zijn een mix van informele contacten en vaste overlegstructuren.
- Bijna 7 op de 10 respondenten werken af en toe tot vaak projectmatig samen met andere lokale besturen.
- Bij bijna 8 op de 10 respondenten werkt het lokaal bestuur structureel samen met andere lokale besturen rond cultuur.

De grotere verschillen in bevolkingssamenstelling, mobiliteit... tussen een centrumstad en de omliggende gemeenten maken de uitdaging rond samenwerken groter dan tussen andere gemeenten.

- De structurele samenwerkingen zijn vooral: UITPAS, bovenlokale samenwerking bibliotheken, cultureel erfgoedcel en IOED's.

Regio's met potentieel

In tabel 28 staat een overzicht van mogelijke nieuwe indieners (voor de volgende indienronde in april 2026) en de uitbreidingen van bestaande IGS'en.

De lijst bevat regio's die door de regioconsultanten van OP/TIL zijn gespot als 'regio's met potentieel'. En ook via hoger vermelde onlinebevraging hebben we nog reacties binnengekregen.

Er zijn echter wel nog gradaties in dat 'potentieel'. In de ene regio circuleren opstartnota's tussen de verschillende colleges of is een projectsubsidiedossier in voorbereiding. In andere regio's is er vooral een verhoogd bewustzijn van de regionale rol en/of zijn er slechts verkennende gesprekken opgestart (met onduidelijke uitkomst).

Het gaat dus om potentieel, zonder de zekerheid dat er uit die regio een aanvraag zal worden ingediend. Een aantal factoren kunnen de huidige intenties doorkruisen. Denk bijvoorbeeld aan lopende fusies, de wijzigingen aan het bovenlokaal cultuurdecreet, maar ook aan de gemeenteraadsverkiezingen in oktober 2024. Die kunnen de huidige politieke constellaties immers stevig door elkaar schudden.

Referentieregio	Trekker	Mogelijke deelnemende gemeenten
Regio Antwerpen	Bibliotheekverband BisCuit	Stabroek, Kapellen, Schilde, Brasschaat, Schoten, Brecht
Regio Antwerpen	IGS Zuidrand	Uitbreiding IGS Zuidrand, richting de Rupelstreek
Regio Brugge	West-Vlaamse Intercommunale (WVI) is voortrekker in het overleg met vrije tijd cultuur en bibliotheek	Brugge, Blankenberge, Torhout, Zedelgem, Jabbeke, Zuienkerke, Oostkamp, Knokke Heist, Damme, Beernem
Regio Dender	IGS Dijk92	Uitbreiding IGS Dijk92 naar volledige regio Dender
Regio Gent	Dienst cultuur van de stad Gent	Gent is zich bewust van de regionale rol. Indien er een IGS wordt opgericht vanuit Erfgoedcel Viersprong is Gent omringd door IGS'en met bovenlokale cultuurwerking.
Regio Gent	Erfgoedcel Viersprong	Lochristi, Destelbergen, Melle, Merelbeke + geïmpacteerdemeenten door regiovorming uit IGS Dijk92 (Wetteren en Laarne)
Regio Kempen	Trekkersgroep vanuit cultuur, bibliotheken en vrijetijd uit de subregio Noorderkempen, uit gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Ravels en Turnhout	Baarle-Hertog, Hoogstraten, Ravels, Rijkevorsel, Merksplas, Beerse, Vosselaar, Turnhout, Oud-Turnhout, Arendonk, Kasterlee
Regio Limburg	IGS ECRU	Uitbreiding IGS ECRU met een aantal omliggende gemeenten
Regio Limburg	Erfgoedcel Haspengouw	Nieuwerkerken, Alken, Sint-Truiden, Gingelom, Heers, Borgloon, Wellen, Kortesseem, Hoeselt, Bilzen, Riemst
Regio Limburg	Dienst cultuur stad Hasselt	Hasselt is zich bewust van de regionale rol
Regio Middenkust	WVI brengt de gemeenten samen, ook voor cultuur	Bredene, De Haan, Gistel, Ichtegem, Middelkerke, Oostende, Oudenburg
Regio Midwest	IGS Cultuur Midwest	Uitbreiding IGS Midwest naar de volledige regio Midwest
Regio Oost-Brabant	Traject met ABB lopende om mogelijkheden voor IGS voor te bereiden, ook bovenlokaal projectdossier Boer&Oogst	Ongeveer hele referentieregio (exclusief Druivenstreek, onduidelijkheid over IGS de Merode)
Regio Rivierenland	Bibliotheken uit de regio	Onderzoeken mogelijkheid opstart van een regiobib
Regio Vlaamse Ardennen	Erfgoedcel Variant in afstemming met IGS Route 42	Oosterzele, Sint-Lievens-Houtem, Herzele, Lierde, Brakel, Horebeke, Maarkedal, Ronse, Kluisbergen, Oudenaarde, Wortegem-Petegem en geïmpacteerdemeenten Kruisem, Zwalm en Geraardsbergen

Hoe kunnen we toekomstige opportuniteiten benutten?

In onze focusgroep met de bestaande IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking hebben we vele elementen gehoord die intergemeentelijke samenwerkingen een duw in de rug geven. Het onderzoek centrumsteden⁸⁸ toont dan weer stimulansen die de samenwerking tussen een centrumstad en de omliggende gemeenten op weg kunnen helpen. En met de focusgroep witte vlekken, die bestaat uit een aantal professionelen die mogelijks een erkenningsaanvraag zullen indienen bij de volgende indienronde, hebben we de lokale en bovenlokale situatie en dynamiek, de hefboomen en randvoorwaarden bij de oprichting van een IGS met bovenlokale cultuurwerking besproken. Die hefboomen sluiten (niet verwonderlijk) naadloos aan bij de bezwaren die er binnen de gemeente of stad leven rond de oprichting van een IGS met bovenlokale cultuurwerking.

Inhoud van de samenwerking primeert op samenwerkingsvorm

Binnen de focusgroep witte vlekken is de 'inhoud' van de samenwerking als belangrijkste randvoorwaarde voor de opstart van een intergemeentelijk samenwerkingsverband met bovenlokale cultuurwerking naar boven gekomen. Het vinden van een gemeenschappelijk doel en gemeenschappelijke uitdagingen (zoals bijvoorbeeld de toenemende diversiteit in de Denderstreek) zijn nodig voor de opstart van een sterke IGS.

Lokale besturen dienen in eerste instantie de interne noden en behoeften duidelijk te stellen. Een goede omgevingsanalyse en kennis van het landschap is nodig om te weten waar de echte behoeften in de regio liggen. Van daaruit kan vervolgens bepaald worden welke doelstellingen het best via een intergemeentelijk samenwerkingsverband aanpakt worden. Op die manier vermijd je dat professionals zichzelf herhalen of een aanbod uitdenken vanuit hun eigen interesses.

Dat de inhoud van de samenwerking cruciaal is, zegt ook bestuurskundige Joris Voets, die voor OP/TIL enkele vuistregels⁸⁹ heeft opgesteld om het intergemeentelijk samenwerken rond cultuur vorm te geven.

88 De Rop, J. en Derudder, B. (KULeuven, Instituut voor de overheid). (2023). De rol van de Vlaamse centrumsteden in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden binnen het beleidsdomein Cultuur.

89 Voets, J. (UGent). (2023). Intergemeentelijke samenwerking op het vlak van cultuur? Maak een doordachte keuze!

Samenwerken is immers geen doel op zich, maar moet een doordachte keuze zijn. Aan elke samenwerking moet voorafgaan: Wat is essentieel om op in te zetten in het gemeentelijk cultuurbeleid? Welke ambities kan men zelf realiseren, en waarvoor werkt men best samen met andere gemeenten? Pas daarna komt het vraagstuk over welke structuur de samenwerking nodig heeft.

Werken aan vertrouwen, politieke gedragenheid en een positieve mindset

De opstart van een IGS is een geleidelijk proces, waarin de eerste stap bestaat uit het creëren van een open sfeer en vertrouwen. Dat kan bereikt worden door te vertrekken vanuit bestaande (informele) samenwerkingen, door overleg te organiseren of open netwerkmomenten te faciliteren. En dat niet alleen met politici, maar ook met ambtenaren en verenigingen (die de politiek dan weer een duwtje in de rug kunnen geven). Zo kan stap voor stap gewerkt worden aan een andere mindset bij colleges en professionals, en gaat iedereen beseffen dat via samenwerking meer bereikt kan worden dan alleen.

De visie of vraag vanuit de politiek moet altijd het startpunt zijn voor de feitelijke opstart van de IGS. Het is ook aan het politieke niveau om te beslissen met welke gemeenten ze gaat samenwerken. Als kleine gemeente kan het helpen als je de meerwaarde van een intergemeentelijk samenwerkingsverband kan tastbaar maken voor de politici. Die voordelen benoemen, werkt bovendien enthousiasmerend voor de medewerkers van die gemeenten. Maar naast goesting en draagvlak is er ook lef nodig: het durven in vraag te stellen wat werkt en wat niet.

Een trekker hebben voor het proces of vertrekken vanuit een bestaande samenwerking

Een trekker, zoals een individu, organisatie of bestaand samenwerkingsverband zoals een erfgoedcel, kan een essentiële rol spelen bij de opstart van een IGS. En ook regio's waar al op de één of andere manier een samenwerking aanwezig is rond bibliotheken, cultuurcentra, UiTPAS, cultureel erfgoed ... kunnen sneller de stap zetten naar een verdere samenwerking. Uit onze interne kaart weten we immers dat er bijna in elke bestaande regio voordien al zo'n eerste kiem tot samenwerking aanwezig was.

Goede voorbeelden, sensibilisering en ondersteuning

Informereren en het delen van goede voorbeelden, helpt de opstart van een IGS vooruit. OP/TIL kan de

Aan elke samenwerking moet de vraag voorafgaan: Welke ambities kan men zelf realiseren en waarvoor werkt men best samen met andere gemeenten? Pas daarna komt het vraagstuk over welke structuur de samenwerking nodig heeft.

taak opnemen om lokale besturen te sensibiliseren over de meerwaarde van samenwerken en ook concrete ondersteuning bieden via de dienstverlening.

Extra middelen

Projectsubsidies om de opstart van het traject te betalen (o.a. via het tijdelijk en experimenteel reglement voor kleinschalige bovenlokale cultuurprojecten), kunnen een antwoord zijn op de bestaande drempel rond zwakke lokale bestuurskracht en tijdsdruk.

Gepast regelgevend kader

De decretale voorwaarden binnen het bovenlokaal cultuurdecreet zouden de mogelijkheid moeten bieden om een coördinator met een sterk profiel (liefst omringd door een klein team) aan te werven. Grotere regio's moeten vanuit het decreet gestimuleerd worden. De regierol uitoefenen is goed, maar er moet ook voldoende ruimte zijn om de actorrol te kunnen opnemen.

Bestuurlijke evoluties

Door de regiiovorming zullen een aantal bestaande IGS'en gesplitst worden. Dat kan mogelijk leiden tot een nieuwe samenwerking of de uitbreiding van een huidige samenwerking. Ook de fusies bieden nieuwe uitdagingen. Wanneer bijvoorbeeld één van de fusiegemeenten reeds deel uitmaakt van een IGS, kan dit de samenstelling van het intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking beïnvloeden.

Specifieke hefboomen en stimulansen bij de samenwerking tussen een centrumstad en omliggende gemeenten

- De meerwaarde van een bovenlokaal samenwerkingsverband, in het bijzonder de zogenaamde 'return of investment', moet duidelijk zijn. Het meten van de impact en het succes van de samenwerking op het vlak van cultuur vereist passende evaluatiemethoden. Het gebruik van objectieve criteria of parameters kan helpen om de (on)evenwichten tussen centrumsteden en randgebieden beter te begrijpen en de stedelijke dominantie tegen te gaan.
- De huidige stimulansen die het decreet biedt, zijn wellicht ontoereikend voor centrumsteden. Maar het nieuwe bovenlokale cultuurdecreet en de oproep voor Europese Culturele Hoofdstad 2030 kunnen hier verandering in brengen.
- Het is belangrijk dat zowel kleinere besturen als centrumsteden helder communiceren over hun verwachtingen. Tegelijkertijd is het essentieel om de gelijkwaardigheid en eigenheid van alle partners te bewaken.
- Het bepalen van een goede financiële verdeelsleutel, met het (minimalistische) criterium van inwonersaantal als meest transparante parameter
- De potentiële meerwaarde van een asymmetrische regionale samenwerking is dat ontwikkelingen in 'verschillende snelheden', op maat, kunnen worden aangepakt.
- Door goede en slechte praktijken te delen kunnen we lokale experimenten optimaal laten renderen.

Omdat centrumsteden onderling verschillen, kunnen de bevindingen van de studie niet zomaar worden toegepast op alle centrumsteden. De complexiteit van de realiteit vraagt om een flexibele aanpak die rekening houdt met de lokale context en de specifieke kenmerken ervan.

09 Link lokaal – bovenlokaal – Vlaams

De input van de focusgroepen, bevestigingen en onderzoeken biedt stof tot nadenken over de wisselwerking tussen het lokale, bovenlokale en Vlaamse niveau bij het ondersteunen van actoren in de bovenlokale culturele ruimte. Het streven naar universele toegang tot cultuur vereist echter samenhangende investeringen, vernieuwing en samenwerking van alle overheden. Samenwerking op het gebied van de bovenlokale ruimte is hierbij essentieel. In dit hoofdstuk verkennen we de verschillende rollen die lokaal, bovenlokaal en Vlaams worden opgenomen, evenals de beperkingen of onzekerheden die deze rollen beïnvloeden.

Lokaal niveau als vormgever en bovenlokale trekker

Lokale besturen zijn de partners en motor van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking. Ze zijn vaak indiener, toeleider en ondersteuner, maar ook partners bij de bovenlokale cultuurprojecten. Door hun inzet vormen de lokale besturen de humuslaag die bovenlokaal samenwerken mogelijk maakt.

In de voorstudie van OP/TIL⁹⁰ is het belang van lokale overheden als bondgenoot en wegwijzer naar boven gekomen. Het meest nabije aanspreekpunt voor lokale organisaties is dan ook de lokale overheid.

90 Doenker. (2021). Wat zijn de kenmerken van bovenlokale culturele organisaties?

Wat is de relatie tussen lokale besturen en (potentiële) projectindieners van bovenlokale cultuurprojecten?

- **Lokaal bestuur als ondersteuner:** Bijna de helft van alle aanwezige projectindieners van bovenlokale cultuurprojecten heeft hulp gekregen van de lokale overheid. Die steun gaat heel ruim: van subsidie verlenen, over logistieke en infrastructurele steun tot de inzet van personeel.

- **Lokaal bestuur als wegwijzer naar bovenlokaal samenwerken:** De praktische en inhoudelijke

ondersteuning die een lokaal bestuur aan prille cultuurinitiatieven biedt, zorgt ervoor dat projecten en organisaties kunnen doorgroeien naar een bovenlokale en transversale samenwerking. Die eerste ondersteuning en erkenning van bovenlokale initiatieven door de lokale overheid is belangrijk om de groei naar bovenlokaal werken mogelijk te maken. Naarmate lokale overheden meer kennis en ervaring opbouwen rond bovenlokaal werken, kunnen ze dit ook meer stimuleren. De kans ligt er om de mindset binnen de lokale besturen om te buigen van een lokale reflex naar een focus op bovenlokaal werken.

- **Lokale besturen als aanjager én motor van bovenlokale cultuurprojecten:** Lokale besturen dienen zelf ook bovenlokale cultuurprojecten in. In de eerste zes rondes bedraagt het aandeel van projectaanvragen door een gemeentelijke speler 13,5%. Fusies tussen (kleinere) gemeenten kunnen

leiden tot grotere en slagkrachtigere lokale besturen. Hierdoor ontstaan er meer kansen voor lokale besturen om zelf de leiding te nemen in bovenlokale cultuurprojecten, en om lokale spelers met bovenlokale ambities beter te ondersteunen.

- **Lokale besturen als ondersteuner voor kleinere spelers en vrijwilligerswerkingen:** Bij de aanvragers van bovenlokale cultuurprojecten zien we een hoog percentage organisaties zonder vast personeel in dienst. Bij de kleinere spelers en de vrijwilligerswerkingen vormen de complexe voorwaarden een extra hoge drempel. Zowel bij de tijdelijke subsidielijnen als de nieuwe subsidie voor kleinschalige subsidieprojecten die in 2027 van start gaat, wordt de rol van de lokale besturen belangrijk (eventueel in samenwerking met een IGS).

Welke elementen zorgen voor vraagtekens bij de rol die lokale besturen opnemen?

- De werkdruk op lokale besturen is hoog door een groot personeelsverloop en een te beperkt personeelsbestand. Dit leidt tot een gebrek aan ruimte om nieuwe zaken op te nemen en nieuwe initiatieven te ondersteunen.
- Binnen de sector van het lokaal cultuurbeleid zien we het meeste groeipotentieel bij de bibliotheken. Samenwerken met een cultuur- of vrijetijdsdienst om een bovenlokaal cultuurproject in te dienen en nieuwe partnerschappen aan te gaan, zou de deelname van bibliotheken aan bovenlokale cultuurprojecten kunnen verhogen.

Hoe zijn de lokale besturen als partner voor IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking?

- **Lokale besturen als partner van IGS'en:** Samen bundelen de 19 IGS'en 148 van de 300 Vlaamse gemeenten, samen goed voor 2,9 miljoen inwoners.
- **Lokale besturen als motor van het netwerk van IGS'en:** In de kernwerking van IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking zijn vooral ambtenaren en politici actief in het lokale cultuurbeleid. Zij helpen mee de ambities en doelen van het IGS te verwezenlijken. Het eigenaarschap en de steun van betrokken lokale politici en ambtenaren zorgen voor een slagkrachtig IGS.

- **Lokale besturen als actor binnen de IGS'en:** Medewerkers van cultuurdiensten, cultuurcentra en bibliotheken participeren in concrete IGS-projecten zoals een regiobib, de UitPAS, Digitaal Podium ...
- **Lokale besturen als potentiële IGS-partner:** Momenteel neemt ongeveer de helft van de Vlaamse gemeenten nog niet deel aan een intergemeentelijk samenwerkingsverband voor bovenlokale cultuurwerking. Maar vaak maken die gemeenten wel al deel uit van 1 of meerdere samenwerkingsverbanden in de culturele sfeer. Dit initiatief kan eventueel een doorstart zijn naar een erkennings- en ondersteuningsaanvraag voor een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking.

Wat zijn de bedenkingen bij de rol van lokale besturen in IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking?

- Binnen het nieuwe decreet maken slechts 4 van de 13 Vlaamse centrumsteden (Kortrijk, Sint-Niklaas, Roeselare en Genk) deel uit van een IGS. De kandidaturen voor Europese culturele hoofdstad (ECOC) in 2030, waar vijf Vlaamse steden op mikken, kunnen eventueel een regionale dynamiek op gang trekken die vruchtbaar is voor het oprichten van een IGS of voor het bovenlokaal samenwerken in het algemeen.
- Kleinere gemeenten vrezen vaak dat grotere gemeenten hen zullen overspoelen. En dan zeker wanneer een centrumstad onderdeel wordt van een nieuw te vormen IGS. Het helder communiceren van wederzijdse verwachtingen tussen kleinere gemeenten en centrumsteden kan bijdragen aan het bevorderen van gelijkwaardigheid en het behouden van de eigen identiteit.
- Lokale politici moeten de meerwaarde of voordelen van een samenwerking met andere gemeenten binnen een IGS bovenlokale samenwerking inzien. Maar dat draagvlak is er momenteel nog lang niet in alle gemeenten. Bovenlokaal samenwerken binnen een IGS gaat niet alleen over voordelen voor het eigen cultuurbeleid; het vraagt ook een eigen investering in de juiste mensen, de nodige competenties en voldoende tijd.

Bovenlokaal niveau als nieuwe culturele ruimte

Door de regiovorming in Vlaanderen is er nu een duidelijk kader voor toekomstige IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking, waarbij bestaande IGS'en de kans hebben om uit te breiden. Dit schaalvoordeel vergroot de mogelijkheden voor grotere IGS'en op alternatieve projectmiddelen. Hieronder belichten we de rol van IGS'en in relatie tot lokale besturen en bovenlokale cultuurprojecten.

Wat is de rol van IGS'en in relatie tot lokale besturen en lokale cultuuractoren?

- **IGS'en nemen een regierol op:** Ze zijn het aanspreekpunt voor iedereen die met cultuur bezig is in hun regio. Ze verbinden culturele spelers in een netwerk. Ze versterken lokale cultuuractoren en bouwen bruggen naar andere beleidsdomeinen. IGS'en dragen vanuit een regierol bij aan een divers, complementair en rijk cultuurlandschap op het bovenlokale niveau.
- **IGS'en werken aan schaalvergroting:** IGS'en schalen lokale initiatieven op. Denk bijvoorbeeld aan de regiobib, Digitaal Podium, een digitaal basisaanbod voor een groep cultuurhuizen, regionale cultuurcommunicatie... Hun werking haakt soms ook in op Vlaamse formats zoals Erfgoeddag, Atelier in beeld... Ook lokale experimenten kunnen door het IGS op een bovenlokaal niveau meer zichtbaarheid krijgen of opgeschaald worden.
- **IGS'en zetten in op maatschappelijke uitdagingen:** Door hun interne structuur en uitgebreide netwerk kunnen IGS'en op regioniveau inspelen op maatschappelijke uitdagingen. Wanneer gemeenten individueel geen oplossing kunnen bieden, treden IGS'en in actie. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij initiatieven zoals de UiTPAS, een deelplatform rond infrastructuur bij IGS Comeet ... De aanpak vertrekt altijd vanuit de kennis van de context en de lokale specificiteit. Door deze kennis en nabijheid kunnen IGS'en op maat gemaakte oplossingen bieden die zijn afgestemd op de eigenheid van de regio.
- **IGS'en werken vanuit een helikopterperspectief op de regio:** Vanuit hun ruim netwerk en expertise zijn IGS'en in staat signalen op te vangen en over

Lokale politici moeten de meerwaarde of voordelen van een samenwerking met andere gemeenten binnen een IGS bovenlokale samenwerking inzien. Maar dat draagvlak is er momenteel nog lang niet in alle gemeenten.

te brengen naar lokale ambtenaren. Daarnaast zien ze hun eigen dynamiek, los van de lokale besturen, ook als een kracht. Want dankzij de IGS'en is er ruimte voor experiment en nieuwe dynamieken. Bovendien stelt hun schaalgrootte hen in staat om bepaalde projectmiddelen te verwerven waar een individueel bestuur niet op kan intekenen, en halen ze ook meer middelen naar de regio.

Welke drempels moeten IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking in relatie tot de lokale besturen nog wegwerken?

- De werking van het IGS wordt te weinig doorvertaald naar het volledige lokaal bestuur. Er is niet altijd een gedeeld verhaal en dialoog tussen de ambtenaren, het IGS en de voltallige lokale besturen.
- De realisatie van de regierol is niet altijd even evident. De belangrijkste reden die de IGS'en daarvoor aanhalen, is het ontbreken van een heldere afbakening van het begrip. Heel wat IGS'en geven aan dat zonder af en toe ook écht actor te zijn, de uitvoering en realisatie van de regioopdracht onmogelijk zou zijn.

Door hun interne structuur en uitgebreide netwerk kunnen IGS'en op regioniveau inspelen op maatschappelijke uitdagingen. Wanneer gemeenten individueel geen oplossing kunnen bieden, treden IGS'en in actie.

- Een regierol spelen betekent ook dat de IGS'en geen vat hebben op de doorvertaling van hun geleverde inspanningen naar het terrein. Deze worden soms tenietgedaan, omdat ambtenaren uit kleine lokale besturen te weinig tijd hebben om actief te participeren binnen de IGS. Wegens tijdsgebrek moeten ze kiezen aan welke projecten of werkgroepen ze actief deelnemen.
- IGS'en hebben vaak slechts 1 (of minder dan 1) voltijdse coördinator. Daardoor zijn ze soms te klein om te investeren in nieuwe transversale samenwerkingen of kunnen ze projecten te weinig ondersteunen. Bij ziekte of een personeelwissel gaat bovendien veel kennis en opgebouwde ervaring, maar ook een opgebouwd netwerk, verloren.
- IGS'en bevatten meestal meerdere deelwerkingen, die erkend en gesubsidieerd worden vanuit verschillende sectorale decreten. Wijzigingen aan decretale voorwaarden kunnen ertoe leiden dat de verschillende beleidskaders en de schaal waarop gewerkt wordt, niet op elkaar zijn afgestemd.

Hoe verhouden IGS'en zich tot bovenlokale cultuurprojecten?

- **IGS'en als kenniscentrum voor bovenlokale spelers en ideeën:** IGS'en nemen, afhankelijk van hun draagkracht en ervaring, een rol op als actieve communicator of doorverwijzer, toeleider,

ondersteuner of zelfs trekker van bovenlokale cultuurprojecten. Soms hebben ze ook een eigen kleine subsidielij. De grote slaagpercentages van de bovenlokale cultuurprojecten, ondersteund door een IGS, wijzen op de meerwaarde die het intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking kan bieden. De nabijheid, het netwerk en de kennis van de regio is hier ongetwijfeld een troef.

- **IGS'en als beoordelaars:** Het nieuwe bovenlokaal cultuurdecreet versterkt de rol van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking. Ze krijgen bijvoorbeeld de taak om 'kleine bovenlokale cultuurprojecten' te beoordelen. Dit omvat onder andere het samenstellen van een jury van minimaal 3 onafhankelijke experts voor de beoordeling van deze projecten.

Wat bemoeilijkt de rol die IGS'en innemen?

- De heatmap (FIG 6 op pag. 34) met het werkingsgebied van goedgekeurde bovenlokale cultuurprojecten laat zien dat er nog veel gemeenten zijn waar geen enkele activiteit binnen een goedgekeurd cultuurproject plaatsvindt. Dit geldt voor veel gemeenten binnen de referentieregio Antwerpen en de Kempen, alsook voor het zuidwesten van de regio Halle-Vilvoorde, het noordoosten van Limburg en verschillende gemeenten rond Hasselt en Genk. Ook in gemeenten in het noorden van regio Gent, en in meerdere gemeenten in Oost-Brabant, rond het Leuvense, is er geen activiteit binnen een goedgekeurd cultuurproject. We zien wel dat wanneer een IGS zich actief inzet voor de ondersteuning van projecten, dit leidt tot meer indieners en goedgekeurde projecten, zoals bijvoorbeeld het geval is bij IGS ECRU.
- Uit de focusgroepen blijkt dat 9 op de 10 projecten geen ondersteuning krijgen van de IGS'en met bovenlokale cultuurwerking. De redenen hiervoor zijn divers: de IGS'en zijn niet gebiedsdekkend, de mate van ondersteuning verschilt per regio, en het is soms moeilijk om aan te kloppen bij 1 IGS als je project nomadisch werkt en/of overlapt met meerdere IGS'en. Dit benadrukt de kans voor zowel huidige als toekomstige IGS'en om potentiële projectindieners te informeren, toe te leiden en te ondersteunen.

Vlaams niveau als hefboom voor de bovenlokale culturele ruimte

Centraal in de relaties tussen het lokaal, bovenlokaal en Vlaams niveau staat de voorgestelde toekomstvisie voor het binnenlands bestuur, ontwikkeld door het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing. Deze visie pleit voor minder, maar grotere en slagkrachtigere lokale besturen. Tegelijkertijd zal de Vlaamse overheid zich moeten reorganiseren om samen met de gemeenten de maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. Dit vraagt om een reorganisatie van de Vlaamse overheid, waarbij ze minder sturend, maar beter geïntegreerd en gebiedsgericht optreedt. Momenteel wordt de wisselwerking immers sterk bepaald door regelgeving en beoordeling.

Deze nieuwe rol kan een troef zijn voor IGS'en, omdat de Vlaamse overheid belangrijke hefboomen in handen heeft om de bovenlokale culturele ruimte te vormen.

- **De Vlaamse overheid neemt een regelgevende rol op:** Het nieuwe bovenlokaal cultuurdecreet vertrekt vanuit dezelfde krachtlijnen als het oude decreet van 15 juni 2018. Het wil een kwalitatieve, duurzame, diverse en geïntegreerde cultuurwerking uitbouwen, stimuleren en optimaliseren, en participatie bevorderen.

Met dit decreet erkent de Vlaamse overheid de kracht van intergemeentelijk samenwerken echter nog meer. De rol van de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking wordt verder versterkt:

- De IGS'en staan ook in voor de beoordeling van de 'kleine bovenlokale cultuurprojecten'.
- De IGS'en krijgen de mogelijkheid om in te zetten op een facultatieve deelwerking rond 'bovenlokale netwerken vrijetijdsparticipatie'.
- Een IGS moet niet langer bestaan uit 4 omliggende gemeenten, maar heeft wel een werkingsgebied van minstens 85.000 inwoners. Door deze maatregel wordt het decreet fusieproof gemaakt en is het afgestemd op de regiovorming.
- Aan de huidige subsidielijin wordt een subsidielijin voor 'kleine bovenlokale cultuurprojecten' toegevoegd. Die nieuwe subsidielijin zal operationeel zijn in 2027. Ze is laagdrempeliger en mikt op projecten tot maximaal 25.000 euro die maximaal 1 jaar duren. Alleen verenigingen die in een IGS-gebied gevestigd zijn, kunnen een subsi-

De ontwikkelingen in andere culturele subsectoren kunnen zeker kansen bieden voor de bovenlokale ruimte, maar vereisen wel afstemming.

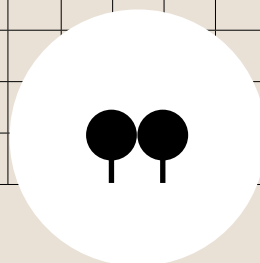
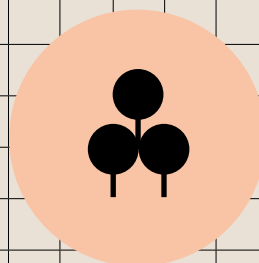
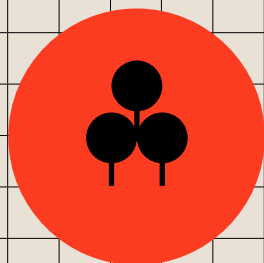
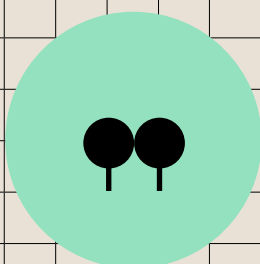
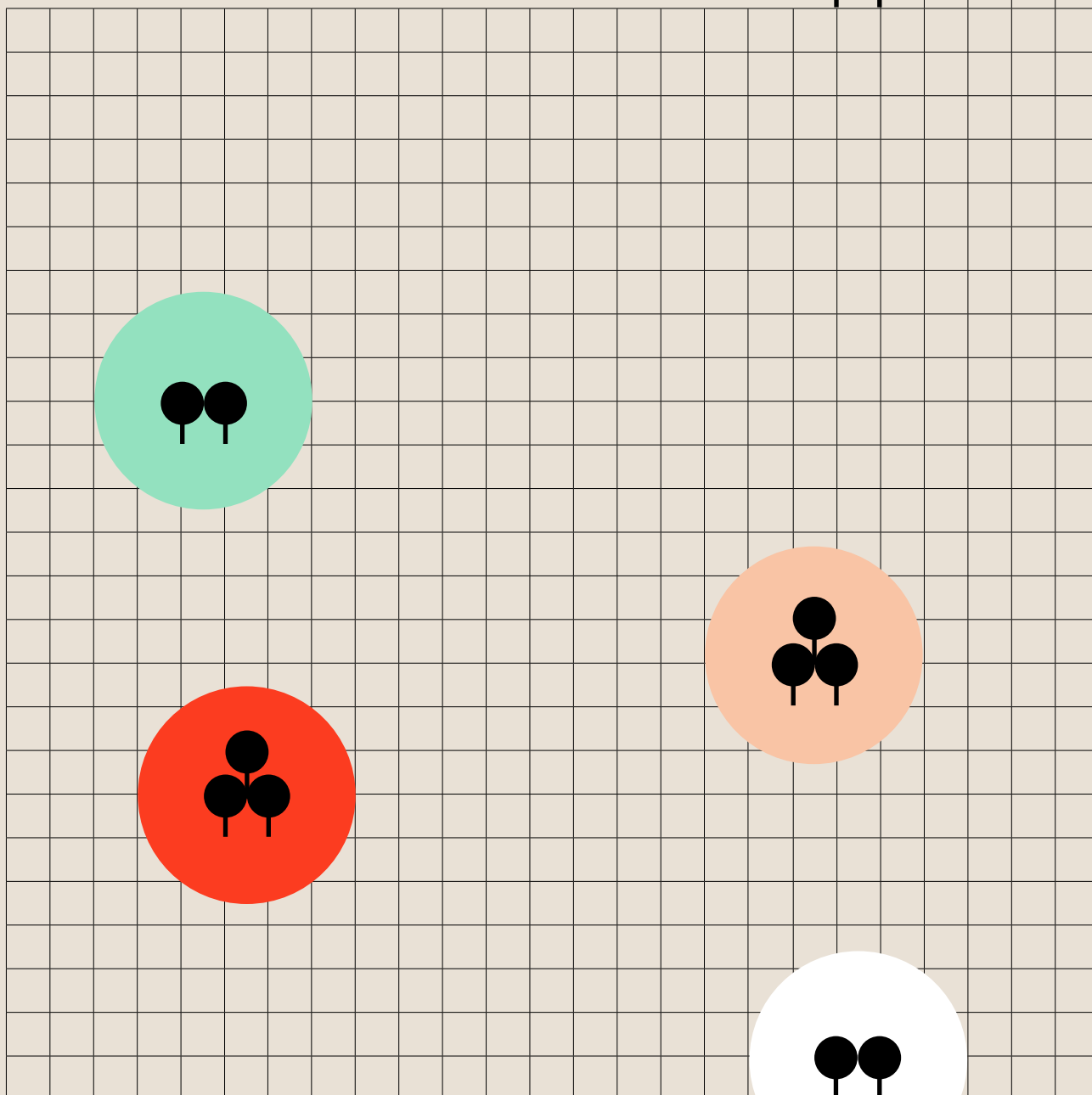
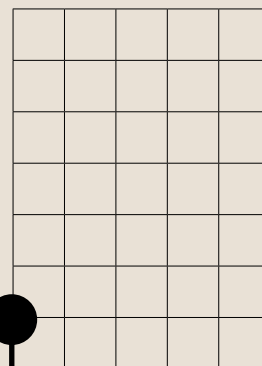
dieaanvraag indienen. Met deze extra subsidielijin wil de Vlaamse overheid voor kleinere initiatieven de drempel verlagen om een project in te dienen. Zo komt ze ook tegemoet aan de opmerkingen uit het culturele veld.

- **De Vlaamse overheid zet in op kwaliteitsbeoordeling vanuit verschillende commissies:** De kwaliteitsbeoordeling van de subsidieaanvragen in het kader van het bovenlokaal cultuurdecreet gebeurt door commissies van externe deskundigen. Die worden per subsidieronde samengesteld uit de pool van 'beoordelaars bovenlokale cultuurwerking'. De leden zijn voor een periode van 5 jaar aangesteld voor hun expertise in één of meerdere culturele sectoren, functies of disciplines, en/of voor hun totaalvisie op het bovenlokale culturele veld. Bij de samenstelling wordt ook rekening gehouden met geografische spreiding en diversiteit. De commissie beoordeelt de kwaliteit van de bovenlokale cultuurprojecten, onderzoekt de inhoudelijke en financiële aspecten van de aanvraag en gaat na of ze overeenkomen met de voorwaarden van het bovenlokaal cultuurdecreet.
- Voor de periode 2020-2025 heeft een commissie van externe deskundigen ook de aanvraagdossiers beoordeeld voor werkingssubsidies van IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking, evenals die van het steunpunt bovenlokale cultuur (OP/TIL).

Opmerkingen bij de rol van de Vlaamse overheid

- Tijdens de eerste jaren van de implementatie van het bovenlokaal cultuurdecreet zijn heel wat sectorale decreten herwerkt of vervangen. Deze ontwikkelingen in andere culturele subsectoren kunnen zeker kansen bieden voor de bovenlokale ruimte, maar vereisen wel afstemming. Het succes van de subsidiëerbaar bovenlokale cultuurprojecten hangt immers sterk af van deze evoluties. Sinds de introductie van de projectenlijn 'talentontwikkeling amateurkunsten' hebben we bijvoorbeeld minder aanvragen gezien vanuit de amateurkunstensector binnen het bovenlokaal decreet. Het effect van een ondersteuningslijn voor bovenlokale erfgoedprojecten vanuit cultureel erfgoed is moeilijk in te schatten.
- Uit de voortgangsrapporten van IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking blijkt dat de Vlaamse regelgeving niet altijd vertrekt vanuit dezelfde logica. Zo hebben erfgoedcellen een andere en langere geschiedenis dan de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden cultuur, en moeten ze in het kader van het cultureelerfgoeddecreet een ander soort verantwoording afleggen ten aanzien van de Vlaamse overheid. In vergelijking met de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking krijgen ze vanuit de Vlaamse regelgeving een scherpere omschrijving van hun taken en zetten ze meer in op een actorrol. Bij de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking staat de regierol echter centraal. Daarnaast zitten een aantal erfgoedcellen voor het zakelijke, organisatorische aspect in dezelfde juridische structuur als een intergemeentelijk samenwerkingsverband met een bovenlokale cultuurwerking. De inconsistentie in Vlaamse regelgeving kan bij de verantwoording tot verwarring leiden.

TOEKOMST PERSPECTIEF

10

**Bouwstenen voor
de bovenlokale
culturele ruimte**

Lokale besturen
zijn de sleutel

De IGS'en met een
bovenlokale cultuurwerking
en hun meerwaarde

Bovenlokale cultuurprojecten
als hefboom tot innovatie
en samenwerking

De snijlijn tussen bovenlokale
cultuurprojecten en IGS'en met
een bovenlokale cultuurwerking

Samengevat

10 **Bouwstenen voor de bovenlokale culturele ruimte**

In de voorgaande hoofdstukken schetsten we het bovenlokale culturele veld zoals het nu is. In onderstaande tekst presenteren we enkele aanbevelingen die de bovenlokale ruimte positief kunnen beïnvloeden. Deze aanbevelingen zijn richtingaanwijzers voor alle actoren die invloed hebben op het bovenlokale culturele veld, inclusief de culturele bovenbouw (waartoe OP/TIL behoort) en de Vlaamse overheid. Daarnaast geven we ook aan waar verder onderzoek interessant kan zijn. OP/TIL kan dit onderzoek in dialoog met de Vlaamse overheid en andere betrokken partners, verder uitwerken.

Veel in beweging

Op het moment dat wij deze eerste stap naar een landschapstekening opleveren, is er ontzettend veel in beweging dat ook invloed heeft op de bovenlokale ruimte. Dit is dus een interessant moment voor een nulmeting, maar tegelijkertijd is het nog wat te vroeg om een aantal evoluties goed te interpreteren.

Eenzijds zijn er een aantal bestuurlijke veranderingen, zoals het dossier regiovorming en de gemeentelijke fusietrajecten, die een invloed hebben op zowel bestaande als op nog op te starten IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking. Beide vertrekken vanuit een bestuurlijke logica en houden niet altijd rekening met de bestaande dynamiek rond culturele samenwerkingsverbanden. Als gevolg hiervan zullen een aantal intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking moeten stoppen. Een aantal onder hen hebben een uitzondering op de regiovorming aangevraagd en wacht nu op de uitkomst daarvan. Maar de beslissingen

over deze uitzonderingen worden pas in de loop van 2024 bekendgemaakt.

Anderzijds heeft het Vlaams Parlement begin maart 2024 een nieuw bovenlokaal cultuurdecreet goedgekeurd. Daarin zijn een aantal van onderstaande aanbevelingen opgenomen. De toekomst (en verdere monitoring) moet uitwijzen of hier de juiste klemtonen worden gelegd.

Lokale besturen zijn de sleutel

We zien dat lokale besturen zowel belangrijk zijn voor de bovenlokale cultuurprojecten als voor de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking. Ze zijn vaak indiener, toeleider, ondersteuner, maar bovenal 'partner' bij bovenlokale cultuurprojecten en 'kernpartner' van een intergemeentelijke samenwerking met bovenlokale cultuurwerking. IGS'en worden echt aangestuurd vanuit de lokale besturen.

Lokale besturen zijn bovendien 'potentiële sterkhouders' voor het uitbouwen van de bovenlokale culturele ruimte. Maar dan moeten ze ook sterk genoeg staan. En dat is niet altijd het gevoel dat leeft. De decentralisatie biedt wel meer autonomie aan gemeenten, maar de maatregelen vanuit het bovenlokaal cultuurdecreet ondervangen niet alle noden die leven bij lokale cultuurambtenaren. Uit de focusgroepen (januari 2022) die OP/TIL organiseerde, blijkt immers dat veel gemeenten zich op zichzelf terugplooiën en het contact en de uitwisseling met cultuurcollega's missen. De IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking zijn op dit moment dan ook nog niet gebiedsdekkend. En ook de bovenbouw cultuur (waaronder OP/TIL) moet de ondersteuning van lokale actoren nog verder uitbouwen en afstemmen.

Lokale besturen zijn de sleutel

AANBEVELING											

Versterk en ondersteun wat lokaal leeft

Lokale besturen zijn de sleutel tot bovenlokaal werken, zowel voor organisaties op hun grondgebied als bij de vorming van IGS'en. Maar zoals hierboven beschreven, blijft de nood aan een Vlaams beleidskader bestaan. Vanuit die vaststelling vinden we het vanuit OP/TIL dan ook belangrijk dat de Vlaamse overheid voeling blijft houden met wat er lokaal leeft en beweegt. Niet om de lokale autonomie te beïnvloeden, maar wel om nieuwe beleidskaders af te stemmen op lokale noden, zodat de verschillende beleidskaders elkaar versterken.

Verder is het versterken en ondersteunen van de lokale bestuurskracht op het vlak van cultuur een noodzaak voor een goede bovenlokale werking, zoals ook aangegeven door Janssens en Derynck in het rapport 'Toekomstvisie op het lokaal en binnenlands bestuur in Vlaanderen'⁹¹: Lokale besturen moeten worden versterkt om hun externe bestuurskracht te vergroten. Dit stelt hen in staat om echt mee te wegen op een intergemeentelijke samenwerking.

Daarnaast is er nog groeimarge voor de ondersteuning van bovenlokale cultuurprojecten door lokale besturen. De voorstudie 'Wat zijn de kenmerken van bovenlokale culturele organisaties'⁹² benadrukt ook het belang van lokale overheden als bondgenoot en wegwijzer, aangezien zij het meest nabije aanspreekpunt zijn voor lokale organisaties. Recente bevragingen⁹³ in het kader van deze oefening bevestigen eveneens dit belang. Door het lokale veld te versterken, creëer je een essentiële humuslaag in het ecosysteem van bovenlokale cultuurprojecten.

91 De Rynck F. en Janssens L. (Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing). (2023). Visie op de toekomst van het lokaal en binnenlands bestuur in Vlaanderen.

92 Doenker. (2021). Wat zijn de kenmerken van bovenlokale culturele organisaties?

93 Doenker. (2023). Dynamieken bij bovenlokale cultuurprojecten. Verslag van focusgroepen OP/TIL.

AANBEVELING											

Stimuleer bovenlokale samenwerking door lokale besturen te versterken

Wanneer lokale besturen geloven in de meerwaarde van bovenlokaal werken, kunnen ze een belangrijke hefboom zijn voor bovenlokale initiatieven. Daarom is het cruciaal om hen actief te betrekken bij de bovenlokale cultuurruimte. Hierin ligt een opdracht voor het steunpunt OP/TIL. Lokale besturen moeten immers beter worden toegeleid naar informatie over de bovenlokale projectsubsidielij. OP/TIL kan de lokale besturen ook versterken door hen de nodige tools aan te bieden, waardoor zij de projectindieners zelf goed kunnen ondersteunen. Met de juiste informatie kunnen lokale besturen correct doorverwijzen, naar bijvoorbeeld het IGS of naar OP/TIL. Daarnaast is het belangrijk om de meerwaarde van intergemeentelijk samenwerken voor het lokale cultuurveld nog meer in de kijker te zetten, en de lokale besturen te stimuleren tot meer structurele samenwerking.

De Vlaamse overheid kan nog meer optreden als een stimulerende en faciliterende kracht om regionale samenwerking aan te moedigen. Een helder, afgebakend kader en (meer) financiële stimulansen, waarbij ook rekening wordt gehouden met grotere samenwerkingen, kunnen intergemeentelijk samenwerken voor cultuur verder aanmoedigen.

AANBEVELING																								
<h2>Maak gebruik van de reeds aanwezige regionale dynamiek</h2>																								

De kandidatuur van verschillende centrumsteden zoals Brugge, Leuven, Gent en Kortrijk rond de titel van Europese Culturele Hoofdstad 2030 stimuleert regionale dynamiek en samenwerking. Hier gaat de samenwerking minder om efficiëntiewinst of middelen, maar om uitstraling: de centrumstad is zich bewust van de regio om zich zo op de kaart te zetten en te profileren.

Voorstel bijkomend onderzoek

De kandidatuur voor Europese Culturele Hoofdstad 2030 is een interessante stimulans voor verdere verkenning en onderzoek.

Het steunpunt OP/TIL kan hierbij een rol spelen. Tegelijkertijd moeten we kijken hoe we deze dynamiek kunnen benutten om ook in deze regio's over te gaan tot een meer gestructureerde samenwerking.

AANBEVELING																								
<h2>Zet de meerwaarde van intergemeentelijk samenwerken in de kijker</h2>																								

Zet de meerwaarde van intergemeentelijk samenwerken in de kijker

Bij lokale cultuurambtenaren en beleidsmakers is het van belang om de persoonlijke relaties en het onderling vertrouwen op te bouwen. Dit creëert een gunstig klimaat voor samenwerking. Het is een gemeenschappelijke uitdaging voor de verschillende (bovenbouw)spelers om formele én informele netwerken en platformen te stimuleren. Hier vinden lokale cultuurdiensten, ambtenaren en politici elkaar om informatie en ervaringen uit te wisselen, en de samenwerkingsmogelijkheden stap voor stap te verkennen.

De provinciale cultuurbevoegdheden en de bijhorende intervisie worden in dit kader sterk gemist, vooral in gebieden waar weinig tot geen regionale samenwerking bestaat en dus ook geen waardige opvolger voor de provincie binnen het beleidsdomein aanwezig is.

Het is cruciaal om zowel op politieke steun als op de betrokkenheid van ambtenaren in te zetten. Lokale ambtenaren spelen een belangrijke rol bij het overtuigen en creëren van politieke wil voor regionale cultuursamenwerking. Het is dus essentieel dat beide partijen voldoende engagement en gedragenheid (kunnen) ontwikkelen.

AANBEVELING																				

Voorzie een transparant financieringsmodel

Overtuigd zijn van samenwerking is één ding, maar de middelen zijn krap. Dus is ook de manier van financieren belangrijk. Het huidige decreet voorziet een maximale subsidie van 100.000 euro voor elke IGS met een bovenlokale cultuurwerking, waarbij de lokale besturen een één-op-één cofinanciering bieden (1 euro voor 1 euro). Dit model stimuleert de vorming van grotere samenwerkingsverbanden niet.

Bij het ter perse gaan van deze landschapstekening is het nieuwe decreet een feit. Vanaf nu geeft Vlaanderen 0,9 euro per inwoner met een minimum van 100.000 euro. Aan lokale besturen wordt een bijdrage van 75% gevraagd. Pas bij het volgende indienmoment zullen we zien of deze aanpassing haalbaar is voor de lokale besturen.

AANBEVELING																				

Versterk en vertrouw de bovenlokale bestuurskracht

Het intergemeentelijk niveau is een interessante schaal voor bestuurskracht, kennisdeling, experiment en innovatie voor het beleidsdomein cultuur. Om de bovenlokale cultuurruimte meer te laten bloeien, is het belangrijk om dit niveau te versterken met competenties, beslissingskracht en middelen, en om vertrouwen te tonen. Dat kan de Vlaamse overheid doen door bijvoorbeeld duidelijkheid te geven over de manier waarop en de mate waarin er verantwoording moet worden afgelegd.

Voorstel bijkomend onderzoek

Voor de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking blijft het een uitdaging om de effecten van de beleidsmatige ontwikkelingen verder op te volgen. Want welke invloed zullen de regiovorming, lopende en toekomstige fusies en een uitrol van de toekomstvisie van het binnenlands bestuur hebben op de ontwikkeling van de huidige IGS'en en op het toekomstige IGS-landschap?

Ook de beleidsevoluties in aangrenzende culturele subsectoren kunnen een bepalende invloed hebben op de deelwerkingen binnen een IGS. Rond de mate van samenwerking tussen de deelwerkingen van een IGS en de uitdagingen die deze deelwerkingen met zich meebrengen, kunnen we zeker nog verdiepend werk verrichten.

Bovenlokale cultuurprojecten als hefboom tot innovatie en samenwerking

Het bovenlokaal cultuurdecreet stimuleert de bovenlokale culturele ruimte door projectwerking, via subsidies, en door kansen te geven. In de afgelopen tijd zagen we meer dan 250 bovenlokale cultuurprojecten ontstaan: een bloeiend bovenlokaal cultuurveld!

Voorstel bijkomend onderzoek

Op het moment dat deze publicatie in druk gaat, zijn er alweer 3 indienrondes van bovenlokale cultuurprojecten gepasseerd en is de eerste ronde van de (tijdelijke) kleinschalige projectenlijn al afgerond. Het spreekt voor zich dat we blijvend inzetten op de monitoring van deze projecten. We willen weten wie de indieners zijn, hoe de slaagkansen zijn, vanuit welke regio's en subsectoren de aanvragen komen, en welke beleidsprioriteiten worden nagestreefd. Allemaal informatie die we op permanente basis willen bijhouden. Ook het effect van het tijdelijk reglement en – verder in de tijd – het nieuwe decreet volgen we graag van dichtbij op.

AANBEVELING									

Voorzie mogelijkheden voor structurele bovenlokale werkingen

Projectmatig samenwerken blijkt niet voor alle organisaties evident. De Vlaamse overheid heeft echter belangrijke hefboomen in handen waarmee ze de bovenlokale culturele ruimte kan vormgeven. Zo zou de Vlaamse overheid kunnen aansturen op de ontwikkeling van een structurele bovenlokale cultuurwerking. Dit zou echter de vraag naar de bepalende parameters voor dergelijke structurele bovenlokale werkingen opnieuw doen rijzen. Andere opties zijn het loslaten van de maximale looptijd van projecten, die momenteel drie jaar is, of het vaststellen van een duidelijk kader met de lokale overheden, zodat helder is wie welk type organisaties ondersteunt.

AANBEVELING									

Blijf inzetten op de subsidielijn 'bovenlokale cultuurprojecten'

De subsidielijn voor bovenlokale cultuurprojecten lijkt zijn doel niet te missen. Het bovenlokaal cultuurdecreet wordt geapprecieerd in het brede culturele veld, omdat het ruimte biedt voor experiment, vernieuwing én ruimte om te falen. Het resultaat is immers niet het belangrijkste, je wordt er niet op afgerekend.

Vaak is de subsidie de eerste opstap naar professionalisering en bevordert het de kwaliteit van de projecten. De manier waarop de Vlaamse overheid hiermee omgaat, wordt dus geprezen. De indieners van goedgekeurde projecten pleiten dan ook voor een verderzetting en blijvende ondersteuning op dezelfde wijze.

Ook het aantal indienmomenten (minimaal 2) blijft het best behouden en wordt idealiter zelfs nog opgedreven, om beter aan te sluiten bij de realiteit van de projectwerking.

Voorstel bijkomend onderzoek

Gezien de vraag naar werkingssubsidies van een aantal organisaties die structureel op bovenlokaal niveau werken, kan het interessant zijn om te onderzoeken wat de voor- en nadelen zijn van structurele of projectmatige subsidies. Bij welke subsidies krijgen individuele organisaties de meeste ontwikkelingskansen?

Het kan ook de moeite waard zijn om een aantal afgeronde projecten verder te blijven volgen. Zijn er blijvende resultaten na het project? Wordt het project ingebed in de reguliere werking of wordt het verder uitgerold in andere regio's? Laat ons de effecten op langere termijn en de strategieën rond het verduurzamen van een project verder onderzoeken.

AANBEVELING																																				

Zorg voor afstemming tussen de verschillende decreten binnen het beleidsdomein cultuur

Een ander knelpunt voor de bovenlokale cultuurprojecten is de verkokering van middelen en bevoegdheden bij de overheden. Omdat het decreet sterk de nadruk legt op samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen zoals jeugd, onderwijs, welzijn ... bevinden heel wat projecten zich op de snijlijn met die andere domeinen. Dat bemoeilijkt bijvoorbeeld het streven naar de verduurzaming van een project.

Het samenwerken met partners uit andere culturele subsectoren of andere beleidsdomeinen brengt daarnaast ook uitdagingen op het gebied van analyse en monitoring met zich mee. Samenwerkingsprojecten hebben vaak een horizontale structuur, waarbij macht wordt gedeeld en meerdere organisaties gezamenlijk actie ondernemen. Dit botst echter met de huidige aanvraagprocedure, waarbij slechts 1 aanvrager moet verantwoorden waarom er wordt afgeweken van de reguliere werking, terwijl dit eigenlijk geldt voor meerdere organisaties. Hierdoor krijgen we nu geen goed zicht op de bestaande partnerschappen, de verschillende indieners/deelnemers aan een project en de impact van de transversale samenwerking. De vraag kan ook gesteld worden of ook niet-culturele spelers moeten kunnen indienen op de projectlijn, gezien het decreet transversaliteit stimuleert en dus een meer flexibel veld creëert.

Daarnaast botsen we bij de verschillende culturele subsectoren ook op verschillende terminologieën. Het woord 'bovenlokaal' wordt in de verschillende culturele decreten anders gebruikt. En ook 'transversaal samenwerken' is geen geijkte formule binnen de Vlaamse overheid. Denk maar aan: bovenlokale erfgoedcellen en projecten binnen het cultureel erfgoeddecreet of aan de boven-

lokale cultuurprojecten binnen het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Het is dus belangrijk om de terminologie binnen de cultuurdecreten beter af te stemmen en het bovenlokaal cultuurdecreet goed te stroomlijnen met andere ondersteuningslijnen uit bijvoorbeeld het cultureel erfgoed en sociaal-cultureel werk, maar ook met aangrenzende sectoren zoals jeugd, onroerend erfgoed ...

Voorstel bijkomend onderzoek

In deze publicatie hebben we al beperkt in kaart gebracht dat projectindieners ook vaak gebruikmaken van andere Vlaamse subsidielijnen. Maar is er een doorstroom van het ene decreet naar het andere? En hoe beïnvloeden wijzigende beleidskaders het bovenlokaal cultuurdecreet? Het zou interessant zijn om de relatie tussen de Vlaamse decreten verder uit te diepen in samenwerking met andere bovenbouworganisaties.

De snijlijn tussen bovenlokale cultuurprojecten en IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking

AANBEVELING										
<h3>Voorzie voldoende middelen voor boven-lokaal samenwerken</h3>										
<p>Op dit moment is er voldoende budget voor de bovenlokale cultuurprojecten en de IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking. Bij deze laatste subsidielijnen wordt in het nieuwe decreet zelfs de gevraagde indexering voorzien. Maar het decreet heeft nog groeipotentieel, voor zowel de projecten als voor de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking, die bij voorkeur Vlaanderen-gebiedsdekkend zouden moeten worden.</p> <p>En er zijn ook uitdagingen in het lokale cultuurbeleid, waar de basis- en humuslaag voor projecten en IGS'en zich bevindt.</p>										

Wanneer het veld groeit, groeien ook de uitdagingen voor het steunpunt OP/TIL. Het blijft dus een aandachtspunt om voldoende middelen te blijven voorzien.

AANBEVELING										
<h3>Stimuleer de wisselwerking tussen bovenlokale cultuurprojecten en IGS'en</h3>										
<p>In deze publicatie hebben we vanuit OP/TIL een opdeling gemaakt tussen projecten en IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking. Maar het is duidelijk dat er ook interactie tussen beide bestaat. We zien bijvoorbeeld dat in regio's waar het IGS sterk inzet op de ondersteuning van project-indieners, dit ook leidt tot meer (goedgekeurde) dossiers.</p>										

In het nieuwe decreet zullen IGS'en trouwens zelf projectsubsidies kunnen aanvragen en advies kunnen verlenen bij de projectsubsidies voor kleinschalige bovenlokale cultuurprojecten. Sterke IGS'en met een goed onderbouwd ondersteuningsbeleid spelen een cruciale rol bij het aantrekken van subsidies naar hun regio en het stimuleren van de bovenlokale dynamiek. Het is essentieel om IGS'en met een bovenlokale cultuurwerking verder te begeleiden en te stimuleren in deze rol.

SAMENGEVAT

We hebben de indruk dat het tijdelijk en experimenteel reglement voor kleinschalige bovenlokale cultuurprojecten en het nieuwe bovenlokaal cultuurdecreet reeds een aantal van de gesignaleerde aanbevelingen aanpakken. Daarnaast zien we ook nog heel wat potentieel om de culturele bovenlokale ruimte verder uit te bouwen.

De lokale besturen zijn de spil en de sleutel tot een bloeiende bovenlokale cultuurruimte, maar net daar liggen de meeste uitdagingen. Zij moeten worden gestimuleerd om bovenlokaal samen te werken – als ondersteuner, projectmatig en structureel. Dit kunnen we doen door de meerwaarde in de kijker te zetten en door financiële stimulansen te bieden.

Het effect van de ingevoerde veranderingen en de openliggende kansen, zal echter pas over enkele jaren duidelijk worden. Daarom blijft het belangrijk om het geheel nauwlettend te monitoren, open te communiceren en informatie uit te wisselen tussen alle betrokken partijen: projectindieners, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking, het steunpunt OP/TIL, het departement CJM, het kabinet van de minister van Cultuur en de verschillende beoordelingscommissies binnen het decreet. Samen vormen zij het kader van de bovenlokale culturele ruimte.

We zijn heel benieuwd naar de verdere groei en bloei van de bovenlokale culturele ruimte. Een ruimte waar intens wordt samengewerkt om cultuur voor iedereen te realiseren. Vanuit OP/TIL zetten we verder in op een sterke ondersteuning. Samen gaan we voor een dynamisch bovenlokaal cultureel veld.

Lijst met afkortingen

BBC

beleids- en beheerscyclus

BVR

Besluit van de Vlaamse Regering

CVBA

coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid

Departement CJM

Departement Cultuur, Jeugd en Media

DKO

Deeltijds Kunstonderwijs

DVV

dienstverlenende vereniging

ELZ

eerstelijnszones

EU-SILC-enquête

de EU-statistiek van inkomens en levensomstandigheden

IGCS

intergemeentelijke culturele samenwerking

IGS

intergemeentelijk samenwerkingsverband

IOED

intergemeentelijke onroerendergoeddienst

IVEBICA

intergemeentelijke Vereniging voor Bibliotheekwerking, Cultuur en Academie voor Deeltijds Kunst- onderwijs

NOE

Netwerk Onroerend Erfgoed

OKI

onderwijs kansarmoede-indicator

SBW

Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing

VGC

Vlaamse Gemeenschapscommissie

VIA

Vlaamse Intersectorale Akkoorden

Legende met verklarende woordenlijst

Bovenlokaal: Wat het lokale, het louter gemeentelijke en stedelijke niveau overstijgt zonder een weerslag te hebben op de hele Vlaamse gemeenschap (cfr. Bovenlokaal Cultuurdecreet).

Cultureel: Betrekking hebbend op cultuur, Cultuur is een verzameling van producten, culturele expressies of culturele tekens. Denk niet alleen aan kunstwerken, maar bijvoorbeeld ook aan eetgewoonten, gebruiksvoorwerpen of manieren van spreken.

Ruimte: De plaats waarin we (mentaal en fysiek) bewegen.

Lokale context: Betrekking hebbend op het gemeentelijke niveau, het communale.

Culturele dynamieken: De beweging of veranderingen in het culturele veld.

Netwerken: Een verzameling van mensen die elkaar kennen of organisaties die vaak met elkaar samenwerken.

Samenwerkingsverbanden: Het geheel van afspraken over de manier waarop twee of meerdere partijen samenwerken (i.e. geformaliseerde netwerken).

Beleid: Het geheel van afspraken die overheden maken over bepaalde zaken en die als richtlijn gebruikt worden.

Beleidsniveau: De verschillende lagen in een politieke of wettelijke beslissingshiërarchie.

Beleidsdomeinen: Het geheel van regels en inzichten over de uitvoering van wettelijke taken van een bestuursorgaan met welbepaalde bevoegdheden. B.v. Cultuurbeleid, sportbeleid, etc. De Vlaamse overheid bestaat uit verschillende overheidsdiensten, die gegroepeerd worden in 10 beleidsdomeinen. Binnen elk beleidsdomein is er een departement en zijn er verschillende agentschappen.

Sectoren: De verschillende vormen, uitingen of richtingen van cultuur, namelijk kunsten, cultureel erfgoed, circus-kunsten, amateurkunsten, en sociaal-cultureel werk. Dit laatste omvat zowel het lokaal cultuurbeleid, het volwassenenwerk als het jeugdwerk met uitzondering van hetgeen ressorteert onder het decreet van 2 december 2017 houdende de subsidiëring van bovenlokaal jeugdwerk, jeugthuizen en jeugdwerk voor bijzondere doelgroepen;

Deelnemers focusgroepen, overleg en gesprekken

Stuurgroep

Data overleg: 20 april 2022, 31 mei 2023, 7 november 2023

Samenstelling: Bart Pluym, Mieke Ackx en Joris Eeraerts (departement CJM), Wouter Rogiers (Kabinet minister Jambon), Lien Verwaeren, Gwennan Dekens en Benedikte De Vos (OP/TIL)

Klankbordgroep

Data overleg: 28 april 2022, 27 oktober 2022, 16 februari 2023, 6 juni 2023, 11 oktober 2023, 27 november 2023.

Samenstelling: Tom Ruelle (Kunstenpunt), Mieke Ackx (Departement CJM), Guy Redig (raad van bestuur OP/TIL), Jo Sollie (IGS Cultuur Noordrand) Barbara Delft en Elke Verhaeghe (De Federatie), Marc Jans (Socius), Nele Provoost (Cultuur- en erfgoedplatform BIE), Wouter Rogiers (Kabinet minister Jambon) Eddy Frans (raad van bestuur OP/TIL), Alexander Vander Stichele (FARO) – Ben Verstreyden en Bart Ketelslegers (Demos vzw).

Diepte-interviews

Interview met Bart Caron, 1 september 2022

Interview met Filip De Rynck, 12 september 2022

Interview met Annelies Thoelen, 22 augustus 2022

Interview met Lieven Janssens, 18 oktober 2023

Mapping bovenlokale projecten

Focusgroep 1

Datum en locatie: 5 december, Brugge

Aanwezigen: Jolle Desloover (muziekcentrum Track, Stad Kortrijk), Guido Declerck (La Baracca), Kasper Verhelst (Remorque), Lothar (diverse projecten Erfgoedlab Damme), Pamela Evbuomwan en Wannes Loosveld (Do vzw, Cultural Crossing, Brugge), Renaat Decraemer en Philip (Zanglust), Louise Vermeersch (erfgoedcel Dieper Graven in het Geheugen, Comeet), Paul Warlop (Koninklijke Gilde St Sebastiaan Torhout vzw, project Schot in de Roos), Trui Dewaele, Karel Plateau.

Focusgroep 2

Datum: 6 december, Antwerpen

Aanwezigen: Geert De Coninck (Zonzo Compagnie), De Pourcq Tine (Mestizo Arts Platform (Fiëbre vzw), Lars Senders (Hrins), Geert Verbist (STORMLoop vzw), Annelies Boelens (Bad van Marie), Liza Renders (OPENDOEK)

Focusgroep 3

Datum: 8 december, Gent

Aanwezigen: Emma Petillion (De Republiek), Liesbet Daeninck (Relaas vzw), Mien Bogaert en Liza Dedapper (OPERAWERF 113), Ann-Sophie Dewaele (Girls go BOOM), Katrijn De Bleser (Circusatelier Sarakasi vzw), An Van den Bergh (Het Scheldeoffensief), Nele keukelier (Gouvernement), Helena Calleeuw (VIVES), Stef Van Bellingen (WARP), Leontien Allemeersch (Kunstenplatform PLAN B)

Focusgroep 4

Datum: 12 december, Leuven

Aanwezigen: Mirthe Demaerel (Cas-co), Annelore Camps (Allez, Chantez!, Madeleine vzw), Jan Op de Locht (GC De Linde), Jasmien Ceulemans (RADAR Mechelen), Jochen Smets (WESP), Minne Maaren (Het nieuwstedelijk) Johan Buytaert (DE KLEINE EXPEDITIE vzw) Susie Vertongen (Carmina vzw), Isabel Grillet (Carmina vzw), Jasper Steurs (CC De Factorij – pARTkoer)

Focusgroep 5

Datum: 15 december, Hasselt

Aanwezigen: Lies Cuyx (CC Muze), Luk Indestegee (Volkskunde Limburg), Ann Leemans (vzw LA:CH)

Digitale focusgroep over resultaten

Datum: 17 januari 2023

Aanwezigen: Elsie Roose (Circusatelier Woesh), Voets Kevin (HERMESensemble), Luk Indestegee (Limburgs Volkskundig Genootschap), Johan Buytaert (De kleine expeditie), Susie Vertongen (Carmina vzw), Liza Renders (OPEN DOEK), Leen Jansen (museum DE MINDERE), Lothar Casteleyn (Stad Brugge).

Kloofanalyse bovenlokale projecten

Focusgroep met culturele bovenbouw

Datum: 25/05/2023

Aanwezig: Matilde Ruppert (Circuscentrum), Elke Verhaeghe (De Federatie), Tom Ruetten (Kunstenpunt), Jessica Jacobs (VVBAD)

Aparte bevraging met culturele bovenbouw:

Datum	Naam organisatie	Naam persoon
28 juni	FARO	Gregory Vercauteren
28 juni	Formaat	Jelva Van Vooren
23 augustus	Bataljong	Saar De Wulf
10 oktober	Cult!	Leen Vanderschueren

Online focusgroep antennes

Datum: 26/06/2023

Aanwezig: Gianni Canu (regiocoördinator Vlaams-Brabant, Internationaal Comité), JoSolie, IGS Noordrand, Leen Gos (IGS Ecrú), Line Putseys (coördinator burgemeestersoverleg Brugge en Middenkust), Lien Urmel (Erfgoed Vlaamse Ardennen), Luc Feusels (Plattelandscentrum en commissielid projecten), Annemie Geerts (De Veerman), Angela Schellekens (Trappelend Talent), Iris Steen (Regionale Landschappen)

Gesprekken met amateurkunsten

Datum	Naam organisatie	Naam betrokkenen
	VLAMO	Jan Matthys
14/06/2023	Kunstwerkt	Luk Tas en Anton De Boes
28/6/2023	VI.BE	Stijn Lemaire
5/7/2023	OPENDOEK	Joke Quaghebeur
06/07/2023	BREEDBEELD	Wouter Van Springel
06/07/2023	Danspunt	Koen Allary
30/08/2023	Koor en Stem	Jeroen Keymeulen

Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden

Focusgroep witte vlekken

Datum: 28 september, Brussel

Aanwezigen: Pieter Taccoen (Herent), Jan Leconte (Ronse), Jo Van Tassel (Destelbergen), Sofie Hedebouw (Zedelgem), Bram Ghyoot (Stad Gent), Veerle Anthonis (Schoten), Ilya Deroey (Brasschaat).

Focusgroep met intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking (IGS)

Thema: terugkoppeling eerste resultaten + input voor omgevingsanalyse landschapstekening

Datum: 24 oktober 2023, Brussel

Aanwezigen: Sara Broucke (Viertoren) Kim Nevelsteen (Stuifzand) Elke Clompen (Cultuurtuin WAAS), Leen Gos (ECRU), Elke Verbeke (co IJzervallei), Jo Sollie (IGS Cultuur Noordrand), Hilde Weygaerts (Vrijetijdsregio Druivenstreek), An Bouckaert

(DVV Midwest), Falke Lambrechts (cultuurregio de Merode), Marnix Theys (Zuidwest), Marthe Bulckaen (CO7), Jolien Verroeye (Cultuurregio Leie Schelde), Ellen Van Laecke (Ginter), Nele Provoost (CO7), Greet Melis (COMEET), Marjoleine Delva (Cultuur- en Erfgoedplatform Midwest), Koen De Keukeleire (Route 42), Wannes De Laender (Zuidrand).

Online focusgroep met intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een bovenlokale cultuurwerking (IGS)

Thema: SWOT over IGS'en

Datum: 30 november 2023

Aanwezigen: Stien Roes (Projectvereniging Neteland), Leen Gos (ECRU), Hilde Weygaerts (Vrijetijdsregio Druivenstreek), Kim Nevelsteen (Stuifzand), Nele Provoost (CO7), Greet Melis (COMEET), Wannes De Laender (Cultuurregio Zuidrand), Stefan Beeldens (De Zuidrand), Tom Van de Velde (Dijk92), Jo Sollie (Cultuur Noordrand), Sarah Snoeck (Zuidwest), Jolien Verroeye (Cultuurregio Leie Schelde), Sara Broucke (Viertoren), Ann Bouckaert (DVV Midwest), Marjoleine Delva (Cultuur- en erfgoedplatform Midwest), Elke Verbeke (Viertoren), Falke Lambrechts (de merode).

Diepte-interviews onderzoek centrumsteden

Regio Limburg: stad Genk (schepen cultuur en directeur cultuur), gemeente Heusden-Zolder (schepen cultuur en directeur en medewerker CC). **Denderregio:** stad Aalst (diensthoofd cultuur en diensthoofd bibliotheek), stad Ninove (diensthoofd CC en bibliotheek), Dijk92 (regionaal cultuurcoördinator).

Focusgroepen onderzoek centrumsteden

Regio Rivierenland: stad Mechelen (schepen cultuur, afdelingshoofd lokaal cultuurbeleid, coördinator bibliotheek, coördinator beleidsontwikkeling kunst, erfgoed en participatie), gemeente Bonheiden (stafmedewerker programmatie en communicatie, afdelingshoofd vrije tijd). **Regio Midwest:** stad Roeselare (schepen cultuur, directeur CC, directeur bib, beleidsmedewerker cultuur en erfgoed), gemeente Hooglede (burgemeester, medewerker cultuur en vrije tijd), Midwest-Bie (medewerker).

Methodologie van gevoerd onderzoek

Voorstudie 'Wat zijn de kenmerken van structurele bovenlokale organisaties?'

Uitgevoerd in het najaar van 2020. In de voorstudie ging OP/TIL in dialoog met experts en ervaringsdeskundigen uit het veld. Tijdens 4 regionale focusgroepen, twee overkoepelende focusgroepen en een forum hoorden we alles samen ongeveer 50 mensen uit het werkveld.

Bevraging indieners subsidie voor bovenlokale cultuurprojecten

Een bevraging van alle projectindieners uit de 1ste, 3de en 7de en 8ste indienronde, verstuurd door het departement, gaf meer inzicht in de motivaties en ondersteuningsnoden van projectaanvragers.

De responsgraad van deze opeenvolgende bevragingen lag op 52% (1ste indienronde), 69% (3de indienronde) en 40,5% (7de en 8ste indienronde).

Discoursanalyse goedgekeurde projecten ronde 1 tot en met 6

Binnen de documentanalyse werden de 166 goedgekeurde dossiers gescreend op de inhoud van 3 (afgebakende) vragen. Deze vragen zijn:

- Bespreek de bovenlokale schaalgrootte, reikwijdte en relevantie van het project
- Geef aan met welke partners binnen en/of buiten de culturele sector je samenwerkt en waarom je voor hen gekozen hebt. Beschrijf ook concreet waaruit de samenwerking bestaat en wat de meerwaarde ervan is
- Vink aan als de resultaten van het project verankerd worden in de dagelijkse werking van je organisatie of elders' Antwoord: ja/nee
'Indien ja, beschrijf op welke manier de resultaten duurzaam worden verankerd

De kwalitatieve info uit deze analyse werd zoveel mogelijk gekwantificeerd.

Om te achterhalen welke verschillende betekenissen aanvragers toekennen aan de term bovenlokaal en aan de begrippen bovenlokale reikwijdte, schaalgrootte en relevantie, en

hoe er invulling wordt gegeven aan het verduurzamen van de resultaten van het project, gingen we als volgt te werk:

Uit lezing van een 10-tal random gekozen dossiers zijn mogelijke invullingen opgesomd. We lieten dezelfde dossiers door meerdere collega's lezen, om de juistheid, duidelijkheid en volledigheid van deze categorieën aan te passen en /of aan te vullen. Vervolgens werden alle 166 dossiers gelezen en werd per dossier aangevinkt of het desbetreffende argument is aangehaald door de aanvrager. We beperkten ons hier tot de vraag 'Bespreek de bovenlokale schaalgrootte, reikwijdte en relevantie van het project' binnen het aanvraagdossier in KIOSK. Dat betekent dat een argument dat niet is gegeven in het antwoord op deze vraag, maar misschien wel elders in het dossier, niet is geturfd.

Focusgesprekken met organisatoren van goedgekeurde bovenlokale projecten

We nodigden alle indieners met een goedgekeurd project in ronde 1 tot en met 6 uit, in totaal zijn dat 147 unieke aanvragers. 54 personen schreven zich in, in totaal namen 44 personen effectief deel. We hoorden dus de stem van een klein derde van alle indieners met een goedgekeurd project in ronde 1 tot en met 6.

In deze focusgroepen stond dialoog en gedachtewisseling centraal. Aan de hand van een reeks "gespreksstarters" werd gepolst naar verschillende standpunten en visies. Na 5 regionale focusgroepen hielden we ook een digitale 6e focusgroep waarin de eerste inzichten uit de focusgroepen gedeeld zijn en we verder in dialoog gingen over de onderzoeksvragen voor de landschapstekening.

Onderzoek naar de rol van de Vlaamse centrumsteden in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden binnen het beleidsdomein Cultuur

Het onderzoek werd uitgevoerd door de KULeuven, Instituut voor de Overheid. Er werd geopteerd voor een kwalitatieve onderzoeksbenadering.

Na een uitvoerig vooronderzoek (desk research naar de (inter) nationale academische literatuur, relevante beleidsdocumenten en online beschikbare informatie), werd overgegaan tot brede gesprekken, gebundeld in focusgroepen. Concreet werden in de periode augustus-september 2023 twee focusgroepen afgenomen: één binnen een regio met en één binnen een regio zonder actieve samenwerking tussen een centrum-

stad en de omliggende gemeenten. Hierin werden telkens leidende politici en ambtenaren vanuit beide invalshoeken (stad/gemeente) opgenomen.

Ter verdieping van de inzichten die werden opgedaan in de focusgroepen, werden acht semi-gestructureerde interviews afgenomen, opnieuw binnen een regio met en een regio zonder actieve samenwerking, zij het andere regio's dan bij de focusgroepen. De ervaringen van de betrokken stakeholders zijn anoniem verwerkt.

Aan de hand van deze focusgroepen en interviews werden actuele uitdagingen en ontwikkelingen geformuleerd die de verschillende lokale besturen confronteren met hun eigen grenzen op vlak van cultuurbeleid. Meer specifiek peilden de gesprekken naar hoe de rol van de Vlaamse centrumsteden in de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden opgevat kan worden. Zonder de ambitie hiermee 100% representatief te zijn, werd gestreefd naar enige generaliseerbaarheid ten aanzien van de diverse centrumsteden.

Begunstigden projecten ronde 1 tot en met 6

Begunstigden projecten – Antwerpen

Projectnaam	Vorm	Gemeente
Amaj	vzw	Antwerpen
BAD VAN MARIE	vzw	Antwerpen
Cameltown	vzw	Schilde
Cultuurhuis de Warande	autonoom provinciebedrijf	Turnhout
DE KLEINE EXPEDITIE	vzw	Mortsel
deRUIMTE	vzw	Turnhout
Doek	vzw	Antwerpen
Elcker-Ik, Centrum	vzw	Antwerpen
ELL CIRCO D'ELL FUEGO	vzw	Antwerpen
ERFGOED NOORDERKEMPEN	projectvereniging	Turnhout
ERFGOED NOORDERKEMPEN	projectvereniging	Turnhout
FAMEUS vzw – huis voor de Amateurkunsten	vzw	Antwerpen
FIEBRE	vzw	Antwerpen
HERMESENSEMBLE	vzw	Antwerpen
Hnita	vzw	Heist-op-den-Berg
KLEIN VERZET	vzw	Antwerpen
Kunstencentrum De Studio – Villanella	vzw	Antwerpen
kunstZ vzw	vzw	Antwerpen
LA:CH	vzw	Hoogstraten
MADAM FORTUNA	vzw	Antwerpen
Natuurpunt Natuuracademie	vzw	Mechelen
Nuff Said	vzw	Antwerpen
Oorruiz vzw	vzw	Antwerpen
OPENDOEK	vzw	Antwerpen
OpMaat	vzw	Turnhout
PROGRAMMA-vzw CULTUURCENTRUM DE STEIGER BOOM vzw	vzw	Boom
SOUND IN MOTION	vzw	Antwerpen
Stad Mechelen	gemeente	Mechelen
Stad Mechelen	gemeente	Mechelen
STORMLOOP vzw	vzw	Herentals
Trappelend Talent vzw	vzw	Antwerpen
ZONZO COMPAGNIE	vzw	Antwerpen

Begunstigden projecten – Brussel (19 gemeenten)

Projectnaam	Vorm	Gemeente
Blindmiddel	vzw	Brussel
PILAR	vzw	Elsene
Vlaams Huis voor Amateurkunsten in Brussel	vzw	Anderlecht
GEMEENSCHAPSCENTRUM DE LINDE	vzw	Brussel
PILAR	vzw	Elsene
FESTIVAL VAN VLAANDEREN INTERNATIONAAL BRUSSEL – EUROPA	vzw	Brussel
Heisa!	vzw	Schaarbeek
Halfmoon	vzw	Brussel

Begunstigden projecten – Limburg

Projectnaam	Vorm	Gemeente
CHOPIN ASSOCIATIE VLAANDEREN	vzw	Beringen
Stadstriënnale	vzw	Hasselt
Provincie Limburg	provinciale overheid	Hasselt
Stad Tongeren	gemeente	Tongeren
Cultuurcentrum Maasmechelen		Maasmechelen
V.Z.W. MOTIVES FOR JAZZ	vzw	Heusden-Zolder
AFRO – LATINO	vzw	Bree
Mals Vlees	vzw	Beringen
AYU	vzw	As
Art 27	vzw	Heusden-Zolder
Bazarts	vzw	Hasselt
Drops	vzw	Sint-Truiden
gemeente Heusden-Zolder	gemeente	Heusden-Zolder
Projectvereniging Erfgoed Haspengouw	projectvereniging	Sint-Truiden
Absolutely Free Festival vzw	vzw	Genk
AUTONOOM gemeenteBEDRIJF STADSONTWIKKELING BILZEN	autonom gemeentebedrijf	Bilzen
LIMBURGS VOLKSKUNDIG GENOOTSCHAP	vzw	Diepenbeek
Museum Franciscaans Erfgoed	vzw	Sint-Truiden
Beluister vzw	vzw	Zonhoven
Cultuurcentrum Muze – Heusden-Zolder		Heusden-Zolder
NEI TRED	vzw	Genk
Arktos Limburg		Hasselt
INTERNATIONAAL KOORFESTIVAL VLAANDEREN-GENK	vzw	Genk
Muziekodroom	vzw	Hasselt
Cultuurcentrum Hasselt	vzw	Hasselt
FORUM Open Kerk Sint-Odulphus	vzw	Borgloon

Begunstigden projecten – Oost-Vlaanderen

Projectnaam	Vorm	Gemeente
Gouvernement	vzw	Gent
Stad Sint-Niklaas	gemeente	Sint-Niklaas
LouisLou	vzw	Gent
Graffiti vzw	vzw	Gent
Madeleine vzw	vzw	Gent
Onbetaalbaar	vzw	Gent
Greentrack Gent vzw	vzw	Gent
de console	vzw	Gent
Na Ons De Zondvloed	vzw	Gent
Make In Belgium	vzw	Gent
Gouvernement	vzw	Gent
Theater Savooi	vzw	Gent
Platform-K	vzw	Gent
Volkskunstgroep Reintje Vos	vzw	Stekene
OPERAWERF113	vzw	Gent
Het Scheldeoffensief	vzw	Merelbeke
Oxfam-Wereldwinkels	vzw	Gent
t Ey	vzw	Sint-Niklaas
Larf!	vzw	Gent
Monokino	vzw	Gent
Museum Over Industrie, Arbeid En Textiel		Gent
de console	vzw	Gent
Sarakasi	vzw	Lebbeke
Girls go BOOM	vzw	Gent
BOEM	vzw	Wetteren
Monokino	vzw	Gent
W.A.R.P.	vzw	Sint-Niklaas
Festival van Vlaanderen Gent en Historische Steden	vzw	Gent
Roots Compagnie	vzw	Gent
de console	vzw	Gent
VARIANT	projectvereniging	Zwalm
Girls go BOOM	vzw	Gent
Zie Ze Zingen vzw	vzw	Gent
Na Ons De Zondvloed	vzw	Gent

Begunstigden projecten – Vlaams-Brabant

Projectnaam	Vorm	Gemeente
SWING 2000	vzw	Haacht
CULTUURCENTRUM STROMBEEK/GRIMBERGEN	vzw	Grimbergen
Autonoom gemeentebedrijf Het Gasthuis	autonoom gemeentebedrijf	Aarschot
De Onderstroom	vzw	Leuven
Openbare Bibliotheek Ternat		Ternat
TRILL	vzw	Leuven
Autonoom gemeentebedrijf Het Gasthuis	autonoom gemeentebedrijf	Aarschot
Dubyard	vzw	Leuven
30CC	vzw	Leuven
JONNA	vzw	Leuven
cas-co vzw	vzw	Leuven
COLLECTIEF THEATER HART	vzw	Beersel
Wesp	vzw	Leuven
LINC	vzw	Leuven
Het nieuwstedelijk	vzw	Leuven
MATRIX. Centrum voor Nieuwe Muziek	vzw	Leuven
cas-co vzw	vzw	Leuven
SWING 2000	vzw	Haacht
30CC	vzw	Leuven
Muziek Forum	vzw	Kortenberg
CULTUURCENTRUM STROMBEEK/GRIMBERGEN	vzw	Grimbergen
Carmina vzw	vzw	Meise
AGB Patrimonium Scherpenheuvel-Zichem	autonoom gemeentebedrijf	Scherpenheuvel-Zichem

Begunstigden projecten – West-Vlaanderen

Projectnaam	Vorm	Gemeente
REVEIL	vzw	Deerlijk
CREA THERA INTERNATIONAL	vzw	Brugge
Stad Brugge	gemeente	Brugge
De Korrelatie	vzw	Brugge
Cultuurkapel De Schaduw	vzw	Ardoeie
Activiteiten CultuurCentrum Ieper	vzw	Ieper
CULTUURCENTRUM KORTRIJK		Kortrijk
Stad Poperinge	gemeente	Poperinge

Musea Brugge		Brugge
Stad Harelbeke	gemeente	Harelbeke
Stad Damme	gemeente	Damme
KOKOPELLI	vzw	Wevelgem
Pelzen	vzw	Roeselare
kleinVerhaal	vzw	Oostende
Prime Productions	vzw	Zonnebeke
Not Standing	vzw	Roeselare
TarTarT	vzw	Oostende
Het Eenzame Westen	vzw	Roeselare
Brugge Plus	vzw	Brugge
de Batterie	vzw	Brugge
vzw Passerelle	vzw	Kortrijk
CINEMATIQ	vzw	Wevelgem
Stichting Ijsberg	vzw	Middelkerke
RADIO SANSEVERIA	vzw	Poperinge
De Spil	vzw	Roeselare
Stijn Streuvelsgenootschap	vzw	Kortrijk
KUNSTENCENTRUM BUDA	vzw	Kortrijk
EXIL	vzw	Oostende
de Batterie	vzw	Brugge
Stad Harelbeke	gemeente	Harelbeke
KUNSTENPLATFORM PLAN B	vzw	Ichtegem
Via Lactea	vzw	Avelgem
DAMP OORD	vzw	Brugge
gemeente Beernem	gemeente	Beernem
DE WEKKER	vzw	Roeselare
Koninklijk Koor en Orkest Zanglust	vzw	Tielt
Stad Kortrijk	gemeente	Kortrijk
Koninklijk Handbooggild Sint-Sebastiaan Torhout	vzw	Torhout
De Spil	vzw	Roeselare
La Barraca	vzw	Roeselare
WOESH	vzw	Brugge
de Batterie	vzw	Brugge

Gemeenten per IGS

①

Cultuur Midwest

Gemeente	Provincie
Hooglede	West-Vlaanderen
Ingelmunster	West-Vlaanderen
Izegem	West-Vlaanderen
Lichtervelde	West-Vlaanderen
Moorslede	West-Vlaanderen
Roeselare	West-Vlaanderen
Staden	West-Vlaanderen
Wingene	West-Vlaanderen

②

CO7

Gemeente	Provincie
Heuveland	West-Vlaanderen
Ieper	West-Vlaanderen
Langemark-Poelkapelle	West-Vlaanderen
Mesen	West-Vlaanderen
Poperinge	West-Vlaanderen
Vleteren	West-Vlaanderen
Zonnebeke	West-Vlaanderen

③

COMEET

Gemeente	Provincie
Aalter	Oost-Vlaanderen
Assenede	Oost-Vlaanderen
Eeklo	Oost-Vlaanderen
Evergem	Oost-Vlaanderen
Kaprijke	Oost-Vlaanderen
Lievegem	Oost-Vlaanderen
Sint-Laureins	Oost-Vlaanderen
Wachtebeke	Oost-Vlaanderen
Zelzate	Oost-Vlaanderen

4

Cultuur Noordrand

Gemeente	Provincie
Asse	Vlaams-Brabant
Grimbergen	Vlaams-Brabant
Kampenhout	Vlaams-Brabant
Kapelle-op-den-Bos	Vlaams-Brabant
Londerzeel	Vlaams-Brabant
Machelen	Vlaams-Brabant
Meise	Vlaams-Brabant
Merchtem	Vlaams-Brabant
Opwijk	Vlaams-Brabant
Steenokkerzeel	Vlaams-Brabant
Vilvoorde	Vlaams-Brabant
Wemmel	Vlaams-Brabant
Zaventem	Vlaams-Brabant

6

Cultuurregio Leie-Schelde

Gemeente	Provincie
De Pinte	Oost-Vlaanderen
Deinze	Oost-Vlaanderen
Gavere	Oost-Vlaanderen
Kruisem	Oost-Vlaanderen
Nazareth	Oost-Vlaanderen
Sint-Martens-Latem	Oost-Vlaanderen
Zulte	Oost-Vlaanderen
Zwalm	Oost-Vlaanderen

8

De Merode

Gemeente	Provincie
Herselt	Antwerpen
Hulshout	Antwerpen
Scherpenheuvel-Zichem	Vlaams-Brabant
Tessenderlo	Limburg
Westerlo	Antwerpen

5

Cultuuroverleg IJzervallei

Gemeente	Provincie
Alveringem	West-Vlaanderen
Diksmuide	West-Vlaanderen
Houthulst	West-Vlaanderen
Lo-Reninge	West-Vlaanderen

7

Cultuurtuin WAAS

Gemeente	Provincie
Beveren	Oost-Vlaanderen
Kruibeke	Oost-Vlaanderen
Lokeren	Oost-Vlaanderen
Moerbeke	Oost-Vlaanderen
Sint-Gillis-Waas	Oost-Vlaanderen
Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen
Stekene	Oost-Vlaanderen
Temse	Oost-Vlaanderen
Waasmunster	Oost-Vlaanderen
Zwijndrecht	Antwerpen

9

Dijk92

Gemeente	Provincie
Berlare	Oost-Vlaanderen
Buggenhout	Oost-Vlaanderen
Dendermonde	Oost-Vlaanderen
Hamme	Oost-Vlaanderen
Laarne	Oost-Vlaanderen
Lebbeke	Oost-Vlaanderen
Wetteren	Oost-Vlaanderen
Wichelen	Oost-Vlaanderen
Zele	Oost-Vlaanderen

10

ECRU

Gemeente	Provincie
As	Limburg
Beringen	Limburg
Genk	Limburg
Heusden-Zolder	Limburg
Houthalen-Helchteren	Limburg
Leopoldsborg	Limburg
Maasmechelen	Limburg

12

Neteland

Gemeente	Provincie
Grobbendonk	Antwerpen
Herentals	Antwerpen
Herenthout	Antwerpen
Olen	Antwerpen
Vorselaar	Antwerpen

14

Streekvereniging Zuidrand

Gemeente	Provincie
Aartselaar	Antwerpen
Borsbeek	Antwerpen
Edegem	Antwerpen
Hove	Antwerpen
Kontich	Antwerpen
Lint	Antwerpen
Mortsel	Antwerpen

11

Ginter

Gemeente	Provincie
Gistel	West-Vlaanderen
Ichtegem	West-Vlaanderen
Jabbeke	West-Vlaanderen
Koekelare	West-Vlaanderen
Kortemark	West-Vlaanderen
Oudenburg	West-Vlaanderen
Torhout	West-Vlaanderen
Zedelgem	West-Vlaanderen

13

Route42

Gemeente	Provincie
Geraardsbergen	Oost-Vlaanderen
Herzele	Oost-Vlaanderen
Lierde	Oost-Vlaanderen
Oosterzele	Oost-Vlaanderen
Sint-Lievens-Houtem	Oost-Vlaanderen
Zottegem	Oost-Vlaanderen

15

Stuifzand

Gemeente	Provincie
Balen	Antwerpen
Dessel	Antwerpen
Geel	Antwerpen
Laakdal	Antwerpen
Meerhout	Antwerpen
Mol	Antwerpen
Retie	Antwerpen

16

Viertoren

Gemeente	Provincie
De Panne	West-Vlaanderen
Koksijde	West-Vlaanderen
Nieuwpoort	West-Vlaanderen
Veurne	West-Vlaanderen

17

Vrijtijdsregio Druivenstreek

Gemeente	Provincie
Bertem	Vlaams-Brabant
Hoeilaart	Vlaams-Brabant
Huldenberg	Vlaams-Brabant
Overijse	Vlaams-Brabant
Tervuren	Vlaams-Brabant

18

Zender

Gemeente	Provincie
Affligem	Vlaams-Brabant
Beersel	Vlaams-Brabant
Dilbeek	Vlaams-Brabant
Drogenbos	Vlaams-Brabant
Galmaarden	Vlaams-Brabant
Gooik	Vlaams-Brabant
Halle	Vlaams-Brabant
Herne	Vlaams-Brabant
Lennik	Vlaams-Brabant
Liedekerke	Vlaams-Brabant
Linkebeek	Vlaams-Brabant
Pepingen	Vlaams-Brabant
Roosdaal	Vlaams-Brabant
Sint-Genesius-Rode	Vlaams-Brabant
Sint-Pieters-Leeuw	Vlaams-Brabant
Ternat	Vlaams-Brabant

19

Zuidwest

Gemeente	Provincie
Anzegem	West-Vlaanderen
Avelgem	West-Vlaanderen
Deerlijk	West-Vlaanderen
Harelbeke	West-Vlaanderen
Kortrijk	West-Vlaanderen
Kuurne	West-Vlaanderen
Lendelede	West-Vlaanderen
Menen	West-Vlaanderen
Spiere-Helkijn	West-Vlaanderen
Waregem	West-Vlaanderen
Wervik	West-Vlaanderen
Wevelgem	West-Vlaanderen
Zwevegem	West-Vlaanderen

**Landschapstekening
bovenlokale culturele
ruimte DEEL 1**

**Een publicatie van OP/TIL
mei 2024**

Vlaanderen
verbeelding werkt

cultuur in alle
richtingen

Teksten /

Benedikte De Vos
Mehdi Marechal
Inge Van de Walle
Lien Verwaeren

Copywriter /

Veerle Weeck

Huisstijl /

We make.

Ontwerp publicatie /

Marlies Nachtergaele
wit 'n grid

Druk /

Drukkerij Zwartopwit

**Verantwoordelijke
uitgever /**

Lien Verwaeren — OP/TIL
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel

Contacteer OP/TIL

info@cultuuroptil.be
Ravensteingalerij 50
1000 Brussel
Of bel of mail ons

**Landschapstekening
bovenlokale culturele
ruimte DEEL 1**

**Een publicatie van OP/TIL
mei 2024**

